

נציב קבילות החיילים

דוח שנתי

48

**התש"ף
2019**

הדוח מוגש לשר הביטחון ולוועדת החוץ והביטחון
של הכנסת על פי סעיף 557 (א) לחוק השיפוט הצבאי,
התשט"ו-1955

אתר הנציבות באינטרנט
www.mod.gov.il/nakhal

הודפס באמצעות משרד הביטחון – ההוצאה לאור
תל-אביב, שבת התש"ף – פברואר 2020

תוכן העניינים

7..... פרק א – דבר הנציב ועיקרי הדוח

7..... מבוא

13..... סוגיות בפיקוד ובמנהיגות

13..... שימוש מופרז בכוח ובאלימות פיזית של מפקדים

19..... התבטאויות על-רקע גזעי

22..... טיפול מפקדים בזכויות רפואיות של חיילים

28..... פגיעה בפרטיות

32..... אי-מימוש זכויות חיילים

39..... זכויות הפרט

39..... אי-תקינות רישומי הצבא באופן הפוגע בפרט

45..... פגיעה בזכויות כלכליות

51..... הטיפול באוכלוסיית הטבעונים בצה"ל

55..... מנהל שאינו תקין

56..... הטיפול בבקשות לגידול זקנים בצה"ל

57..... משך זמן הטיפול בבקשות לשינוי שיבוץ

59..... משרתי הקבע בצה"ל

59..... היבטים פיקודיים ומנהיגותיים

62..... תיקון רישומי הצבא של הנגדים

63..... חוות דעת ודירוג חילי

65..... שירותי הרפואה בצה"ל

65..... מבוא

66..... החובשים בצה"ל

70..... מערך הרפואה השלישונית בצה"ל

71..... שיח מטפל-מטופל כאבן יסוד במערכת היחסים שביניהם

73..... מיועדים לשירות הביטחון (מלש"בים)

77..... מערך חיילי המילואים בצה"ל

- 77 מערך משאבי האנוש
- 78 תעודות שחרור
- 78 ועדות רפואיות
- 79 מענה לוגיסטי

80..... אחרית דבר

פרק ב – המלצות עקרוניות שניתנו בעקבות טיפול בקבילות ואופן

83 יישומן על ידי רשויות הצבא

- 83 הסדרת הליכים לקביעת מעמדם של מאבטחי מתקנים בצה"ל והבטחת זכויותיהם
- 88 קשיים בתפקוד היחידה שבה מוצבים חיילים שנקבע להם פרופיל רפואי זמני
- 91 אי-הקפדה על מימוש זכויות חיילים המקיימים אורח חיים דתי
- 92 שיהוי בלתי סביר במימוש החלטת קצין בדרגת אלוף להמתקת עונשו של חייל כלוא
- 95 פרשנות פקודות הצבא ובקשות להקלות במימושן באופן הפוגע בזכויות החיילים
- 99 זכאות לדמי כלכלה בתוקף למפרע בשל רגשת (אלרגייה) למזון

107 פרק ג – נתונים וסיכומים מספריים

117 פרק ד – דוגמאות לקבילות לפי נושאים

- 117 יחסי מפקד-פקוד
- 145 רפואה – טיפול המפקדים וגורמי הרפואה
- 177 תנאי השירות ותשלומים
- 201 שירות הקבע
- 211 שירות המילואים
- 217 מיועדים לשירות הביטחון (מלש"בים)

225 נספחים

- 225 נספח א: מבנה יחידת נציב קבילות החיילים ודרכי פעולתה
- 235 נספח ב: חלק י"א לחוק השיפוט הצבאי, התשט"ו-1955 – בירור קבילות חיילים
- 241 נספח ג: פקודת המטכ"ל 33.0336, נציב קבילות החיילים – נוהל פנייה וסמכויות

פרק א

דבר הנציב ועיקרי הדוח

פרק א

דבר הנציב ועיקרי הדוח**מבוא**

1. מכוח האמור בסעיף 557 (א) לחוק השיפוט הצבאי, התשט"ו-1955 (להלן: החוק), הריני מתכבד להגיש לשר הביטחון ולוועדת החוץ והביטחון של הכנסת דין וחשבון על פעילות נציב קבילות החיילים בשנת העבודה 2019.
2. דוח זה מוגש גם לנשיא המדינה ולרמטכ"ל, והוא נשלח אף לצמרת צה"ל, למפקדי היחידות ולמפקדים בכירים במילואים, לרבות אלפי מפקדים בשירות הסדיר ובשירות המילואים כדי להביא לפני המפקדים בדרך ישירה ובלתי-אמצעית את הנושאים העיקריים שבהם מטפל הנציב, שהרי בשמם ובשם חייליהם הוא פועל.
3. דוח זה המוגש לפניכם פורס את עיקרי עשייתה של נציבות קבילות החיילים ומביא את תמצית התובנות מהקבילות שטופלו במהלך שנת העבודה 2019.
4. הדוח מוגש השנה, בשונה מהשנים האחרונות, מיד לאחר תום השנה כדי שיהיה רלוונטי ומשפיע בעוד מועד, בבחינת חשל את הברזל בעודנו חם.
5. להלן סוגיות מרכזיות שעלו מבירור קבילות החיילים בשנת 2019:

א. **קבילות אנשי הקבע** – כנציב קבילות החיילים, הופתעתי לגלות את היקפן הרחב של קבילות המתקבלות מאת אנשי הקבע בצה"ל (כ-750 קבילות בשנת 2019), בנושאים רבים ומגוונים: יחסי מפקד-פקוד, נושאי סגל, תשלומים, רפואה ועוד. **הופתעתי ממשפר הקבילות הגדול של אוכלוסייה זו ביחס לשיעורה בצה"ל**, שכן אני סבור שעצם החלטתו של איש קבע לקבול, אף

שקשר את גורלו בגורל המערכת הצבאית והוא לרוב אף חלק מהפיקוד הבכיר ביחידה – **הוא בבחינת דגל אדום** ואמור לעורר דאגה ומחשבה בקרב מפקדיו וגם בקרב הפיקוד הבכיר בצה"ל. אין לי ספק כי כאשר איש קבע קובל, יש בקבילתו מרכיב גדול יותר מהנראה לעין, מרכיב של מערכת יחסים שאינה מיטבית עם מפקדיו ושל אובדן האמון בגופים האמונים על הטיפול בפרט. המפקדים חייבים לפעול כדי לשפר את השיח הפיקודי, להכיר את תחושות אנשי הקבע המשרתים תחת פיקודם ולפעול ככל הניתן למענה מיטבי לצורכי אנשי הקבע, שהרי מדובר באוכלוסיית משרתים רבת ערך לצה"ל.

ב. **אלימות פיזית ומילולית של מפקדים** – בשנה האחרונה התגברה המגמה המדאיגה של שימוש מפקדים בכוח מופרז כלפי חיילים, עד כדי אלימות פיזית. כן מצאתי תופעות חמורות של אלימות מילולית בצורת התבטאויות על-רקע גזעני. **מדובר במעשי תוקפנות שאין להם כל מקום בחברה הישראלית, בכלל, ובוודאי שלא בצה"ל, בפרט**, ושהשלכותיהם אינן מתמצות לגדר השירות הצבאי בלבד. פעמים אף נתקלתי בפגיעה בחיילים בפומבי, עד כדי השפלתם ופגיעה קשה בכבודם כבני אדם. החיילים הפגועים מפעולותיהם הפסולות של המפקדים נושאים עימם לא רק את הפגיעה הגופנית אלא גם את הצלקות הנפשיות העמוקות ואת הפגיעה הקשה באמון במפקדים ובמערכת הצבאית, שהייתה אמורה לשמש להם מעטפת תומכת השומרת על זכותם לשלמות הגוף והנפש. על מפקדי הצבא מוטלות האחריות והחובה המוסרית והערכית לעקור מן השורש בתקיפות ובהחלטיות כל אירוע אלימות וגזענות, עד כדי מיגור תופעה מסוכנת זו.

ג. **פערים בין פקודות הצבא, מדיניותו ואופן מימושו** – אחת התופעות הבולטות אשתקד הייתה חוסר ההלימה לפרקים בין פקודות הצבא הכתובות ובין מסמכי מדיניות שמפיצים גורמים שונים באגפי המטה הכללי ובזרועות הצבא. אף שאין חולק על שפקודות הצבא הן במדרג נורמטיבי גבוה יותר ממסמכי המדיניות, הרי לא אחת פעלו רשויות הצבא כקבוע במסמכי המדיניות באופן הפוגע בזכויות החיילים, והמעכב את הטיפול בהם ללא הצדקה. **הסיבה העיקרית לכך היא חוסר התיאום בין גופי המטה שקבעו את מסמכי המדיניות בניגוד לפקודות המחייבות, וללא שיח מספק**

עם יתר הרשויות הצבאיות הנדרשות לכך. תופעה זו ניכרת גם באופן מימוש עבודות המטה בצה"ל, שמטרתן לקדם נושאים חשובים ומאתגרים בהתנהלות הצבא. ברם, לא אחת נתקלו החיילים בשיבושים ובעיכובים בשל אי-שיתוף פעולה ותיאום לקוי בין גופי המטה הנוגעים בדבר. ארגון המבקש להתייעל ולהשתפר חייב להסדיר את השיח בין כל חלקיו כדי למנוע פערים ולקדם תוצאות מיטביות של עבודות מטה, לממשן כיאות ובאופן יעיל, ולבסס נורמות של קיום פקודות ונהלים באופן המקדם את מטרות הצבא ואת רווחת הפרט כאחד.

ד. **הטיפול הרפואי בחיילים** – חייל הנדרש לטיפול רפואי בצה"ל נתקל לרוב בקשיי נגישות ובהיעדר רצף טיפולי. לצערי, נתקלתי תדיר במפקדים שלא הראו מעורבות מספקת במענה הרפואי הניתן לחייליהם, ולפרקים אף לא כיבדו המלצות רפואיות בעניינם, דחו הפניות רפואיות ואף עיכבו פינויים רפואיים. בימים אלו מגבש צה"ל את המתווה למימוש ההחלטה על מיקור חוץ של שירותי הרפואה. תקופת המעבר עד לגיבוש המתווה הסופי ניכרת בחוסר ודאות של המשרתים והמטפלים, וכן – בבחינה מחדש של כדאיות פתיחת שירותים ותהליכי בינוי בחיל הרפואה, בעיקר בתחום התשתיות. משום מכך הובאו לפתחי קבילות העוסקות באיכות הקלינית של הטיפול הרפואי, באי-שמירה על הרצף הטיפולי בשל פערים בתפקוד החובשים בצה"ל, בפערים בתיווך החלטות רפואיות-מקצועיות לחיילים ולמשרתי קבע, וכן – בהחלטות לא תקינות של מפקדים בנושאי בריאות החיילים. הציפייה ממפקדי צה"ל היא שיסייעו לחייליהם לממש את זכותם לטיפול רפואי מיטבי, בייחוד בימים של חוסר ודאות שטרם מיקור החוץ. כמו כן על המפקדים להראות מעורבות יתרה כדי לקדם את הטיפול הנדרש לפקודיהם, להנגיש עבורם את שירותי הרפואה ככל האפשר, ובוודאי שלא לפגוע בזכויותיהם הרפואיות.

ה. **אי-תקינות ברישומי הצבא** – הרמטכ"ל, רא"ל אביב כוכבי, תבע עם כניסתו לתפקיד, בין היתר, כי צה"ל יהיה מדויק בפעולותיו למען השגת מטרותיו. הדייקנות אינה רק ערך להצלחה במשימות מבצעיות אלא דרך התנהלות המלמדת על אמות מידה של קפדנות ועל ירידה לפרטים באופן המוביל לצמצום התקלות והטעויות ולשיפור היכולות והתוצאות. חוסר דיוק

בפעולות בסיסיות גורר ליקויים וקשיים ביישום תוכניות מבצעיות ומנהליות כאחד, והוא פוגע בפרט תכופות. דוגמה בולטת לכך היא מספרן הרב של קבילות המראות שרישומי הצבא בעניינם של חיילי צה"ל אינם תקינים, באופן הפוגע בזכויותיהם. מלבד הפגיעה במעמד הפרט ובהטבות המגיעות לו, חוסר ההקפדה על תקינות הרישומים עלולה להעיד על תרבות ארגונית בעייתית ולעיתים גם על מקצועיות לקויה. רשויות הצבא נדרשות לנקוט צעדים לשיפור ההתנהלות המקצועית בתחום הרשומה הצבאית ולהטמיע מערכות ממוכנות מתקדמות, שיותאמו לצורכי הפרט וצה"ל כאחד.

1. **מיועדים לשירות הביטחון (מלש"בים) – מגמת השיפור שצוינה בדוח השנתי אשתקד בנוגע לעצם המענה לפניות המתגייסים והוריהם לצה"ל המשיכה גם בשנת העבודה 2019.** עם זה, עדיין יש פערים מובהקים בדבר תוכן המענה למלש"בים הפונים לצה"ל ולזמני ההמתנה הממושכים לקביעת תורים לבדיקת גורמי בריאות הנפש. מה גם שבשנה האחרונה התקבלו פניות רבות בעניין ההקלות וההתאמות במבחנים פסיכוכיניים. בירור קבילות המלש"בים הראה לא אחת פערים מקצועיים של נותני השירות, אך גם קשיים ועיכובים הנובעים ממגבלות בירוקרטיות, באופן הפוגע תדיר בסיכויי המלש"בים להתמין ולהשתבץ בתפקידים התואמים את יכולותיהם. צה"ל נדרש לנקוט אמצעים מתאימים לשיפור יכולותיו בטיפול במלש"בים ואף לבחון שינויים בשיטות המיון הראשוני והמתקדם. לשיפור ולשינויים כמה טעמים: הם נועדו ליצור הוגנות מול המלש"בים; להקל עליהם את הטיפול ולפשט את התהליכים לקביעת נתוני האיכות והכשירות שלהם; ולמנוע מצבים של פגיעה במוטיבציה שלהם לשרת שירות מאתגר.

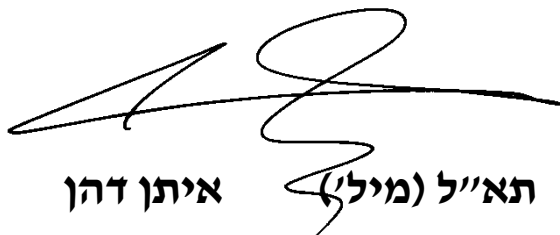
6. לאורך השנים משמש צה"ל דוגמה למילוי משימות ולעמידה ביעדים המוטלים עליו על הצד הטוב ביותר. מלבד זאת, שומה עליו כי יקפיד להיות ארגון לומד, המפיק לקחים ומתייעל לנוכח השינויים הגלובליים והמקומיים, ובעיקר קשוב לרחשי ליבם של חייליו ומפקדיו. קבילות החיילים מביעות לפרקים את תסכולם המתמשך מהטיפול הלא מיטבי של מפקדיהם או של הגורמים המקצועיים המופקדים על קידום זכויותיהם ועל רווחתם. הדאגה לפרט אינה רק נחלתו של נציב קבילות החיילים אלא בראש ובראשונה היא חובתו ואחריותו האישית של כל מפקד בצה"ל באשר הוא.

7. גם השנה נכללו בדוח מגוון נושאים חשובים בתחומי הפיקוד, הזכויות הכלכליות של חיילים, סדרי המנהל, שירות הקבע, מערך המילואים והמיועדים לשירות הביטחון. יש לתת את הדעת להיבטים הפרטניים והמערכתיים העולים מנושאים אלו ולייחד מחשבה מעמיקה, מן הפרט אל הכלל, על הדרכים לטיפול בפערים ובקשיים, שעיסם מתמודדים חיילי צה"ל ומפקדיו.

8. כפי שהדגשתי אשתקד, כנציב קבילות החיילים רואה אני בטובת המשרתים בצה"ל ערך עליון, ולדידי, אין הטיפול בהם מתמצה לגדר עניינו של הפרט בלבד. במהלך השנה עמדתי על המענה לבעיותיהם של חיילי צה"ל, שהוא חייב להיות מערכתי ולהקיף את כל ההיבטים שלהם הצבא יכול וצריך לתת מענה. טיפול מערכתי נכון ימנע תקלות דומות ויוביל תהליך של למידה ושיפור שיטות העבודה והניהול ואף יביא לידי התייעלות ולידי העצמה.

9. אני מקווה כי התובנות העולות מהדוח השנתי יסייעו לצה"ל לשפר את יכולותיו ולערוך את ההתאמות ואת השינויים הנדרשים כדי לתקן את הליקויים ולמנוע את הישנות המעשים הבלתי תקינים העולים מהדוח.

10. ברצוני להביע הערכה רבה לקציני נציבות קבילות החיילים, לחייליה ולעובדיה, על פועלם באופן רגיש, מקצועי ובעל ערך מוסף לפרט ולמערכת הצבאית.

תא"ל (מיל') איתן דהן

מ"מ נציב קבילות החיילים

סוגיות בפיקוד ובמנהיגות

שימוש מופרז בכוח ובאלימות פיזית של מפקדים

אלימות היא מפלטם האחרון של חסרי היכולת.¹

1. במסמך 'רוח צה"ל', שהוא הקוד האתי של הצבא, נקבע ערך 'כבוד האדם' כאחד מערכי היסוד שעל-בסיסו מחויבים צה"ל וחייליו לפעול. לפי ערך זה: "כל אדם הוא בעל ערך שאינו מותנה במוצא, בדת, בלאום, במין, במעמד ובתפקיד". לפיכך מחויבים מפקדי צה"ל לשמור על כבוד חייליהם כבני אדם, ובכלל זה שמירה על שלמות גופם ומניעת פגיעה בהם.

2. לאורך השנים שבו ועלו מעשים חמורים של פגיעת מפקדים בחייליהם בשל שימוש מופרז בכוח, עד כדי אלימות פיזית לשמה. לצערי, גם השנה נתקלתי באירועים קשים של התנהלות פסולה של מפקדים העושים שימוש בכוח פיזי באופן הפוגע בחייליהם ובזכותם הבסיסית של החיילים לכבוד הגוף והנפש. נראה כי **מפקדים הפועלים כך נוטים לשכוח את גבולות המותר והאסור, והם פוגעים במעשיהם פגיעה קשה באמון** שנתנו בהם צה"ל ומשפחות החיילים. ההורים ראו במפקדים כמי שאמורים לשמור על בניהם ועל בנותיהם, לפתח ולטפח אותם ולא חלילה להזיק להם נזקי גוף.

3. מניתוח הקבילות, שבהן התגלתה התנהגות פיקודית-פיזית אלימה או בוטה, ניתן היה ללמוד כי השימוש בכוח נעשה לא אחת בשל **טשטוש הגבולות בין המפקדים לפקודים**. טשטוש הגבולות נגרם מאופי השירות הצבאי היוצר קרבה ביניהם, ותחושת המפקדים היא כי יחסיהם הקרובים עם הפקודים מאפשרים להם לעשות שימוש במגע פיזי להבעת רגשותיהם או תגובותיהם. לא אחת מתרצים המפקדים את התנהגותם ביחסי החברות שנוצרו בינם ובין פקודיהם ואף טוענים כי חמדו לצון ונהגו בבדיחות הדעת.

¹ אייזק אסימוב (Isaac Asimov, 1920-1992), ביוכימאי וסופר יהודי אמריקאי, יליד ברית המועצות. במשך שנות פעילותו כתב למעלה מ-500 ספרים בתחומים שונים, אולם את עיקר פרסומו קנה ככותב ספרי מדע בדיוני.

4. מפקדים נדרשים לגלות רצינות, מנהיגות ובגרות, לנהל את המצבים שאליהם הם נקלעים עם פְּקוּדֵיהֶם באופן מיטבי, ולא להיגרר לתגובות אימפולסיביות, קיצוניות ולא ראויות. כל מפקד נדרש להיות מודע למגבלות השימוש בכוח ולהראות דוגמה אישית לאיפוק ולאִיזון בהתנהלותו וביחסיו עם פְּקוּדָיו. שימוש בכוח פיזי שאינו מידתי, הגם שבעיני המפקד עשוי להראות לגיטימי, הוא למעשה פוגעני, בוטה ואלים, וכלל ועיקר אינו נתפס כמבדר בעיני החייל.

5. באחת הקבילות המדגימות חציית גבולות זו (קב' 503968-2-0) הלין חייל על התנהלותו התוקפנית (אגרסיבית) של סגן מפקד הפלוגה כלפיו.

החייל הגיע לבסיס לאחר צום כאשר אינו מגולח, וסגן מפקד הפלוגה הצמיד סכין מתקפלת לצד צווארו של החייל והחל לגרד את השערות על לחיו. לדברי המפקד, פעולה זו נעשתה בבדיחות הדעת וללא כל כוונה לפגוע בחייל. לאחר שמפקד הגדוד תחקר את האירוע, הביע סגן מפקד הפלוגה חרטה והתנצל לפני החייל על התנהלותו זו.

מפקד הגדוד מצא פגם באופן התנהלותו של סגן מפקד הפלוגה באירוע המתואר וציין כי מדובר באירוע חמור, וכי לא כך מצופה ממפקד בצבא להתנהג. עם זאת הבהיר מפקד הגדוד כי אירוע זה הוא בבחינת מעידה חד-פעמית של סגן מפקד הפלוגה, ועל כן העמידו לדין משמעתי ותייק את הערתו בתיקו האישי של הקצין. נוסף על כך, הציג מפקד הגדוד את האירוע לכל גורמי הפיקוד בגדוד וכן שוחח בנושא עם החיילים כדי למנוע הישנות מעשים דומים.

בקבילה זו קיבלתי את ממצאי תחקירו של מפקד הגדוד בשעה שמצא פגם באופן התנהלותו של סגן מפקד הפלוגה כלפי החייל ואף טיפל בכך בהתאם.

בראייתי, על המפקד להשתמש בכלים הפיקודיים העומדים לרשותו בהתאם לפקודות הצבא ולהתנהל באופן ראוי ומכבד כלפיו פְּקוּדָיו, חרף מורת רוחו מהתנהלותם המשמעטית.

6. קבילה אחרת היא של חייל בהכשרה ראשונית שטען כי מפקד הכיתה בהכשרה נהג בו באופן אליים (קב' 0-8-503352).

מבירור הקבילה עלה כי במהלך תרגיל מחלקתי הבחין מפקד הכיתה בחייל ובחיילים אחרים שוכבים על הרצפה. הוא ביקש מהם לקום מהרצפה והם לא נשמעו להוראתו, ולכן הכה מפקד הכיתה ברגלו של החייל והתבטא כלפיו באופן שאינו ראוי, כדי לדרבנו לקום.

מפקד היחידה שתחקר את המעשה מצא פגם באופן התנהלות מפקד הכיתה כלפי החייל. לכן, זימן אליו את מפקד הכיתה ועמד עימו על הכשלים שנפלו בהתנהלותו. כן העיר לו על התנהגותו והורה לו להתנצל לפני החייל.

גם במקרה זה מצאתי פגם באופן התנהלותו והתבטאותו של מפקד הכיתה כלפי החייל, כפי שעלה מתחקירו של מפקד היחידה.

הבהרתי כי על מפקד להימנע משימוש במגע פיזי כלפי פקודיו, אף אם אינו שבע רצון מהתנהלותם, ולעשות שימוש באמצעים פיקודיים הולמים במענה להתנהלות לקויה.

הודות לצעדים הפיקודיים שנקט מפקד היחידה, שהעיר למפקד הכיתה, המלצתי לקצינת משאבי האנוש היחידתית לתייק את הערת מפקד היחידה בתיקו האישי של מפקד הכיתה.

7. במקרה אחר (קב' 0-6-503444) הלין חייל על התנהגות אלימה של מפקד המחלקה כלפיו, במחלקה ששירת בה.

מפקד המחלקה מסר כי לאחר ויכוח, שהתפתח בינו ובין החייל בבדיחות הדעת, דחף החייל את המפקד, וזה אחז בחייל כתגובה על הדחיפה, ושניהם נפלו על הרצפה. בהמשך הצמיד המפקד את החייל לרצפה והמתין כמה שניות עד שהחייל יירגע ואז שחרר אותו. לדברי מפקד המחלקה, החליט להצמיד את

החייל לרצפה כדי למנוע התפתחות אלימה ומסוכנת. כן ציין כי האירוע הסתיים ללא פציעות, והוא אף לחץ את ידו של החייל בידידות.

מפקד הגדוד מצא פגם באופן התנהלות מפקד המחלקה והבהיר לו כי הוא מייחס חומרה רבה לכך שהגיע למצב של מגע אליים עם החייל, וכי התנהלות זו היא חציית 'קו אדום'. משום כך, העיר למפקד המחלקה בחומרה על התנהגותו והדגיש כי ישקול את המשך שירותו ביחידה.

מצאתי פגם חמור באופן התנהלות מפקד המחלקה כלפי החייל באירוע זה. שבתי והדגשתי כי על המפקד להימנע ממגע פיזי עם פקודיו, גם אם הדברים נעשים בבדיחות הדעת. מצופה מקצין להיות דוגמה ומופת לחייליו ולעשות שימוש בכלים פיקודיים מתאימים לטיפול במעשים מסוג זה.

נוכח האמור לעיל, ובהמשך להערתו של מפקד הגדוד למפקד המחלקה, המלצתי לגורמי משאבי האנוש בגדוד לתייק את הערת מפקד הגדוד בתיקו האישי של מפקד המחלקה.

8. דוגמה נוספת לשימוש מופרז ולא מושכל בכוח הייתה כשהלין חייל על שמפקד המחלקה הסיר מאצבעו בכוח טבעת בעלת ערך רגשי מאוד עבורו והזיק לה (קב' 503185-5-0).

טרם גיוסו של החייל הוא ענד על אצבעו תקופה ארוכה טבעת יקרת ערך עבורו, שירשה מסבו ז"ל. עם גיוסו הבהיר החייל לגורמי ההכשרה הראשונית את חשיבות הטבעת עבורו וציין כי אין באפשרותו להסירה באופן רגיל מהאצבע בשל הזמן שחלף, מצב האצבע שהתרחבה וכן הטבעת התהדקה על אצבעו.

לאחר שניסו מפקדי החייל לסייע לו ולהסיר את הטבעת בדרכים אחדות ולא צלחו, ניגש החייל לגורמי הרפואה בבסיס ההכשרה. אלה הנחו אותו כי נכון יהיה להסירה באמצעות התערבות רפואית של רופא מומחה (כירורג) בלבד, כדי לשמור על האצבע ולא לפגוע בשלמות הטבעת.

אף שהחייל עדכן את מפקדיו בכך שקבע מועד לרופא מומחה לאחר סיום ההכשרה הראשונית, ניגש אליו מפקד המחלקה בסמוך למועד סיום ההכשרה וביקש מהחייל לאפשר לו להסיר את הטבעת מאצבעו באמצעות צבת. אף על פי שהסביר החייל למפקד כי גורמי הרפואה הנחו אותו שיסיר את הטבעת בהליך רפואי, וכי הוא חושש שהטבעת תישבר – עמד המפקד על דעתו שבאפשרותו לסייע לחייל וניסה להסירה. לדברי החייל, פעולת המפקד גרמה לשבר בטבעת, והחייל נפגע קשות מהתנהלותו זו.

מפקד המגמה בבסיס ההכשרה מסר כי אף שהתרשם כי מצופה היה מהחייל לנסות ולמצוא פתרון שיאפשר להסיר את הטבעת בהקדם, מצא כי המפקדים כשלו בהתנהלותם בדרך שבה בחרו להוציא את הטבעת באמצעות צבת ופגעו בתחושות החייל, דבר שאינו תואם את ההתנהלות הערכית בצבא בכלל, וביחידה בפרט. לדבריו, התנהגות המפקדים פגעה פגיעה ישירה בערך היסוד של כבוד האדם כשהוסרה הטבעת באופן הגובל באלימות, ואין מקום להתנהלות זו ממפקד בצה"ל. לפיכך, נזף במפקד המחלקה על התנהגות בלתי הולמת באירוע זה.

מצאתי אפוא פגם חמור בכך שמפקד המחלקה בחר להסיר את הטבעת מאצבע החייל באמצעות צבת, בחוסר אחריות, בחוסר רגישות ובאופן הגובל באלימות. אף אם סבר המפקד שיש מקום להסיר את הטבעת ולא הכיר, כטענתו, כי החייל הופנה לגורם רפואי לשם כך, ואפילו הביע החייל את הסכמתו למעשה – היה עליו להימנע מלעשות כן, בפרט כשהכיר המפקד את המורכבות בהסרת הטבעת ואת חשיבותה הערכית עבור החייל.

נוכח חומרת הדברים, ובייחוד לאור התרשמותי כי החייל נפגע עמוקות מהתנהלות מפקדו, הערתי למפקד המחלקה ולמפקדת הפלוגה באותה העת על התנהגותם, כדי שיפיקו את הלקחים הנדרשים ויימנעו מהישנות מעשים מסוג זה בעתיד.

9. צה"ל נושא באחריות לשלומם של חייליו, ואין להעלות על הדעת מקרים שבהם מפקדים מתירים לעצמם להשתמש בכוח כלפי מי שאמורים לתת בהם את מלוא אמונם ולצעוד אחריהם בשדה הקרב. אין כל מקום לתופעות פסולות של פגיעה בחיילים, מילולית ופיזית, ויש לנהוג בתקיפות, בהחלטיות ובמלוא חומרת הדין כלפי מפקדים העושים שימוש פיזי ולא מושכל ובלתי מידתי בכוח פיזי, הפוגע בחיילים לא רק פיזית אלא אף גורם להם לצלקות נפשיות ולפגיעה קשה באמון ובמוטיבציה.

התבטאויות על-רקע גזעי

הביטוי הגזעני אינו נמנה עם צורות הביטוי הפוגעניות, המרגיזות או המקוממות שעל חברה חופשית להשלים עם קיומן... הביטוי הגזעני הוא חריג. הוא מצוי מחוץ לגדריה של תפיסת העולם הדמוקרטית, ושערי חופש הביטוי נעולים בפניו.²

1. אחת ממטרות הקמת מדינת ישראל הייתה הבטחת ביטחון העם היהודי השב לארצו במסגרת מפעל העלייה וקיבוץ הגלויות. לשם כך הוקמו צבא ההגנה לישראל וזרועות הביטחון של המדינה. בהתאם לכך, וברוח המחויבות לערכי השוויון והצדק וההבנה כי כל בני האדם אחד הם, משרתים בצה"ל זה לצד זה חיילים וחיילות, תוך קידוש ערכי הרעות והאחוה, וכקבוע במגילת העצמאות: "בלי הבדל דת, גזע ומין".

2. דווקא נוכח ההקשר ההיסטורי העמוק, שומה על צבא העם במדינת ישראל כי יקפיד הקפדה יתרה בכל הנוגע לשמירה על כבוד האדם, ובייחוד על כבוד המיעוט, מכל סוג שהוא, בקרב שורותיו. פגיעה בכבודם של המעטים בשל מוצאם, צבע עורם או מעמדם החברתי היא בלתי נסבלת בחברה מתוקנת, ובוודאי בחברה נאורה. הטיפול במקרים אלו צריך להיות מהיר, חד ומדויק כדי לעקור מן השורש כל תופעה של פגיעה בהקשר גזעי, דתי או מיני, ולאפשר לכל המשרתים בצה"ל להשלים את חוויית השירות הצבאי בתחושת גאווה וסיפוק.

3. למרבה הצער, מדי שנה נתקלת הנציבות בכמה קבילות העוסקות בהתנהלות בלתי הולמת של מפקדים, שעיקרה התבטאויות גזעניות. אומנם אין מדובר בתופעה מתגברת, אך מדי שנה יש כמה וכמה אירועים מסוג זה המעידים שעדיין יש לעבור כברת דרך עד להטמעת נורמות פיקוד נטולות דעות קדומות והטיות בשיפוט ובפיקוד. מפקדים המתבטאים באופן המכוון למוצאו או לגון עורו של חייל, בין שעשו כן מדעת ובין שעשו כן מבלי דעת, לוקים בבסיס הערכי והמוסרי של התנהגותם. יש להוקיעם ולמוטט כל זכר של התנהגות המבוססת

² השופט אליהו מצא, ע"פ 2831/95 אלבה נגד מדינת ישראל, פ"ד (5) 221, 261.

על בידולו של האחר או השונה ולנקוט צעדים קשים כלפי מי שחוטאים לתפקידם ולערכי היסוד של צה"ל ומדינת ישראל.

4. באחת הקבילות (קב' 0-0-503470) הלינה חיילת בת העדה האתיופית על אופן התנהלותו של נגד המשרת ביחידתה. זה התבטא כלפי בני עדתה באופן גזעני במהלך שיחה שנערכה בחדר האוכל ביחידה, באומרו: **"אתם לא יהודים, אתם גויים, אתם התנהגתם יותר גרוע מערבים"**.

מתחקיר שנערך בעת בירור הקבילה עלה כי הנגד אכן התבטא כלפי החיילת באופן בלתי הולם, אך לדבריו התכוון להפגנות בני העדה האתיופית ואמר: **"ההפגנות מתנהלות באופן הגרוע יותר מהפגנות הערבים"**.

5. בקבילה אחרת (קב' 0-0-504150) הלין חייל ממוצא אתיופי על שנגד המטבח ביחידתו התבטא כלפיו במהלך תורנות מטבח באופן גזעני ומעליב, כשקרא לעברו יומיים לאחר אירוע הירי של שוטר כלפי בן העדה האתיופית, סלומון טקה ז"ל, כך: **"צא, צא מפה לפני שאני מתקשר לשוטר שייך בך כדור"**.

במסגרת תחקיר המקרה נמצא כי הנגד אכן התבטא כלפי החייל כמתואר בקבילותו, וכי לאחר שמפקד הנגד נזף בו, החליט מפקד החטיבה לנקוט צעדים פיקודיים ומשמעתיים כלפי הנגד, לרבות תיוק הערה פיקודית בתיקו האישי. יתר על כן, מפקד היחידה זימן את החייל לשיחה אישית והתנצל על אופן התבטאותו של נגד המטבח ופירט לפניו את הצעדים שנקטו כלפי הנגד נוכח התנהלותו.

6. בקבילה אחרת (קב' 0-9-501671) הלין חייל על שמפקד המחלקה התבטא באופן גזעני כלפי החיילים בני העדה האתיופית במחלקה, כשאמר כי הוא **"לא רואה אתיופים בלילה כי הם שחורים"**.

מתחקיר המעשה התרשם מפקד הגדוד כי מפקד המחלקה אכן התבטא באופן שאין לו מקום בצה"ל.

7. במקרים אלו הדגשתי כי אני רואה בחומרה רבה כל אמירה שיש בה שמץ של חשד לגזענות, והנני מוקיע כל שימוש במוצאו של אדם כדרך לבטא מורת רוח פיקודית. סגנון התבטאות המפקדים במקרים אלו מעיד לתפיסתי על דרך פיקוד לקויה הדורכת ברגל גסה על ערכי צה"ל ועל נורמות הפיקוד של מפקדי צה"ל.

8. בראייתי, מלבד התהליכים המתקיימים בצבא זה זמן רב בהקניית כלים לחינוך, לסובלנות ולשוויון, ללא הבחנה בין מין, דת, גזע או לאום, מפקדי צה"ל צריכים להמשיך ולהקפיד בהטמעת תכנים העוסקים בערך כבוד האדם, בהכשרות השונות בתחומים המקצועיים ובקורסי המפקדים בכל הדרגים נוכח האירועים שקרו בשנה החולפת.

9. הגם שבחלק מהאירועים ננקטו צעדים פיקודיים ומשמעתיים, וחלק מהמפקדים אף הודחו או הועברו מתפקידם, בכמה מקרים חמורים העברתי את הקבילות גם לעיונם של מפקדים בכירים במטה הכללי, כדי שיבחנו את התנהלות המפקדים בהתאם לשיקול דעתם וסמכותם הפיקודית.

10. לאחרונה התרבו הפרסומים באמצעי התקשורת בדבר התנהגות בלתי נאותה של מפקדים כלפי בני העדה האתיופית, בין היתר, בשל התגברות מחאת בני העדה בשנה האחרונה. הרמטכ"ל קבע אמות מידה מחמירות לטיפול במקרים מסוג זה ונקט אפס סובלנות כלפי מפקדים שהפרו את אמות המידה הערכיות המחייבות בצה"ל. אני מקווה כי מדיניות הרמטכ"ל וצה"ל וצירוף הלקחים והצעדים שננקטו בעקבות הקבילות שבהן טיפלתי יובילו לשינוי של ממש ולמיגור מוחלט של תופעות פסולות ואסורות מסוג זה.

טיפול מפקדים בזכויות רפואיות של חיילים

”אלו הן תכונות היסוד הנחוצות למפקד: (1) דע ידוע היטב את מקצועך הצבאי ואת אומנות המלחמה; (2) טפל כראוי באנשיך; (3) היה בעל אופי.”³

1. מפקדי צה"ל מחויבים לאפשר לפקודיהם לממש את הזכויות המגיעות להם, כנדרש בפקודות הצבא. מעבר לכך שמדובר בזכות טבעית של כל אדם לשמור על שלמות גופו ועל בריאותו, הקפדה זו על זכויות רפואיות מחזקת את אמון החיילים במפקדיהם, מסייעת למפקדים להחדיר בפקודיהם מוטיבציה לביצוע משימותיהם ויוצרת מחויבות של החייל כלפי מפקדו בעיתות שגרה, חירום ומלחמה.

2. אני רואה חשיבות מיוחדת בדאגה לבריאות החיילים ולשמירה על כבודם בנושאי רפואה. בדוחות קודמים הודגש הפער המובהק בתחום שירותי הרפואה בצה"ל שחווים החיילים, ושממילא אינם יכולים לצרוך שירותים אלו במסגרות הרפואיות האזרחיות. דווקא משום כך שומה על המפקדים להקפיד הקפדה יתרה בעת הטיפול בחייליהם בנושאים רפואיים, בייחוד כאשר הם נדרשים לעיתים לסייע לחייל בהתמודדות עם קשיים בהתנהלות מול רשויות רפואיות. אל למפקדים לקחת לעצמם חירות באופן יישום החלטות שהתקבלו לאחר שיקול דעת רפואי או למנוע את מימושן ככתבן וכלשונו.

3. קבילות רבות שבוררו השנה בנציבות הציגו מקרים שבהם מפקדים מנעו או עיכבו את מימוש ההחלטות הרפואיות או קיבלו החלטות בעניינים רפואיים, מבלי להיוועץ בגורמי הרפואה המוסמכים לכך, ואף בניגוד להחלטותיהם המפורשות. לפרקים מנעה או עיכבה התערבות המפקדים באופן קריטי את המענה הרפואי שלו נדרשו חייליהם, ובמקרים חמורים אף פגעה פיזית ממש בחיילים.

³ **חיים לסקוב** (1919-1982), ראש המטה הכללי החמישי של צבא ההגנה לישראל ונציב קבילות החיילים הראשון. מתוך מאמרו "על מפקדים ומנהיגות", ביטאון "מערכות" גיליון 118-119, עמוד 80, ובו ציטט את גנרל רוברט אדוארד לי, המפקד הכללי של צבא הקונפדרציה במלחמת האזרחים האמריקאית.

4. אף שהודגש שוב ושוב כי אל לו למפקד להתערב בשיקול הדעת הרפואי במקום שבו אין ביכולתו ובסמכותו להבחין בין תלונה קלה לחמורה או בין תלונה אמיתית לתלונת שווא, בירור הקבילות בנושא זה מעיד **שמפקדים רבים עדיין פועלים בחוסר אחריות ומקבלים החלטות רפואיות ממשיות ללא כל סמכות מקצועית** בנוגע לפקודיהם.

5. באחת הקבילות החמורות שטיפלתי (קב' 503665-5-0) הלין חייל בשירות החובה על עיכוב ממשי בטיפול בו מצד גורמי הפיקוד והרפואה ביחידתו, חרף תלונותיו החוזרות על כאבים עזים בבטנו. כן קבל על פיניו באיחור לחדר המיון על אף המלצת רופא היחידה לפינוי דחוף.

בעת בירור הקבילה נמצאו ליקויים של ממש בטיפול בחייל מצד גורמי הפיקוד, מפקד המחלקה וסגן מפקד הפלוגה, שלא מימשו את אחריותם הפיקודית לפינוי הדחוף של החייל לחדר המיון ולא התייעצו עם גורמי הרפואה נוכח מצבו הרפואי. כמו כן לא הפנו אותו למפגשי חובש ורופא בהתאם להתדרדרות מצבו הרפואי ולא דאגו למפקד מלווה במאהל הפלוגתי ובבית החולים.

כן נמצא כי החובש הפלוגתי לא בדק את החייל לפי הנהלים ולא הפנה אותו לגורם רפואי בכיר בשלב מוקדם יותר לבדיקה מקיפה. פגם אחר נמצא שהחובש הפלוגתי לא תיעד את ממצאי המפגשים הרפואיים עם החייל ברשומה הרפואית הממוחשבת.

בסופו של דבר, בבדיקת החייל בבית החולים נמצא כי **התוספתן התפוצץ ולכן הוא נותח בדחיפות**. במהלך הניתוח נכרת התוספתן, הבטן נשטפה והושאר נקז. לאחר כשבוע נדרשו שטיפות בטן נוספות והושארו שני נקזים.

באירוע זה הדגשתי כי על המפקד מוטלת האחריות לשלומם ולבריאותם של פקודיו. כמו כן, על המפקד לפעול ברגישות הנדרשת ובהתאם לפקודות הצבא ולנהליו, לא כל שכן כשהחייל מביע מצוקה ומקבל הנחיית פינוי רפואית.

התרשמתי מתחושותיו הקשות של החייל במקרה זה נוכח התנהלות מפקדיו והחובש הפלוגתי, ומצאתי כי באירוע זה היו כמה וכמה כשלים ערכיים ופיקודיים חמורים. מצאתי כי החובש הפלוגתי, שהיה החובש האחראי בשטח, התנהל באופן לא מקצועי ולא פינה את החייל מייד לקבלת מענה מגורמי רפואה. כן מצאתי כי מפקד המחלקה לא עצר את השתלשלות האירועים, כמתחייב ממפקד בצה"ל, בכלל, וממפקדו הישיר של החייל, בפרט, אף שלא שימש המפקד הבכיר בשטח. פגם חמור מצאתי כשסגן מפקד הפלוגה לא פעל ביתר שאת לפנות את החייל מייד לחדר המיון, לאחר שגורמי הרפואה הורו במפורש לעשות כן.

נוסף על כך, מצאתי כי מפקד הגדוד תחקר את האירוע באופן שאינו מספק, ולא נתן את הדעת להשלכות ולכשלים שנפלו באופן התנהלות הגורמים השונים בעניינו של החייל, דבר שעלול היה להעביר מסר לפקודיו כי אירוע זה אינו חמור דיו. בראייתי, במעשים שיש בהם כדי לפגוע פגיעה חמורה במצבו הרפואי של חייל, כפי שקרה באירוע זה, ראוי שגורם בכיר יטפל בנושא במלוא חומרת הדין, תוך העברת מסר ברור וחד-משמעי שהתנהלות פסולה מעין זו אינה מקובלת.

נוכח חומרת המעשים, המלצתי לקצינת הרפואה הממונה על החובש הפלוגתי לזמנו אליה ולהעיר לו על תפקודו. כן הערתי בחומרה למפקד המחלקה על אופן התנהלותו, כאמור לעיל, והמלצתי לתייק את ההערה בתיקו האישי. עוד הערתי למפקד הגדוד, כמי שנושא באחריות הפיקודית למעשים אלו, והמלצתי לקצין משאבי האנוש החטיבתי לתייק את ההערה בתיקו האישי ובקובץ הרישום האישי בעניינו.

6. במקרה אחר (קב' 503193-7-0) שבו הלין חייל על אופן התנהלותו של מפקדו הישיר וטען כי לא אפשר לו מפקדו לממש את זכויותיו הרפואיות, מצאתי כי נפל פגם בהחלטת המפקד. הוא החליט שהחייל יגיע ליום יחידתי אף שהיה ברשות החייל אישור לימי מנוחה ביחידה, מבלי שהתייעץ המפקד עם גורם רפואי מוסמך טרם קבלת ההחלטה.

כן מצאתי פגם בהחלטת המפקד להנחות את החייל לדחות הפניה רפואית לרופא מומחה, מבלי שנועץ המפקד עם גורם רפואי מוסמך וקיבל את אישורו. חרף טענת המפקד כי החלטתו התקבלה מאחר שנודע לו על ההפניה בסמוך למועד שנקבע למימושה, הבהרתי כי מצופה היה ממנו לסייע לחייל לקבוע מועד חלופי קרוב למימוש ההפניה.

עוד מצאתי כי חל עיכוב בלתי סביר בקביעת מועד לפגישת החייל עם קצין בריאות הנפש (להלן: קצ"ן), שלא בהתאם לפקודות הצבא ולהנחיות המקצועיות בנושא זה. לפי פקודות הצבא על המפקדים להימנע ממצב שבו החייל שב ומבקש להיפגש עם הקצ"ן, והפגישה נדחית מסיבות שונות. הבהרתי כי מצופה ממפקד לנהוג ברגישות ובנחרצות כדי לתת מענה ראוי לחייל בפניות רגישות מעין אלו. במקרה זה התרשמתי כי הגם שהעיכוב בענייניו של החייל נבע בין היתר מהתנהלות גורמי בריאות הנפש, הרי מפקדו התעכב אף הוא בהעברת המידע הנדרש בענייניו של החייל לגורמים אלו, ולא פעל באחריות הנדרשת ממנו כדי להחיש את הטיפול בבקשה.

עוד הדגשתי בהקשר זה כי על המפקד מוטלת האחריות לשלומם ולבריאותם של פקודיו, ובכלל זה בריאותם הנפשית. למפקד אין כלים מקצועיים לבחון נושאים רפואיים של פקודיו, והוא מחויב להתייעץ בנושאים אלו אך ורק עם גורמי הרפואה המוסמכים.

נוכח האמור לעיל, הערתי למפקד החייל על אופן התנהלותו באירועים האמורים, למען יפיק את הלקחים הנדרשים למניעת הישנות מעשים דומים.

7. דוגמה נוספת ניתן למצוא בקבילה (קב' 0-1-501349) שבה חיילת בשירות החובה הלינה על אופן התנהלותם של גורמי הפיקוד והרפואה ביחידתה כלפיה בהקשר למצבה הבריאותי.

מבירור הקבילה עלה כי מפקד הפלוגה של החיילת לא אישר לה לצאת להפניה רפואית, וסוגיה זו הובאה לידיעת רופא היחידה רק בדיעבד. לדברי הרופא, מפקד הפלוגה פעל שלא בהתאם לסמכותו במעשה זה, וכן מצא פגם באופן

התנהלות החובש הפלוגתי, שפעל בניגוד לפקודות הצבא בשעה שאישר את בקשת מפקד הפלוגה שלא לאפשר את יציאת החיילת להפניה, שכן הסמכות לאשר בקשות מעין אלו היא של רופא היחידה בלבד.

יצוין כי בסופו של דבר פנתה החיילת למרפאת 'ביקורופא', ובה אושרו לה כמה ימי מחלה ובמהלכם מימשה את הפנייתה הרפואית.

מפקד הפלוגה הביע צער על האירוע וציין כי שגה באופן התנהלותו כלפי החיילת במקרה זה. לדבריו, הפיק לקחים מהאירוע למניעת הישנותו בעתיד.

מפקד בסיס האימונים שבו שירתה החיילת מצא פגם באופן התנהלותם של גורמי הפיקוד והרפואה ביחידה, בשעה שלא פעלו לפי פקודות הצבא המחייבות. נוכח זאת העיר לכל הגורמים המתאימים וכן רענן את הנהלים המחייבים בנושא זה.

גם במקרה זה מצאתי פגם באופן התנהלות מפקד הפלוגה בשעה שלא אישר את יציאת החיילת להפניה רפואית. גורמי הפיקוד מחויבים להקפיד לממש את ההנחיות הרפואיות בענינם של פקודיהם, כמי שנושאים באחריות הפיקודית לבריאותם ולשלומם.

מאחר שהתרשמתי כי מפקד בסיס האימונים נקט צעדים פיקודיים וארגוניים הולמים בשעה שהעיר לכל הגורמים המתאימים על התנהלותם הלקויה, וכן רענן את הנהלים וההנחיות המחייבים בנושא הפניות והמלצות רפואיות – הסתפקתי בהערתי למפקד הפלוגה על התנהגותו במקרה זה כדי שיימנע מהישנות מעשים דומים.

8. הסוגיה הרפואית היא כה רגישה ונוגעת לחובת השמירה על שלומם ועל בריאותם של חיילי צה"ל. לא אמורה להיות לגביה כל מחלוקת, ולמרות זאת עדיין מגיעות לפתחי קבילות רבות. היא מעוררת דאגה ומחייבת בדיקה יסודית של רשויות הצבא כיצד ניתן לעקור מן השורש תופעה פסולה זו של פגיעה במענה הרפואי שלו זכאים חיילים. יש לנקוט את כל האמצעים העומדים לרשות צה"ל כדי להשיב את האמון של חיילי צה"ל שמפקדיהם יהיו עבורם מגן ויסייעו לחיילים בעת מצוקה, ובייחוד כשהם נדרשים ליד מושטת ולכתף תומכת יותר מכול. כנציב קבילות החיילים מודע אני גם לתהליכים הארגוניים המתרחשים בנושא מיקור החוץ של רפואת השגרה. כולי תקווה כי נושא זה ייתן מענה לפרט.

פגיעה בפרטיות

יהי כבוד חברך חביב עליך כשלך.⁴

1. השירות הצבאי גורם ללבטים לא מעטים בנוגע למגבלות הפגיעה בפרט ובפרטיות, שכן אופי השירות עלול לטשטש את הגבולות בין התחום הפרטי לציבורי. למשל, עולות שאלות הנוגעות למידת האפשרות לחדור לפרטיות החיילים כשהם עושים שימוש באמצעים צבאיים, כדוגמת טלפונים ניידים, מחשבים ואמצעי תקשורת צבאיים אחרים ואפילו ציוד משרדי (ארונות אחסון, מגירות, שידות וכדומה). צידו השני של המתרס הוא שאלת עצם היכולת לפגוע בפרטיות באמצעים שאינם צבאיים, בין שעל ידי חיילים ובין שעל ידי מפקדים.

2. **למרבה הצער, והגם שבשנים עברו ניתנה הדעת לתופעה מטרידה זו, ניכר כי אין ירידה במספר הקבילות הנוגעות לפגיעה בצנעת הפרט.** יודגש כי הכלל הוא שאין לפגוע בפרטיות החיילים. למפקד יש סמכויות מוגבלות ביותר בנושא זה, שכן הוא אינו רשאי ליטול את קניינו הפרטי של החייל; אינו זכאי לבקש לעיין בפרטים אישיים על אודות החייל ללא הסכמתו לכך; וודאי שאינו יכול לתעדו ברשות הפרט, ולעיתים אף לא ברשות הרבים באופן שעלול להשפילו או לפגוע בכבודו. בעידן הטלפונים החכמים, שבו המידע זמין במרשתת ועובר במהירות ברשתות החברתיות, יש לנהוג בנושא זה במשנה זהירות, הגם שברור כי יש בכך משום אתגר של ממש נוסף לפיקוד הזוטר והבכיר כאחד.

3. באחת הקבילות בנושא זה (קב' 500975-5-0) הועלתה טענה על אופן התנהלותו של מפקד פלוגה בדרגת סרן, שפגע בפרטיותם של כמה חיילים באותה מחלקה.

מבירור הקבילה עלה כי אחד מחיילי הפלוגה צילם את עצמו עם הציוד האישי של מפקד הפלוגה ושיתף את התמונות באמצעות יישומון המסרונים "וואטסאפ" בקבוצה המחלקתית. לאחר שהשמועה על האירוע הובאה לידיעת מפקד הפלוגה, הוא הנחה את חיילי המחלקה לפתוח לפניו את מכשירי הטלפון

⁴ מסכת אבות (פרק ב, משנה י).

הפרטיים שלהם ולהציג לו אותם, כדי להיווכח אם התמונה אכן התקבלה. לדברי מפקד הפלוגה, הוא עשה כן בלהט הרגע וללא הפעלת שיקול דעת.

מפקד הגדוד מצא פגם באופן התנהלות מפקד הפלוגה בשעה שפגע בפרטיות חייליו באירוע המתואר. על כן, העמידו לדין משמעותי וכן הורה על עריכת שיחות חתך בקרב חיילי הפלוגה באופן קבוע למניעת הישנות מעשים דומים.

הגם שלא נסתרה מעיניי התנהלות חיילי הפלוגה במקרה זה, קיבלתי את ממצאי בדיקתו של מפקד הגדוד בשעה שמצא פגם באופן התנהלות מפקד הפלוגה באירוע המתואר בקבילה, שבהתנהלותו פגע בפרטיות החיילים.

בראייתי, גם כשחיילים נוהגים בניגוד לפקודות הצבא ולכללי המשמעת, גורמי הפיקוד חייבים להשתמש בכלים הפיקודיים העומדים לרשותם ולהעביר את המסרים הנדרשים, תוך הימנעות מפגיעה בכבודם ובזכותם לפרטיות.

מאחר שנחה דעתי מאופן טיפולו של מפקד הגדוד במקרה זה, לא ראיתי להתערב עוד, מלבד המלצתי אליו שיעדכנני בדבר צעדי המשמעת שנקט כלפי מפקד הפלוגה.

4. במקרה אחר (קב' 500376-4-0) הלין חייל על נגד המשרת עמו במחלקה שצילם אותו בניגוד לרצונו כשאכל על שולחן העבודה במחלקה.

בעת בירור הקבילה מסר מפקד המחלקה כי העיר לחייל פעמים רבות על שהוא נוהג לאכול על שולחן העבודה במחלקה בשל החשש לחדירת גופים זרים למתקנים הנמצאים על שולחן זה. מאחר שהחייל הכחיש כמה פעמים כי עשה כן, הודיע לו מפקד המחלקה כי יצלם אותו בעתיד כדי להוכיח את טענתו. בהמשך לכך אישר הנגד הנקבל כי צילם את החייל פעמים מספר כדי להוכיח כי הוא אוכל על שולחן העבודה בניגוד להנחיית מפקד המחלקה. בסופו של דבר, דווח הנושא לקצין הממונה, וזה הנחה להפסיק את הצילומים מיידי ושוחח שיחות פיקודיות עם כל המעורבים כדי ליישר את ההדורים במחלקה.

המפקד הממונה על המחלקה תחקר את האירוע וציין כי צילומו של החייל היה מעשה פסול, ולא היה בו צורך. כן הבהיר לנגד הנקבל כי מעורבותו בצילום החייל הייתה מחוץ לתחום אחריותו, ולא מעניינו. היה מצופה ממנו להימנע מפעולה זו ולדווח למפקדו הישיר כדי שיטפל בכל מקרה לגופו. מעבר לפעולות שנקט הקצין הממונה, נערכה שיחה פיקודית נוספת עם כל המעורבים, ובמהלכה הוסברו הנורמות המצופות וקשרי העבודה התקינים במחלקה.

בקבילה זו מצאתי פגם בכך שהנגד הנקבל צילם את החייל כשאכל על שולחן העבודה, שכן אף שפעל כדי להסדיר את ההתנהלות התקינה במחלקה, מצופה היה ממנו וגם ממפקד המחלקה לעשות שימוש בכלים הפיקודיים והמשמעתיים המקובלים, ולא לפגוע בפרטיותו.

הגם שהתרשמתי מהצעדים שנקט המפקד הממונה בעקבות התנהלות זו, הסבתי את תשומת ליבו של הנגד הנקבל שחרף כוונותיו היה בהתנהגותו כדי לפגוע בפרטיות החייל. כן הסבתי את תשומת ליבו של מפקד המחלקה שמצופה היה ממנו בתוקף אחריותו הפיקודית לפעול להפסקת התנהלותו של הנגד הנקבל משנודע לו על כך.

5. בקבילה אחרת הלינה חיילת על שמפקדה שוחח עימה כמה פעמים על מצבה הנפשי בנוכחות נגדים וחיילים (קב' 0-9-500841).

המפקד הבהיר כי ככלל שוחח עם החיילת ועם אחרים נוכח מצבה הנפשי בשל אחריותו כמפקד ומתוך דאגתו כלפיה. עם זה ציין כי ייתכן שהיו חיילים בסביבה ששמעו את דבריו. לדבריו, לא היה בכוונתו להשפיל את החיילת או לפגוע בה וכאשר נחשף לתחושותיה התנצל לפניה על הדברים והסביר את כוונתו.

מפקדת היחידה מסרה כי מיקום השיח של המפקד בעניין החיילת לקה בחסר, וכשעדכן גורמים רלוונטיים בנוגע למצבה של החיילת לא עשה זאת בזהירות וברגישות הנדרשות במקרה מסוג זה. מפקדת היחידה שוחחה עם המפקד על התנהלותו זו והדגישה את הצורך לשמור על פרטיות החיילים.

גם בקבילה זו מצאתי כי נפל פגם באופן התנהלות המפקד בשעה שלא וידא כי השיח הרגיש בעניינה של החיילת צריך להיערך בסביבה מתאימה ובאופן דיסקרטי. בראייתי, על המפקד לנהוג ברגישות יתרה כדי להבטיח שמירה על פרטיותם של פקודיו, בייחוד כאשר מדובר בפרטים אישיים שחשיפתם עלולה להוביל לפגיעה ברגשות החייל.

נוכח האמור לעיל, ואף שלא נסתרו מעיניי כוונות המפקד לדאוג לשלומה של החיילת, הערתי לו על התנהגותו כדי שיימנע מהישנות מעשים מסוג זה בעתיד.

6. עדיין מפקדים רבים שוגים באופן שבו הם מפרשים את המותר והאסור בכל הנוגע לפרטיות פקודיהם. שגיאותיהם מלמדות על הצורך לבדוק בדיקה יסודית את הנושא על ידי רשויות הצבא ולקבוע כללים ברורים וחד-משמעיים בדבר עקרונות ומגבלות המוטלים על מפקדי צה"ל כשהם פועלים בצבא באופן העלול לפגוע בזכות החיילים לפרטיות. נושא זה מקבל משנה תוקף בעידן הרשתות החברתיות.

אי-מימוש זכויות חיילים

משימתך העיקרית בתור מפקד היא לראות במו עיניך את חייליך ושהם יראו אותך.⁵

1. השירות הצבאי בישראל הוא שירות חובה מכוח חוק, וצעירים מכל רחבי הארץ נושאים בעול ההגנה על המדינה. מלבד עצם החיוב בשירות הצבאי מוטלים על המשרתים בצה"ל מגבלות שונות על חירותם (תנועה, לבוש, משמעת וכדומה). עם כל זה, כל חייל וחיילת נושאים מטען של זכויות המוקנות להם כחיילים, כאזרחים וכבני אנוש. כשם שחיילים נדרשים לעמוד במשימותיהם ובחובותיהם בשירות הצבאי, עד כדי סיכון חייהם למען ביטחון המדינה, כך נדרשים המפקדים ורשויות הצבא לעמוד על מימוש זכויות החיילים. זכויות אלה נועדו להבטיח את שלום החיילים, את כבודם ואת רווחתם. למעלה מזה, הקפדה על הזכויות מבססת ערכי אמון בין המפקדים לִפְקוּדִים, מגבירה את המוטיבציה לשירות הצבאי ומשפרת את מצב רוחם של החיילים.

2. מרבית הזכויות של חיילי צה"ל מוסדרים בפקודות הצבא ובנהליו, ושומה על המפקדים ועל גורמי המקצוע לסוגיהם כי יכירו היטב את הפקודות ואת הזכויות המגיעות לחיילים כדי לאפשר לכל חייל לממש את זכויותיו על פי דין. לצערי, במהלך השנה נחשפתי למקרים רבים שבהם פגעו גורמי הפיקוד בזכויות החיילים על דרך שלילתן או אי-כיבודן; חרגו מפקודות הצבא המחייבות בנושאי זכויות הפרט או שלא היו בקיאים בפקודות ובנהלים כלל; והתעלמו ממצבים אישיים ייחודיים או חריגים של פְקוּדֵיהֶם, המחייבים התחשבות ורגישות יתרה מצד המפקדים.

3. למשל, הלינה חיילת בשירות החובה (קב' 503132-8-0) על שמפקדיה לא ביקרו אותה בכל תקופת שהייתה בעונש מחבוש.

⁵ ג'ורג' סמית' פטון, הבן (George Smith Patton, Jr., 1885-1945), מצביא וגנרל אמריקאי שנודע בעיקר משירותו במלחמת העולם השנייה. פטון פיקד על כוחות אמריקאים בלחימה בצפון אפריקה, בסיציליה ובאירופה. הוא נחשב לאחד המפקדים הבולטים וההתקפיים ביותר של צבא ארצות הברית בכל הזמנים.

פקודת המטה הכללי 35.0822, שעניינה "טיפול ואיתור בעיות פרט ומצוקות במהלך השירות", קובעת כי כאשר חייל כלוא מעל עשרה ימים יערוך ביקור בבסיס הכליאה מפקדו הישיר, או מי שהוסמך מטעמו בדרגת סגן-משנה לפחות או משרת קבע בדרגת סמל ראשון לפחות, בתיאום עם סגל הכלא.

מבירור הקבילה עלה כי החיילת המתינה תחילה במתקן מעצר לצורך העמדתה לדין משמעת, ובהמשך המתינה לתחילת עונש המחבוש שהוטל עליה. קצינת משאבי האנוש החטיבתית (להלן: הקמפ"חית) פנתה לגורמים בבסיס הכליאה כדי לתאם ביקור, אך נמסר לה כי החיילת טרם החלה לשאת בעונשה. בהמשך, לאחר שכבר החלה החיילת לשאת בעונש, לא יצרה הקמפ"חית קשר פעם נוספת עם גורמי מתקן הכליאה לתיאום ביקור כנדרש.

מפקד החטיבה שתחקר את האירוע מצא פגם בכך שלא ביקרו את החיילת בתקופת המחבוש. לדבריו, היה על הקמפ"חית לפעול ביתר שאת כדי לתאם ביקור של גורם פיקודי במתקן המעצר. לפיכך, נזף בקמפ"חית והורה לרענן את הפקודות ואת הנהלים ביחידה בנושא ביקור כלואים, לשם מניעת הישנות מעשים דומים.

בראייתי, מפקד נושא במהלך השירות הצבאי באחריות פיקודית לחייליו, ומוטלת עליו החובה להקפיד לבקרו ולדרוש בשלומם כאשר חירותם נשללה מהם, והם שוהים במעצר, כקבוע בפקודות הצבא בנושא זה.

בקבילה זו קיבלתי את ממצאי תחקירו של מפקד החטיבה, שמצא פגם בכך שלא ביקרו את החיילת במהלך המחבוש שבו שהתה. כמו כן נקט המפקד בצעדים פיקודיים כלפי הקמפ"חית וצעדים ארגוניים מתבקשים ביחידה (ריענון הפקודות והנהלים).

4. בקבילה אחרת (קב' 503281-9-0) הלינו כמה חיילים השומרים על אורח חיים דתי על פגיעה בזכויותיהם ובתנאי שירותם בהיותם בקורס מפקדי כיתות.

הוראת הפיקוד העליון 7.0102, שעניינה "כשרות המזון בצה"ל", קובעת כי המזון המיועד לאכילת אדם הנרכש עבור צה"ל או המסופק לצה"ל, וכן מזון לאכילת אדם המוגש או הנמכר במחנות צה"ל ובמתקניו – יהיה כשר. בכל מטבח צבאי יועסקו לפחות שני עובדים, טבחים או עובדי מטבח קבועים אחרים, שתאשר אותם הרבנות הצבאית הראשית כמוסמכים לכשרות. מתפקידם של עובדים אלה לפקח על שמירת הכשרות במטבח.

פקודת המטה הכללי 33.0207, שעניינה "השירות המשותף", קובעת כי חייל שאורח חייו דתי זכאי לבקש להימנע מפעילות משותפת עם בן המין השני, לרבות תורנות שמירה, ניווט ונסיעה ברכב. אם יש חשש סביר למגע גופני, ליחוד או לפעילות בלבוש חשוף, נדרש המפקד להיענות לדרישה זו.

בירור הקבילה העלה כי אין הפרדה מלאה בין חיילי הגדוד לחיילותיו בחדר האוכל. בעקבות זאת מסר מפקד הגדוד כי יוקצו זמני ארוחות מוגדרים לכל פלוגה, וכן ציין כי תיבחן האפשרות לפתוח חדר אוכל נפרד, שימש רק את פלוגת החיילים החרדים.

עוד עלה כי במהלך שבוע אימונים טקטי מפעילות החיילות את רכבי ה'האמר'. בתגובה על כך הונחו גורמי הפיקוד לשים דגש בנסיעה ב'האמר' עם מפעילה, וכי ייעשו מאמצים לסייע לחיילים חרדים שיבקשו להימנע מנסיעה ב'האמר' עם חיילות.

כן נמצא כי יש בעיית כשרות ברמת הגדוד, שכן מטבח הגדוד מוגדר כמטבח כשר למהדרין, ונדרש למנות לו משגיח כשרות בשירות קבע מובהק. הפתרון הזמני שניתן לכך עד אותה העת היה איוש של משגיח כשרות בכל משמרת.

ממצא נוסף עלה מהבירור כי במהלך הכשרת החיילים בפלוגה התקיימו התנסויות המחייבות שהייה עם חיילות לבד בחדר, אולם כדי למזער ממשקים בין חיילות לחיילי הפלוגה באופן מוחלט הוחלט להמליץ על צירוף חייל ליחידה בתפקיד מש"ק חינוך.

מפקד החטיבה שבדק את הקבילה מצא פגם בתנאי השירות של החיילים הדתיים בעת קורס מפקדי הכיתות בנושאי כשרות המטבח בגדוד; בהתנסויות במהלך ההכשרה המחייבות שהייה עם חיילות; ובהפרדה המלאה הנדרשת בחדר האוכל. עם זאת ציין כי גורמי הפיקוד בגדוד עושים מאמצים רבים כדי לאפשר לחיילי הפלוגה לממש את מלוא זכויותיהם.

נוכח זאת הנחה מפקד החטיבה לשים דגש בגדוד על קיום פקודות הצבא העוסקות בשירות המשותף, תוך הקפדה על ביצוע תורנות מטבח ללא ממשק ישיר עם חיילות; מינוי נגד בשירות קבע מובהק ומש"ק חינוך בגדוד; ומסירת מספר הטלפון של רב החטיבה לכל חייל ביום הקליטה בפלוגה.

גם במקרה זה קיבלתי את ממצאי בדיקותיהם של מפקד החטיבה ומפקד הגדוד, שמצאו פגם בתנאי שירותם של החיילים הדתיים בקורס מפקדי כיתות, שלא הוקפד עליהם, כקבוע בפקודות הצבא.

על המפקד מוטלת האחריות לוודא שחייליו מקבלים את כל זכויות היסוד, שלהן הם זכאים על פי פקודות הצבא, מתוך מחויבות לאמונתם ולזכותם לשמור על אורח חייהם.

אף שנחה דעתי מהצעדים הפיקודיים והארגוניים שנקט מפקד החטיבה, המלצתי לגורם הממונה על הטיפול בשילוב חרדים בצה"ל לבקר בגדוד ולערוך בקרה בדבר מימוש הנחיות מפקד החטיבה ומפקד הגדוד, כדי לוודא כי זכויות החיילים החרדים נשמרות כראוי.

5. במקרה אחר (קב' 0-6-500264) הלינה חיילת בשירות החובה על שמשך שירותה לא קוצר, בהתאם לזכאותה, אף ששירתה בפועל בתפקיד מאבטחת מתקנים 16 חודשים.

החיילת שירתה בתפקיד מאבטחת מתקנים ביחידתה הקודמת מיולי 2017 ועד ליולי 2018, אך לא יצאה לקורס מאבטחי מתקנים בתקופה זו בשל מספר הקצאות מצומצם לקורס זה ובשל מחסור בקורסים המסמיכים למקצוע זה במהלך השנה.

עוד עלה מהבירור כי שירתה בתפקיד סמלת מבצעים מיולי 2018 ועד לנובמבר 2018 ולאחר פרק זמן זה חזרה לתפקד כמאבטחת מתקנים. גם במהלך תקופה זו לא יצאה לקורס מאבטחי מתקנים מאותן סיבות שאינן תלויות בה.

בקשת היחידה לשנות את מקצועה ברישומי הצבא מ'פקידה' ל'מאבטחת מתקנים' נדחתה עקב יתרת שירותה הקצרה. הובהר כי על פי פקודות הצבא נדרשה להשלים 16 חודשי שירות בתפקיד מאבטחת מתקנים כדי להיות זכאית לקיצור משך שירותה.

מצאתי פגם במקרה זה בכך שלמרות ששירתה החיילת בפועל בתפקיד מאבטחת מתקנים, לא קוצר שירותה בהתאם לזכאותה על-פי פקודות הצבא. הדגשתי כי על המפקדים מוטלת האחריות להקפיד כי חייליהם יממשו את כל זכויותיהם על-פי פקודות הצבא.

נוכח האמור לעיל, הערתי לגורמי הפיקוד ביחידתה, כמי שנושאים באחריות הפיקודית והמקצועית לפגם זה, כדי שיפיקו את הלקחים הנדרשים לשם מניעת הישנות מעשים דומים בעתיד.

נוסף על כך, המלצתי לגורמים המוסמכים בצה"ל לקצר מיד את משך שירותה של החיילת נוכח עמידתה בתנאים לכך, כמקובל ובהתאם לזכאותה. אציין כי סוגיה זו היא בעיה מערכתית בצה"ל וכמות הקבילות בנושא זה היא גדולה מאוד (הרחבה על כך ניתן למצוא בפרק ב).

6. השמירה על זכויות החייל אינה משימה צבאית אלא הכרח ולחם חוקו של כל מפקד בצה"ל. המפקדים צריכים להיות בקיאים בפקודות הצבא הבסיסיות העוסקות בזכויות פקודיהם וגורמי משאבי האנוש אמורים להיות אמונים על הבקרה, על המימוש ועל הריענון התקופתי של פקודות הצבא העוסקות בתנאי השירות ובזכויות הפרט בקרב כל גורמי הפיקוד ביחידה. מפקדי היחידות נדרשים להראות אחריות ולוודא כי כל הגורמים הנתונים תחת אחריותם עוסקים לא רק במשימות המבצעיות, אלא גם מממשים את אחריותם הפיקודית והמקצועית. עליהם להקפיד על זכויות החיילים ולספק את צורכיהם היסודיים והבסיסיים, המגלמים את השמירה המתחייבת על ערך כבוד האדם.

זכויות הפרט

אי-תקינות רישומי הצבא באופן הפוגע בפרט

לעתים קרובות מן התוהו ובוהו נולדים חיים, ואילו מן הסדר נולדים הרגלים.⁶

1. בעת הטיפול בקבילות במהלך השנה אותרו ליקויים רבים הנוגעים לתיעוד ברישומי הצבא, הן מצד מפקדים והן מצד גורמי מנהלה ומשאבי אנוש. מדובר בתופעה הנשנית זה כמה שנים ובטעויות ובליקויים הפוגעים פגיעה קשה ומיותרת בחיילי צה"ל בכמה היבטים.

2. באירועים רבים רישומי הצבא אינם משקפים את המציאות כהווייתה באופן העלול לפגוע פגיעה ממשית בחייל. תיעוד שגוי לגביו משפיע הן על שכרו והן על הגדרת תפקידיו עד כדי מניעת קידומו ואפלייתו ביחס לחיילים אחרים המשרתים עימו באותה היחידה ולעיתים אף באותו התפקיד. לא זו אף זו, כאשר רישומי הצבא אינם משקפים את תמונת המצב הנכונה בנושאים רפואיים, יש לכך השפעה מהותית על טיב הטיפול הרפואי הניתן לחיילים ועל רצף הטיפול בהם בהמשך שירותם ואף לאחריו.

3. אשתקד הדגשתי שחובת ההקפדה על תקינות רישומי הצבא ועל עדכונם המדויק נוכח שינויים במצבו של החייל ובמעמדו – אינה חלה רק על גורמי משאבי האנוש, אלא על כל ממלא תפקיד הקשור לחייל והנוגע לשירות הצבאי, כדוגמת המפקדים; גורמי הסגל, הרפואה ותנאי השירות; וכדומה. גורמים אלו הם חלק מהשרשרת המקצועית המחויבת לנהוג באחריות ובזהירות בתיקון רישומי הצבא ובעדכונם באופן המשקף נאמנה את מהלך שירותו של החייל, את הישגיו ואת זכויותיו. כל אלו הם חלק מהמארג השלם הבונה את המוניטין הצבאי של החייל והמאפשר לצה"ל להכיר לו תודה והערכה על שירותו וכן לתגמלו בהתאם לזכאותו.

⁶ הנרי ברוקס אדאמס (Henry Brooks Adams, 1838-1918), היסטוריון, עיתונאי וסופר אמריקאי.

4. עם כניסתן של מערכות תקשורת חדשות ומתקדמות יותר בצה"ל, ובהן אמצעי בקרה ממופנים, הציפייה הייתה כי יפחת מספרם של ליקויי הרישום והתקלות בתיעוד בנוגע לחיילי צה"ל. למרבה הצער, מהקבילות בנושאים אלו התרשמתי כי חבלי הלידה הכרוכים בהטמעת מערכות אלו בצה"ל התארכו מעבר למצופה. הגם ששאלת יעילותן אינה מוטלת בספק, ויש להן תרומה חשובה וממשית לקידום הטיפול בחיילים, הרי טרם ניתן לברך על המוגמר, ויש עוד כבדת דרך לעבור לשיפור המענה לפרט.

5. בקבילות שבהן מצאתי כי רישומי הצבא אינם משקפים נאמנה את נתוני החייל באופן הפוגע בזכויותיו כאמור, פעלתי הן כדי לתקן את הליקוי הפרטני עבור החייל, והן במישור המערכתי כדי לוודא כי גורמי הצבא נוקטים צעדים הנדרשים למניעת הישנות אירועים דומים.

6. לדוגמה, הלינה חיילת בשירות החובה (קב' 0-7-501173) על העיכוב בשחרורה מצה"ל בתום שירות חובה של 24 חודשים, לאחר ירידת מדרג כשירותה הרפואית (להלן: פרופיל), ועל שטרם שולם לה שכר בתנאי קבע בגין תקופת העיכוב האמורה.

החיילת התגייסה לשירות החובה ביולי 2016 והוכשרה לתפקיד לחימה המחייב את התנדבותה לשירות של 32 חודשים (משך השירות של גברים) כחוק. באוגוסט 2018, לאחר למעלה משנתיים בשירות החובה, שונה הפרופיל הרפואי שלה באופן שלא אפשר את המשך שירותה כלוחמת בחיל. בסמוך למועד זה הגישה בקשה לקצר את שירותה בהתאם למדיניות הצבא בנושא זה.

מדיניות הצבא (הנחיית ענף תכנון כוח האדם הסדיר באגף כוח האדם) קובעת כי חיילת שנשרה ממסלול שירות המחייב התנדבות לשירות של 32 חודשים מסיבה רפואית המחייבת שינוי פרופיל קבוע, תחזור למשך השירות המקורי שלו הייתה מחויבת לולא התנדבה לתפקיד המחייב משך שירות כגברים.

בירור הקבילה העלה כי אף שהתקיימה ביחידת החיילת ועדת פרט בעניינה, ובה הוחלט כי תמשיך בשירות בתפקיד פקידותי, ואף שחלפו 24 חודשים ממועד גיוסה ונדרש היה לקצר את שירותה ולשחררה בהתאם למדיניות הצבא – לא פעלו מפקדיה וגורמי המנהלה בחיל בהתאם לנהלים. מקצועה לא שונה ושירותה לא קוצר, ובמקום זאת נבחן המשך שירותה ביחידה או ביעד אחר בתפקיד מנהלי.

החיילת אף טענה כי גורמי המטה בחיל מסרו לה בריאיון כי שירותה יקוצר, וכי קיימת סבירות גבוהה שתקבל שכר קבע עבור התקופה שחלפה מההחלטה על שינוי הפרופיל הרפואי שלה ועד למועד שחרורה מצה"ל.

בסופו של דבר, רק באוקטובר 2018 שונה ברישומי הצבא מקצועה הצבאי ל'פקידה'. בהמשך התקבלה תשובה חיובית מטעם 'מיטב' בנוגע לבקשתה לקצר את השירות, והיא שוחררה מצה"ל.

בקבילה זו מצאתי פגם באופן התנהלות גורמי הפיקוד ומשאבי האנוש ביחידת החיילת בשעה שלא פעלו לשינוי מקצועה הצבאי בסמוך למועד התאמת הפרופיל הרפואי שלה וכן לשחררה משירות החובה מייד, בהתחשב בכך שמועד שינוי הפרופיל הרפואי התרחש בסמוך להשלמת שירות חובה של 24 חודשים.

בראייתי, על המפקדים מוטלת האחריות לוודא כי החיילים יקבלו את כל זכויותיהם, ובכלל זה המפקדים נדרשים לפעול באופן שיספק לפקודיהם מענה הולם, מהיר וענייני בהתאם לפקודות הצבא.

נוכח האמור לעיל, הערתי לגורמי הפיקוד והמטה המתאימים על העיכוב בשחרור החיילת מצה"ל שלא לצורך, והבהרתי להם כי מצופה היה מהם לפעול ולהחיש את שחרורה במועד לאחר ההחלטה הרפואית בעניינה.

כן המלצתי לגורם המטה הרלוונטי בחיל כי בשל הנסיבות החריגות בעניינה של החיילת, יודא כי חודשיים מתוך התקופה שבה שירתה מעבר לשירות החובה שלו הייתה מחויבת, יעודכנו ברישומי הצבא בעניינה כשירות בתנאי קבע ותזוכה בהפרשי השכר המגיעים לה. עוד המלצתי לגורם זה כי יחדד בקרב גורמי כוח האדם המתאימים בחיל את מדיניות הצבא ואת הנהלים המחייבים במקרים של שינוי פרופיל רפואי למדרג פוסל לחימה, למניעת הישנות מעשים דומים בעתיד.

7. בקבילה אחרת (קב' 0-3-502007) הלין חייל על שברישומי הצבא בעניינו יש תלונה "פתוחה", מאחר שהרישום על סיום הליך הדין המשמעתי לגביו טרם עודכן כנדרש, באופן שעלול היה לעכב את שחרורו מצה"ל.

מבירור הקבילה עלה כי החייל הועמד לדין משמעתי במהלך שירותו ביחידתו הקודמת, והוטל עליו עונש של עשרה ימי מחבוש על-תנאי. מבדיקת הנושא התברר כי קצינת השיפוט חרגה מסמכותה לעניין העונש שהוטל על החייל, וכעבור מספר חודשים, לאחר ששיבוצו שונה, התברר כי גורמי יחידתו הקודמת לא עדכנו את הליך הדין המשמעתי ברישומי הצבא בעניינו.

גורמי משאבי האנוש ביחידתו הקודמת של החייל ציינו כי אינם יכולים לעדכן את הליך הדין המשמעתי ברישומי הצבא עקב היעדר הרשאות למערכת הממוחשבת נוכח הזמן שחלף והעובדה שהחייל עבר ליחידה אחרת. על כן, במהלך בירור הקבילה הופנתה הסוגיה לגורמים המקצועיים בחיל המשטרה הצבאית, ובעקבות התערבותי פעלו לסגור את התלונה ברישומי הצבא בעניינו של החייל, והוא שוחרר כנדרש מהשירות הצבאי.

גם בקבילה זו מצאתי פגם כשלא פעלו גורמי משאבי האנוש ביחידתו הקודמת של החייל כדי לעדכן את הליך הדין המשמעתי כנדרש ברישומי הצבא בעניינו. אף שעניינו של החייל בא על תיקונו, הסבתי את תשומת ליבה של הממונה על משאבי האנוש ביחידתו הקודמת לחשיבות הטיפול המידי, היסודי והענייני במעשים מסוג זה לשם מניעת הישנותם בעתיד.

8. במקרה אחר השתחררו כמה חיילות משירות החובה (קב' 0-3-500657) והלינו על שהמקצוע שנרשם בתעודת השחרור שלהן היה שונה מהמקצוע שבו עסקו בפועל במהלך שירותן הצבאי. כן הלינו על שלא זוכו בתעודת שחרור בכבוד בצבע 'כסף' עם כוכב חרף זכאותן לכך.

מבירור הקבילה עלה כי החיילות סיימו את הכשרתן כמפקדות טירונים ושירתו בתפקיד זה מאפריל 2017 ועד לנובמבר 2018. אז נידון עניינן בוועדת מיצוי, והוחלט להעבירן לתפקיד אחר ביחידה אחרת. בהתאם לשינוי התפקיד שונה מקצוען הצבאי ל'עובד כללי קדמי'. הוסבר להן כי נוהל זה קיים גם ביחידות אחרות בצבא.

בהמשך צוין בתעודת השחרור שלהן המקצוע שהופיע ברישומי הצבא בעניינן, 'עובד כללי קדמי'. נמסר כי כל עוד לא ישונה מקצוען הצבאי ברישומי הצבא למהלך כל שירותן, לא יהיה אפשר לשנות את המקצוע בתעודת השחרור.

עוד עלה מהבירור כי ההחלטה לשנות את תפקידן התקבלה בסמכות, אך אופי שירותן הצבאי ותפקידן ביחידתן החדשה לא תאמו בפועל למקצוע 'עובד כללי קדמי' וכי הם כללו, בין היתר, טיפול בחיילים והתמודדות עם דילמות פיקודיות רבות, ובפועל שירתו כמפקדות על חיילים. עם זאת, מאחר שמקצוען כמפקדות כיתת טירונים נפסל, לא הצליחו המפקדים ביחידתן החדשה לשנות את המקצוע המעודכן ברישומי הצבא ובתעודת השחרור שלהן.

במהלך בירור הקבילה נמסר כי בינתיים הוחלט לשנות את המדיניות בנושא זה, וממחזור הגיוס האחרון לא ייפסל מקצועם של מפקדים שעברו ועדת מיצוי, אך הועברו לשרת ביחידה אחרת כמפקדי טירונים.

מצאתי פגם במקרה זה בכך שהמקצוע שעודכן ברישומי הצבא בעניין החיילות ובתעודת השחרור שלהן לא תאם את עיסוקן בפועל במהלך מרבית שירותן הצבאי. בראייתי, על גורמי הפיקוד ומשאבי האנוש המוסמכים מוטלת האחריות לוודא כי המקצוע הצבאי המעודכן במערכת הצבאית הממוחשבת תואם את המקצוע שמבצעים החיילים בפועל.

נוכח האמור לעיל, המלצתי לעדכן ברישומי הצבא את מקצוען כמפקדות טירונים, בהתאם לשינוי המדיניות שהותווה לאחרונה בנושא זה, לאורך כל שירותן הצבאי, וכן המלצתי להפיק להן תעודות שחרור חדשות באופן העולה בקנה אחד עם התפקיד שביצעו בפועל כאמור. פרט לכך, הונפקו לחיילות תעודות שחרור בכבוד בצבע 'כסף' עם כוכב, בהתאם לזכאותן.

9. ריבוי הקבילות העוסקות בליקויים בְּרִשּׁוּמֵת הצבאית ובצורך בתיקונה מחייב להגביר את הבקרה בדבר אופן הטיפול במקרים הנוגעים לשיקוף המציאות דרך רישומי הצבא. לרישומים אלה השפעה ישירה על זכויות החייל ועל שביעות רצונו מהשירות הצבאי, ואי-הקפדה על תיעוד תקין ומניעת זכויות מהחייל עלולות להוביל לפגיעה באמון הצבא ובמוטיבציה לשירות. כמו כן מצאתי כי המערכות הממוכנות בתחום זה אינן מתקדמות דיין על מנת לתת מענה לצרכי הפרט והצבא, דבר המחייב לנקוט בצעדים מתאימים.

פגיעה בזכויות כלכליות

כל עובד זכאי לשכר צודק והוגן, אשר יבטיח לו ולבני ביתו קיום ראוי לכבוד האדם שיושלים, אם יהיה צורך בכך, על ידי אמצעים אחרים של הגנה סוציאלית.⁷

1. חיילים, נגדים וקצינים בצה"ל מזוכים בתגמולים בגין שירותם הצבאי. אומנם אין דין מי שנדרש לשרת בצה"ל מכוח חובה שבחוק כדין מי שמשרת בשורותיו מבחירה נוכח יכולותיו המקצועיות, אך בכל זאת דין אחד לשניהם בנושא אחד: שניהם זכאים לתגמול בגין פועלם.

2. דווקא משום ששירות החובה מתגמל את החיילים והקצינים באופן מוקפד ומצומצם ביחס למשרתי הקבע, שומה על צה"ל ועל ממלאי התפקידים המקצועיים בשורותיו כי יקפידו על שכרם ועל זכויותיהם הכלכליות באופן מדוקדק. עליהם לוודא כי לא ייגרם לחיילים ולקצינים כל חוסר כיס ולא יידרשו להתמודד עם תקלות או משגים המובילים לאי-תשלום שכרם באופן מלא, התואם את תפקודם בפועל. יש לוודא כי ההתעסקות של משרתי החובה עם ליקויים ועם שיבושים הפוגעים בשכרם תצומצם לצמצום המזערי ביותר כדי לאפשר להם להשלים את שירותם הצבאי במלוא האנרגיה וההשקעה, תוך שימוש יעיל ביכולותיהם למילוי משימותיהם.

3. גם משרתי הקבע זכאים לכך שהטיפול בשכרם, חרף מורכבותו היחסית לשכר משרתי החובה, יהיה יעיל ככל האפשר ויגלם רמת דיוק ומהימנות שימנעו טרחה או טרדה מיותרת מצידם בהתעסקות בנושאים המבטאים את הערכת הצבא לתפקודם ולניסיונם המקצועי היקר. **קבילות רבות מראות טיפול חסר או לא מספק של רשויות הצבא בזכויותיהם הכלכליות הברורות והמוצדקות של המשרתים בצה"ל. באשר על כן צריך להוביל לשינוי בתפיסת השירות ובמידת**

⁷ ההכרזה לכל באי עולם בדבר זכויות האדם (The Universal Declaration of Human Rights) היא מסמך היסוד של הקהילה הבין-לאומית על זכויות האדם והאזרח. את ההכרזה אימצה העצרת הכללית של האומות המאוחדות בתאריך 10 בדצמבר 1948 והיא מתארת את זכויות היסוד של האדם שצריכות לחול בכל מדינות העולם.

ההקפדה והמחויבות כלפי הפרט, כדי לשפר ולייעל את הטיפול בו ואת היכולת לאתר ליקויים בתחומי הרשומת והשכר בשלבים מוקדמים.

■ רמות פעילות

1. אחד מרכיבי השכר המובהקים לחיילי החובה הוא רמת הפעילות, המתגמלת את המשרתים בגין מאפייני שירותם בהתאם למספר מדדים שנקבעו בצה"ל, כדוגמת רמת סיכון, תעסוקה מבצעית, שהייה בבסיס ושעות פעילות, תנאים סביבתיים. לאורך השנים לא חלה ירידה ממשית בקבילות בנושא זה, וגם בשנה האחרונה נדרשתי רבות לעסוק בטענות על טיפול לקוי או מתמשך בזכאות לרמות פעילות. חלק מהקבילות לימד על פגיעה בזכאות לרמת פעילות בשל עדכון רשומת באופן בלתי תקין, וחלק מהן עסק בעיכוב בטיפול בבחינת זכאותו של הפרט לרמת פעילות.

2. אחת הדוגמאות לכך הייתה בקבילה שעסקה בחייל שלא זוכה במעמד לוחם ובתגמולי השכר המגיעים לו ממעמד זה (קב' 503023-7-0). נמצא כי למעשה תפקידו לא הוכר כמוזכה במעמד לוחם, ונדרש היה כי יחידתו תפנה בנושא זה לגורמים הממונים בצה"ל על ההכרה בתפקידים כתפקידי לחימה. עם זאת, מהבירור עלה כי היחידה פנתה בעיכוב לבחינת זכאות תפקידו של החייל למעמד לוחם, אך בסופו של דבר אושר מעמדו כלוחם בתוקף למפרע ממועד הפנייה הראשונה בנושא זה. במקרה זה המלצתי כי תושלם הסדרת סוגיית רמות הפעילות בחטיבה שבה שירת החייל למניעת הישנות מעשים דומים.

3. בקבילה אחרת הלינה חיילת על שאינה מזוכה זה חודשים רבים במעמד לוחם חרף זכאותה (קב' 500092-8-0). רק במהלך בירור קבילתה טופל עניינה, כשמקרה זה משקף דוגמאות רבות נוספות של פגיעה בזכות הפרט להטבות שכר ולתגמולים אחרים (כדוגמת תעודת לוחם) המבטאים את ההערכה ואת ההוקרה לתפקידו ולאופן תפקודו.

4. כאמור, נושאים אלה מטופלים לפרקים כבר במהלך בירור הקבילה, כפי שאירע בעניינו של קצין בשירות הקבע שהלין על אי-קבלת תוספת רמת פעילות א+ (קב' 500431-9-0). עם זאת, מיותר לציין כי אם עניינו של הפרט היה מטופל מבעוד מועד, או לכל הפחות הוא היה מעודכן באופן שוטף על התקדמות הטיפול בו כך שהיה חש שהגורמים המתאימים אינם זונחים את עניינו, סביר להניח שלא היה נדרש כלל לערוץ הקבילה.

5. אפשרות נוספת שעל רשויות הצבא לבחון היא אם הליך ההכרה בזכאות לרמת פעילות או למעמד המזכה ברמת פעילות גבוהה יותר אינו מורכב או מסורבל מדי. לא אחת עולה הרושם מהקבילות כי תהליך אישור רמות הפעילות ארוך ובלתי ברור ליחידות רבות המבקשות לזכות את המשרתים בשורותיהם ברמת פעילות גבוהה יותר. **פישוט התהליכים ויידוע היחידות והחיילים על הנדרש מהם לצורך שיפור היעילות והמקצועיות עשויים להקל את הטיפול בפרט וליצור תמונת מצב ברורה לכל הנוגעים בדבר.**

6. יש שהפגיעה בפרט נגרמת לא רק כשהוא אינו מזוכה בתוספת השכר שלה הוא זכאי, אלא גם כאשר הוא זוכה בסכומי כסף בטעות, ובשלב מאוחר יותר הוא נדרש להשיבם. חמור מזה הוא מקרה שבו הפרט מתריע על היותו מזוכה בתוספת כלשהי שאינו זכאי לה, אך גורמי הצבא אינם פועלים במהירות כדי לבטל את זכאותו ולמזער את הפגיעה בו.

7. למשל, חיילת בשירות החובה הלינה על שלא טופל עניינה זמן רב אף שהתריעה לפני גורמי משאבי האנוש ביחידתה על שזוכתה ברמת פעילות ב', שאינה זכאית לה. רק במהלך בירור קבילתה הסוגיה הוסדרה (קב' 336754-7). בעקבות השיהוי בטיפול בעניינה, והיות שמדובר בחיילת בשירות החובה, החליטו גורמי הצבא המוסמכים שלא לגבות ממנה בתוקף למפרע את סכומי הכסף ששולמו לה בטעות. בהקשר זה הבהרתי למפקד יחידתה כי אם גורמי משאבי האנוש לא הצליחו לתקן את רישומי הצבא בעניינה כנדרש, מצופה היה מהם לערב גורמים נוספים ואף בכירים יותר כדי להביא לפתרון הבעיה, מבלי שתתגרם לחיילת פגיעה מיותרת. כן המלצתי כי יינקטו צעדים ארגוניים הולמים למניעת הישנות מעשים מסוג זה בעתיד.

■ פרסום מינוי שגוי

1. פקודות הצבא וכללי המנהל התקין מחייבים כי רישומי הצבא ישקפו נאמנה את המציאות כהווייתה, ובכלל זה את סוג שירותו של החייל, אופי שירותו, יחידת ההצבה או הסיפוח שבה הוא נמצא, מקצועו הצבאי, תפקידו ומינויו, קידומו בדרגות ובשלבם מקצועיים, מצבו הבריאותי, תנאי השירות שלהם הוא זכאי ועוד. חובת עדכון הרישומים ומהימנותם נובעות לא רק מערכי האמינות והמקצועיות, אלא נועדו לאפשר מעקב ושליטה אחר החייל ולתגמלו בהתאם לאופי שירותו, צרכיו האישיים והישגיו.

2. **חרף זאת, גם השנה טיפלתי בקבילות רבות העוסקות באי-עדכון רישומי הצבא בהיבטים ובנושאים שונים ומגוונים, בדגש על אי-פרסום מינוי ההולם את התפקיד שממלא החייל, הנגד או הקצין בפועל. ליקויים אלה ברשומות פוגעים קשה בזכות הפרט לשכר המשקף את פועלו, ולחסרון כיס ללא הצדקה. נדרש אפוא מהמפקדים, מגורמי משאבי האנוש והסגל ומגורמי השכר לנהוג באחריות ובמקצועיות כדי למנוע ככל האפשר מקרי פגיעה מיותרת בשכרם ובמצבם הכלכלי של המשרתים בצה"ל, הנובעים מפערים בירוקרטיים בלבד בשיקוף רישומי הצבא את המינוי הצבאי והזכויות הנלוות לו.**

3. באחת הקבילות (קב' 503257-3-0) הלין קצין בשירות החובה על שלא פורסם עבורו מינוי מתאים ברישומי הצבא, דבר שאף פגע בזכאותו למעמד לוחם. במקרה זה המלצתי לתקן את רישומי הצבא ולעדכן את זכאות הקצין למעמד לוחם בתקופה המתאימה, בהתאם לזכאותו ולתפקודו בפועל.

4. בקבילה אחרת (קב' 500154-6-0) הלינו כמה קצינים בשירות הקבע על שלא פורסם ברישומי הצבא בעניינם מינוי התואם את תפקידם באופן שפגע בזכאותם לשכר מגזרי (סקטוריאלי), הטבה שכרית אשר כרוכה בין היתר בפרסום מינוי שהוכר כמזכה בשכר מסוג זה. בתום תהליך ארגוני שהושלם במהלך בירור הקבילה, הוחלט לעדכן את המינוי הצבאי של הקצינים למינוי המזכה בשכר סקטוריאלי.

5. לעיתים מתקנים גורמי הצבא את הרשומות הצבאית, מסיבות שונות, באופן הפוגע בזכות שכרית כלשהי, כדוגמת ביטול מינוי קצינים לאחר שחרורם באופן שגרר ביטול זכאותם לרמת פעילות וליצירת חוב בגין סכומי כסף ששולמו להם (קב' 501393-7-0 וקב' 502319-1-0). במהלך בירור קבילות אלו הוקפאו הליכי הגבייה בעניינם של הקצינים, נערכו תחקירים לבדיקת נסיבותיו של כל מקרה, ובסופו של דבר תוקנו רישומי הצבא בעניינם באופן שבו יזוכו בתוספות השכר המגיעות להם, וחובם יבוטל.

■ מעמד לוחם לחיילי החוליות הטכניות הפלוגתיות (הֶט"פִים)

1. זה שנים מספר מטפלת הנציבות בקבילות רבות של חיילים בשירות החובה המשרתים בחוליות הטכניות הפלוגתיות (הֶט"פִים), בטענה כי אינם מזוכים במעמד לוחם חרף זכאותם. גם השנה נדרשתי לטיפול המתמשך בסוגיה זו נוכח הקבילות שהתקבלו בנושא זה (קב' 501594-6-0, קב' 501926-4-0, קב' 502191-9-0, קב' 502466-4-0 ועוד).

2. ממצאי בירורן של קבילות אלה וגם קבילות קודמות העלו כי צה"ל הכיר בחיילי הֶט"פִים כזכאים למעמד לוחם בתנאי שעברו הכשרה לרמת רובאות 03 (להלן: רובאי 03). תחילה הוחלט להכיר בכל מי שעבר הכשרה מסוג זה כזכאי למעמד לוחם בתוקף למפרע ממועד הצבתו בהֶט"פ, גם אם עבר הכשרה במועד מאוחר יותר. בהמשך הוחלט לשנות את המדיניות כך שההכרה תאושר ממועד ההסמכה ואילך בלבד. אולם נקבע "דור מעבר", ולפיו כל מי שהוצב בהֶט"פ עד לתאריך 1 במרץ 2017 יחולו לגביו הכללים הישנים.

3. מבירור חלק מהקבילות עלה כי חיילים לא נשלחו כלל להכשרת רובאי 03, הגם שתפקדו בהֶט"פ כיתר החיילים שהוכשרו לרובאי 03. לעומת זאת, מבירור קבילות אחרות עלה כי ההכשרות נעשו בפועל בגדודים באופן שגורמי אגף כוח האדם במטה הכללי לא הכירו בהן כהכשרה סדורה, ולכן החיילים לא זוכו במעמד לוחם.

4. במהלך בירור הקבילות נמסר כי בעת הפקת לקחים מהעברת נושא ההכשרה לרובאי 03 ליחידות, נמצא כי אכן יש קושי לגדודים לעמוד באחריותם להכשיר את חייליהם לרובאי 03, וכי נבחנות כמה דרכי פעולה כדי להתמודד עם קושי זה. כן הובהר כי נושא הכשרת חיילי הקט"פ לרובאי 03 נמצא בתהליך הסדרה בזרוע היבשה, וכי צפויה להתקיים הכשרה מרוכזת לרובאי 03.

5. יצוין כי חוסר אחידות ואי-שוויון בין חיילים הממלאים את תפקידם באופן זה מובילים לתחושות תסכול ואפליה שאף עלולות לגרור לפגיעה במוטיבציה לשירות.

6. במקרים אלו מצאתי פגם בעיכוב שחל בשליחת חיילי הקט"פים להכשרות רובאי 03, בעוד הם ממשיכים לשמש בתפקידם בקט"פ ואינם מזוכים במעמד לוחם כחבריהם המזוכים במעמד זה ובהטבותיו. לפיכך, המלצתי לגורמים המתאימים לפעול להשלמת הכשרת חיילי הקט"פ בגדודים לרובאי 03 בהקדם בעת ההכשרות המרוכזות שמובילה זרוע היבשה, וכן לוודא את עדכון זכאותם למעמד לוחם כנדרש.

7. עוד מצאתי פגם מערכתי במקרים אלו, שכן עבודת המטה שהובילו גורמי זרוע היבשה לא חיברה בין גורמי המטה הכללי הרלוונטיים לתהליך, ובכך נפגעו סיכויי עבודת המטה להצליח שכן נוצרו חסמים למימושה.

8. במסגרת המעקב אחר מימוש המלצותיי בנושא זה הוצגו לפני תוצאות עבודת המטה המסדירות את התכנון השנתי של ההכשרה המרוכזת לרובאי 03 ואת הזכאות למעמד לוחם לחיילי הקט"פים, הן בתוקף למפרע והן באופן שוטף.

הטיפול באוכלוסיית הטבעונים בצה"ל

**חופש הבחירה אינו נמצא בדרך שבה אנו מתנהלים
בסביבה מסוימת, אלא בבחירת הסביבה שבתוכה אנו
מתנהלים.⁸**

1. בצה"ל משרתים חיילים המנהלים אורח חיים טבעוני. הם נמנעים מלאכול מרכיבי מזון שמקורם מן החי המוגשים בחדרי האוכל הצבאיים לכל המשרתים. במהלך שנת 2018 הלינו חיילים רבים בשירות החובה ובשירות המילואים על שהמענה הניתן בצה"ל לחיילים אלו, הן בתחום המזון והן בתחומים נוספים, הוא חלקי בלבד ואינו מיטבי.

2. **בקבילות שטופלו באותה עת עלה כי בשנים האחרונות הוסדר מענה ההזנה לטבעונים בצה"ל תוך עדכון פקודות הצבא והוראותיו, בעקבות עבודת מטה נרחבת ויסודית.** בשנים האחרונות פורסמו כמה איגרות מידע בתפוצה נרחבת לכל צה"ל בנושא מתן מענה הזנה לטבעונים. כן נשלחו עדכונים שוטפים ליחידות, במיוחד לקצינות תנאי השירות, בנוגע לאופן ההכרה בטבעונים ומתן מענה לצורכיהם. כן ניתן מענה לטבעונים בדבר פריטי הציווד האישי המנופק לחיילים במהלך שירותם הצבאי, וגם לתחומים נוספים הנוגעים לאספקת תוספי תזונה; שיבוץ חיילים אלו במטבח באופן שלא יבואו במהלך התורנות במגע עם מוצרים מן החי; והסדרים הנוגעים לרישום במערכות הצבא ולעדכון בנוגע לפרטי חיילים, מיועדים לשירות הביטחון וחיילי מילואים שהם טבעונים.

3. בדיונים שנערכו בנציבות בעבר התרשמנו כי מתקיימת פעילות רצופה וממשית של כל גורמי הצבא המתאימים למתן מענה לאוכלוסיית החיילים הטבעונים בצה"ל, וכי הטענות שהעלו החיילים בקבילות נבדקו באופן יסודי כדי לתת פתרונות הולמים.

⁸ **דן אריאלי** (נולד בתאריך 29 באפריל 1967), פרופסור ישראלי לכלכלה התנהגותית, חבר סגל באוניברסיטת דיוק וכיהן כראש קבוצת מחקר ב-Media Lab במכון הטכנולוגי של מסצ'וסטס. הוא עומד בראש חברת קיימא, המתמחה בפתרון בעיות על ידי עיצוב התנהגות, והקים כמה חברות הזנק בתחום.

4. למרות זאת, גם בשנת 2019 התקבלו בנציבות כמה קבילות מחיילים טבעוניים. אך בניגוד לשנת 2018 הקבילות עסקו הפעם בעיקר במימוש זכויותיהם של חיילים אלו על ידי המפקדים וממלאי תפקידים נוספים ביחידות שבהן הם משרתים.

5. באחת הקבילות המרכזיות בנושא זה (קב' 337561/5) הלין נגד בשירות הקבע על שלא ניתן מענה תזונתי הולם לחיילים טבעוניים בחדר האוכל של יחידתו.

גורמי היחידה פירטו בתגובתם על הקבילה את הצעדים שנקטו למתן מענה תזונתי לאוכלוסיית החיילים הטבעוניים ביחידה: פתיחת רשימת תפוצה בדואר האלקטרוני הצבאי הכוללת את כל החיילים הטבעוניים ביחידה לשם העברת עדכונים מחדר האוכל; דיווח של גורמי משאבי האנוש על כל חייל טבעוני המצטרף ליחידה; הוספת עמדת חלוקת מזון בחדר האוכל עבור חיילים טבעוניים בלבד, ובה יציגו מדבקה שנופקה להם במיוחד לשם כך; העברת תלונת הנגד בנוגע לטעמה של המנה הטבעונית למנהל המטבח ולקבלן ההסעדה; וכן הפצת סקר עמדות ליתר החיילים בנושא זה.

אשר לטענת הנגד כי הוגשה לו מנה בשרית שהוצגה כטבעונית, הבהירו גורמי יחידתו כי מדובר בתקלה חד-פעמית, וכי למנהל המטבח אין שליטה מלאה על אופן הגשת המזון. עם זאת, הדגישו כי פתיחת עמדת חלוקה נוספת מיוחדת לאוכלוסייה הטבעונית ואיושה בעובד נוסף עתידים לתת מענה ולמנוע תקלות דומות. כן נמסר כי העובד המעורב בתקלה האמורה ננזף על כך.

מבירור הקבילה עלה כי לעיתים קיים מחסור באספקת פריטים טבעוניים מסוימים ממערך המזון ליחידה, אך ניתן פתרון באמצעות אספקת פריטים חלופיים או באמצעות הפעלת נוהל המאפשר לגורמי היחידה לקנות פריטים חסרים.

לדברי הגורמים המקצועיים במערך המזון של צה"ל, מתקיימות במערך הערכות מצב שוטפות כדי ליצור רציפות אספקה של כל הפריטים באמצעות פעילויות כגון הקדמת האספקה, הגדלת ההזמנות, מתן פריטים חלופיים ועוד.

המפקד הממונה ביחידה מסר כי על המפקדים לתת לכל משרת מענה ראוי המותאם לצרכיו. לדבריו, בעת בירור הקבילה מצא כי חלק מטענות הנגד היו נכונות, ומחובת הגורמים ביחידה לטפל בהן. המפקד הממונה פירט את הפערים המרכזיים שמצא, הכוללים חוסר הפרדה ברורה בין משפחות המזון; חוסר באספקת מזון טבעוני לאורך כל זמן הארוחה; חוסר גיוון במזון הטבעוני; והצורך בתדרוך כל עובדי המטבח על סוגי המזונות והסכנה הבריאותית או האידאולוגית הנלווית לכך.

גורמי הצבא הדגישו כי הסעדה באמצעות חברה קבלנית אזרחית טומנת בחובה אתגרים שונים, המקשים על פתרון כל הבעיות שעלו בקבילה ומתן מענה מיטבי מאחר שיש נושאים שאינם מצויים בסמכות היחידה אלא בסמכות הקבלן, כדוגמת מקצועיות הטבחים והעובדים, שהכרחית למתן מענה הולם למשרתי היחידה.

עוד נמסר כי ביחידה מתקיימות ועדות תזונה אחת לחודש, ובהן מעלים נושאים שונים ומקיימים מעקב אחר נושאים שעלו בוועדות קודמות, כדי לוודא כי יש שביעות רצון מספקת של הסועדים ביחידה. כן מתקיימים קשרי עבודה יום-יומיים עם מפקדת מערך המזון ואנשיה לשיפור מענה התזונה הקיים כיום, ובכלל זה המענה לאוכלוסייה הטבעונית. נוסף על כך, נערכים ביחידה ביקורות וביקורים תכופים של הגורמים המקצועיים הממונים, המעירים והמעלים בעיות נקודתיות, וכשהבעיות אינן מטופלות כנדרש, מועבר הנושא לידיעת גורמי הפיקוד הבכירים.

בתגובה הביע הנגד את מורת רוחו מאופן טיפולם של גורמי יחידתו וגורמי הצבא השונים בפערים שהציג בקבילתו. הוא עמד על כך שהפתרונות שצוינו אינם מתקיימים בפועל והדגיש כי עדיין קיים מחסור מהותי במענה התזונתי לחיילים הטבעונים ביחידתו.

בעניין זה מצאתי פגם באופן התנהלות הגורמים האמונים על אספקת המזון לסועדים הטבעונים בחדר האוכל ביחידת הנגד, שלא קיימו הליך בקרה מספק

אחר המענה התזונתי הניתן לחיילים הטבעונים, בשעה שנמצאו כמה ליקויים במזון הטבעוני ובהגשתו.

בראייתי, מוטלת על המפקד ועל הגורמים המוסמכים האחריות להקפיד על כך שכל המשרתים ביחידה מקבלים מענה הולם לצורכיהם הבסיסיים.

לפיכך, אף שהתרשמתי מהמאמצים הרבים שנקטו הגורמים ביחידה ומחוצה לה לשיפור המענה לאוכלוסיית החיילים הטבעונים, המלצתי למפקד הממונה לפעול למתן מענה תזונתי הולם לחיילים הטבעונים ביחידה, תוך הקפדה על המנגנונים שהוגדרו לשם כך למניעת הישנותם של מעשים דומים.

כן המלצתי לגורם המקצועי במערך המזון לנקוט צעדים נדרשים כדי לוודא אספקה רציפה של פריטי המזון השונים ליחידות, בעיקר מזון טבעוני נוכח המגוון המצומצם של פריטים שצורכת האוכלוסייה הטבעונית וההשלכות של מחסור בפריטים אלו.

למעלה מזה, המלצתי לגורם המקצועי הממונה לוודא שהחברה הקבלנית האמונה על ההסעדה מקפידה על נוהלי חלוקת המזון באופן שיאפשר מענה תזונתי מיטבי לסועדים הטבעונים ביחידה וביחידות מתאימות אחרות שתחת אחריותו.

6. חשוב לציין כי חלה התקדמות משמעותית וחיובית בהסדרת מענה ההזנה לחיילים טבעונים. עם זאת, קבילה זו וקבילות דומות מסוגה מלמדות כי אין די בהסדרת המענה לאוכלוסיית הטבעונים בפקודות הצבא ובהוראותיו. המפקדים וכל הגורמים המקצועיים האמונים על סוגיה זו נדרשים לוודא כי אופן הטיפול והמימוש של המענה שנקבע לטבעונים בצה"ל מוטמע באופן סדור ביחידות השונות, תוך קיום בקרה שוטפת אחר מימושו של ההנחיות המחייבות כדי לוודא שכל חייל מקבל את המענה הטוב ביותר שיש לצה"ל להציע נוכח אורח חייו.

מנהל שאינו תקין

על עקרונות היסוד של שלטון החוק, המנהל התקין
וערך השוויון לשמש אמות מידה לבחינת פעולותיו של
המנהל הציבורי.⁹

1. רשויות השלטון וגופים שהוקמו מכוח חוק מחויבים לנהוג בהתאם לכללים ולעקרונות שנקבעו על פי דין ושמחייבים גופים מסוגם. בהתאם לכך מחויב צה"ל לכללי המשפט המנהלי, ונדרש לנהוג על פי עקרונות מחייבים של שוויון, הגינות, שקיפות, אמינות ועוד. מטרתם של כללים אלו היא ליצור אמות מידה ונורמות שירות מחייבות ואחידות לרשויות המדינה, באופן שבו לא יחרגו מחובות הנאמנות לציבור שנועדו לשרת ועליו יועדו להגן. לכן, גם כשצה"ל מבקש לקבוע פקודות ונהלים מחייבים, שלפיהם נדרשים חיילי צה"ל ורשויותיו לפעול, עליו לנהוג במידה של אחריות וסבירות וליישם את הוראות הפקודות באופן הוגן ומידתי והעומד באותם עקרונות של תקינות מנהלית.

2. ההליכים המנהליים בצה"ל, שנועדו בין היתר לממש את העקרונות שנקבעו בפקודות הצבא לצורך השמירה על הסדר והמשמעת הצבאיים, מהווים כר נרחב לקבילות בהיבטי השירות השונים, החל מנושאי תנאי השירות והתשלומים, דרך היבטי הקידום והפיתוח המקצועי, וכלה בהליכי השחרור והפיטורין. מרבית המקרים עוסקים בהיבטים פרטניים ובליקויים ממוקדים בטיפול בפרט, אך במספר קבילות בהן טיפלתי השנה עלו פערים הקשורים ליישום שגוי של פקודות הצבא בהיבטים שונים, המצביעים על התנהלות בלתי תקינה של המערכת הצבאית באופן הפוגע בפרט ובזכויותיו.

⁹ השופטת אילה פרוקצ'יה, בג"ץ 585/01 קלכמן נ' הרמטכ"ל, פ"ד נח(1) 694, 699.

הטיפול בבקשות לגידול זקנים בצה"ל

1. בדוח לשנת 2016 עסק הנציב הקודם בהרחבה בפקודת גידול הזקנים בצה"ל נוכח קבילות רבות שהתקבלו באותה העת. הנציב עמד על החשיבות שבהסדרת הסוגיה בפקודות הצבא באופן שהכללים שייקבעו בהן יהיו שוויוניים ואחידים בין כל יחידות צה"ל מתוך הקפדה על בחינה מעמיקה של בקשות חיילים הרואים בזקן חלק מהותי מאישיותם מסיבות דתיות או אישיות.
2. מאז הוסדרה הסוגיה, אומנם ההוראות המתאימות תוקנו בתחומים רבים, אולם בשנה האחרונה התקבלו כמה קבילות. מהן למדתי כי עדיין קיימים פערים בפקודה המובילים לפגיעה בפרט, ואינם עולים בקנה אחד עם כללי המנהל התקין.
3. למשל, בכמה קבילות (קב' 0-3-502997 וקב' 0-6-502844) הלינו חיילים על עיכוב של ממש, לעיתים של חודשים מספר, במשך הטיפול בערעורים שהגישו על דחיית בקשותיהם לקבל היתר לגידול זקן, וכן על קבלת נימוק שאינו מפורט דיו בתשובה לבקשותיהם.
4. בירור הקבילות העלה כי בפקודת הצבא המתאימה (הוראת קבע אגף כוח האדם 01-05-33) לא קבועה מגבלת זמנים לבחינת הערעור על שלילת בקשה לקבל היתר לגידול זקן או לקבל החלטה בערעור, אלא נקבע רק משך הזמן שבו רשאי חייל להגיש ערעור על ההחלטה לדחות את בקשתו (למעט החלטות בבקשות של חיילים בשלב החיול ב'מיטב'). כן התברר כי בבקשות מסוג זה, העוסקות בכך שהזקן או השפם הם חלק מדמותו ומהווייתו של החייל, לא נהוג לפרט בתשובה לערעור את הנימוק מלבד ציון העובדה שהמפקד בדק את התיאור שהציג לו החייל והחליט שלא לקבלו.

5. במקרים אלו הבהרתי כי בראייתי, מצב זה שבו אין הגדרת זמנים לבחינת בקשות פרט אינו ראוי ואינו עומד בכללי המנהל התקין. כן הדגשתי כי מתן נימוק כוללני שאינו מפורט לגופו של עניין אינו סביר ואינו עומד אף הוא בעקרונות המנהל התקין. מצופה כי בקשה המוגשת לגורמי הסמכות תנומק על ידם באופן ענייני ופרטני בהתייחס לנסיבות החייל הספציפי שהגיש את הבקשה.
6. נוכח זאת, המלצתי לגורמים המוסמכים המתאימים כי יקבעו מדיניות המגדירה מסגרת זמנים ברורה לטיפול בבקשות ערעור על שלילת בקשות להיתר לגידול זקן (או ביטול היתר) בהקדם, ויפעלו לתקן את פקודות הצבא בנושא זה בהתאם לכך. כן המלצתי לגורמים המתאימים כי יטמיעו בקרב כל ממלאי התפקידים המוסמכים הדנים בבקשות ערעור מעין אלו את החשיבות ואת הצורך שבפירוט הנימוקים בהליך הערעור ובבחינתו.

משך זמן הטיפול בבקשות לשינוי שיבוץ

1. לאורך השנה נדרשתי לדון בכמה קבילות (קב' 503091-9-0 וקב' 503808-2-0) שעסקו במשך זמן הטיפול בבקשות לשינוי שיבוץ ('טופס 55'), שהתארך מעבר לזמן הקבוע בפקודות הצבא בנושא זה (הרחבה על כך ניתן למצוא בפרק ב).
2. מבדיקת הסוגיה מצאתי כי אף שהפקודה העוסקת בנושא זה (פקודת המטה הכללי 31.0308) קובעת מסגרת זמנים ברורה לטיפול בבקשות לשינוי שיבוץ ביחידה, בסמכות התגבורת הממונה עליה וב'מיטב', הרי גורמי 'מיטב' וסמכויות התגבורת סברו כי פרקי הזמן לטיפול בבקשות לשינוי שיבוץ הם שונים לגמרי.
3. גורמים אלו הסתמכו על פרקי הזמן שצוינו במסמך מדיניות משנת 2012, שגובש בעבודת מטה לעדכון הפקודה האמורה. במדיניות זו נקבעו בין היתר משכי טיפול ארוכים יותר בבקשות לשינוי שיבוץ, הן ביחידה, הן בסמכות התגבורת והן ב'מיטב', באופן שיש בו משום החמרה עם הפרט, שכן הטיפול בבקשתו מתארך מעבר לקבוע בפקודה, שעד כה טרם שונתה.

4. גורמי הפרקליטות הצבאית הבהירו בהקשר זה כי כשמחליטים גורמי הצבא לעדכן את פקודות הצבא, לא ניתן לקבוע בתקופת המעבר עד לעדכון הפקודה מדיניות המחמירה עם הפרט, אלא לכל היותר, מדיניות המקלה עימו.

5. בעקבות ממצאי הבירור בקבילות אלו הערתי לגורמי הפיקוד והמטה על שלא עמדו בפרקי הזמן הנדרשים לטפל בבקשות לשינוי שיבוץ, כקבוע בפקודה המחייבת. כן הערתי לגורמי סמכות התגבורת המתאימים שנושא זה מצוי באחריותם הפיקודית. גם המלצתי כי ירעננו את הוראות הפקודה המתאימה בנושא זה בקרב ממלאי התפקידים המתאימים שתחת פיקודם וידגישו לפנייהם את החשיבות שבעמידה בפרקי הזמן הנדרשים לטיפול בבקשות לשינוי שיבוץ, למניעת הישנות מעשים דומים.

6. מעבר לכך, הדגשתי לפני גורם המדיניות האחראי לפקודה במטה הכללי כי מצופה מגורמי המטה ומגורמי הסמכויות להקפיד הקפדה יתרה על קיום פקודות הצבא, ככתבן וכלשונו, באופן שימנע פגיעה בפרט, במסגרת תפקידם כגורמים מוסמכים המנחים את כל היחידות שתחת פיקודן ולמען שמירה על כללי המנהל התקין. בהמשך לכך, המלצתי לגורם המדיניות כי יעדכן את המדיניות הנוהגת בנושא שינוי שיבוץ, באופן שבו לא תעמוד בסתירה להוראות פקודת המטה הכללי 31.0308 ותאפשר לעמוד בפרקי הזמן המחייבים לטיפול בבקשות מסוג זה.

7. השמירה על מנהל תקין אינה עיקרון משפטי בלבד, אלא מגלמת רעיון ערכי ומוסרי של הכרה בחובת רשויות השלטון, שלהן נתונים הכוח והשליטה לנהוג בכל האזרחים באופן שווה ולאפשר לכל אדם יחס הוגן ואחיד. כך מחויב גם צה"ל לנהוג בחייליו, ומתוקף מחויבות זו נדרשות רשויות הצבא לקיים באופן מדוקדק את פקודותיו, את הוראותיו ואת הנחיותיו, תוך קביעת מדיניות העומדת בקנה אחד עם הוראות אלה. אי-עמידה בהנחיות אלו, לא זו בלבד שהיא פוגעת באמינותו של צה"ל אלא בראש ובראשונה פוגעת בפרט ובאמונו במערכת הצבאית.

משרתי הקבע בצה"ל

יש לנקוט את כל האמצעים לחיזוק הקשר בין החייל לצבאו. הדרך הטובה ביותר להשיג זאת היא גילוי התחשבות בחייל הוותיק וכבוד כלפיו.¹⁰

היבטים פיקודיים ומנהיגותיים

1. שירות הקבע בצה"ל מלכד לשורותיו את הקצינים ואת הנגדים המוערכים והמנוסים ביותר כדי לשמר את הידע המקצועי שלהם ולשפר את יכולות הצבא להתמודד עם האתגרים העומדים לפתחו. לא בכדי מוגדר שירות זה כהתנדבות, גם כאשר מדובר במי שבחר להתחייב לשירות זה בתמורה כלשהי, כספית או אחרת. מהותו של השירות נתינה ושיתוף הידע הנרכש מהניסיון לאורך השנים כדי לקדם את צה"ל ואת חוסנו, מתוך תחושת שליחות ומחויבות עמוקה.
2. נאמנות משרתי הקבע לשירות הצבאי ושותפותם הקריטית בהצלחת צה"ל בעמידתו במשימותיו בכל זמן, בכל תנאי ובכל מצב ולעיתים קרובות אף על-חשבון משפחותיהם ושאיפותיהם – ראויות להערכה מתאימה של רשויות הצבא והפיקוד הבכיר של צה"ל, בין שבתגמולים הולמים ובין שבהוקרה ובהערכה אחרת.
3. אך מעל הכול, זכאים משרתי הקבע ליחס הוגן ולטיפול צודק ומתחשב כשראו לפנות לרשויות הצבא בבקשות שונות בסוגיות הנוגעות לתנאי שירותם, לקידום, לשכרם ואף לשחרורם מצה"ל. בהקשר זה ציינתי את העובדה המטרידה כשהיא לעצמה, כי משרתי קבע רבים אינם מוצאים פתרון לבעיותיהם ולקשייהם שהם חווים במהלך השירות "בדרך המלך" של פנייה בערוצים הפיקודיים והמקצועיים בצבא, והם נאלצים לפנות בצר להם לקבלת סיוע בדרך של הגשת קבילה.

¹⁰ נפולאון בונפרט (Napoléon Bonaparte, 1769-1821), הידוע גם כנפולאון הראשון, שלט כקיסר צרפת בשנים 1799-1814 ובשנת 1815 לחודשים אחדים.

4. מספר הקבילות הגדול שמגישים מדי שנה משרתי הקבע, כ-750 קבילות בשנת 2019, שכאמור בחרו בשירות הצבאי (להבדיל ממשרתי החובה), יש בו כדי להעיד על פגיעה באמונם בשרשרת הפיקוד ובמערכת הצבאית. ראוי כי הדבר יהיה **נורת אזהרה בזהירות** ויניע את גורמי הצבא לפעול, כדי לשפר את אמונם של משרתי הקבע ברשויות הצבא. רצוי שמתוך כך יצמצמו את הצורך בהגשת קבילות כדי להביע את קשייהם או לנסות לקבל מזור לבעיותיהם ולתחושותיהם במהלך שירותם.

5. כמקובל בטיפול בקבילות בנציבות, גם בעת הטיפול בקבילות משרתי הקבע הפניתי קבילות רבות לבירור המפקדים, תוך הדגשת חשיבות מתן הקשב והמענה הפיקודי לצורכי משרתי הקבע, ולאחר טיפול המפקדים מועברים ממצאיהם לחוות דעתי על הטיפול, בהתאם לצורך.

6. נוסף על כך, גם כשלא מצאתי כי נפל פגם בהתנהלות המפקדים בעניינים שהוגשו הקבילות, פניתי לא אחת למפקדים הבכירים ביחידות, שבהן משרתי אנשי הקבע, כדי שאלו יקיימו שיח פיקודי עם הקובלים, ולעיתים אף שיח נרחב יותר. קיומו של שיח פיקודי מעין זה עשוי למזער בעתיד את הצורך של משרתי הקבע לפנות לגורם חיצוני, דוגמת נציב קבילות החיילים, כאשר הם חשים שאינם מקבלים את היחס הראוי או את מלוא זכויותיהם בשירות הצבאי.

7. אני תולה חשיבות רבה בעניין זה, שכן השיח הבלתי-אמצעי בין מפקד לפקודו הוא עניין רב ערך בכל עת, לא רק כדי למנוע בעיות ותקלות, אלא אף בהתנהלות השוטפת של יחידה ובהתאמה להיות הצבא מסגרת מְדַרְגֵית (היררכית), שבה המפקד אחראי לפקודו, לתפקודם ולשלומם.

8. לא נעלם מעיניי כי למפקד יש משימות רבות ותחומי אחריות רבים ומגוונים, אך בשל יכולותיו, הכשרתו וניסיונו הוא נבחר לפקד על המסגרת הנתונה לפיקודו. לשם מילוי משימותיו נעזר המפקד בקצינים עוזרים ובקציני מטה, בהתאם לסוג המסגרת הצבאית שעליה הוא אמון לפקד ולגודלה. עם זאת, קיומם של קצינים עוזרים וקציני מטה, האמונים על הטיפול המקצועי בנושאים מסוימים, אינו

גורע מאחריות המפקד ומחובתו לדאוג לכך שכל הנושאים והעניינים הנוגעים ליחידתו מטופלים טיפול מיטבי. הקצינים העוזרים וקציני המטה הם בבחינת "ידו הארוכה" של המפקד, יד מקצועית אומנם אך יד בלבד, ששלח ה"ראש", המפקד, למלא את משימותיה ואף מחויבת לוודא שהוא מעודכן בביצוען, כמו גם בפערים הנוגעים לכך.

9. יתר על כן, על המפקד לוודא כי המסרים שהוא מעביר לפקודיו הם ברורים ומדויקים. עליו להיזהר מהעברת מסרים בנוגע לעניינים שאינם בידעתו או בתחומי סמכותו, כדוגמת הבטחות לשיבוצים, לקידומים ולמענקים. קבילות שבהן טיפלתי השנה העידו שיש מפקדים שלא נזהרו די הצורך בהעברת מסרים כאמור ויצרו אצל פקודיהם ציפייה לא-מבוססת לקבל הטבות שונות.

תיקון רישומי הצבא של הנגדים

1. בדומה לשנים קודמות, גם במהלך השנה החולפת התרשמתי מקיומם של תהליכים חשובים להסדרת תוכן רישומי הצבא בנוגע לנגדים המשרתים ביחידות הצבא, בהיבטי תקנים, השכלה וניסיון מקצועי.

2. להתרשמותי, הדברים נעשו בשום-שכל ומתוך מחשבה מרובה, ופעמים ניתנו הטבות מסוימות לנגדים, שתהליכים אלו פגעו בשכרם או בהיבטים אחרים של שירותם. רוב ההטבות שניתנו היו בדמות קיבוע תמריצים וקידום לדרגת רב-נגד.

3. נוכח טענות שעלו בחלק מהקבילות שבהן טיפלתי, אני סבור כי יש מקום לוודא ביתר שאת את קיומם של תהליכים מוקפדים לתיווך ולהעברה של מסרים הנוגעים לשינויים אלו, בהדגשת חשיבותם הכללית להתנהלות הצבא, וכן את הפתרונות והמענה שניתן במקרים הפרטניים שבהם המהלך הכללי פגע בנגדים, מתוך רצון לצמצם את הפגיעה בהם. כך יש בעיניי כדי להביא לצמצום הפגיעה במוטיבציית הנגדים להמשך שירות הקבע, בדגש על מקום בו זכויותיהם נפגעות.

4. על כן יש לייחד לתחום זה משאבים ומאמצים רבים, כפי שנעשה בשנים האחרונות, כדי למנוע תקלות ופגיעה בפרט ככל הניתן וכדי למצוא נקודות אשר תשפענה על אופי שירותם של הנגדים, כמו גם על רצונם להישאר בשירות הצבאי.

חוות דעת ודירוג חילי

1. חוות הדעת התקופתיות והדירוג החילי אמורים להציג לפני המשרת בצה"ל באופן עיתי את הערכת מפקדיו בנוגע לתפקודו, להתנהלותו, לנקודות שעליו לשפר וגם לנקודות החוזק בתקופה שאליה מתייחסת חוות הדעת התקופתית. כן הם הציגו את מעמדו ביחס לשאר המשרתים בקבוצת הייחוס שלו במבט הצופה אל העתיד בנוגע לאופק שירותו הצבאי.
2. בראיית, לחוות הדעת ולקביעת הדירוג החילי יש חשיבות רבה בשיקוף למשרת בצבא את מעמדו ואת הנושאים שעליו לשים בהם דגש בהמשך שירותו הצבאי, בראייה של השתפרות מתמדת ומתוך כוונה לסייע לו למלא את תפקידו ולהשלים את שירותו באופן מיטבי.
3. במהלך השנה החולפת התרשמתי כי עדיין קיימים פערים לא מעטים בהבנת חשיבות כלים פיקודיים ומערכתיים אלו, באופן הבא לידי ביטוי באי-הקפדה על הפקודות ועל הנהלים הנוגעים למילויים ולהעברתם למקבל חוות הדעת; בתוכן המופיע בהם; ובאופן שבו המידע האצור בהם נמסר למשרת שאליו הוא נוגע.
4. למשל, טיפלתי בקבילות שבהן נערכו חוות דעת שלא בהתאם לנוהלי הצבא, על ידי מי שלא היו מפקדיהם הישירים של המוערכים, או לחלופין – שלא שימשו מפקדי המוערכים בפרק הזמן המזערי הנדרש לשם עריכת חוות דעת. נוסף על כך, טיפלתי במקרה שבו נתוני חוות דעת בעניינה של משרתת קבע הועתקו מנתוני השנה הקודמת, מבלי שהועבר לה משוב על חוות הדעת, ובלא שנבחנה התנהלותה במהלך השנה החולפת.
5. ככלל, מערכת מסודרת, במיוחד מערכת צבאית, המעוניינת שאנשיה יפעלו מתוך שאיפה ומאמצים להשתפרות מתמדת, היא נדרשת לעשות כל מאמץ כדי לשקף להם נאמנה את האופן שבו עשייתם נתפסת בעיני מפקדיהם ובעיני סביבתם, בדרך קבע, וביתר שאת בהזדמנויות ובכלים הפיקודיים שנקבעו בפקודות הצבא ובנהליו לשם כך. על המסרים המועברים בעת השימוש בכלים הפיקודיים

ובשיחות המשוב להיות ברורים ונהירים, עקיבים ובהלימה ככל האפשר בין כלי ההערכה השונים, כדי לשקף למשרת הקבע תמונה מלאה ומפורטת ככל הניתן.

6. מקבילות שטיפלתי במהלך השנה החולפת התרשמתי כי יש פערי ידע בקרב מפקדים וסגלי משאבי האנוש בכל הנוגע לטיפול בבקשות שונות של משרתי הקבע, דוגמת בקשות לקיצור שירות, לאישור לימודים תוך-כדי השירות וכיוצא באלו. במקרים המתאימים המלצתי לגורמי הצבא לחדד את הנהלים הנוגעים לתחומים אלו בקרב כל העוסקים בנושא.

7. **בראייתי, קיימת חשיבות רבה להקפדה יתרה על העמקה ועל הרחבת הידע הנוגע לתחומי הטיפול בכוח האדם בקרב כל מפקדי הצבא וגורמי הסגל ומשאבי האנוש, וכן לשמור על עדכניותו. להתרשמותי, נעשים מאמצים מרובים בהקשר זה, אך נוכח הפערים שמצאתי אני סבור שיש להגביר את העיסוק בתחום זה ולמצוא דרכים נוספות כדי לשפר את המצב הקיים.**

שירותי הרפואה בצה"ל

אם אתה באמת רופא ומודה בכך, אמור כי "אינני מרפא בשיעור גבוה, אין לי 50 אחוזי ריפוי... (אך) יכולים להיות לי 100 אחוזי חמלה".¹¹

מבוא

1. הזכות לבריאות ולקבל שירותי רפואה איכותיים היא מאבני היסוד של זכויות המשרתים בצה"ל. איכות המענה הרפואי נמדדת על פי מקצועיות הטיפול ומידת הצלחתו, זמינות המענה ונגישותו, יחס המטפלים ושיתוף המטופל בהחלטות הנוגעות לו, ואיכות ארגונית כדוגמת שימוש הולם במשאבים.
2. מאחר שהשירות בצה"ל הוא שירות חובה מכוח חוק, הוא בעל מאפיינים ייחודיים ותובעניים המשפיעים על בריאות החייל ועלולים לחשוף אותו לסיכונים שונים. בשונה מיתר אזרחי המדינה, המשרתים בצה"ל אינם חופשיים לממש את זכויותיהם הרפואיות באופן חופשי, ולעיתים מפקדיהם אף מעורבים בהליכים הרפואיים בעל כורחו של החייל. האחריות לבריאות החיילים מוטלת בראש ובראשונה על המפקדים, ועליהם לראות בבריאות חייליהם כבריאותם שלהם.
3. מהרבעון השני של שנת 2019 פועלת מנהלת "בשביל הבריאות" כדי לגבש מתווה למימוש החלטת המטה הכללי על מיקור חוץ של שירותי הרפואה בצה"ל אל קופות החולים. מלבד עבודת המנהלת, ממשיך חיל הרפואה לספק את כל שירותי הרפואה לחיילים בשירות החובה, הקבע ובשירות מילואים פעיל.

¹¹ ד"ר האנטר "פאץ" אדמס (Hunter Doherty "Patch" Adams), רופא וליצן רפואי, ונחשב לאחד ממייסדי התחום. מלבד היותו ליצן רפואי, משמש אדמס גם כליצן מקצועי, אקטיביסט חברתי, דיפלומט אזרחי, שחקן וסופר.

4. יש לקחת בחשבון כי תקופת מעבר זו ניכרת בחוסר ודאות של המשרתים ושל המטפלים באשר למועד שבו תמומש ההחלטה ולמתווה הסופי שייקבע לה. נוסף על כך, בתקופה זו חיל הרפואה בוחן מחדש כדאיות של פתיחת שירותים חדשים ושל תהליכי בינוי במרפאות.

החובשים בצה"ל

1. השמירה על רציפות הטיפול הרפואי היא אתגר מרכזי לחיל הרפואה במימוש אחריותו למתן טיפול רפואי איכותי ובטוח לחיילי צה"ל, נוכח ריבוי מסגרות טיפול ומטפלים המאפיינים את הטיפול הרפואי בחייל. לחובשים תפקיד מרכזי בצה"ל כגורמים מטפלים, והם לא רק חוליה בשרשרת הטיפול בחייל, אלא נתונים גם במרכז הקשר שבין החייל, המפקד והרופא. באופן תדיר משמש החובש גורם ממיין הקובע את דחיפות המצב הרפואי של חיילים המבקשים לקבל טיפול. החובש גם משמש גורם המוודא את מימוש ההמלצות שנתן גורם מטפל בכיר לחייל, ומוטלת עליו האחריות לקבוע תורים לייעוץ, לבדיקות ולטיפולים הנדרשים לחייל.

■ תיעוד

2. נדבך מרכזי באיכות הטיפול שניתן מאת החובש הוא תיעוד רפואי הולם, שלם וסמוך ככל האפשר למועד המפגש הרפואי, כנדרש על פי חוק זכויות החולה, התשנ"ו-1996, ועל פי פקודות הצבא. אין עוררין על חשיבות התיעוד הסדיר ברשומה הרפואית הממוחשבת של המטופל, אשר יש בו כדי להבטיח שמירה על רציפות הטיפול במטופל. נתונים רפואיים ברורים ומתועדים מסייעים באופן ממשי לאבחון ולטיפול בביקורים חוזרים. התיעוד הרפואי הוא בעל חשיבות לבקרה אחר העשייה הרפואית, לניהול המקרה הרפואי באופן מיטבי ולהפקת לקחים.

3. חרף המקום הנרחב שייחדתי כדי לדון בסוגיה זו בדוח השנתי הקודם, גם השנה התגלה בקבילות רבות פער מהותי בתיעוד הרפואי של חובשים, שהיה בחלק מהמקרים לקוי או שלא נעשה כלל. הטעם לכך – אי-הבנת החובשים את סמכותם ואת חובתם כמטפלים, וכן כשל בתהליכי החניכה והבקרה של המטפלים הבכירים אחר עבודת החובשים.

4. באחת הקבילות (קב' 0-1-500149) עלה כי שבוע ימים בדק חובש את החייל כמה פעמים ביחידתו, לאחר שהתעלף ובגין תלונות על כאבי ראש. למרות פניות רבות לחובש על הימשכות התלונות, בדק את החייל פעמיים רופא היחידה, ולא התרשם מממצאים חריגים. רק לאחר מספר ימים הפנה הרופא את החייל לבדיקה בחדר המיון, ושם הודגמה דלקת ריאות בצילום החזה.

מתגובת הגורמים המקצועיים בחיל הרפואה עלה כי נפלו כמה פגמים בניהול המקרה הרפואי, הן בתפקוד הרופא והן בתפקוד החובש הפלוגתי, אשר חרג מסמכותו על-פי פקודות הצבא, כשלא הפנה את החייל לרופא חרף תלונות חוזרות על מצבו. כן עלה כי לא נמצא בתיקו הרפואי של החייל כל תיעוד למפגשיו עם החובש הפלוגתי.

▪ איכות קלינית

5. גם השנה עלו מבירור הקבילות מקרים, שבהם החובשים חרגו מסמכותם על פי פקודות הצבא. חריגתם גררה עיכוב בבדיקה הבלתי אמצעית של רופאים את החיילים, וכן חלו עיכובים מובהקים בקביעת תורים לבדיקות ולטיפולים שלהם נדרשו חיילים. פערים אלו פגעו ברצף הטיפול ובאיכותו.

6. דוגמה לכך היא קבילה (קב' 0-9-503251) שבה חובשים בדקו חייל והתרשמו כי יש להפנותו לרופא עקב חבלה ברגלו, אך לא פעלו מייד להביאו לבדיקת רופא, והחייל נאלץ להמשיך בפעילות חמישה ימים עם שבר ברגל עד לבדיקת רופא.

7. בקבילה אחרת (קב' 0-7-500963) בדק חובש מרפאה חייל שהלין על שהוא סובל זה יומיים מכאבי בטן, וציין כי לדעתו מדובר בתופעת לוואי של תרופה שהוא נוטל. על סמך הדיווח שהעבירו חובש המרפאה וחובש פלוגת המפקדה לקצין הרפואה הגדודי (להלן: קרפ"ג), החליט הרופא כי אין צורך בבדיקת רופא דחופה. עם זאת, לא נקבע לחייל תור לבדיקת רופא במועד מאוחר יותר.

כעבור כמה ימים פנה החייל למרפאת 'ביקורופא' בשל אותן תלונות והופנה להמשך בירור בחדר המיון, אז אובחן עם מורסה באזור התוספתן.

מתחקור האירוע נמצאו כמה פגמים בטיפול בחייל: חלק מהפגמים נוגעים להתנהלות הרופא ולשיקול דעתו; חלקם האחר נוגע לשיח בין הקרפ"ג לחובש, שהיה לקוי ושבגינו לא נקבע לחייל תור לבדיקת רופא בתוך פרק זמן סביר; ונוסף על כך, התייעצותו של חובש פלוגת המפקדה עם הרופא לא תועדה.

במקרה זה הודגש כי מצבו הרפואי המסוכן של החייל אובחן באיחור בשל פגם ברצף הטיפול, וכי הקרפ"ג לא בדק אותו בדחיפות מאחר שהחובש לא דיווח ישירות לרופא על מדד לא תקין.

■ מעמד

8. בחלק מהקבילות נמצא כי עדיין קיים פער במיצוב מעמד החובש מול גורמי הפיקוד. הם אינם תופסים את החובש כסמכות רפואית בסוגיות של דחיפות טיפול ופינוי ומקבלים החלטות רפואיות כבדות משקל בנוגע לפקודיהם, אשר יש בהן עד כדי לפגוע בבריאותם.

9. דוגמה בולטת לכך היא קבילה (קב' 0-0-500060) בה חייל חש במהלך הפלגה מבצעית בכאבים חזקים בבטנו. פרמדיק הספינה, שהיה הגורם הרפואי הבכיר בספינה, בדק את החייל והתרשם מחשש לדלקת חריפה בתוספתן, ומכך שהחייל

עלול להיות במצב מסכן חיים. על כן, דיווח הפרמדיק למפקד הספינה על מצב החייל וביקש ממנו להתייעץ עם גורם רפואי בכיר שהיה באותה העת בספינה סמוכה.

מפקד הספינה שלל את בקשת הפרמדיק וכששאל את הפרמדיק האם הוא למעשה מבקש להפעיל 'נוהל מדיקו' – נוהל חירום להתייעצות עם גורם רפואי בכיר מחוץ לספינה – השיב בשלילה וביקש להתייעץ טלפונית עם רופא – בקשה שעליה חזר פעמים מספר. מפקד הספינה החליט כי כדי למנוע העברת דיווח עמום שעלול ליצור חוסר הבנה, יבדוק הפרמדיק את החייל כעבור כמה שעות כדי לאסוף נתונים מדויקים על מצבו הרפואי ואז יעדכנו בממצאים. לדברי הפרמדיק, אף שהביע חשש למצבו הרפואי של החייל, חש בזלזול ובנוקשות של מפקד הספינה באותה העת.

הגם שלא נסתרו מעיניי ההתלבטות והשיקולים המבצעיים שעמדו בבסיס החלטתו של מפקד הספינה במעשה זה, מצאתי כי נפלו כשלים פיקודיים חמורים באופן התנהלותו. כשל המפקד כשלא פעל על פי הנהלים הקבועים להתנהלות בעת אירוע רפואי במהלך הפלגה ושלל את בקשת הפרמדיק, שהיה הגורם הרפואי הבכיר בספינה, להתייעץ מקצועית עם רופא בספינה הסמוכה. כן התבטא המפקד בפומבי ולמשמע כל חיילי הספינה באופן שאינו ראוי והתפרש כמלגלג, גם אם לא זו הייתה כוונתו, נוכח מצבו של החייל.

10. בפגישת עבודה שקיימתי עם קצין הרפואה הראשי בחציון הראשון של השנה הועלתה סוגיית הפערים בנוגע לתפקוד החובשים כגורמים מטפלים וממיינים ברפואה הראשונית בצה"ל. הוצגה העבודה שנעשית בנושא בחיל הרפואה, לרבות שינויים בקורס החובשים ושימת דגש בהכשרת אוכלוסיית החובשים הפלוגתיים. ניתוח הקבילות בנושא בשנה החולפת העלה כי נדרשת עבודה נוספת והתמקדות בסוגיה זו כדי לתת טיפול רפואי ראוי לחיילים, תוך שמירה על רציפות הטיפול, בדגש על אוכלוסיית יחידות השדה.

מערך הרפואה השלישונית בצה"ל

1. מערך הרפואה השלישונית בצה"ל נותן מענה לשתי אוכלוסיות של חיילים: חיילים המאושפזים בבתי החולים, המקבלים מענה מיחידות הקישור הרפואיות (ק"ר, לשעבר ק"מ 2) שבבתי החולים; וחיילים הזקוקים לבירור רפואי מורכב או לטיפול רפואי אינטנסיבי, אשר מבחינה מנהלית גורמי הרפואה ביחידה אינם יכולים לתת אותו. חיילים אלה מסופחים אפוא ומקבלים מענה מיחידות מערך הרפואה השלישונית (מרש"ל), המצויות במרכזי הרפואה האזוריים של צה"ל.

2. המערך עבר בשנים האחרונות שינויים בתפיסת ההפעלה. חודד ייעוד המערך כגוף המטפל במקרים רפואיים ומנהליים מורכבים או שמצריכים טיפול אינטנסיבי, וחודדו התנאים לסיפוח למערך. נקבע כי כשלא יימצא יתרון טיפולי בסיפוח למערך, החייל ימשיך את הבירור ואת הטיפול – לרבות קביעת תורים, הפקת הפניות ואסמכתאות לבדיקות, מעקב אחר תוצאות בדיקות עזר ושמירת קשר רציף עם המטופל – אצל רופא יחידתו המטפל בו בשגרה, גם אם המשך הבירור והטיפול כרוכים בשהות של החייל בחופשת מחלה ממושכת.

3. נוכח שינויים אלו גדלה בשנים האחרונות כמות הקבילות העוסקות במענה הניתן לחיילים הנדרשים לבירור ולטיפול רפואי כשהם שוהים בביתם ומסופחים ליחידות המרש"ל. קבילות אלו נסבו בעיקר על זמינות המענה ועל איכותן של רכזות השירות במרש"ל, וסביב סוגיות של קבלת החלטות בנוגע לשאלה אם לספח חייל למערך או להשאירו בטיפול רופא יחידתו.

4. מבירור הקבילות בשנה החולפת בנושא מערך הרפואה השלישונית עלה הרושם כי קיימת ירידה מבורכת במספר הקבילות הנוגעות למערך זה ובחומרתן לעומת שנים קודמות. ניכר כי ראשי המערך פועלים להטמיע שינוי ארגוני, הכולל שיפור ממשי של הזמינות הטלפונית; נוהלי עבודה חדשים המורים על יצירת קשר יזום עם המסופחים אחת ליומיים; ותיעוד כל ההתקשרויות עם המסופחים במערכת ממוחשבת ייעודית. בכונתי להמשיך

לעקוב אחר מגמה זו כדי לוודא כי השינויים מוטמעים בכל יחידות המְרָשׁׁ"ל מתוך שאיפה להמשך צמצום הקבילות בנושא זה.

שיח מטפל-מטופל כאבן יסוד במערכת היחסים שביניהם

1. ממספר לא מבוטל של קבילות עלה פער בתיווך להחלטות המקצועיות בעניינם של חיילים ומשרתי הקבע, הנוגעות לשעות העבודה ולביצוע תורנויות. משרת הקבע שבחר לקשור את גורלו עם המערכת הצבאית ותרם את מיטב שנותיו לשירות הביטחון, כאשר הוא מגיע למצב שבו הוא חש כי המוצא האחרון לפתרון בעייתו הוא הגשת קבילה, אני רואה זאת כתמרור אזהרה האומר דורשני ומחייב את כל הנוגעים בדבר לבחון בחינה מעמיקה את האווירה ואת התרבות ביחידה.

2. למשל, משרתי הקבע שקבלו על נושא זה במהלך השנה החולפת הלינו על שהחלטת רופא תעסוקתי בעניינם ניתנה על סמך הרשומה הרפואית הממוחשבת, והמידע שניתן להם היה מהמפקדים בלבד. לשון אחר, משרת הקבע נעדר מהמפגש, ולא ניתנה לו האפשרות להביע את עמדתו בנושא. כמו כן לא נמסרו לו הנימוקים להחלטות בעניינו. הגם שלא מצאתי כי הייתה חריגה מהפקודות במקרים אלו, ולא ראיתי להתערב בהחלטות לגופן, אני סבור כי התנהלות שכזו פוגעת באמון המשרתים בצה"ל ככלל, ובמערכת הרפואית בצה"ל בפרט.

3. בראייתי שיתוף המטופל בהחלטות הנוגעות לבריאותו הוא אבן יסוד בקשר הטיפולי. שקיפות בקבלת החלטות הנוגעות לתנאי השירות, שיש להם נגיעה לבריאות החייל, ומסירת ההחלטות למטופלים על ידי הגורם הרפואי שקיבל את ההחלטה ולא על ידי המפקדים – הן חיוניות לביסוס האמון בין המשרתים לבין מערכת הרפואה הצבאית.

מיועדים לשירות הביטחון (מִלְשָׁ"בִים)

אין זה חשוב באמת להחליט בגיל צעיר מאוד, מה בדיוק אדם רוצה לעשות כאשר יגדל. חשוב הרבה יותר שתחליטו על דרך בה אתם רוצים לחיות. אם תהיו ישרים עם עצמכם וישרים עם חבריכם, אם תיקחו חלק במאבקים שטובים לאחרים, לא רק לעצמכם, הרי נדמה לי שזה מספיק.¹²

1. בשלושת הדוחות השנתיים האחרונים, לשנים 2016-2018, הושם הדגש בטיפול באוכלוסיית המיועדים לשירות הביטחון (מִלְשָׁ"בִים). הטיפול הוא ייחודי עבור גורמי הצבא, והוזכרה חשיבות ההקפדה על התנהלותן של יחידות 'מיטב' ולשכות הגיוס, המייצגות את הצבא בקשר עם המִלְשָׁ"בִים ומהוות עבורם מעין "חלון ראווה" בממשקים הראשונים שלהם עם הצבא.

2. על כן בהמשך להתרשמות ולהמלצות שקיבלו ביטוי בדוחות האמורים, אבקש לציין כי במהלך השנה החולפת המשיך לבוא לידי ביטוי השיפור שצוין בדוח אשתקד בנוגע לעצם המענה לשיחות ולפניות מצד מִלְשָׁ"בִים והוריהם.

3. עם זאת, התרשמתי כי עדיין קיימים פערים מובהקים בכל הנוגע לתוכן המענה הניתן למִלְשָׁ"בִים הפונים. תלונות רבות נגעו לקבלת תשובות שונות, ולפעמים אף סותרות, שהתקבלו בשיחות שונות למוקד הטלפוני של 'מיטב', וגרמו לתחושת קושי ולעיתים אף להתמרמרות של המִלְשָׁ"בִים. הדבר יש בו כדי לפגוע באמונם בצה"ל באופן שעלול לפגוע בנכונותם לשרת שירות מאתגר ומלא ולהפנות את מרב מרצם לשירות הצבאי לכשיתגייסו.

¹² גולדה מאיר (מאירסון ; נולדה בשם גולדה מאבוביץ' ; 1898-1978), ראש ממשלת ישראל הרביעית, האישה היחידה שכינה כראשת ממשלה בישראל, והיא האישה השלישית בעולם שנבחרה לראשות ממשלה. כלת פרס ישראל על תרומה מיוחדת לחברה ולמדינה.

4. בדוחות קודמים ניתנה הדעת לפרקי הזמן הארוכים שנדרשו לקביעת **תורים לבדיקת גורמי בריאות הנפש** באופן שפגע בהליכי ההיערכות לגיוס, הכוללים את השלמת נתוני היסוד ובירורי ההמשך בעקבות מידע שעלה בבדיקות אלו. בהמשך לפגישותיי עם הגורמים העוסקים בתחום זה במהלך השנה החולפת, התרשמתי כי חל שיפור ניכר בהיבטים הנוגעים לסוגיה זו, באופן אשר קיצר את משך זמני ההמתנה לתורים. למרות זאת, זמני ההמתנה עודם ממושכים ובלתי מספקים, ויש להמשיך ולפעול כדי לקצרם ככל הניתן.

5. **בהקשר זה ראוי עוד להדגיש כי העיכוב בקביעת התורים לבדיקת גורמי בריאות הנפש משפיע על האפשרות לקבוע את מדרג הכשירות הרפואי של המלש"ב ("הפרופיל הצבאי"), דבר המונע ממנו לקבל זימונים למיונים בתקופה שבה טרם נקבע הפרופיל הצבאי.** לעיתים נמשך ההליך אף עד סמוך למועד גיוסו של המלש"ב, ואי-קבלת הזימונים למיונים פוגע הן ביכולת הצבא למצות את יכולות המלש"ב בשירותו הצבאי והן בתחושת המלש"ב כי כישוריו נבחנו באופן ממצה, והוא מתגייס לתפקיד ההולם את יכולותיו ואת רצונותיו.

6. **על כן, אני סבור כי על גורמי כוח האדם בצה"ל להידרש ולבחון מחדש את שאלת השפעת קביעת הפרופיל הצבאי-נפשי על סיום הליכי קביעת מלוא הפרופיל הצבאי של המלש"ב.** המטרה היא לתת אפשרות לקבל זימון למיונים – עוד טרם הושלמו הליכי הבירור בדבר הפרופיל הצבאי במישור בריאות הנפש, מקום שבו הליכים אלו מתעכבים. יש לעשות זאת תוך יכולת לערוך שינויים והתאמות בשיבוץ המלש"ב אם ייקבע לבסוף כי לפרופיל הצבאי-נפשי יש השלכות בהיבטי מגבלות השיבוץ של המלש"ב במקרה פרטני.

7. **בכל הנוגע לטיפול במתנדבים ובגיוסם לצבא התרשמתי כי חל שיפור ממשי השנה, שסייע לקדם את הנושאים שבהם טיפלה הנציבות בשנים קודמות.** השיפור נעשה נוכח הידרשות מעמיקה של גורמי הצבא להיבטים הנוגעים לנושא והצבת קצין מטה לאיוש תפקיד שייעודו טיפול בתחום זה.

8. במהלך השנה החולפת התקבלו בנציבות פניות רבות הנוגעות לבקשות לקבל **הקלות והתאמות במבחנים הפסיכוטכניים**, הנערכים בהליכי הצו הראשון. כן היו בקשות לקיים מבחנים חוזרים בנימוקים הנוגעים לאי-קבלת התאמות, כאמור. עיקר הטענות נגע לכך שִׁמְלֶשׁׁיִים שהוכרו כזכאים לקבל הקלות והתאמות במערכת החינוך, לא קיבלו הקלות והתאמות דומות במבחני הצבא. לשם בירור הסוגיה נועדתי עם גורמי המקצוע המתאימים בצבא, ואלה שטחו לפניי את משנתם הסדורה הנוגעת להליכי הבחינות של הִמְלֶשׁׁיִים, את האפשרות לקבל הקלות והתאמות במסגרתם ואת ההבדל בין מבחנים אלו לבין הלימודים והמבחנים במערכת החינוך. משנחה דעתי כי הדברים מבוססים בהיבט המקצועי ואף מפורסמים כנדרש באתר המרשתת של 'מיטב' ('מתגייסים') ומובאים לידיעת הִמְלֶשׁׁיִים, לא ראיתי להתערב עוד מטעמי בעניין זה. עם זאת ראיתי להסב את תשומת ליבם של גורמי המקצוע לשעת קיום המבחנים במהלך היממה אשר עלולה להשפיע על הצלחת הפרט.

9. נוסף על האמור לעיל, במהלך השנה החולפת טיפלתי בפניות שהופנו במקור ל'**מיטב**', בעיקר בפניות הנוגעות לשינוי מועד הגיוס (הקדמה או דחייה), וקיבלו תשובה שלילית מנציגי 'מיטב'. לאחר שפניות אלה התקבלו בנציבות כקבילות והועברו על ידי לבקשת תגובת 'מיטב', התקבלה תשובה חיובית ביחס לתוכן הבקשה, מבלי שנדרשה התערבות נוספת מטעמי. יודגש כי ככל שלא חל שינוי נסיבות ממשי, אני רואה פגם בכך שבקשת הִמְלֶשׁׁיִים לא התקבלה אלמלא התערבותי.

10. תופעה זו גורמת לתחושה בקרב הִמְלֶשׁׁיִים שלפיה בדיקת בקשתם ב'מיטב' אינה נערכת במלוא תשומת הלב הראויה ובנפש חפצה, אלא אם עשו זאת באמצעות פנייה לנציב קבילות החיילים. תחושה זו פוגעת במוטיבציה של החיילים ובאמונם במערכת הצבאית ואף גוררת טיפול מיותר ועיכובים בטיפול בענייניהם של הִמְלֶשׁׁיִים.

11. במהלך השנה החולפת אף התגלה כי **תקלה במערכות המחשוב** של הצבא הביאה לידי כך שבקשות של הִמְלֶשׁׁיִים לדחות את השירות לצורך לימודים בישיבה גבוהה, לא תועדו כנדרש במערכות המחשוב של 'מיטב' ולא טופלו.

הדבר התגלה בשעה שהמלש"בים גילו להפתעתם שגיוסם לא נדחה, וכי נטען שלא שלחו כלל בקשות בהקשר זה.

12. בעקבות תיעוד שנמצא ברשות המלש"בים, ששלחו בקשות במועד המתאים, ובהמשך למעורבותי בנושא – החליטו גורמי 'מיטב' לאשר את דחיית הגיוס לצורך לימודים בישיבה לכל מי שהחזיק ברשותו תיעוד לכך וששלח בקשה בתקופה האמורה, שבה הייתה התקלה במערכות המחשוב. כן נמסר לי כי התקלה תוקנה, וכי נמצא פתרון למניעת הישנות מעשים דומים.

13. התרשמתי כי יש התקדמות בטיפול בנושאים ובליקויים השונים, שעליהם עמדתי לעיל. עם זאת, אני סבור כי עוד כברת דרך ארוכה נדרשת להתקדמות בתיקון הליקויים בכל הנוגע לקשר עם המלש"בים כדי למזער את הסיכון להתפתחות משבר אמון ביניהם ובני משפחותיהם לרשויות הצבא, שעלול אף להביא לידי ירידה במוטיבציה לשירות. על צה"ל ועל משרד הביטחון להמשיך ולטפל בנושא, בין היתר, מתוך ראייה כוללת, תוך הקפדה על יצירת תהליך מאורגן ומתואם, המטפל באופן יסודי בסוגיות שטרם הוסדרו עד כה כיאות.

מערך חיילי המילואים בצה"ל

לא חשוב כמה שוממה ואפורה המולדת, אנו בני האדם
העשויים בשר ודם, נעדיף לחיות בה ולא בשום ארץ אחרת,
גם אם אותה ארץ היפה ביותר. אין מקום כמו הבית.¹³

1. אוכלוסיית חיילי המילואים היא הגרעין החשוב שעליו נשען הצבא בעיתות חירום. מערך המילואים הוא מקור ידע וניסיון, המסייע לצה"ל בצרכיו המבצעיים והמנהליים. מתוך הבנה עמוקה לצורכי חיילי המילואים ולאופן הטיפול הראוי בהם, קיים בנציבות צוות ייעודי העוסק בקבילות הנוגעות למערך המילואים. צוות זה מקבל לידי את בירור הקבילות מתוך הנחת המוצא שאוכלוסיית חיילי המילואים היא ייחודית, הן בשל היותם אזרחים, הן בשל גילם הבוגר יותר, והן בשל הימצאותם, על-פי רוב, בשלב בחיים שבו כדי לצאת לשירות המילואים עליהם לעזוב את משפחתם, את מקום עבודתם ואת מרכז חייהם, על כל ההיבטים הנלווים לכך.

2. בשנת העבודה 2019 התקבלו במשרדי כ-660 קבילות מחיילי מילואים. מניתוח הנתונים ניתן לזהות קבילות רבות של פונים הנמנים עם מערך המילואים, וקבילותיהם נוגעות ליחידות שבהן שירתו במהלך שירותם הסדיר, טרם שחרורם, בעיקר בנושאי שכר ותשלומים, תעודות לוחם, יחסי מפקד-פקוד, מענה רפואי, מענה לוגיסטי ועוד.

מערך משאבי האנוש

3. במהלך השנה התקבלו קבילות של חיילי מילואים בסוגיות הקשורות למערך משאבי האנוש לאנשי המילואים בנושאים אלה: זימון לשירות מילואים פעיל (ש"מ"פ), רישום ש"מ"פ, החזרי הוצאות נסיעה (קב' 0-2-503358), עדכון פרטים אישיים, דרגות, הטבות ותגמולים למערך המילואים (קב' 0-7-501913) ועוד.

¹³ ליימן פרנק באום (Lyman Frank Baum; 1856-1919), סופר אמריקאי, מתוך ספרו "הקוסם מארץ עוץ", אחד מספרי הילדים האהודים ביותר.

4. מלבד הסעד שניתן לקובלים במהלך בירור הקבילות, מצופה מגורמי משאבי האנוש הממונים בצה"ל לחדד בקרב המטפלים במערך המילואים את מחויבותם לדיוק ולהקפדה על מימוש זכויותיהם של אנשי המילואים, נוכח מעמדם הייחודי והעובדה שלא אחת הם נפגעים מבחינה כלכלית פרטית בשל הירתמותם למאמץ הצבאי הלאומי.

תעודות שחרור

5. נושא אחר שבו טיפלתי אשתקד היה תעודות השחרור משירות החובה. מהקבילות בנושא זה עלה כי לעיתים הרישום בתעודות השחרור לא תאם את אופי שירותו של החייל בפועל או שלא שיקף נאמנה את מאפייני השירות ואת הישגיו (דרגתו, מקצועו הצבאי, רמת הרובאות שלו, קידומו, הישגים, עיטורים ועוד).

6. רשויות הצבא נדרשות להפיק את הלקחים המתבקשים מקבילות אלה ולנקוט צעדים הולמים להקפדה יתרה על תיעוד נכון ומהימן של רישומי הצבא על אודות מסלול שירותם של חיילי צה"ל, אופי שירותם והישגיהם הצבאיים, שכן תעודת השחרור היא לא רק אות הערכה לעצם השירות הצבאי, אלא גם תעודת כניסה למקומות עבודה רבים באזרחות, הרואים בשירותו הצבאי של החייל ובהישגיו במסגרתו משום עדות אופי ליכולותיו, לכישוריו ולסיכויי הצלחתו גם במסגרת האזרחית.

ועדות רפואיות

7. בשנת 2019 הייתה מגמת ירידה במספר הקבילות של אנשי המילואים המלינים על הקושי בזימון לוועדות רפואיות, המהווה שינוי ממשי ביחס למגמה ההפוכה שהראיתי אשתקד. ירידה זו נובעת מהשינוי בשיטת העבודה של חיל הרפואה מול חיילי המילואים באופן המאפשר מענה מהיר ויעיל יותר לפנייותיהם.

8. דוגמה לכך היא קבילתו של קצין מילואים (קבי' 0-2-504098) שהלין על אי-מתן מענה מהמרכז לכשירות החייל בנוגע לזימונו לוועדה רפואית. מעבר לזימונו של הקצין לוועדה במהלך בירור הקבילה, הוסבר לו שאפשר לקיים ועדה רפואית ללא נוכחותו בהליך מזורז, ללא צורך בהתייצבות פיזית לוועדה. בעקבות כך מסר הקצין כי בכוונתו לשלוח מסמכים רפואיים עדכניים ולחתום על טופס המאשר את קיום הוועדה הרפואית ללא נוכחותו.

מענה לוגיסטי

9. ניתן לציין כי במערך המילואים קיימות קבילות אחדות בתחום המענה הלוגיסטי, אך לצד זאת התרשמתי כי חיילי המילואים המגיעים לשירות המילואים יודעים להצביע בתבונה רבה על נקודות שבהן נדרש תיקון או חיזוק, במקומות שבהם למשל משרתי הקבע יתקשו להבחין באופן שוטף בליקויים.

10. אני מודה לחיילי המילואים המבקשים לשפר בקבילותיהם מסוג זה את תנאי מערך המילואים ואת הצבא בכלל.

אחרית דבר

1. בשנת הדוח הנוכחי, בשונה משנים קודמות, הפצתי לכל מפקדי הפיקודים, האגפים והזרועות בצה"ל את המגמות המרכזיות שעליהן קובלים חיילי צה"ל. כוונתי הייתה שכל מפקד יבין כפערים את התחומים שעליהם קובלים החיילים ויקיים תוכנית סדורה למתן מענה לפערים אלו. בהמשך לכך, בסיכום דיון פורום המטכ"ל שנערך בחודש נובמבר 2019 הנחה הרמטכ"ל את המפקדים שיעסקו בסוגיית הקבילות. נושא זה אף ייבדק מטעמו בסוף שנת העבודה הנוכחית.

2. בכוונתי לציין שגם בשנת 2020, אחת לרבעון, אבדוק מגמות מרכזיות העולות מבירור הקבילות, מתוך כוונה להמשיך ולאפשר למפקדים לשפר את המענה הניתן לפרט ביחידותיהם. **מפקדי צה"ל חייבים לקבל אחריות על הטיפול בחיילים ולראות בעיסוק בקבילותיהם לא עול אלא זכות של ממש להוביל לשינוי אמיתי.** הדוח השנתי והמידע הרבעוני ישמשו אפוא עבורם כלי לשיפור מערכים ושיטות ניהול ועבודה, כדי לייעל לא רק את המענה לפרט, אלא גם את התנהלות הצבא, על כל חלקיו.

3. אני מצפה מהמפקדים כי ישתמשו בתובנות העולות מהדוח השנתי ומהדוגמאות המוצגות בו גם לתהליכי למידה, פיתוח וטיפול ממשיים, תוך שיתוף מפקדים וחיילים מכל הדרגים במשמעויות ובלקחים שיש להפיק מפגמים ומליקויים שהתגלו מהטיפול בקבילות. המטרה היא לתקן את הטעון תיקון ולמצוא דרכים יצירתיות לבקרה ולמעקב אחר תקינות ההתנהלות ביחידות ולמנוע הישנות אירועים דומים ומעשים פסולים.

4. אין לי ספק כי צה"ל ומפקדיו יוסיפו לפעול בשיתוף פעולה עם הנציבות לשם חיזוק חוסנו של הצבא ושמירת זכויות חייליו. הנציבות תמשיך בתפקידה להגן על זכויות החיילים ותחזק לשם כך את קשרי הגומלין הנדרשים עם צה"ל.

פרק ב

**המלצות עקרוניות שניתנו
בעקבות טיפול בקבילות ואופן
יישומן על ידי רשויות הצבא**

פרק ב

המלצות עקרוניות שניתנו בעקבות טיפול בקבילות ואופן יישומן על ידי רשויות הצבא

במהלך השנה בוררו בנציבות כמה קבילות, שבמהלכן העלה הפרט טענות הקשורות לשירותו הצבאי, אך אז נחשף הנציב לליקויים המעידים על בעיות מערכתיות הנוגעות לא רק לפרט הקובל אלא לאוכלוסייה רחבה מקרב כל המשרתים בצה"ל.

לא אחת נחשף הנציב לבעיה שהתעוררה בקבילה מיחידה אחת, חזרה גם בקבילה מיחידה אחרת. טענות דומות, שחזרו שוב ושוב בקבילות מספר, העידו על בעיה מערכתית שהשפעותיה והשלכותיה חורגות מגדר המעשה הבודד, עד כדי פגיעה בחיילים המשרתים ביחידת הקובל, או בחיילים המשרתים ביחידות אחרות ואף לעיתים בארגון הצבאי כולו. בפרק זה תוצג סקירה של חלק מהנושאים שטופלו השנה, ושחשפו בעיות כלליות כאמור, ואת האופן שבו יישמו מפקדים בצה"ל ורשויות הצבא את המלצות הנציב במקרים מתאימים.

▪ הסדרת הליכים לקביעת מעמדם של מאבטחי מתקנים בצה"ל והבטחת זכויותיהם

הוראת קבע אגף כוח האדם 31-03-24, שעניינה "מאבטחי מתקנים – הכשרה, שיבוץ ליחידה ותנאי שירות", קובעת את הדברים האלה:

א. חייל ששירת שירות תקין 18 חודשים, בתפקיד מאבטח מתקנים, יהיה זכאי לקיצור שירותו הסדיר ל-24 חודשים. חיילת ששירתה שירות תקין 14 חודשים בתפקיד מאבטחת מתקנים או נהגת סיור, תהיה זכאית לקיצור משך שירותה הסדיר ל-18 חודשים, אולם תהיה חייבת בשירות כמאבטחת מתקנים 16 חודשים לכל הפחות.

ב. חייל המוצב ביחידה בתפקיד מאבטח מתקנים יבצע את הכשרתו כמאבטח מתקנים במהלך שלושת החודשים הראשונים מיום הגעתו ליחידה כמאבטח מתקנים. באחריות היחידה לוודא זימון להכשרה של חייל שטרם הוכשר כמאבטח מתקנים.

ג. בקשה לקיצור שירות תוגש על ידי החייל לענף תכנון כוח אדם מילואים שבאגף כוח האדם (להלן: עתק"א מילואים), באמצעות גורמי משאבי האנוש בזרוע המתאימה. מפקד היחידה יוסיף לבקשת קיצור השירות את הערותיו והמלצותיו ויציגן לזרוע המתאימה.

ד. באחריות הזרוע הממונה על יחידת החייל להעביר את הבקשה לקיצור השירות לעתק"א מילואים, לאחר השלמת תקופת השירות התקין הנדרשת במקצוע מאבטח מתקנים ולא יאוחר משלושה חודשים קודם למועד הזכאות לקיצור השירות.

הוראת קבע אגף כוח האדם 32-03-06, שעניינה "מקצועות צבאיים – שיבוץ", קובעת כי משנתקבל ביחידה חוגר – ישבצו מפקד היחידה בתפקיד המחייב לפי תקן את מקצועו.

על אף האמור בפקודות הצבא שצוינו לעיל, בין השנים 2017-2018 טיפלה הנציבות בעשרות קבילות שעניינן פגיעה בזכויות אוכלוסיית החיילים המשרתים בתפקיד מאבטח מתקנים, על רקע עיכובים ממשיים ביציאתם להכשרות מקצועיות מסמיכות ועל אף העסקתם בפועל בתפקיד זה; מספר הקצאות מוגבל ליחידות הקצה לביצוע ההכשרה; עיכוב ברישום מקצוע 'מאבטח מתקנים' במערכות הצבא הממוכנות לגבי החיילים הממלאים את התפקיד בפועל; פער מקצועי בטיפול בבקשות לקיצור שירות ביחידות הקצה ובמפקדות הממונות; שיהוי שאינו סביר בהעברת הבקשות לטיפול בפסילת מקצוע קודם ורישום מקצוע חדש ולקיצור שירות לגורם המוסמך בעתכ"א מילואים.

בעקבות ריבוי מקרים אלו, לצד הטיפול הפרטני בחיילים שהגישו קבילות והסעד האישי שלו זכה כל קובל שפנייתו נמצאה מוצדקת, החל בנציבות בירור של הסוגיה בצורה מערכתית מול כל רשויות הצבא. כפי שהדברים ניכרים בדוח השנתי אשתקד, בתום בדיקת הסוגיה נמצא **פגם מערכתי** באופן הכשרת מאבטח המתקנים בצה"ל, הפוגע בזכאותם לקצר את שירותם על-פי פקודות הצבא. הובהר כי על הצבא מוטלת האחריות להקפיד שכל החיילים מקבלים את הזכויות שהם זכאים להם כדין, ובכללן הכשרתם למקצוע מאבטח מתקנים, לא כל שכן כאשר הכשרה זו היא תנאי לקיצור שירותם לפי הפקודות.

לאחר שהגורמים המוסמכים בצה"ל הציגו את הטיפול המערכתי והפרטני למניעת הישנות מעשים אלו, הובהר כי בכוונת הנציבות להמשיך ולעקוב אחר ההתקדמות בנושא, לרבות כינוס דיונים עיתיים עם הגורמים המתאימים, כחלק מהליכי הבקרה אחר מימוש המלצות הנציב.

חרף האמור לעיל, גם במהלך שנת 2019 בוררו בנציבות מספר לא מבוטל של קבילות. מהן עלה כי עדיין יש חיילים המשרתים בתפקיד מאבטח מתקנים, אך מקצוע זה אינו מעודכן ברישומי הצבא בעניינם; הם אינם מבצעים הכשרה מקצועית לתפקיד שהם ממלאים בפועל; וכפועל יוצא מכך שירותם לא מקוצר על אף זכאותם לכך לפי פקודות הצבא.

באחת הקבילות (קב' 335955/1) החליטו מפקדי חייל בשירות החובה, שהוסמך בתחילת שירותו הצבאי לתפקיד במערך אחר, לאפשר לו מתכונת שירות מקילה לאור נסיבותיו האישיות המורכבות, ועל כן ייעדו אותו מתחילת השירות ביחידה לתפקיד מאבטח מתקנים.

אף שהגורמים המוסמכים שללו את בקשת היחידה לפסול את מקצועו של החייל לצורך שינוי המקצוע הצבאי לתפקיד מאבטח מתקנים, הוא לא יצא לקורס מקצועי המכשיר לתפקיד זה, והוחלט ביחידה לאפשר את המשך העסקתו בתפקיד.

החייל מילא בפועל זה שנתיים תפקיד מאבטח מתקנים, על כל המשתמע מדרישות התפקיד, לשביעות רצון מפקדיו. עם זה, בקשתו לקצר את שירותו נשללה מאחר שלא עמד בתנאים שנקבעו לשם כך בפקודות הצבא.

הנציב הדגיש כי נפל במקרה זה פגם חמור באופן התנהלות גורמי הפיקוד ביחידת החייל בשעה שהנחו אותו למלא תפקיד, שלא הוכשר אליו, תקופה ממושכת, ובניגוד לקבוע בפקודות הצבא, לא כל שכן לאחר שנשללה פנייתם בנושא זה לגורמים המוסמכים. הנציב ציין לחיוב את כוונות גורמי הפיקוד להתחשב בנסיבותיו האישיות של החייל, אולם הבהיר כי היה עליהם לפעול בהתאם לפקודות הצבא ובדרכים הלגיטימיות העומדות לרשותם בעניינים אלו.

משהתרשם הנציב כי הלכה למעשה החייל מילא תפקיד של מאבטח מתקנים לכל אורך שירותו הצבאי, בצורה תקינה ולשביעות רצון מפקדיו, המליץ לגורמים המוסמכים לפעול לפנים משורת הדין לתיקון רישומי הצבא של החייל ולעדכן את מקצועו הצבאי כמאבטח מתקנים בתוקף למפרע ממועד תחילת התפקיד. כן המליץ לעדכן את מועד תום שירותו הסדיר בהתאם לפקודות הצבא בעניינים אלו.

בשתי קבילות אחרות (קב' 500264-6-0 וקב' 501273-7-0) הלינו חיילות, ששירתו קרוב לשנתיים בתפקיד מאבטחות מתקנים, ביחידות אחדות, על שמשך שירותן טרם קוצר חרף זכאותן לכך בהתאם לפקודות הצבא.

במהלך בירור הקבילות אישרו גורמי הפיקוד כי הן מילאו תפקידי מאבטחות מתקנים כל שירותן הצבאי, אולם הסבירו כי לא עלה בידן לצאת לקורס המסמיך למקצוע מאבטח מתקנים בהיעדר הקצאות ליחידותיהן או בשל העדפה להוציא לקורס חיילים שלהם יתרת שירות מרבית. עוד מסרו גורמי הפיקוד כי הבקשה לפסול את המקצוע הראשוני שלהן ולרשום תחתיו מקצוע מאבטחת מתקנים נשללה חרף המלצות המפקדים בטענה ליתרת שירות קצרה מדי, מבלי לבחון את מהות הבקשה והסיבות לאי-יציאתן לקורס מסמיך במהלך שירותן הצבאי.

מקבילות אלו ומקבילות קודמות למד הנציב כי לרוב העיסוק בשינוי מקצועם הצבאי של החיילים הממלאים תפקידי מאבטח מתקנים, לרבות יציאתם להכשרה המקצועית, מתחיל רק בסמוך למועד תום השירות נוכח הצורך לקצר את שירותם הצבאי, ולא בשלבים הראשוניים שלאחר הצבתם ביחידתם או בעקבות ההחלטה שימלאו תפקיד זה בפועל.

מלבד המענה הפרטני לקבילות אלו ואחרות שהתקבלו בנושא זה בשנה האחרונה ובמעקב והבקרה בנציבות אחר סוגיה זו בשנים האחרונות, ציין הנציב לגורמים הבכירים האמונים על מערך כוח האדם ובפרט על אוכלוסיית מאבטחי המתקנים במפקדת זרוע היבשה, כי חרף העיסוק הממושך בנושא ועל אף ההליכים שהתקיימו בעבר כדי להביא את הסוגיה על פתרונה, **טרם נמצא פתרון קבע שמימושו יבטל את הפגיעה באוכלוסיית מאבטחי המתקנים.**

הנציב תיאר בהרחבה את מסקנותיו בקבילות שלהן נדרש אשתקד והדגיש כי הכשרת חיילים למקצוע מאבטח מתקנים ולכל מקצוע צבאי אחר רק בתום שירותם הצבאי – חוטאת למטרת ההכשרה המבצעית והמקצועית ואף פוגעת בתנאי שירותם הייחודיים של המשרתים במקצוע זה ובזכויותיהם.

לעניין זה התרשם הנציב כי הגישה הרווחת בצבא היא כי הקורס המסמיך את מאבטחי המתקנים לתפקידם נדרש לצורך קיצור השירות, ולא לצורך הכשרתם לתפקיד – **גישה שאינה מקובלת וחוטאת למטרת מהות התפקיד.**

נוכח זאת, המליץ הנציב לקצינים בכירים במפקדת זרוע היבשה האמונים על תחום בניין הכוח והכשרתו המקצועית, לרבות על הכשרתם של אוכלוסיית מאבטחי המתקנים, להיכנס לעובי הקורה ולהסדיר מדיניות בת-מימוש באופן שייתן מענה הן להכשרת החיילים לתפקידם והן למימוש הזכויות הנובעות ממנו.

בעת הליכי הבקרה והמעקב שקיימה הנציבות במקרים הנזכרים לעיל בכל הנוגע למימוש המלצות הנציב, עודכנה לאחרונה מדיניות הצבא בנושא קיצור השירות למאבטחי מתקנים ומתאריך 10 בספטמבר 2019, ככלל, **הכשרה מקצועית**

לתפקיד מאבטח מתקנים אינה תנאי לקיצור השירות בגין ביצוע התפקיד בפועל.

בהמשך לעדכון המדיניות כאמור לעיל, בכוונת הנציב להמשיך וללוות את התהליכים ואת ההנחיות שיקבעו רשויות הצבא מעת לעת בנוגע לסוגיה זו.

■ קשיים בתפקוד היחידה שבה מוצבים חיילים שנקבע להם פרופיל רפואי זמני

הוראת קבע אגף כוח האדם 31-01-14, שעניינה "נוהל טיפול בחיילים שנקבע להם פרופיל 24", קובעת כלהלן:

א. חייל ששירת תקופה כלשהי בשירות סדיר או בשירות מילואים ונקבע לו במסגרת ועדה רפואית פרופיל 24, לפיו הוא בלתי כשיר באופן זמני לשירות ביטחון, ישוחרר זמנית מהצבא עד לתום מועד הפרופיל הארעי. במהלך תקופה זו החייל מוצב תחת אחריות יחידת ר"ם ד' ב'מיטב' (להלן: ר"ם ד').

ב. חייל המוצב בר"ם ד' נושא באחריות לעדכן את יחידת ר"ם ד' בדבר כל שינוי במצבו הרפואי או שינוי פרטיו האישיים: כתובת, מספר טלפון, מצב משפחתי וכדומה. לפני תום תקופת אי הכשרות הרפואית הזמנית לשירות ביטחון, ובהתאם לפרק הזמן שהוגדר על ידי גורמי הרפואה שקבעו את הפרופיל הזמני, החייל יצטרך להמציא מסמכים רפואיים שונים או להתייצב לבדיקות רפואיות לשם בחינת התאמתו להמשך השירות הצבאי.

ג. בתקופה זו, תקופת השירות של החייל מופיעה כחודשי מילואים, אך אין צורך להשלים תקופה זו של השירות הסדיר. כמו כן, כאשר יתרת השירות של החייל בעת כניסתו לר"ם ד' נותרת פחות משנה, החייל לא יחזור לשירות ויוצב ביחידת פטורים באופן מדי.

בשלהי שנת 2018 בוררה קבילה של קצין (קב' 335375/2) שבמהלך שירותו הצבאי סופח ליחידת ר"ם ד' לכשלושה חודשים. בתום תקופת הסיפוח לר"ם ד' כאמור לא זומן לוועדה רפואית כדי לבחון את המשך כשירותו הרפואית לשירות

ביטחון. בפועל, זומן הקצין לוועדה רפואית רק בעקבות הקבילה, על אף שהיה אמור להיות מזומן אליה כחצי שנה קודם לכן.

בתחילת שנת 2019 הוגשה קבילת חייל בשירות החובה (קב' 0-0-500650), שהלין על שהמתין למעלה משנתיים וחצי לגורמי כוח האדם בר"ם ד' שיתאמו לו מועד לוועדה רפואית, כדי לקבוע את כשירותו הרפואית לשירות ביטחון. לאחר שהחייל זומן לוועדה רפואית, הוחלט להחזירו לשירות ביטחון, תוך השלמת תקופת השירות שהחסיר במהלך הסיפוח לר"ם ד'.

במהלך בירור הקבילה, וכדי לבחון את השתלשלות האירועים במקרה זה בצורה בלתי אמצעית, זומן החייל למסור עדות לפני צוות בירור בכיר מטעם הנציב. במהלכה הציג את מסכת פניותיו לר"ם ד' ול'מיטב' – טלפונית, באמצעות תכתובות בדואר האלקטרוני ואף דרך מכרים המשרתים בצה"ל. בעת עדותו תיאר החייל את מספר הפעמים שבהם התייצב בבסיס תל השומר או במרפאות מומחים מיוזמתו או על-פי צווים שנשלחו אליו. אולם, לדבריו, נאסר עליו להיכנס למתקנים אלו מפני שלא הוסדרו לו אישורי כניסה, או שהבדיקה לא התקיימה מסיבות שונות ומגוונות, שלא היו תלויות בו.

מחד גיסא, התרשם הנציב כי החייל לא שקד על שמריו אלא פעל בהתאם להנחיות שניתנו לו מעת לעת מרשויות הצבא, לרבות כמה הזדמנויות שבהן פנה מיוזמתו לרשויות הצבא אך נתקל בחוסר מענה. מאידך גיסא, לא עלה בידי רשויות הצבא שהגיבו על טענות החייל לתת הסבר המניח את הדעת שהחייל המתין כשנתיים וחצי (!) עד לבחינת כשירותו הרפואית לשירות ביטחון, בוועדה רפואית בר"ם ד'.

במקרה אחר (קב' 0-1-500319) מצא הנציב כי חייל בשירות החובה שנקבע לו פרופיל זמני לשלושה חודשים, זומן לוועדה רפואית באיחור של חודש ימים. מאחר שהמסמכים שהיו ברשותו לא היו עדכניים, נדחה מועד הוועדה לחודשיים נוספים בשל פערי כוח אדם רפואי ומומחים בתחום המתאים, לצורך קיומה של ועדה רפואית בעניינו של הפרט.

בעקבות קבילות אלו וקבילות דומות אחרות גילה הנציב כמה וכמה ליקויים ביחידת ר"ם ד' ב'מיטב', ובכללם ליקויים אלה:

- א. חוסר מעקב ובקרה מספקים אחר תנועות כוח האדם ביחידת ר"ם ד';
- ב. היעדר נוהלי עבודה סדורים, לרבות תיעוד נאות המבטיח את קיומו של מעקב סדור אחר תנועות כוח האדם ביחידת ר"ם ד';
- ג. פער בדרכי התקשורת המקצועיים בין הענף הממונה על ר"ם ד' ב'מיטב' לראש ענף המיון הרפואי במחלקת שירותי הבריאות של חיל הרפואה, והיעדר נהלים סדורים להתקשרות מקצועית בין הגורמים ביחידת ר"ם ד' ובין גורמי ענף המיון הרפואי וגם דרכי המעקב אחר הטיפול בפניות המתקבלות בכל אחד מהמערכים.

הנציב הדגיש כי במעשים אלו נפל פגם בהתנהלות גורמי הפיקוד בר"ם ד' בשעה שלא קידמו את הטיפול בעניינו של הפרט תקופות ארוכות ולא חתרו להחזירו מהר לשירות החובה כנדרש.

נוכח מכלול האמור לעיל המליץ הנציב לכל הגורמים הנוגעים בדבר ללמוד את מסקנותיו ולהפיק את הלקחים הנדרשים כדי לשפר את התיאום בין המערכים ב'מיטב' ובחיל הרפואה ולטייב את השירות הניתן לחיילים המוצבים ביחידת ר"ם ד'.

הנציב ימשיך לקיים מעקב ובקרה אחר התנהלות יחידת ר"ם ד' ב'מיטב' בכל הנוגע לשליטה בכוח האדם המוצב ביחידה זו, לרבות דרכי התקשורת והתיאום בין גורמי הרפואה לגורמי כוח האדם. מטרתו – לוודא כי אכן חלים השינויים הממשיים הנדרשים בכל הנוגע לשיפור ולטיוב המענה לפרט המוצב בר"ם ד' ולהחיש את הטיפול בבקשותיו של הפרט ולזמנו לוועדה רפואית לבחינת כשירותו הרפואית לשירות ביטחון.

■ **אי-הקפדה על מימוש זכויות חיילים המקיימים אורח חיים דתי**

באחת הקבילות שטופלו במהלך השנה (קב' 0-3-501807) נטען כי בחדרי המגורים באחד מבסיסי צה"ל לא הותקנו מזוזות על עמודי המשקוף של החדרים.

מבירור הנושא מול גורמים בכירים ברבנות הצבאית ובאגף הטכנולוגיה והלוגיסטיקה אושר כי קיים מחסור במזוזות לא רק בבסיס שלגביו הוגשה הקבילה, אלא גם בכמה בסיסי אימונים של זרוע היבשה בשל הזנחה של כמה שנים ומטעמי תקציב.

במהלך בירור הקבילה הוסבר כי לאחרונה גובשה תוכנית רב-שנתית ('מיזם משקוף') לאור הצורך ההלכתי הדחוף של אספקת מזוזות, ומטרת התוכנית לתת מענה מלא לכל פתחי הכניסה בצה"ל בפרק זמן של שש שנים. בתוך כך צוין כי על פי קבועי הזמנים של תוכנית זו, לבסיס האימונים שבו משרת החייל הקובל נקבע מועד לניפוק ולהתקנה של המזוזות לכלל פתחי החדרים, שבהם חסרים מזוזות, בתוך כמה שבועות ממועד הגשת הקבילה (ללא קשר לפניית החייל).

הנציב מצא פגם בכך שבבסיס הצבאי שבו משרת החייל הקובל אין די מזוזות לכל חדרי המגורים, וחמור מכך, מחסור זה חוזר שוב ושוב במספר לא מבוטל של בסיסים בצה"ל. בראיית הנציב מוטלת על הצבא האחריות להקפיד על שיקבלו החיילים את זכויות היסוד שלהן הם זכאים על-פי פקודות הצבא, ובכללן זכויות דתיות והלכתיות.

מאחר שהנציב התרשם כי רשויות הצבא נקטו צעדים ארגוניים מעשיים, המליץ לגורם בכיר ברבנות הצבאית לעדכנו בדבר השלמת התקנת המזוזות, כאמור לעיל.

במקרה אחר (קב' 504446-4-0) הליון קצין מילואים המקיים אורח חיים דתי והמשמש בתפקיד רגיש ואחראי, מודיע נפגעים, על היעדר מדיניות ברורה מטעם הרבנות הצבאית במקרים שבהם עליו לעמוד במשימתו במהלך שבת או חג ולקיים את חובתו המוסרית בעדכון משפחות החיילים על מצבם הגופני של יקיריהם, חיילי צה"ל שנפצעו במהלך שירותם הצבאי.

בעקבות קבילה זו, ולאחר העברת תוכנה אל הרב הצבאי הראשי, עודכן הנציב כי בחודש ספטמבר 2019 הושלמה עבודת המטה, ובה נכחו נציגים ממחלקת הנפגעים ומהרבנות הצבאית. לאחר התייעצות עם גורמים מקצועיים ופוסקי הלכה ידועים נקבעו הנחיות בדבר אופן ההודעה על נפגעים במהלך שבת וחג, תוך התבססות על המדיניות ההלכתית של הרבנות הצבאית.

■ **שיהוי בלתי סביר במימוש החלטת קצין בדרגת אלוף להמתקת עונשו של חייל כלוא**

חירותו של אדם באשר הוא אדם הובלטה ביתר שאת בעקבות חקיקת חוק יסוד: כבוד האדם וחירותו בשנת 1992. לכל אדם עומדת הזכות לחופש התנועה ולחירות אישית. חוק היסוד קובע כי "זכויות היסוד של האדם בישראל מושתתות על ההכרה בערך האדם, בקדושת חייו ובהיותו בן חורין, והן יכובדו ברוח העקרונות שבהכרזה על הקמת מדינת ישראל".

על-פי העקרונות שנקבעו בחוק היסוד, אין מגבילים חירותו של אדם, לרבות חייל בשירות צבאי, אלא על-פי חוק ההולם את ערכיה של מדינת ישראל, שנועד לתכלית ראויה ובמידה שאינה עולה על הנדרש, או לפי חוק כאמור מכוח הסמכה מפורשת בו.

השירות הצבאי מגביל בצורה מסוימת את חירות הפרט, אם כי מגבלות אלו לרוב נעשות על-פי חוק שירות ביטחון [נוסח משולב], התשמ"ו-1986, ותקנותיו.

על המפקדים בצה"ל מוטלת החובה לפעול בכל אמצעי הפיקוד העומדים לרשותם כדי שלא להוסיף על הגבלת החירות כאמור, הנובעת מעצם שירותו הצבאי של הפרט. לעיתים התנהגויות חריגות של חיילים מצריכות תגובה משמעתית ומענה משפטי, בהתאם לסמכויות החוקיות שניתנו למפקדים כקציני שיפוט בצה"ל. עם זה, האחריות הפיקודית לא תמה בסיום ההליך הפיקודי של הדין המשמעתי.

במהלך השנה בוררו קבילות רבות הנוגעות לפגיעה בחירויות הפרט, ובכלל זה באופן מניעת חופשה ללא סמכות ובניגוד לפקודות הצבא; ביטול ימי חופשה לצרכים שאינם מבצעיים ומשיקולים שאינם ענייניים; הגבלת חופש הבחירה של הפרט השוהה בחופשה בביתו לקבלת מענה רפואי במרפאות 'ביקורופא'; הצרת צעדיו של הפרט ביחידתו ועוד.

באחת הקבילות (קב' 0-6-502014) מצא הנציב כי חייל בשירות החובה נשאר במחבוש, שבו שהה במתקן כליאה צבאי, שלושה ימים לאחר שבקשתו להמתיק את עונשו כבר אושרה מטעם קצין בדרגת אלוף (להלן: האלוף).

במהלך בירור הקבילה עלה כי אישור בקשת ההמתקה שעליה חתם האלוף לא הועברה מלשכתו לגורמי הפיקוד במתקן הכליאה שלושה ימים מסיבות בירוקרטיות ומבלי שמי מהגורמים האחראים לטיפול באישור בקשת ההמתקה, החל בלשכת האלוף וכלה בגורמי הפיקוד במתקן הכליאה, וידא כי אישור בקשת ההמתקה הגיע ליעדו וטופל ללא דיחוי.

מלבד הפגיעה הקשה בחירות הפרט, להתנהלות לקויה זו השלכות על תקופת שירותו הנוספת של החייל (תקופת שירות בלתי נמנית), לרבות זכאותו לשכר עבור תקופת השירות שבה שהה במתקן הכליאה, אף שהלכה למעשה תקופת המחבוש שלו קוצרה כדין.

הנציב מצא פגם חמור באופן הטיפול בבקשת החייל להמתקת עונשו לאחר שהאלוף אישר את המתקת העונש. הנציב ראה בחומרה רבה את המעשה, כשנאלץ החייל להישאר במתקן הכליאה שלושה ימים נוספים, מעבר למועד שבו החליט האלוף על מועד תום העונש.

הנציב התרשם כי לא מומשה הנחיית האלוף הלכה למעשה בשל כשל מקצועי ופיקודי של הגורמים שהתבקשו להעביר את החלטתו לגורמים המתאימים במתקן הכליאה.

בראיית הנציב, חירות האדם עוגנה בחוק יסוד: כבוד האדם וחירותו. היא מקבלת משנה תוקף כאשר מדובר בחייל בשירות החובה ובייחוד כשמדובר בחירותו של חייל הנושא בעונש מעצר בעת שירותו הצבאי. לפיכך, אין להקל ראש בבקשת הפרט לקצוב את עונשו.

לגישת הנציב, בקשת חייל להמתיק את עונשו מצריכה טיפול מקצועי ויסודי, והגורם האמון על הטיפול בבקשה זו מחויב להגיב עליה ביסודיות ובכובד ראש. זאת ועוד, ברגע שהתקבלה תשובת האלוף לחיוב או לשלילה, יש לפעול ביתר שאת כדי לוודא את העברתה לגורם המתאים ובהמשך לחייל שהגיש את הבקשה, ואין לעכב או להשהות את יישום הנחיית האלוף. טיפול בבקשות הפרט הנוגעות לחירות חיילים, לאור רגישותן, מחייב מענה מקצועי ואישי של בעל תפקיד מנוסה וגם הליכי מעקב ובקרה אחר הטיפול בכך.

נוכח האמור לעיל, ובשל החשיבות הרבה שהנציב תולה בטיפול בבקשות מסוג זה, המליץ לגורם המוסמך במפקדת קצין המשטרה הצבאית הראשי כי יודא קיומם של נהלים ברורים ומפורטים בדבר אופן הטיפול בבקשות להמתקת עונש, הן בלשכות האלופים והן במתקני הכליאה. כן יודא שנהלים אלה ירועננו מדי שלושה חודשים, לכל הפחות.

עוד המליץ הנציב לגורמים המוסמכים לוודא כי ישולמו לחייל דמי קיום לפי זכאותו עבור הימים שבהם לא היה אמור לשהות במתקן הכליאה, וכן – לבטל את התקופה הבלתי נמנית שנרשמה לו בגין הימים שבהם שהה במתקן הכליאה לאחר שאושרה בקשתו להמתקה מטעם האלוף.

■ פרשנות פקודות הצבא ובקשות להקלות במימושן באופן הפוגע בזכויות החיילים

הוראת הפיקוד העליון (להלן: הִפְי"ע) 1.0105, שעניינה "פקודות הצבא, פקודות כלליות אחרות, פקודות קבע ופקודות שגרה", קובעת כי לשם הבטחת פעולתו התקינה של הצבא, מוצאות בכתב על ידי הרמטכ"ל ועל ידי דרגי הפיקוד הכפופים לו הוראות ופקודות כלליות. בהִפְי"ע נקבע סדר העדיפות בין פקודות הצבא ובין פקודות כלליות, כשבראש סדר העדיפויות נמצאות הוראות הפיקוד העליון ופקודות המטה הכללי, שהוגדרו בחוק השיפוט הצבאי, התשט"ו-1955 (להלן: הִפְי"ע) כפקודות הצבא. הפקודות הבאות במדרג הוגדרו בחש"פ כפקודות כלליות.

עוד נקבע בהִפְי"ע 1.0105 כי במקום שבו יש סתירה בין הוראת הפיקוד העליון ובין פקודת המטה הכללי או פקודה כללית אחרת, תועדף הוראת הפיקוד העליון. במקום שבו קיימת סתירה בין פקודת המטה הכללי ובין פקודה כללית אחרת, תועדף פקודת המטה הכללי.

במהלך השנה החולפת בוררו כמה קבילות שבהן נטען כי מפקדים אינם פועלים בהתאם לחובתם הפיקודית והמקצועית, כפי שנקבעה בפקודות הצבא.

חובתם של מפקדי צה"ל לפעול בהתאם לפקודות היא חובה מוחלטת. למרות זאת, במספר מקרים מצא הנציב כי מפקדים וממלאי תפקידים מקצועיים המודעים לפקודות פעלו באופן מודע למציאת פתרונות וחלופות שיאפשרו להם

שלא לממש את אחריותם הפיקודית והמקצועית, ואין צורך לומר, את חובתם המוסרית והערכית.

באחד המקרים (קב' 0-0-503970) מצא הנציב כי מפקדת חיילת בשירות החובה ביקשה מגורמי המדיניות "הקלה תורתית", כדבריה, ולפיה תהיה פטורה מביקור פקודתה שנעדרה מיחידתה לתקופה ממושכת בשל חופשת מחלה, שבמהלכה אושפזה במתקן רפואי צבאי.

יודגש כי המפקדת הייתה מחויבת לפי פקודות הצבא (פקודת המטה הכללי 38.0115) לבקר את פקודתה בתוך חמישה ימים ממועד האשפוז, והנציב הדגיש כי אין מדובר בדרישה טכנית אלא בחובה מוסרית, שיש בה משום גילוי אכפתיות והתעניינות של ממש במצב החיילת ובשלומה.

במקרה אחר (קב' 0-7-502473) הפסיקה קצינת תנאי שירות טיפול בבקשה לקבל היתר לעבודה פרטית, שהגישה חיילת שהיא בת יחידה הזכאית להקלות בתנאי השירות בשל מצבה הרפואי הקשה של אימה, לרבות נסיבותיה המשפחתיות והכלכליות.

במענה לקבילה הסבירה קצינת תנאי השירות כי בהתאם למדיניות הצבא, כפי שפורסמה ב"ספר תנאי השירות של חיל משאבי האנוש", ולמיטב הבנתה, חיילת הזכאית להקלות בתנאי השירות בהתאם לפקודות הצבא (פקודת המטה הכללי 35.0807) כדי לסעוד את אימה החולה אינה יכולה לעבוד במקביל לשירותה הצבאי. על כן יש סתירה בין בקשתה להקלות בתנאי השירות ובין בקשתה לקבלת היתר לעבודה פרטית.

מדיניות הצבא, הניכרת ב"ספר תנאי השירות של חיל משאבי האנוש", למעשה מחמירה עם הפרט, ואינה עולה בקנה אחד עם השיקולים ועם הנסיבות שבעטיין רשאי חייל להגיש בקשה לקבל היתר לעבודה פרטית, כפי שנקבע בפקודת המטה הכללי 33.0115 ("עבודה פרטית והשתתפות חיילים בעסקים פרטיים"). מה גם שהגורם המוסמך לדון בבקשה הוא מפקד יחידה בדרגת סגן-אלוף לפחות, ולא קצינת תנאי השירות.

בעקבות התערבות הנציב הועברה בקשת החיילת לקבל היתר לעבודה פרטית לבחינת הגורם המוסמך, וזה ראה לנכון לאשרה. בתוך כך המליץ הנציב לגורמים האמונים על מימוש מדיניות תנאי השירות באגף כוח האדם לפעול לתיקון מדיניות הצבא בנושא קבלת היתר לעבודה פרטית בהתאם לזכויות הפרט המעוגנות בפקודות הצבא, כאמור לעיל.

לאחר בירור כמה קבילות (קב' 0-2-503808 וקב'- 0-9-503091) בנושא הטיפול בבקשות לשינוי שיבוץ, נמצא כי רשויות הצבא, ובכללן הגורמים המוסמכים לטפל בבקשות אלו, דנות בבקשות לשינוי שיבוץ בפרקי זמן הארוכים משנקבעו בפקודות הצבא. הן פועלות בהתאם למדיניות שנקבעה בנושא זה באגף כוח האדם בשנת 2012, המנוגדת כאמור לקבוע בפקודות הצבא בנושא זה.

בפקודת המטה הכללי 31.0308, שעניינה "בקשה לשינוי שיבוץ – חוגרים בשירות חובה או בשירות מילואים", נקבעו פרקי הזמן המרביים לטיפול בבקשת הפרט לשינוי שיבוץ כלהלן :

א. משך הטיפול ביחידה בבקשת החייל לשינוי שיבוץ יהיה בתוך שבעה ימים, לכל היותר, ממועד הגשת הבקשה.

ב. משך הטיפול בסמכות התגבורת יהיה בתוך שבעה ימים, לכל היותר, ממועד קבלת הבקשה.

ג. החלטת גורמי 'מיטב' תינתן בתוך ארבעה עשר יום, לכל היותר, ממועד קבלת הבקשה. במקרים חריגים, שלגביהם קיים צורך באיסוף מידע נוסף (אסמכתאות), מוסמך ראש המדור המתאים ב'מיטב' לאשר טיפול ממושך יותר, שבכל מקרה יהיה שלושים יום, לכל היותר, ממועד קבלת הבקשה, כאשר משך הטיפול הכולל בבקשתו של חייל – שלושים וחמישה יום, לכל היותר, ממועד הגשת הבקשה למפקד היחידה.

על אף האמור בפקודות הצבא, כאמור לעיל, במהלך בירור קבילות אלו מצא הנציב כי רשויות הצבא פועלות בהתאם למדיניות משנת 2012. לפיה נקבעו משכי טיפול ארוכים יותר בבקשות לשינוי שיבוץ הן ביחידה, הן בסמכות

התגבורת והן ב'מיטב', באופן שיש בו משום החמרה עם הפרט, שכן הטיפול בבקשת הפרט מתארך באופן ממשי ומגיע אף ליותר מ-60 ימים.

לא אחת הבהיר הנציב כי בהתאם לכללי המנהל התקין, במקרים שבהם מחליטים גורמי הצבא לעדכן את פקודות הצבא, לא ניתן לקבוע בתקופת המעבר עד לעדכון הפקודה באופן סופי מדיניות המחמירה עם הפרט אלא רק מדיניות המקילה עימו.

נוכח האמור לעיל, העיר הנציב לגורמים המוסמכים על שחרגו מסמכותם באחריותם הפיקודית. בתוך כך המליץ הנציב לגורמים אלו לרענן בקרב ממלאי התפקידים המתאימים בצה"ל את הוראות פקודת המטה הכללי בנושא שינוי שיבוץ, ולפיה הם מחויבים לנהוג בעת הטיפול בבקשות לשינוי שיבוץ, תוך שידגישו לפנייהם את החשיבות שבעמידה בפרקי הזמן הנדרשים לטיפול בבקשות אלה, למניעת הישנות מעשים דומים.

עוד העיר הנציב לגורם מוסמך בכיר באגף כוח האדם כי מצופה מגורמי המטה ומגורמי הסמכויות להקפיד הקפדה יתרה על קיום פקודות הצבא, ככתבן וכלשונו, באופן שימנע פגיעה בפרט, במסגרת תפקידם כגורמים מוסמכים המנחים את כל היחידות שתחת פיקודן ולמען שמירה על כללי מנהל תקין.

לפיכך המליץ הנציב לגורם בכיר זה לעדכן את המדיניות הנוהגת בנושא שינוי שיבוץ, כפי שהוצגה לעיל, באופן שבו לא תסתור את הוראות פקודות הצבא ותאפשר לעמוד בפרקי הזמן המחייבים לטיפול בבקשות לשינוי שיבוץ.

הנציב רואה בחומרה רבה מקרים שבהם רשויות הצבא ומפקדים בצה"ל אינם מממשים את אחריותם הפיקודית וחורגים מחובתם לשמש דוגמה אישית בכל הנוגע למימוש פקודות הצבא, ככתבן וכלשונו.

מלבד כוונת הנציב להמשיך ולפעול ביתר שאת לתיקון עוולות אלו, תוך קיום בקרה צמודה אחר מימוש המלצותיו, מוטב שהצבא יפעל מבעוד מועד לאיתור מקדים של מעשים מעין אלו ולתקנם ללא דיחוי, תוך הקפדה יתרה למימוש האחריות והסמכות שניתנה לגורמי הפיקוד ולגופי המטה בנוגע לשמירה על זכויותיהם של חיילי צה"ל.

■ זכאות לדמי כלכלה בתוקף למפרע בשל רגשת (אלרגייה) למזון

במסגרת קבילות שהתקבלו בנציבות לאורך השנה (קב' 500760-0-0, קב' 501517-3-0 וקב' 501715-5-0) הלינו חיילים בשירות החובה על אי-קבלת דמי כלכלה (להלן : דמ"פ) בתוקף למפרע בשל רגשת למזון ממנה מהם סובלים.

הוראת קצין הרפואה הראשי 302.008, שעניינה "אישור דמי כלכלה מסיבה רפואית לחיילי חובה", קובעת כי חיילים בשירות החובה שזקוקים בשל מצבם הבריאותי למזון ייחודי שצה"ל אינו מספק, זכאים לתוספת דמ"פ למשפורתם. החלטת הגורם הרפואי לאשר דמ"פ מסיבה רפואית תועבר בכתב לחייל ולגורם המיישם, שיפעל ליישומה. ההחלטה תכלול את פרטי החייל, את תאריך תחילת האישור ואת סיומו ואת סוג הארוחה. האישור יכול להיות למפרע (רטרואקטיבי) לתקופה שאינה עולה על שלושה חודשים.

הוראת קבע אגף הטכנולוגיה והלוגיסטיקה 10.70, שעניינה "דמי כלכלה לחיילים בשירות חובה", קובעת כי דיווח לקבלת דמ"פ שנעשה באופן חריג, לגבי תקופה העולה על שלושה חודשים ועד שישה חודשים לפני מועד הדיווח – יוגש בצירוף מכתב הסבר ממפקד היחידה או מקצין בדרגת סגן-אלוף, לפחות. דיווח לקבלת דמ"פ שנעשה באופן חריג, לגבי תקופה העולה על שישה חודשים ועד שניים עשר חודשים לפני מועד הדיווח, יוגש בצירוף מכתב הסבר מקצין בדרגת אלוף-משנה. דיווח לקבלת דמ"פ שנעשה באופן חריג, לגבי התקופה העולה על 12 חודשים לפני מועד הדיווח, יוגש לאחר מינוי קצין בודק. את סיכום הקצין הבודק יש להעביר למערך המזון באגף הטכנולוגיה והלוגיסטיקה או לענף תכנון השכר והגמלאות באגף כוח האדם בהתאם לאחריות שנקבעה.

מבירור **אחת הקבילות** בנושא זה עלה כי החייל אובחן טרם גיוסו כסובל ממחלת הדגנת (צליאק), אך מאחר שבלשכת הגיוס לא הציג מסמכים מתאימים המפרטים את הבירור הרפואי שעבר, לא צוין בפרופיל הרפואי שלו סעיף ליקוי בגין מחלה זו.

לאחר גיוסו נמסר לחייל כי לצורך התאמת סעיף ליקוי בשל דגנת, עליו להשלים בדיקות מעבדה נוספות. בתום השלמת הבירור המעבדתי הופנה החייל לראש תחום גסטרואנטרולוגיה בצה"ל, וזה התרשם מאבחנה ודאית של מחלת הדגנת מילדות, ועל כן הפנה אותו לוועדה רפואית לקביעת סעיף ליקוי בעטייה של דגנת.

לאור פניית החייל הוחלט לאשר לו החזר של דָמ"כ למפרע (רטרואקטיבית), כשלושה חודשים לפני התאמת סעיף הליקוי בוועדה הרפואית.

ראש המדור לוועדות רפואיות ופרט במחלקת שירותי הבריאות ציין כי עקב היות החייל חולה דגנת, הוא זכאי לקבל את ההתאמות הנדרשות לפי הפקודות מיומו הראשון בשירות הסדיר.

מתגובת הגורם המתאים במערך המזון של צה"ל עלה כי גורמי הרפואה המוסמכים הם הקובעים את זכאות הפרט לדָמ"כים רפואיים. עם קביעת הזכאות ניתן לבחון את השלמת זיכוי הדָמ"כ בדיעבד על בסיס אחת מן הפעולות האלה:

א. עדכון של סעיף הליקוי בדיעבד על ידי ענף המיון הרפואי, כך שברישומי הצבא יופיע מועד תחילת המחלה ולא מועד התכנסות הוועדה הרפואית.

ב. באפשרות מרכז 'מופתי' לעדכן לחייל את התוספת ברישום ייחודי על סמך תחקיר של קצין בעניינו של החייל, ואותו יאשר קצין בדרגת אלוף-משנה והחייל יצהיר כי לא אכל בחדרי אוכל צבאיים במהלך שירותו.

עם זאת, מערכות המידע הקיימות כיום בצה"ל אינן תומכות באפשרות לעדכון סעיפי ליקוי בדיעבד. סעיף הליקוי מעודכן ביום כינוס הוועדה הרפואית, ומועד זה נגזר לתוך רישומי הצבא שמהם נגזרים רכיבי השכר, וביניהם גם דָמ"כ.

במקרה זה, לאור התרשמותם של הגורמים הרפואיים המוסמכים, שאישרו את זכאות החייל לְדָמ"כ בתוקף למפרע בשל דגנת ולפנים משורת הדין, אישרו הגורמים המוסמכים במערך המזון ובמרכז 'מופת' לעדכן את זכאותו של החייל להפשי תשלומים עבור תקופת השירות שבה לא עודכנו לו דָמ"כ בשל דגנת מיום גיוסו.

בקבילה אחרת באותו הנושא נמצא כי לאחר שעודכן לחיילת טרם גיוסה סעיף ליקוי בגין רגשת (אלרגייה), עודכנה המדיניות למימוש זכאותם של החיילים הרגשיים לאספקת מזון מותאמת ולקבלת דָמ"כ. מאחר שסעיף הליקוי שנקבע בגין רגשת כלל גם רגשת לתרופות ולחומרים שאינם מזון, נקבע כי דָמ"כים יינתנו רק כשמוגשת בקשה מסודרת מהחייל ולאחר אישור גורמי הרפואה מהפיקוד או הזרוע.

מחודש ינואר 2019 עודכן פרק הרגשת בספר התקנות לקביעת כושר בריאותי וקיימת הפרדה בין סעיף ליקוי בגין רגשת למאכלים ובין סעיף ליקוי בגין רגשת לחומרים אחרים. נקבע כי לחיילים הסובלים מרגשת למזון שבגינה הותאם להם סעיף ליקוי במדרג חומרה המתאים לפרופיל 64 ומטה תעודכן אוטומטית זכאות לְדָמ"כ, ללא צורך בהתערבות מפקדים.

נכון לתקופה שבה הוגשה הקבילה, על חיילים בעלי סעיף הליקוי הישן להגיש בקשה לגורמי משאבי האנוש ביחידה. זכאות למפרע (רטרואקטיבית) אוטומטית היא לשלושה חודשים, וזכאות מעבר לכך מחייבת תחקיר של קצין בדרגת סגן-אלוף ומעלה, בין השאר, כדי לוודא כי היחידה מכירה את נוהלי הָדָמ"כ.

גם במקרה זה, לאור התרשמות גורמי הרפואה המוסמכים שראו לנכון לאשר את זכאות החיילת לִדְמ"פ בתוקף למפרע בשל רגשת לאגוזים, ולפנים משורת הדין, אישרו הגורמים המוסמכים במערך המזון ובמרכז 'מופתי' לעדכן את זכאותה להפרשי תשלומים עבור תקופת השירות שבה לא עודכנו עבורה דְמ"פ בשל רגשת לאגוזים מיום גיוסה.

הנציב מצא פגם בכך שאין אפשרות לגורמי הרפואה והשכר לעדכן בתוקף למפרע את זכאות החיילים לתוספת שכר בשל מצבם הרפואי, כבמקרים שפורטו לעיל.

נוכח האמור לעיל, המליץ הנציב לגורמי הרפואה והשכר לרדת לשורשי הדברים ולהסדיר את הנושא למניעת הישנותם של מעשים דומים בעתיד, תוך עדכונו בדבר.

מבירור של **קבילה נוספת** בנושא עלה כי על אף עדכון פרק הרגשת בספר התקנות לקביעת כושר בריאותי וההפרדה בין סעיף ליקוי בגין רגשת למאכלים ובין סעיף ליקוי בגין רגשת לחומרים אחרים, טרם הוסדר מתן הזכאות לִדְמ"פ אוטומטית וללא צורך בהתערבות המפקדים לחיילים הסובלים מרגשת למזון, שבעטייה הותאם להם סעיף ליקוי במדרג חומרה המתאים לפרופיל 64 ומטה. זאת מאחר שלא נעשתה הפרדה בסעיפי הליקוי בין רגשת למזון בסיסי, שלא ניתן להימנע ממנו בחדרי האוכל הצבאיים ולפיכך מזכה בִדְמ"פ, ובין מזון שאינו בסיסי (כדוגמת פירות עונתיים). בתקופת בירור הקבילה היה הנושא בבחינה בענף המיון הרפואי שבמחלקת שירותי הבריאות, כדי להסדיר זכאות אוטומטית לִדְמ"פ לחיילים בעלי רגשת למזון בסיסי.

בעקבות זאת, המליץ הנציב לראש ענף המיון הרפואי להסדיר את ההבדלה המערכתית בין החיילים הרגשתיים למזון בסיסי ובין אלו שאינם רגשתיים למזון בסיסי. עד להשלמת ההסדרה יחדד הענף לכל הרופאים בצה"ל כי עליהם לתת תשומת לב מיוחדת לנושא הרגשת למזון וההשלכות הנרחבות הנגזרות ממנה בעת קליטה רפואית ליחידות.

לאחר שהסתיים הבירור בקבילה, עודכן הנציב כי ספר התקנות לקביעת כושר בריאותי עודכן. כיום יש הפרדה בין סעיף ליקוי בגין רגשת לחומרים אחרים שאינם מזון; סעיף ליקוי בגין רגשת למזון בסיסי; וסעיף ליקוי בגין רגשת למזון שאינו בסיסי, שאין בה כדי למנוע מהחייל הרגשתי להיכנס לחדרי אוכל צבאיים.

פרק ג

נתונים וסיכומים מספריים

פרק ג

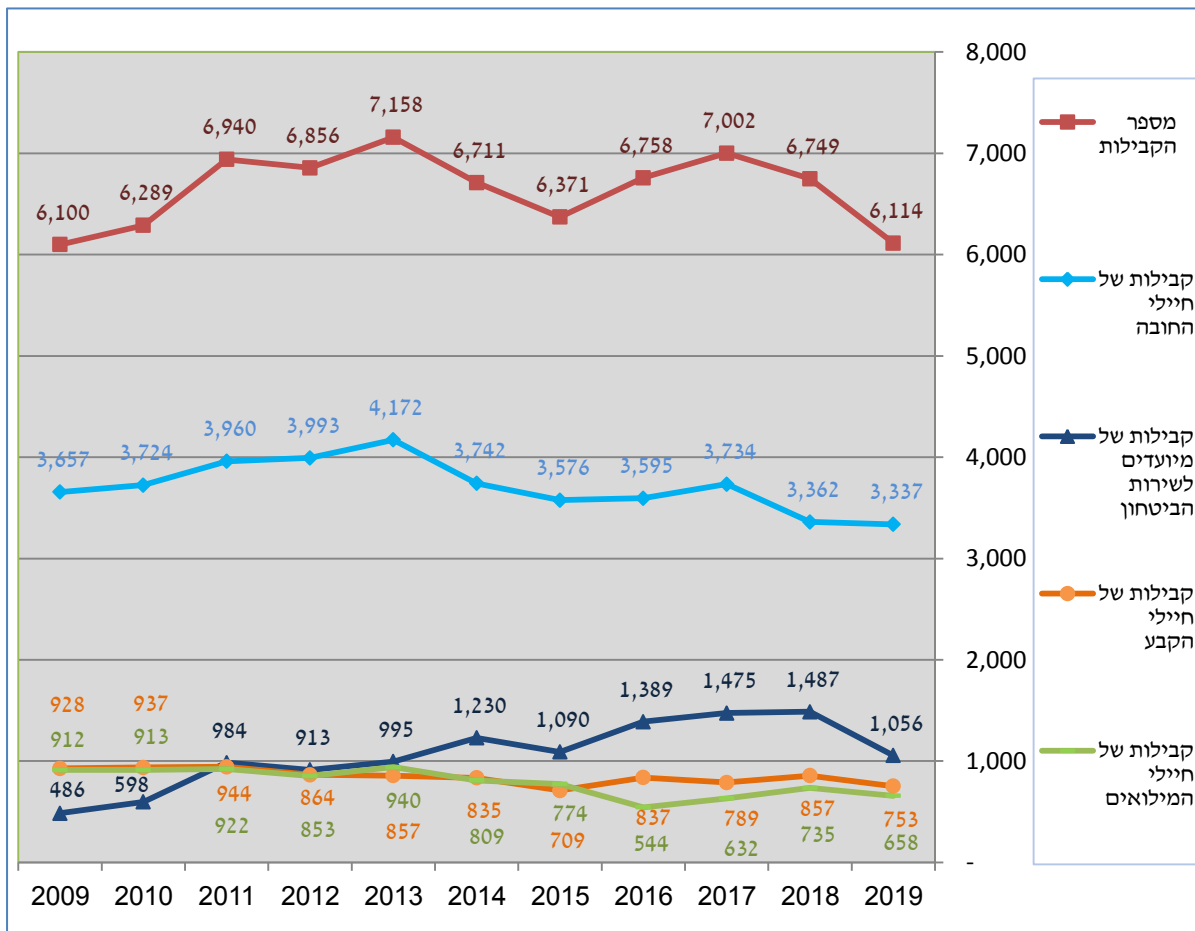
נתונים וסיכומים מספריים

1. הנתונים בפרק זה נוגעים למספר הקבילות אשר התקבלו בנציבות בתקופה שנמשכה בין 1 בינואר 2019 ועד 31 בדצמבר 2019.
2. מן הנתונים המובאים בפרק זה ניתן לעמוד על שינויים שחלו בשנת הדוח הנוכחית, לעומת השנה הקודמת, כדלהלן:
 - א. בשנת 2019 נתקבלו בלשכת נציב קבילות החיילים 6,114 קבילות בכתב, לעומת 6,749 קבילות בכתב אשתקד;
 - ב. מכלל מספר הקבילות שלגביהן ערכה הנציבות בירור מלא, נמצאו 59.04 אחוזים מוצדקות;
 - ג. מספר הקבילות של חיילים בשירות החובה היה השנה 3,337, שהן 54.58 אחוזים מכלל הקבילות, לעומת שנת 2018 – 3,362 קבילות, שהן 49.81 אחוזים מכלל הקבילות באותה שנה;
 - ד. מספר הקבילות של חיילים בשירות המילואים היה השנה 658, שהן 10.76 אחוזים מכלל הקבילות, לעומת שנת 2018 – 735 קבילות, שהן 10.89 אחוזים מכלל הקבילות;
 - ה. מספר הקבילות של חיילים בשירות הקבע היה השנה 753, שהן 12.32 אחוזים מכלל הקבילות, לעומת שנת 2018 – 857 קבילות, שהן 12.70 אחוזים מכלל הקבילות;
 - ו. מספר הקבילות שהתקבלו מאוכלוסיית המיועדים לשירות הביטחון היה השנה 1,056, שהן 17.27 אחוזים מכלל הקבילות, לעומת שנת 2018 – 1,487 קבילות, שהן 22.03 אחוזים מכלל הקבילות;
 - ז. בחינת משך הטיפול בקבילות מלמדת כי זמן הטיפול הממוצע בקבילה הוא 48 ימים, כשהטיפול ב-66.44 אחוזים מכלל הקבילות המתקבלות בנציבות הסתיים בפרק זמן של עד חודשיים, והטיפול ב-83.51 אחוזים מכלל הקבילות המתקבלות בנציבות הסתיים בפרק זמן של עד שלושה חודשים;
 - ח. נוסף על הקבילות אשר התקבלו בכתב בשנת 2019, התקבלו 15,034 פניות במוקד הטלפוני שמפעילה הנציבות.

התפלגות אוכלוסיית הקובלים

אחוז	סה"כ קבילות לשנת 2018	אחוז	סה"כ קבילות לשנת 2019	
49.81%	3,362	54.58%	3,337	חיילים בשירות החובה
10.89%	735	10.76%	658	חיילים בשירות המילואים
12.70%	857	12.32%	753	חיילים בשירות הקבע
22.03%	1,487	17.27%	1,056	מלש"בים
0.26%	17	0.77%	47	אזרחים
3.05%	206	2.37%	145	חיילים בפטור
1.26%	85	1.93%	118	פונים בעילום שם
100.00%	6,749	100.00%	6,114	סה"כ

השוואה רב-שנתית של מספר הקבילות שהתקבלו בשנים 2009-2019

התפלגות אוכלוסיית הקובלים על פי דרגות

מילואים				קבע				חובה				
2018		2019		2018		2019		2018		2019		
אחוז	מוחלט	אחוז	מוחלט	אחוז	מוחלט	אחוז	מוחלט	אחוז	מוחלט	אחוז	מוחלט	
3.1%	23	2.7%	18	0.0%	0	0.0%	0	70.6%	2,373	68.4%	2,281	טורי - רבי"ט
42.9%	315	33.9%	223	14.2%	122	11.9%	90	26.5%	890	28.9%	965	סמל - סמ"ר
14.3%	105	17.5%	115	11.1%	95	11.7%	88	0.0%	0	0.0%	0	רס"ל
11.0%	81	14.3%	94	17.4%	149	19.8%	149	0.0%	0	0.0%	0	רס"ר - רני"ג
11.2%	82	10.6%	70	21.2%	182	23.0%	173	2.9%	97	2.7%	91	סג"ם - סגן
16.2%	119	18.9%	124	34.0%	291	31.6%	238	0.0%	2	0.0%	0	סרן - רס"ן
1.4%	10	2.1%	14	2.1%	18	2.0%	15	0.0%	0	0.0%	0	סא"ל ומעלה
100.00%	735	100.00%	658	100.00%	857	100.00%	753	100.00%	3,362	100.00%	3,337	סה"כ

פניות סג"ם-סגן כוללות גם פניות קמ"א (קצין מקצועי אקדמאי), קר"פ (קצין רפואה), קמ"ש (קצין משפטים)
פניות סרן-רס"ן כוללות גם פניות קא"ב (קצין אקדמאי בכיר)

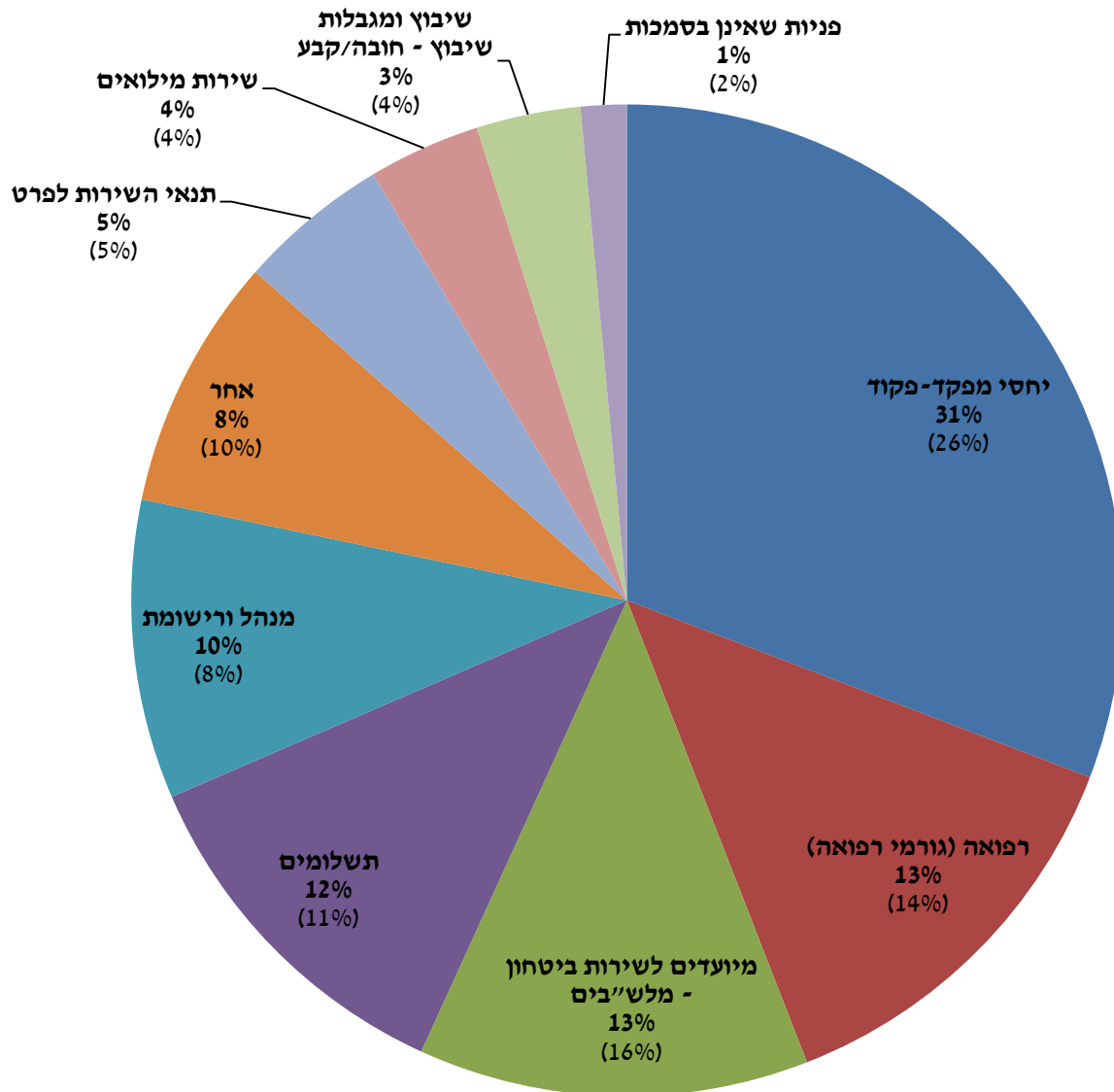
פירוט תוצאות הטיפול על פי כמות הקבילות*

2018		2019		תוצאות הטיפול
אחוזים	סה"כ קבילות	אחוזים	סה"כ קבילות	
61.31%	2,489	59.04%	2,244	מוצדק
38.69%	1,571	40.96%	1,557	לא-מוצדק
100.00%	4,060	100.00%	3,801	סה"כ

2018		2019		תוצאות הטיפול
אחוזים	סה"כ קבילות	אחוזים	סה"כ קבילות	
46.17%	1,344	60.93%	1,508	ביטול קבילה, הפסקת בירור, טיפול מפקדים
45.52%	1,325	23.27%	576	אין עילה
1.96%	57	5.45%	135	לא בסמכות
4.19%	122	5.30%	131	טיפול גורם אחר
2.16%	63	5.05%	125	אחר
100.00%	2,911	100.00%	2,475	סה"כ

* קבילות שהטיפול בהן הסתיים בשנת הדוח

התפלגות נושאי הקבילה שבוררו בשנת 2019*

* בסוגריים – מופיעים נתוני שנת 2018

פירוט נושאי הקבילות בשנים 2018 ו-2019*

2018		2019		נושאי הקבילות	מס"ד
המרכיב האחוזי	סה"כ נושאים	המרכיב האחוזי	סה"כ נושאים		
1.37%	154	1.14%	128	אחזקה ולוגיסטיקה	1
0.47%	53	0.57%	64	אפסניה	2
1.50%	169	1.25%	140	דת	3
26.25%	2,957	30.81%	3,456	יחסי מפקד-פקוד	4
15.91%	1,792	12.73%	1,428	מיועדים לשירות ביטחון - מלש"בים	5
8.42%	948	9.75%	1,094	מנהל ורישומת	6
0.28%	32	0.24%	27	מנהל מבצעי	7
0.35%	39	0.30%	34	נושאים מגדריים	8
4.33%	488	3.66%	410	שירות מילואים	9
1.66%	187	1.50%	168	פניות שאינן בסמכות	10
1.47%	166	1.43%	160	קידום	11
13.81%	1,556	13.27%	1,489	רפואה (גורמי רפואה)	12
4.13%	465	3.40%	381	שיבוץ ומגבלות שיבוץ - חובה/קבע	13
0.46%	52	0.47%	53	שיטור	14
2.88%	324	1.68%	189	שירות חובה	15
1.34%	151	1.17%	131	שירות קבע	16
4.47%	504	4.93%	553	תנאי שירות לפרט	17
10.90%	1,228	11.70%	1,313	תשלומים	18
100.00%	11,265	100.00%	11,218	סה"כ	

* אפשר שבכל קבילה יופיע יותר מנושא אחד

יחסי מפקד-פקוד – פירוט נושאי הקבילות בשנים 2018 ו-2019

סה"כ נושאי הקבילות		נושאי הקבילות	מס"ד
2018	2019		
35	44	אוכל: מניעת מזון, אי אספקה	1
595	660	אי מתן מענה / טיפול לקוי בפניית חייל	2
1	2	בחירות - מימוש זכאות	3
24	56	ביטחון אישי של חייל - אי דאגה / הפקרה	4
31	44	ביקור כלואים	5
12	12	ביקור נפקדים ועריקים	6
17	32	ביקור פצועים וחולים	7
7	14	דוח פציעה - מילוי / הפצה ע"י מפקד	8
89	71	הבטחות וסיכומים	9
70	59	הדחה או העברה מתפקיד	10
27	7	הנחיה גורפת פסולה	11
325	371	התבטאות ומעשים הפוגעים בכבוד	12
82	168	התנכלות לחייל (לרבות בעקבות הגשת קבילה)	13
26	23	חות דעת תקופתית ומיוחדת	14
23	20	טרטור	15
94	92	יחס אלים – מילולית, פיזית	16
81	62	יחס מפלה	17
3	3	יחסים בין חיילים: ותיקים - צעירים	18
14	7	יחסים בין חיילים: כללי	19
35	76	מניעת חופשה מוקנית: רגילה	20
1	18	מניעת חופשה מיוחדת / משפחתית	21
24	35	מניעת שינה	22
36	12	משמעת ומשטר מחנה	23
530	657	נוקשות יתרה	24
6	7	נטילת מסמכים	25
30	63	פגיעה בפרטיות (לרבות סודיות רפואית)	26
25	37	צעדים פיקודיים (שלילת חופשה - נזיפה)	27
27	16	ראיונות: אי הענקה / מניעה / סיכום ראיון	28
230	231	רפואי: אי התחשבות בנתון רפואי ע"י מפקד	29
88	125	רפואי: אי כיבוד המלצות רופא / חובש	30
133	172	רפואי: מניעה ועיכוב גישה לרופא ולהפניות רפואיות	31
171	153	רפואי: עיכוב הפניה או אי התייחסות מפקד לתלונה בתחום ברה"ן	32
28	42	רפואי: פינוי רפואי לקוי באחריות מפקד	33
37	65	תורנויות ומשימות - נטל, שעות פעילות	34
2,957	3,456	סה"כ	

רפואה – פירוט נושאי הקבילות בשנים 2018 ו-2019

סה"כ נושאי הקבילות		נושאי הקבילות	מס"ד
2018	2019		
12	22	אבחון רפואי - עיכוב באבחנה	1
205	138	אי התחשבות בנתון רפואי ע"י גורם רפואי	2
107	145	אי כיבוד המלצות רופא מומחה ע"י גורם רפואי	3
2	4	דוח פציעה - מילוי אחריות רופא	4
28	17	החזר תשלומים - תרופות, צר"פ, טיפולים/בדיקות/משקפיים	5
27	26	הנפקה / אישור : תרופה, ציוד רפואי	6
72	48	טיפול לקוי ע"י הועדה הרפואית	7
187	170	טיפול לקוי ע"י גורמי ברה"ן	8
29	59	טיפול רפואי לקוי - חובש / סייע / פרמדיק	9
216	311	טיפול רפואי לקוי - רופא	10
43	59	יחס גורם רפואי - חייל (לרבות סודיות רפואית)	11
4	2	ניתוחים אלקטיביים	12
291	167	סדר רפואי לא תקין - גורמי רפואה	13
4	14	סדרי פינוי באחריות רופא / חובש	14
0	0	סדרי תברואה - אחריות ענף ברה"צ	15
44	44	פטור משירות - פרופיל 21 / 24	16
71	27	פרופיל רפואי - בקשה לשינוי	17
9	7	רפואה תעסוקתית אחריות גורמי רפואה	18
126	133	שיבוץ - מגבלות שיבוץ מסיבה רפואית	19
4	13	שיניים - טיפול רפואי לקוי	20
12	11	שיניים - סדר רפואי לקוי	21
2	0	שירותי רפואה - מיקור חוץ (כללי)	22
2	0	שירותי רפואה - קופ"ח וביטוח משלים	23
1	1	תנאי אשפוז	24
58	71	תשלום לבי"ח אזרחי ולאמבולנס (לרבות עבור טיפול בחדר מיון)	25
1,556	1,489	סה"כ	

פרק ד

דוגמאות לקבילות

לפי נושאים

דוגמאות לקבילות לפי נושאים

יחסי מפקד-פקוד

במהלך שנת הדוח טופלו נושאים רבים ומגוונים בענייני מפקד-פקוד.

להלן פירוט הקבילות הנבחרות בנוסף על הקבילות שפורטו לעיל בפרק א' :

118	501240-0-0 – מגע פיזי פסול והתנהגות נוקשה של מפקדת בדרגת סגן-אלוף
120	501716-4-0 – אי-ביקור חיילת במעצר
122	500999-1-0 – התנהלות בוטה והתנהגות פרועה של מפקד כלפי חייל
123	337452/7 – אי-העסקת חיילת במקצוע שבגינה התחייבה למשך שירות ארוך יותר
127	500166-4-0 – חוסר קשב ורגישות של מפקדים כלפי חיילת בזמן נסיעה ממושכת באוטובוס
129	502129-1-0 – התנהלות נוקשה של מפקדת כלפי חיילת ואי-מימוש זכויותיה הרפואיות
131	503185-5-0 – הסרת טבעת מאצבעו של חייל באופן כוחני ובחוסר רגישות
133	501999-1-0 – שליחת אות צוללן מקצין וחוסר בקרה של מפקדים
138	337057/4 – מתן הבטחה שלא בסמכות המפקד
139	501854-6-0 – אלימות פיזית של מפקד
140	500338-2-0 – תשתיות מגורים לקויות במחנה צבאי
141	501839-1-0 – הרחקה מקורס קצינים ואי-מתן הקלות במהלך המבחנים בקורס
143	503470-0-0 – התבטאות על-רקע גזעי

0-0-501240 – מגע פיזי פסול והתנהגות נוקשה של מפקדת בדרגת סגן-אלוף

רקע

חיילת בשירות החובה הלינה על התנהלותה הבוטה של מפקדתה הישירה כלפיה ביחידתה הקודמת, קצינה בדרגת סגן-אלוף, התנהלות שכללה גם מגע פיזי פסול.

ממצאים

לצורך בירור הקבילה נגבתה עדות מן החיילת. נוכח טענותיה לגבי האווירה הכללית ביחידה והתנהלות המפקדת, ערך צוות בירור בכיר מטעם הנציב ביקור ביחידתה, ובמהלכו שוחחו חברי הצוות עם החיילים המשרתים בה.

מבירור הקבילה עלה כי בעקבות מקרה שבו המפקדת לא הייתה שבעת רצון מהתנהלותה המקצועית של החיילת, פנתה אליה המפקדת וטפחה קלות על פניה בבדיחות הדעת. נוכח התנהלות זו מצא המפקד הממונה לנכון לערוך בירור בראשותו, בהשתתפות כל הגורמים המתאימים. בסיום הבירור מצא כי המפקדת שגתה בהתנהלותה וכי אסור היה לה לגעת בחיילת, אף לא על דרך ההלצה. המפקד הממונה הבהיר כי על פי המלצתו הועמדה המפקדת לדין משמעתי לפני קצין החיל הראשי. נוסף על כך, לאחר שהמפקד הממונה התרשם כי מערכת היחסים בין החיילת ובין מפקדיה ככל הנראה לא תשתפר, ובהמשך לבקשתה של החיילת – שינה את שיבוצה ליחידה אחרת.

בהגיבו על טענת החיילת כי לא עודכנה בטיפול המפקדים באירוע האמור, ציין המפקד הממונה כי בסיום הבירור שנערך עדכן את החיילת בדבר העברתה לשרת ביחידה אחרת, אולם לא עודכנה על צעדי המשמעת שנקטו כלפי המפקדת.

בעת עדותה הציגה החיילת תימוכין לשיחתה עם המפקדת לאחר המעשה האמור. המפקדת ציינה, בין היתר, כי באווירה הטובה שיש ביחידה היא נוהגת להביע חיבה כלפי פקודיה באמצעות שימוש במגע פיזי קל, דוגמת טפיחה על השכם. החיילת טענה מנגד כי התנהלות המפקדת כלפי החיילים ביחידה היא נוקשה.

מהשיחות עם החיילים ביחידה במהלך הביקור שערך במקום צוות הבירור הבכיר מטעם הנציב, עלה כי אף שהמפקדת ממלאת את תפקידה באחריות וביסודיות, יש גם טענות לנוקשות יתרה מצידה.

מסקנות והמלצות

הנציב התרשם כי נוסף על האירוע שעליו הלינה החיילת, אופן התנהלות המפקדת כלפי פקודיה מאופיין לעיתים בנוקשות יתרה.

בראיית הנציב, על המפקד להתנהל באופן ראוי ומכבד שיעלה בקנה אחד עם דרגתו ועם מעמדו. כן ציין כי הוא רואה בחומרה את התנהלות המפקדת במקרה זה, שכן למפקד יש כלים רבים להפעיל את סמכותו או ליצור אווירה טובה ביחידה. עליו אפוא לנהוג באיפוק ובאופן ענייני ולהימנע לחלוטין ממגע פיזי פסול בינו ובין חייליו.

נוכח האמור לעיל, העיר בחומרה למפקדת על אופן התנהלותה כדי שתפיק את הלקחים הנדרשים ותימנע מהישנות מעשים דומים.

נוסף על כך, הסב הנציב את תשומת ליבו של המפקד הממונה ביחידה, שמוטב היה לו עדכן את החיילת בדבר כל הצעדים שנקטו לאחר הבירור שערך בעקבות התנהלות המפקדת כלפיה.

501716-4-0 – אי-ביקור חיילת במעצר

רקע

חיילת בשירות החובה הלינה על שלא ביקרו אותה מפקדיה ולא יצרו עימה כל קשר במהלך שהותה במעצר.

פקודות הצבא

פקודת המטה הכללי 35.0822, שעניינה "טיפול ואיתור בעיות פרט ומצוקות במהלך השירות", קובעת כי כשחייל כלוא מעל עשרה ימים, יערוך מפקדו הישיר ביקור בבסיס הכליאה (או מי שהוסמך מטעמו בדרגת סגן לפחות) בתיאום עם סגל הכלא.

ממצאים

בעת בירור הקבילה מסרו המפקדים ביחידת החיילת כי בשבוע שבו היו אמורים לבקרה במעצר יצאו מרבית חיילי היחידה ואנשי הסגל לסדנת חינוך של שלושה ימים בדרום הארץ. אנשי הסגל חזרו מסדנת החינוך בשעות הערב המאוחרות ולמחרת חזרו ליחידה להשלמת פערי העבודה שנוצרו במהלך השבוע. היות שנותרו עד תום המעצר שלושה ימים, ונוכח עומס המשימות ביחידה וריחוקו של מתקן המעצר מהיחידה – החליט מפקדה הממונה של החיילת להורות שלא לבקרה.

המפקד הממונה ציין כי ההחלטה שלא לבקרה תועדה בסיכום ריאיון שנשלח לגורמי כוח האדם ביחידה. כן ציין כי שוחח עם החיילת מייד עם חזרתה ליחידה, ובשיחתם ציינה כי החוויה הייתה חיובית, וכי לא חסר לה דבר במעצר.

מפקדת היחידה מסרה כי אי-מילוי החובה לבקר את החיילת בעת שהותה במעצר הייתה עקב החלטת מפקדה הממונה, וכי אף שמצופה היה שתעודכן על כך בזמן אמת הרי היא מקבלת את ההחלטה. בד בבד מסרה המפקדת כי היא מבינה את

תחושות החיילת באירוע זה, וכי ניתן היה למנוע אותן באמצעות ביקור או שיחת טלפון.

המפקדת הוסיפה כי מפקדתה הישירה של החיילת חשה שהחיילת לא תרצה לשוחח איתה, ולכן לא יצרה עימה קשר טלפוני. לגישתה, מפקדים אינם יכולים לנקוט גישה זו, ועליהם למלא את חובותיהם כמפקדים, גם אם הם חשים שהחייל אינו מעוניין בקשר עימם.

מפקדת היחידה התנצלה לפני החיילת והמליצה על שיח עם מפקדתה הישירה לשיפור היחסים ביניהן.

מסקנות והמלצות

הנציב מצא פגם באופן התנהלות גורמי הפיקוד ביחידת החיילת, כשלא הגיעו לבקרה או לא יצרו עימה קשר בעת שהותה במעצר, בניגוד למתחייב על פי פקודות הצבא ושלא בהתאם למצופה ממפקדים במסגרת אחריותם לשלום פקודיהם.

הנציב הדגיש כי על המפקד מוטלת האחריות להקפיד לבקר את פקודיו ולדרוש בשלומם כשחירותם נשללה מהם, והם שוהים במעצר. כן הדגיש הנציב כי פקודות הצבא אינן מקנות שיקול דעת למפקדים בנושא זה, והם מחויבים להקפיד ולמלא אחר פקודות הצבא ואת הוראותיו, ככתבן וכלשונו, ללא יוצא מן הכלל.

נוכח האמור לעיל, העיר הנציב למפקדה הממונה של החיילת על שהחליט שלא לבקרה בעת שהותה במעצר, וכן על שלא נוצר עימה קשר טלפוני בתקופה זו ולא נשאלה לשלומה.

נוסף על כך, הסב הנציב את תשומת ליבה של מפקדת היחידה לפקודות הצבא בהקשר זה והמליץ כי תחדד את הפקודות ואת הנהלים לכל גורמי הפיקוד המתאימים ביחידה למניעת הישנותם של מעשים דומים בעתיד.

500999-1-0 – התנהלות בוטה והתנהגות פרועה של מפקד כלפי חייל

רקע

חייל בשירות החובה הלין על אופן התנהלותו של מפקדו הממונה, קצין בדרגת רב-סרן (להלן: המפקד), כשהתבטא כלפיו באופן בלתי הולם ואף קרע שרשרת שענד החייל על צווארו.

ממצאים

לבירור הקבילה תחקר מפקד היחידה שבה שירת החייל את נסיבות המעשה, עם כל הגורמים המתאימים. במהלך התחקיר שלל המפקד כי התבטא כלפי החייל באופן שאינו הולם, וציין כי פעמים הוא משוחח עם חיילים ולעיתים גם מתלוצץ עימם. ייתכן אפוא כי באירוע מסוים, לאחר שהחייל הקניטו, הגיב על כך בהקנטה מטעמו. עם זאת הדגיש כי לא איים על החייל באלימות פיזית או מילולית.

המפקד הבהיר כי בעת מילוי תפקידו של החייל ואופי הפעילות שבה עסק, הוא היה מחויב לכללי בטיחות שאינם מאפשרים לענוד שרשראות. לדבריו, הוא העיר לחייל כמה פעמים שאסור לנוע בשרשרת במהלך יום העבודה בשל הסכנה שתיתפס באחת המכונות, אך החייל המשיך לענוד את השרשרת. כדי להמחיש לחייל את הסכנה האפשרית, אחז המפקד בשרשרת שלו והסביר לו בתנועה עדינה כיצד הסכנה בעבודה עם המכונות עשויה לבוא לידי ביטוי. במהלך ההסבר נקרעה השרשרת בידו, ובאותו הרגע התנצל כמה פעמים לפני החייל והביע את נכונותו לתקנה.

מפקד היחידה ציין כי לא התרשם שהמפקד התנכל לחייל ולא מצא פגם באופן התנהלות גורמי הפיקוד כלפיו באירועים שתיאר בקבילה. כן ציין כי ביחידתו מושם דגש רב בנוכחות פיקודית ובטיפול אישי ומסור לכל חייל על פי צרכיו, וכי זו הדרישה מכל שרשרת הפיקוד היחידתית.

החייל שב וחזר על טענותיו ומסר כי המפקד לא הסביר לו את המניעים לפעולתו בנוגע לשרשרת ונהג כלפיו באופן בוטה.

מסקנות וסיכום

הנציב מצא פגם באופן התנהלות המפקד כשהדגים באמצעות מגע פיזי מדוע אסור לענווד שרשרת במהלך העבודה במכונות ביחידה, באופן שהוביל לקריעת השרשרת שענד החייל. כן התרשם הנציב כי המפקד התבטא כלפי החייל באופן מקניט במהלך השיח ביניהם.

הנציב הדגיש כי המפקד צריך לשמור על איפוק ועל קור רוח ולהתבטא באופן ראוי ומכבד כלפי פקודיו, חרף מורת רוחו מהתנהלותם המשמעתית. על המפקד להימנע מכל מגע פיזי עם פקודיו ולהקפיד ולהשתמש בכלים הפיקודיים הנתונים לרשותו.

נוכח האמור לעיל, העיר למפקד על התנהלותו, למען יפיק את הלקחים הנדרשים ולמניעת הישנות מעשים דומים.

337452/7 – אי-העסקת חיילת במקצוע שבגיננו התחייבה למשך שירות ארוך יותר

רקע

חיילת בשירות החובה הלינה על שלא שירתה בפועל במקצוע הצבאי שאליו הוכשרה, מאמנת מִדְמָה (להלן: סימולטור) במרבית שירותה הצבאי, אף שבגיננו

התחייבה לשירות חובה ארוך יותר של 32 חודשים. לטענתה, לאחר הכשרת היסוד למקצועה שובצה לתפקיד בחיל אחר – תפקיד שחיילות אחרות שמילאו אותו נדרשו לשירות של 24 חודשים בלבד. על כן, ביקשה לקצר את שירות החובה הנוסף שלו התחייבה בשל המקצוע הצבאי שאליו הוכשרה.

תשתית משפטית

חוק שירות ביטחון [נוסח משולב], התשמ"ו-1986 (להלן: החוק) קובע כי דין יוצא צבא אישה, המשרתת על-פי התנדבותה באחד התפקידים שקבע שר הביטחון, כדין יוצא צבא גבר. בין התפקידים שנקבעו בתקנות מכוח החוק – מדריכת סימולטור.

הנחיית ענף תכנון כוח האדם הסדיר באגף כוח האדם (להלן: אָפ"א), שעניינה "מדיניות שירות נשים – 'דין אישה כדין גבר' במקצועות התנדבות", קובעת כי חיילת שהשלימה את הכשרתה לאחר 60 יום מפתיחת ההכשרה, או שחל שינוי במקצועה במהלך שירותה לאחר סיום הכשרתה מסיבה שאינה רפואית – תחויב במשך שירות חובה של 27 חודשים בלבד.

ממצאים

בירור הקבילה העלה כי החיילת התגייסה בחודש נובמבר 2016 לשירות החובה ויצאה להכשרת טירונות ולהכשרה כמאמנת סימולטור, תפקיד המחייב נשים בשירות חובה של 32 חודשים. עוד עלה כי טרם גיוסה התחייבה למשך שירות זה והייתה מודעת למשמעויותיו.

לאור הצטיינותה בהכשרה, שנערכה בבסיס ההדרכה החילי (להלן: בָּה"ד), הוצע לה לשמש מאמנת סימולטור של מערכת חדשה ולהפוך לחלק מצוות ההכשרה וההטמעה של המערכת בחיל. מאחר שבאותה העת לא היו בָּה"ד האמצעים כדי להכשירה למערכת זו, נשלחה במהלך חודש מאי 2017 לתקופת סיפוח ולמידה ביחידה בחיל אחר, שבה מופעלת מערכת דומה.

בחודש אוקטובר 2017 סיימה את הכשרת היסוד ביחידה שבה שובצה והתחילה בהכשרות מתקדמות שלהן נדרשת מאמנת סימולטור ביחידה זו כדי שתוכל לאמן צוותים ביחידתה, כחלק מההיערכות לקליטת המערכת בחיל.

לקראת סוף שנת 2017 נמסר לה כי היא עתידה לחזור לִבְּה"ד לקראת כניסת הסימולטור לחיל באמצע שנת 2018. באותה העת הובהר לה כי תיתכן דחייה במועד זה בשל עיכובים בקליטת המערכת החדשה.

החיילת חזרה לִבְּה"ד בחודש יולי 2018 והתחילה בהליכי קליטת המערכת, שתוכננה להגיע לִבְּה"ד בחודש נובמבר 2018. בסופו של דבר נקלטה המערכת בִּבְּה"ד רק בסוף חודש דצמבר 2018.

גורמי היחידה שבה שירתה מחודש מאי 2017 ועד חודש יולי 2018 מסרו כי במהלך תקופת שירותה ביחידה, השייכת כאמור לחיל אחר, עברה את ההכשרה ולאחר מכן תפקדה כמדריכה, ככל המדריכות ביחידה, והמליצו לקצר את שירותה נוכח הנסיבות שתיארה, שלפיהן במרבית תקופת שירותה לא שירתה בחיל שאליו התגייסה.

גורמי כוח האדם בחיל שאליו התגייסה ציינו כי היא עברה ליחידה אחרת כדי לרכוש תכנים מקצועיים הנדרשים להטמעת הסימולטור בחיל שאליו התגייסה. לדבריהם, חלק ניכר מתקופת שירותה לא הפעילה את הסימולטור שאליו יועדה. אולם, היא ייחדה את שירותה להטמעת המערכת בחיל שאליו התגייסה, כחלק מתפקידה. בהקשר זה הובהר כי מקצועה לא שונה בתקופה זו, והיא לא רכשה מקצועות נוספים ביחידה שבה שובצה. עם זאת, לאור תחושותיה כי נהגו בה בחוסר הוגנות, קיבלו מפקדיה את עמדתה, ולפיה חלק ניכר משירותה הייתה מחוץ לחיל ומילאה את התפקיד השונה מהגדרתו המסורתית. על כן, כדי לאפשר לה לסיים את שירותה בתחושה חיובית, המליצו לקצר את שירותה.

הודגש כי ההכשרות שעברה בחיל שאליו התגייסה וביחידה שבה שובצה בחיל אחר הן הכרחיות להטמעת הסימולטור החדש שנקלט בחיל שאליו יועדה. כן הובהר כי לאחר שחזרה לפה"ד, היא עסקה בפיתוח המערכת החדשה ובהטמעתה בהיבטי הדרכה. מלבד זאת אושר כי זמן עבודתה בסימולטור בחיל שאליו התגייסה היה קצר יחסית, נוכח הדחיות החוזרות של כניסת הסימולטור לחיל, כפי שעשוי לקרות כשמטמיעים מערכת חדשה.

לגישת הגורמים המקצועיים באפ"א, תקופת שירותה ביחידה שבה שובצה מחוץ לחיל הייתה חלק מהכשרתה הראשונית והמתקדמת לצורך הקליטה ההדרכתית של הסימולטור בחיל שאליו יועדה. כמו כן, חלק נכבד מתקופת שירותה ביחידה יוחד לפרק ההכשרה. מאחר שגורמי אפ"א התרשמו שההכשרה ותקופת שירותה של החיילת ביחידה מחוץ לחיל היו חלק הכרחי ובלתי נפרד מהכשרתה לתפקידה כמדריכת סימולטור בחיל שבו שובצה, ובגינו התחייבה לשרת 32 חודשים טרם גיוסה, מצאו לנכון שלא לקצר את שירותה.

גורמי 'מיטב' בחנו את הממצאים ואת הנסיבות המתאימים לבקשתה לקצר את שירותה, ואף שחלק מגורמי הפיקוד וגורמי החיל המליצו לקצר את שירותה, הוחלט לשלול את הבקשה מהנימוקים שצוינו לעיל.

מסקנות והמלצות

הנציב מצא כי תקופה ארוכה במהלך שירותה של החיילת, שנמשכה למעלה משנה וחצי, היא לא שירתה בפועל במקצוע הצבאי שאליו הוכשרה כמאמנת סימולטור בחיל שאליו יועדה, ושבגינו נדרשה להתחייב ל-32 חודשי שירות חובה.

הנציב ציין כי נוכח העיכוב הרב שחל בקליטת הסימולטור בחיל, נדרש היה לקבל החלטה שיש בה כדי למנוע את המצב שבו תשרת החיילת ביחידה אחרת ולא בחיל שאליו יועדה במהלך חלק נכבד משירותה הצבאי.

נוכח האמור לעיל, המליץ הנציב במהלך בירור הקבילה לשחררה מייד מצה"ל, וכן הסב את תשומת ליבם של גורמי כוח האדם בחיל למקרה זה, למניעת הישנות מעשים דומים בעתיד.

נוסף על כך, מאחר שהחיילת כבר השלימה שירות חובה של 27 חודשים, שאליו הייתה מחויבת נוכח המקצוע שאליו הוכשרה, המליץ הנציב לגורמי כוח האדם בחיל כי יפעלו לעדכן את רישומי הצבא בעניינה. התקופה שבה שירתה מעבר ל-27 חודשים ועד למועד שחרורה בפועל תוכר כשירות בתנאי קבע, והיא תזוכה בהפרשי השכר המגיעים לה בהתאם לכך.

500166-4-0 – חוסר קשב ורגישות של מפקדים כלפי חיילת בזמן נסיעה ממושכת באוטובוס

רקע

חיילת בשירות החובה הלינה על חוסר רגישות של גורמי הפיקוד ביחידתה כשלא נענו לבקשתה לעצור את הנסיעה כדי שיתאפשר לה להתפנות במהלך נסיעה ממושכת באוטובוס.

ממצאים

מבירור הקבילה עלה כי מדובר היה בנסיעה ארוכה מאזור הצפון לירושלים וכי הוסבר בתדריך שהועבר לחיילים טרם הנסיעה שלא תהיה עצירה בשלוש שעות הנסיעה באוטובוס מטעמי בטיחות. כמו כן, ניתנה לחיילים הפסקה בתום ארוחת הבוקר לפני עלייתם לאוטובוס.

במהלך הנסיעה ביקשו כמה חיילים לעצור את האוטובוס כדי להתפנות. לאחר שיח ממושך של הסגל הפיקודי עם נהג האוטובוס הסכים הנהג לעצור בשולי הדרך, חרף הבעייתיות בשל תנאי מזג האוויר והכבישים באזור הנסיעה.

כרבע שעה טרם ההגעה ליעד הסופי, פנתה החיילת למפקדה בבקשה לעצור את האוטובוס שנית כדי שיתאפשר לה להתפנות. בתגובה על כך נמסר לה שהם קרובים ליעד הסופי, וכי אין מקום שניתן לעצור בו את האוטובוס באמצע הכביש המהיר. היא חשה אי-נעימות, ובסופו של דבר לא הצליחה להתאפק. בתום הנסיעה ביקשה להחליף את בגדיה, שנרטבו בשל הסירוב לעצור את האוטובוס כדי להתפנות.

מפקדת הבסיס העירה בעקבות מעשה זה לסגל הפיקוד על שלא דיווחו על האירוע בזמן אמת, אלא רק לאחר פנייה בנושא זה. כן הבהירה המפקדת כי הנושא תוחקר בכל דרגי הפיקוד לשם מניעת מעשים דומים. היא הביעה צער על תחושות החיילת ועל חוסר הנעימות שנגרמה לה, אולם התרשמה כי הסגל הפיקודי פעל ברגישות המתאימה באירוע, מתוך דאגה לחיילים.

מסקנות והמלצות

הנציב מצא פגם על שלא התאפשר לחיילת להתפנות במהלך הנסיעה מכיוון שהיה מקום לתכנן מראש מקומות אפשריים לעצירה בזמן הנסיעה. היה צריך להימנע מהמצב המביך שאליו נקלעה החיילת, שהיה בו כדי לפגוע פגיעה לא מבוטלת בכבודה ובזכויותיה הבסיסיות.

הנציב הדגיש שעל מפקד לדאוג לצורכי פקודיו ולגלות רגישות כלפיהם וכלפי מצוקותיהם, מתוך האחריות כלפי הפרט וצמצום המעשים שבהם הפרט נפגע.

נוכח האמור לעיל, ואף שהנציב התרשם כי התקיימו תחקירים ברמות הפיקוד השונות במקרה זה, ומאחר שמפקדת הפלוגה מאז השתחררה – העיר למפקדת הבסיס על הדברים, מתוקף תפקידה. כן המליץ כי הלקחים הנלמדים ממעשה זה יוצגו לכל סגלי הפיקוד ביחידה להפקת הלקחים הנדרשים ולמניעת הישנות מעשים דומים בעתיד.

502129-1-0 – התנהלות נוקשה של מפקדת כלפי חיילת ואי-מימוש זכויותיה הרפואיות

רקע

חיילת בשירות החובה הלינה על התנהלותה הנוקשה של מפקדתה הישירה כלפיה ועל שמנעה ממנה לצאת להפניות רפואיות שלגביהן עדכנה אותה מבעוד מועד.

ממצאים

מפקד היחידה תחקר את המעשים עליהם הלינה החיילת וציין כי התרשם שהמפקדת אכן מנעה את יציאת החיילת להפניה בטענה שאינה מחויבת לאפשר לה את מימושה משום שאינה דחופה. במהלך התחקיר מסרה המפקדת כי באותם הזמנים שוחחה החיילת עם חיילים נוספים על שהיא יוצאת להפניה כדי לקבל פטור רפואי מתורנויות חג הפסח. אי לכך, לדברי המפקדת, הגבילה את יציאת החיילת להפניה והודתה כי פעלה מתוך תחושת לחץ וכי שגתה בכך.

באירוע אחר החליטה המפקדת למנוע את יציאת החיילת לביתה והודיעה לה כי מדובר בהחלטת מפקד היחידה, אף שלא כך היו פני הדברים, מחשש שיאושרו לחיילת ימי מחלה או פטורים לקראת תורנויות החג. מפקד היחידה הבהיר כי המפקדת שגתה באיסור היציאה מהיחידה ובאומרה כי מדובר בהנחייתו וציין כי המפקדת תינזף על כך במסגרת שיחה פיקודית.

עוד טענה החיילת כי המפקדת פגעה בזכותה לחיסיון רפואי בשעה שהנחתה אותה להעביר לה טפסים רפואיים הנוגעים אליה. בתגובה על כך מסר מפקד היחידה כי החיילת הציגה לפניו את ההתכתבויות בינה ובין מפקדתה המוכיחות כי המפקדת אכן ביקשה לקבל את פרטי הסיכום הרפואי בעניינה.

מפקד היחידה ציין כי מבירור הקבילה עלתה תמונה של חוסר אמון ממשי בין החיילת ובין מפקדתה הישירה. לדבריו, מקור אי-האמון הוא על סוגיות רפואיות מרובות שהתרחשו בסמוך לתורנויות. מפקד היחידה הבהיר כי התקופה, שבה התרחשו האירועים שתוארו בקבילה, הייתה עמוסה מאוד מבחינת המשימות מול אילוצי כוח האדם, שהיו גורמי רקע שהובילו את המפקדת לפעול בצורה שגויה.

מפקד היחידה נזף במפקדת על הטעויות בשיח הפיקודי וציין כי מהות הקבילה תוצג בפורום מפקדים להפקת הלקחים הנדרשים.

מסקנות והמלצות

הנציב מצא כשלים פיקודיים באופן התנהלות המפקדת כלפי החיילת בשעה שנהגה בחוסר אחריות ורגישות כלפיה, בהדגשה על מצבה הרפואי, וכן בעת שאסרה עליה לצאת מהיחידה בטענה כי מדובר בהנחיית מפקד היחידה.

הנציב הדגיש כי על המפקד מוטלת האחריות לשלומם ולבריאות פקודיו, ובכללה עליו לפעול ברגישות הנדרשת, בהתאם לפקודות הצבא ולנהליו. מצופה ממפקד כי ינהג באחריות וברגישות כלפי חיילים בכל רגע נתון חרף מורת רוחו מהתנהלותם, שכן בידי המפקד הכלים הפיקודיים לפעול במקרים מעין אלו. לא ראוי ולא תקין כי מפקד יפעל מול פקודיו רק מתוך שיקולים הנוגעים לסדרי כוח האדם כדוגמת ביצוע תורנויות.

נוכח האמור לעיל, והגם שהנציב התרשם מתחקירו הממצה של מפקד היחידה ומהצעדים שנקט בעקבות הקבילה למניעת הישנות מעשים דומים – העיר למפקדת על התנהלותה. כן המליץ לקצינת משאבי האנוש היחידתית לתייק את הערתו זו בתיקה האישי של המפקדת למען תפיק את הלקחים הנדרשים ממעשה זה.

503185-5-0 – הסרת טבעת מאצבעו של חייל באופן כוחני ובחוסר רגישות

רקע

חייל בשירות החובה הלין על אופן התנהלותו של מפקד המחלקה ביחידה, שבה עבר את הכשרתו הראשונית. המפקד הסיר מאצבעו בכוח טבעת רבת ערך עבורו, ולכן ניזוקה הטבעת בעקבות פעולתו.

ממצאים

החייל תיאר כי טרם גיוסו ענד על אצבעו תקופה ארוכה טבעת יקרת ערך עבורו, שקיבל בירושה מסבו ז"ל. לדבריו, עם גיוסו הבהיר לגורמי ההכשרה הראשונית את חשיבות הטבעת עבורו, וכי אין באפשרותו להסירה באופן רגיל בשל הזמן שחלף, התרחבות האצבע והתהדקות הטבעת על אצבעו.

לאחר שניסו מפקדי החייל לסייע לו בדרכים אחדות כדי להסיר את הטבעת מהאצבע ולא צלחו בכך, פנה לגורמי הרפואה בבסיס. אלה הנחו אותו כי נכון יהיה להסיר את הטבעת באמצעות התערבות רפואית של רופא מומחה בלבד (כירורג), תחת בקרה ושימוש באמצעים מתאימים, כדי לשמור על אצבעו של החייל ולא לפגוע בשלמות הטבעת.

החייל עדכן את מפקדיו בדבר מועד שקבע למימוש ההפניה לכירורג לאחר סיום ההכשרה הראשונית, ולמרות זאת ניגש אליו מפקד המחלקה בסמוך למועד סיום ההכשרה וביקש להסיר את הטבעת מאצבעו באמצעות צבת. אף שהחייל הסביר למפקדו כי גורמי הרפואה הנחוהו להסיר את הטבעת בהליך רפואי בלבד, וכי הוא חושש שהטבעת תישבר – עמד המפקד על כך שבאפשרותו לסייע לו וניסה להסיר את הטבעת. החייל ציין כי פעולת מפקד המחלקה גרמה לסדק ולשבר בטבעת, ולכן הוא נפגע עמוקות מהתנהלות זו, הגם שהמפקד התנצל בהמשך על התנהלותו.

מפקד המגמה שתחקר את המעשה הבהיר כי החייל אומנם ניגש לגורמי הרפואה, אולם בניגוד לטענתו מפקדיו לא ידעו שנקבע עבורו מועד למימוש ההפניה למומחה לתקופה שלאחר סיום ההכשרה הראשונית והחייל אף לא הציג להם מסמכים מתאימים על כך. לפיכך, לקראת מסדר סיום ההכשרה והפיזור להכשרות המקצועיות, סברו המפקדים כי ראוי לנסות ולהסיר את הטבעת, כדי לעמוד בהוראות ההופעה והלבוש. מפקדת הפלוגה אף הבהירה למפקד המחלקה כי אין לנוע עם הטבעת במהלך המסדר, וכי החייל נדרש להסירה.

אף שהתרשם מפקד המגמה כי מצופה היה מהחייל לנסות ולמצוא פתרון שיאפשר להסיר את הטבעת בהקדם, מצא כי המפקדים כשלו בהתנהלותם בדרך שבה בחרו להוציא את הטבעת באמצעות צבת ופגעו בתחושות החייל, דבר שלא תואם את ההתנהלות הערכית בצבא בכלל, וביחידה, בפרט.

עוד הדגיש מפקד המגמה כי התנהגות המפקדים פגעה ישירות בערך היסוד של כבוד האדם לכשנעשתה הסרת הטבעת באופן הגובל באלימות; ואין מקום להתנהלות שכזו ממפקד בצה"ל. לפיכך נזף במפקד המחלקה על התנהגותו הבלתי הולמת באירוע זה.

מסקנות והמלצות

הנציב מצא פגם חמור באופן התנהלות מפקד המחלקה בשעה שבחר להסיר את הטבעת מאצבע החייל באמצעות צבת, בחוסר אחריות, בחוסר רגישות ובאופן הגובל באלימות. הנציב הדגיש כי גם אם סבר מפקד המחלקה שיש מקום להסיר את הטבעת ולא הכיר, כטענתו, את הפניית החייל לגורם רפואי לשם כך, ואפילו הביע החייל את הסכמתו למעשה – היה על מפקד המחלקה להימנע מלעשות כן. היה עליו להימנע לפי שהמפקד הכיר את המורכבות בהסרת הטבעת ואת חשיבותה הערכית עבור החייל.

נוכח חומרת הדברים, ובפרט נוכח התרשמות הנציב כי החייל נפגע עמוקות מהתנהלות מפקדו, ואף שהנציב התרשם כי מפקד המחלקה התחרט על מעשהו וננזף על כך – העיר הנציב בחומרה למפקד המחלקה על התנהגותו במקרה זה, כדי שיפיק את הלקחים הנדרשים ויימנע מהישנות מעשים מסוג זה בעתיד.

כן ראה הנציב להעיר למפקדת הפלוגה באותה העת על שלהתרשמותו פעלה בקלות ראש בטיפול בחייל ואפשרה למפקד המחלקה לנקוט צעד כה חמור כלפי החייל, צעד שפגע ברגשותיו. מצופה היה ממנה לנהוג באחריות, לפעול ברגישות הראויה ולמצוא מענה הולם לנושא זה.

לא זו אף זו, המליץ הנציב למפקד המגמה כי יכנס את כל המפקדים וממלאי התפקידים במגמה, יתאר להם את פרטי האירוע, ידגיש לפניהם את החשיבות בהתנהלות ראויה ורגישה של מפקדים כלפי פְּקוּדֵיהֶם, ויפעל להטמיע את ערכי כבוד האדם בקרבם, למניעת הישנות מעשים דומים.

501999-1-0 – שלילת אות צוללן מקצין וחוסר בקרה של מפקדים

רקע

קצין בדרגת סגן בשירות הקבע הלין על התנהלות גורמי הפיקוד ביחידתו כלפיו, שבין היתר הורו לו לשהות בביתו לכארבעה חודשים עד לקבלת החלטה בדבר המשך שירותו. כן הלין על ההחלטה לשלול ממנו את אות הצוללן לאחר שהוחלט להפסיק את שירותו ביחידה, בניגוד למקובל, ואף טען כי החמירו עימו בנושא זה לעומת אירועים אחרים.

פקודות הצבא

הוראת קבע אגף כוח האדם 33-06-02, שעניינה "ועדת סמלים, דגלים, תגי כובע ושרוול, סימני דרגות וסמלים בצה"ל", מבחינה בין סמלים שניתנו בגין הכשרות ובין סמלים יחידתיים. כן מפרטת ההוראה את ההנחיות ואת הכללים הנוגעים לזכאות לסמלים אלו.

פקודת מפקדת חיל הים העוסקת באות הצוללן קובעת כי חייל שמוצב ליחידה אחרת שאינה צוללת, ושאינו מועסק בה בתפקיד הדרכה או הכשרה או בתפקיד מטה בנושא הצוללות – לא יהיה זכאי לענוד את אות הצוללן. עם זאת, ענידת האות תהפוך לזכות קבע אצל חייל אם ענד אותו שלוש שנים רצופות או מצטברות, או שנתיים רצופות – ושירותו בצוללת הופסק מחמת ירידה בכושרו הרפואי בשל שירותו בצוללת. הסמכות לאשר את ענידת האות או לשלול אותה לאחר שאושרה כדין, נתונה למפקד חיל הים.

ממצאים

בעת בירור הקבילה עלה כי במהלך שירות החובה הוכשר הקצין והוסמך כחובל. בסמוך לכניסתו לשירות הקבע, שובץ בצוללת בתפקיד במערך הטכני. במהלך שירותו התפתחו אצלו הפרעות שינה שפגעו בתפקודו התקין. לאחר ששיתף את מפקדיו במצבו הרפואי, אלה הנחו אותו להשהות את פעילותו בצוללת ולהתחיל תהליכי בירור אצל גורמי הרפואה.

המפקדים תיארו כי ככל שחלף הזמן חשו שהקצין אינו שואף עוד להצליח ולהשתלב ביחידה, ותפקודו המקצועי נפגע. בהמשך לכך הוחלט כי הקצין לא ימשיך להפליג בצוללת עד לסיום הבירור הרפואי כיוון שהוא סכנה לעצמו ולאנשי הצוות.

המפקדים ניסו למצוא לקצין תפקידים מתאימים בזיקה לשייטת ולמערך הצוללות שיצדיקו את הכשרתו ואת נשיאת אות הצוללן עד שתתקבל החלטה בעניינו. אולם בפועל התברר כי התפקידים שבהם שובץ לא עלו בקנה אחד עם הכשרתו או שלא תאמו את הסיווג הביטחוני הנדרש.

נמצא כי באותה העת הבהירו לו מפקדיו כי מוטב שיישאר בביתו לצורך הטיפול בבעיותיו האישיות ובמצבו הרפואי עד לקבלת החלטה לגבי התאמתו לתפקיד. משום כך שהה קצין בביתו יותר משלושה חודשים ללא מעש, ומפקדיו יצרו עימו קשר שבועי בלבד.

מפקד היחידה הבהיר כי מעולם לא אישר שהקצין ישהה בביתו בתקופה זו כפי שצינו מפקדיו, ולדבריו סבר שהקצין שהה ביחידה. לדברי מפקד היחידה, ניהל מעקב אישי אחר הגעת הקצין ליחידה ואחר תפקודו ואף נאלץ להתערב תדיר כשהקצין נעדר.

מפקד היחידה החליט להציג את עניינו של הקצין בוועדה להפסקת מסלול לאחר ששוחח עימו כמה פעמים והפציר בו למצוא דרכים לשפר את מצבו ולחזור לשירות, לאחר שהקצין טען כי אינו מסוגל לעשות כן. בתום התהליך, שבו התאפשר לקצין להציג את עמדתו, אישר מפקד חיל הים את מעברו לתפקיד חוף וסיום המסלול שעיימו נמנה. כן אושרה שלילת אות הצוללן מהקצין לפי הפקודות בנושא זה ועל פי המלצת מפקד היחידה והגורמים המקצועיים הממונים.

הקצין טען כי בשלילת אות הצוללן הייתה משום אכיפה בררנית כלפיו, שכן קצינים אחרים שהפסיקו את שירותם ביחידה המשיכו לשאת את האות גם לאחר שעזבו את היחידה. לדבריו, שלילת אות הצוללן היא החלטה קיצונית המתקבלת במקרים חריגים בלבד בשל התנהלות בלתי הולמת או בגין מעשה מסכן חיים – נסיבות שלא התקיימו בעניינו.

מפקד היחידה הדגיש כי אות הצוללן הוא אות יחידה יוקרתית, המייחד את הלוחמים העוסקים באופן שוטף בהפעלת צוללת. על פי הנהלים, אות הצוללן מתקבע רק לאחר שירות תקין של שלוש שנים ביחידה כדי למנוע מצב שבו לוחם המשרת ביחידה זמן קצר ועוזב את הצוללת יזכה לאותה יוקרה והערכה שלה זוכים עמיתיו, הממשיכים להתמיד בשירות המורכב.

גורמי אגף כוח האדם הבהירו כי הוראות הצבא קובעות כללים בסיסיים לזכאות לענידת סמלים. בד בבד קובעות פקודות חיל הים הוראות משלימות בנוגע לענידת סיכות במקרים ייחודיים, כך שאין סתירה ביניהן.

אשר לטענה בדבר חוסר אחידות בשלילת אות הצוללן, הבהיר מפקד היחידה כי חובלים שלא נשלל מהם האות, אף שלא השלימו שלוש שנות שירות בצוללת, המשיכו לקחת חלק במשימות חירום ביחידה, מילאו תפקידי הדרכה במערך הצוללות והמשיכו שירות תקין במסלול.

בשיחות עם קציני היחידה שהופסק שירותם בה, אך עדיין נושאים את אות הצוללן, עלה כי אין אחידות באכיפת הנהלים בנושא ענידת האות. כמו-כן, מדברי הקצינים עלה כי שלילת אות הצוללן היא אירוע חריג, המתרחש בשל מקרים נדירים של סיכון חיי אדם או בגלל מעשה שאינו ערכי, ולעיתים גם במקרים אלו לא נשלל האות.

מסקנות והמלצות

הנציב מצא פגם חמור בכך שגורמי הפיקוד הנחו את הקצין לשהות בביתו כשלושה חודשים, שבהם המתין לקבלת החלטה על המשך שירותו, מבלי שנוצר עימו קשר יום-יומי ותוך שדיווחו עליו כמי שלכאורה נמצא ביחידה.

נוכח האמור לעיל, העיר הנציב בחומרה למפקדי הקצין על הנחייתם זו, למען יפיקו את הלקחים הנדרשים למניעת הישנות מעשים דומים בעתיד. כן המליץ הנציב לגורם כוח האדם המתאים ביחידה לתייק את ההערה בתיקיהם האישיים של המפקדים.

עוד מצא הנציב פגם בכך שבתקופת ההמתנה לקביעת מעמדו של הקצין ביחידה והמשך שירותו בה שובץ בתפקידים שאינם תואמים את הכשרתו ואת סיווגו הביטחוני, דבר שהוביל לחוסר ודאות מצידו, ובחלק ניכר מתקופה זו שהה בפועל בביתו.

הנציב התרשם כי הליך שלילת אות הצוללן מהקצין התקיים בהתאם לפקודות הצבא ונהליו, וכי מפקד החיל קיבל את ההחלטה בנושא זה לאחר דיון יסודי ומקיף שבו ניתנה לקצין האפשרות להציג את עמדתו לפני המפקדים הממונים. לפיכך, לא ראה הנציב להתערב מטעמו בהחלטה זו.

עם זאת, התרשם הנציב כי הפקודה בנושא ענידת אות הצוללן נאכפה ביחידה באופן שאינו עקיב ואחיד. מבירור הנושא נמצא כי אירעו מקרים שבהם קצינים שאינם זכאים לשאת את האות על פי הנהלים המשיכו לשאת אותו.

הנציב הבהיר כי בראייתו, על המפקד להקפיד לקיים ולאכוף את פקודות הצבא ואת נהליו באופן אחיד כלפי פקודיו, לנהוג ברגישות הנדרשת נוכח מצבם האישי והרפואי, לגלות אכפתיות לצורכיהם ולתת מענה ראוי ומותאם עבורם, בהתאם לנהלים הנדרשים, חרף מורת רוחו מהתנהלותם.

לפיכך העיר הנציב למפקד היחידה על ההתנהלות האמורה, מתוקף אחריותו כמפקד היחידה בתקופה נושאת הקבילה.

למען הסר ספק, המליץ הנציב למפקד היחידה הנוכחי להיכנס לעובי הקורה בסוגיה העקרונית שעלתה מקבילה זו, ובכללה – לוודא כי הנהלים הנוגעים לנשיאת אות הצוללן ביחידה מתקיימים באופן עקיב ואחיד, וכי נערך תיעוד מסודר אחר מקרים שבהם מתקבלת החלטה על שלילת אות הצוללן ביחידה.

337057/4 – מתן הבטחה שלא בסמכות המפקד

רקע

נגדת בשירות הקבע הלינה על שמפקדה הבטיח לה בכמה הזדמנויות, ובכללן טרם סיום שירות החובה שלה, כי תקבל סכום כסף כתמריץ, דבר שאף השפיע על שיקול דעתה בבחירת התפקיד שבו החליטה לשרת כנגדת.

ממצאים

מבדיקת הקבילה עלה כי המפקד, שהוא המנחה המקצועי של הנגדת, פעל באופנים שונים כדי להשיג אישור לקבל תמריץ כספי עבורה ואף סבר שיעלה בידו לקבל אישור לכך. מאחר שהמפקד העריך כי יצליח לקבל את האישור לתמריץ, ואף סבר שהתמריץ מגיע לה בשל פועלה טרם המלצתו – הוא שיקף לנגדת את הדברים ונטע בה את התובנה שלפיה היא עתידה לקבל את התמריץ האמור.

מסקנות וסיכום

הנציב התרשם כי מפקדי הנגדת סברו כי היא מילאה את תפקידה באופן מעורר הערכה, וכי הייתה ראויה לקבל מענק או תמריץ כספי, באופן שיכיר בתפקודה ובתרומתה ויסייע לשכנעה להישאר בשירות הקבע. נוסף על כך, הכוונה לתת את המענק לנגדת הייתה כנה ולוותה במאמצים רבים ובפעולות שונות.

עם זה, העברת המסר לנגדת, שלפיו היא צפויה לקבל את המענק, יצרה אצלה ציפייה לקבלו – דבר שלא אירע בסופו של דבר. העברת מסר זו הייתה לקויה ולא הייתה בסמכותו של המפקד שהעבירו.

על כן, העיר הנציב למפקד שהבטיח לנגדת כי תקבל מענק באופן שנחזה להיות כוודאי.

0-6-501854 – אלימות פיזית של מפקד

רקע

חייל בשירות החובה הלין על שמפקדו הישיר, קצין בדרגת סגן-משנה, פגע בו פיזית כדי להעירו.

ממצאים

בעת בירור הקבילה אישר מפקד הגדוד את פרטי האירוע, כמתואר בקבילה. לדבריו, מפקדו הישיר של החייל הפעיל כוח פיזי כדי להעירו לתורנות שמירה, ולא מתוך רצון לפגוע בו. מפקד הגדוד מצא פגם בכך שהמפקד הישיר פעל שלא כמצופה ממנו, ועל כן העיר לו על התנהגותו והעמידו לדין משמעותי.

ממצאים וסיכום

הנציב קיבל את ממצאי בדיקת מפקד הגדוד, שמצא פגם בכך שהמפקד הישיר הפעיל נגד החייל כוח פיזי במעשה שתואר בקבילה.

בראיית הנציב, על מפקד להימנע משימוש במגע פיזי, חרף מורת רוחו מהתנהלות פקודיו, ולהשתמש בכלים הפיקודיים הראויים העומדים לרשותו.

נוכח האמור לעיל, וחרף הצעד הפיקודי שנקט מפקד הגדוד, בשעה שהעיר למפקד הישיר על אופן התנהלותו והעמידו לדין משמעותי – ראה הנציב להעיר אישית למפקד הישיר כדי להפיק את הלקחים הנדרשים ולמנוע מהישנות מעשים דומים.

500338-2-0 – תשתיות מגורים לקויות במחנה צבאי

רקע

בקבילה עלומת שם (אנונימית) הלין חייל בשירות החובה על מצבן הרעוע של תשתיות המגורים במחנה שבו הוא משרת.

ממצאים

בעקבות הגשת הקבילה ערך מפקד הבסיס שבו משרת החייל בירור בהשתתפות כל הגורמים המתאימים ואישר את הטענות בדבר מצבן הרעוע של תשתיות המגורים. לדברי מפקד הבסיס, בשנים האחרונות נעשו כמה ניסיונות לשפץ את מתחמי המגורים, אך עקב מגבלת תקציב ותיעדוף מבנים אחרים לא שופצו מבני המגורים של חיילי המפקדה, ובכללם – גם מבני השירותים והמקלחות.

בעקבות הקבילה שוחח מפקד הבסיס עם קצין הלוגיסטיקה הפיקודי, וזה אישר למפות את הבעיות המהותיות בתשתיות וציין כי בהתאם לכך יינתן תיעדוף להעברת תקציב לשיפוץ תשתיות השירותים והמקלחות.

מפקד הבסיס הדגיש כי הוא רואה חשיבות רבה בטיפול בתשתיות ההכרחיות לקיום תנאי מחייה נאותים ביחידה, וכי הוא עושה כל שביכולתו כדי לשפר את התנאים הקיימים מול הגורמים המוסמכים.

מסקנות והמלצות

חרף הצעדים שנקטו גורמי הפיקוד והלוגיסטיקה לשם טיפול בפערים הקיימים בתשתיות ביחידה, התרשם הנציב כי המענה שניתן לפערים אלו עד כה אינו מספק.

בראיית הנציב, תקינות תשתיות שהכרחיות לקיום תנאי מחייה בסיסיים היא הכרח, כדי לאפשר לחיילים לבצע את תפקידם ולחיות בתנאים מכבדים.

נוכח האמור לעיל, המליץ הנציב לקצין הלוגיסטיקה הפיקודי ולמפקד הבסיס לרדת לשורשי העניין באופן הטיפול בתשתיות אלו ובמשך הזמן הנדרש לשם כך, תוך עדכונן בממצאיהם ובצעדים שבכוונתם לנקוט. בכוונת הנציב לעקוב אחר התקדמות הטיפול בנושא זה.

501839-1-0 – הרחקה מקורס קצינים ואי-מתן הקלות במהלך המבחנים בקורס

רקע

אביה של חיילת בשירות החובה הלין על אופן התנהלות גורמי הפיקוד והמיון כלפי בתו במהלך שירותה כצוערת בקורס הקצינים, שממנו הורחקה.

ממצאים

מבירור הקבילה עלה כי היא עדכנה את גורמי הפיקוד בדבר האבחון שנערך לה רק לאחר שלושה מבחנים בהכשרה. כמו כן, בוועדות שנערכו בתחילת קורס הקצינים לא עלה דבר על הקלות שלהן היא זכאית.

לטענתה שלא עברה חניכה על שבוע ההתנסויות כמפקדת, נמסר כי בשבוע המדובר שהתה מפקדתה הישירה בימי מחלה ומפקדת אחרת בדרגת סגן, שהייתה האחראית לחניכתה, ערכה לה חניכה מלאה בשבוע זה.

בתגובה על טענה לאפליה ביחס לצוערים אחרים, שקיבלו אותם ציונים, ולהם תוענק סיכת מפקד מחלקה, הובהר כי עניינה נידון בוועדה נוכח פערי מקצועיות שהתגלו לאורך ההכשרה. בכלל פערים אלו – חוסר הצלחה במבחנים ובעבודות וכן חוסר רצון להבין את הטעויות כמצופה. עוד נמסר כי יש מדדי הערכה נוספים מלבד הציונים שעל-בסיסם מתקבלת ההחלטה.

מפקד היחידה שבה נערך הקורס אישר כי המבחן האחרון בהכשרה היה ארוך מהמתוכנן בעקבות כמה תקלות חשמל בשל תנאי מזג האוויר, אולם שלל את טענתה כי המבחן ארך כעשרים שעות. עוד הדגיש כי היום שבו נערך המבחן היה בסימן דימוי יום בחיי קצין, שנותן עצמאות ומרחב קבלת החלטות לצוערים. על כן, התאפשר לה לבחור אם ברצונה להמשיך את המבחן בערב או להתחילו מחדש.

מפקד היחידה לא מצא פגם באופן התנהלות גורמי הפיקוד כלפיה באירועים שתוארו בקבילה. עם זה ציין כי אין ביחידה מדיניות הקלות ואבחונים המומלצים בענייני הצוערים. אולם הדגיש כי היחידה משתדלת להתחשב בצוערים במגבלות הקורס.

החיילת הגישה ערעור על החלטת ההרחקה למפקד זרוע היבשה, וזה בחן את כל החומרים הנוגעים לעניין, לרבות את תיק ועדת ההרחקה הכולל את הישגיה המקצועיים, והחליט לדחות את הערעור.

מסקנות והמלצות

הנציב מצא כי אין מדיניות סדורה בנוגע לצוערים בקורס קצינים בעלי לקויות מאובחנות על אף חשיבות הנושא.

נוכח האמור לעיל, המליץ הנציב לגורם התורתי המוסמך להתחקות על שורשי הדברים באופן מימוש ההקלות בקורסי ההכשרה בכלל, ובקורסי הקצינים, בפרט, כדי לתת הזדמנות שווה לכל חיילי צה"ל.

הנציב קיבל את ממצאי הבירור שערך מפקד היחידה בשעה שלא מצא פגם באופן התנהלות גורמי הפיקוד כלפי החיילת במהלך קורס הקצינים. כן לא ראה להתערב בהחלטה להרחיקה מקורס הקצינים, משלא התרשם כי נשקלו שיקולים זרים או שיקולים בלתי סבירים בעת קבלת החלטה זו.

בסופו של דבר, החיילת התחילה הכשרה נוספת כצוערת בקורס הקצינים.

503470-0-0 – התבטאות על-רקע גזעי

רקע

חיילת בשירות החובה בת העדה האתיופית הלינה על אופן התנהלותו של נגד המשרת ביחידתה, שהתבטא כלפי בני עדתה באופן גזעני במהלך שיחה שנערכה בחדר האוכל ביחידה, באומרו: "אתם לא יהודים, אתם גויים, אתם התנהגתם יותר גרוע מערבים".

ממצאים

מתחקיר שנערך בעקבות הקבילה עלה כי הנגד אכן התבטא כלפיה באופן בלתי הולם. לדבריו, התייחס להפגנות בני העדה האתיופית ואמר: "ההפגנות מתנהלות באופן הגרוע יותר מהפגנות הערבים".

קצינת משאבי האנוש הפיקודית שתחקרה את המעשה הדגישה כי מדובר באירוע ערכי חמור שאינו מייצג את ערכי צה"ל. לדבריה, הנגד הביע את דעותיו על מחאת בני העדה האתיופית בצורה שאינה מכבדת את השיח ואת הדין התרבותי.

ביום האירוע תואמה שיחה שמטרתה להביע התנצלות של הנגד על דבריו. נוסף על כך, נערך תחקיר ראשוני בראשותו של מפקדו הישיר של הנגד, ובסוף התחקיר הוא ננזף.

בהמשך נערך תחקיר מעמיק של האירוע בראשות קצין החיל הפיקודי ובהשתתפות הגורמים המתאימים, ובסופו הומלץ כי הנגד יועמד לדין משמעת.

הנגד זומן לשימוע בראשות ראש האגף הממונה על החיל שבו הוא משרת, ובסיום השימוע הדיח את הנגד מתפקידו. ראש האגף ציין כי התנהגות הנגד חורגת מאמות המידה הנדרשות מנגד בדרגתו ופוגעות בערכי צה"ל. כן הדגיש כי אין מקום לאמירות מסוג זה מפי מפקדים, ובוודאי שלא מפיו של נגד בכיר.

מסקנות וסיכום

הנציב ראה פגם חמור באופן התבטאות הנגד. בראיית הנציב, על מפקד להתבטא בכבוד ובאופן ראוי כלפי חיילי צה"ל, הגם שאינם כפופים לו מבחינה פיקודית. הנציב רואה בחומרה כל התנהגות בעלת אופי גזעני, כל שכן ממפקד בכיר. מפקד נדרש לאמץ נורמות התנהגות מחמירות כשבראשונה עליו לדרוש זאת מעצמו.

הנציב התרשם כי ננקטו צעדים פיקודיים הולמים במקרה זה, ובכללם – החלטת ראש האגף הממונה על החיל שבו משרת הנגד להדיחו מתפקידו נוכח התנהלותו החמורה כאמור לעיל. על כן, לא המליץ הנציב המלצות נוספות.

רפואה – טיפול המפקדים וגורמי הרפואה

במהלך שנת הדוח טופלו נושאים רבים ומגוונים בענייני רפואה – טיפול המפקדים וגורמי הרפואה.

להלן פירוט הקבילות הנבחרות :

- 500060-0-0 – שיקול דעת פיקודי מוטעה בעניינו הרפואי של חייל במהלך הפלגה מבצעית 146
- 500620-0-0 – מניעת יציאה להפניה רפואית ללא התייעצות עם גורם רפואי 149
- 503665-5-0 – עיכוב בטיפול רפואי ואי-מימוש הנחיה לפינוי רפואי דחוף 150
- 500149-1-0 – עיכוב בטיפול רפואי עקב ליקויים בהתנהלות גורמי רפואה 155
- 500223-7-0 – מענה רפואי ויחס בלתי הולמים של רופא כלפי חייל 157
- 337245/5 – הטמעת עדכוני ספר הפרופילים בקרב כל גורמי הרפואה 159
- 337294/3 – עדכון גורמי 'מיטב' בהחלטות ועדה רפואית עליונה לערעורים 161
- 500963-7-0 – טיפול רפואי לקוי מצד רופא וחובש ביחידה 163
- 501302-8-0 – אי-קבלת מכשיר רפואי בשל טעות הספק 165
- 501262-8-0 – המלצות רופאים מומחים להקלות בחוליים שאינם מכוסים בהנחיות ענף המיון הרפואי 167
- 502101-9-0 ו-503542-8-0 – עיכוב בהתייחסות רופא לתוצאות בדיקות מעבדה 170
- 502379-1-0 – חובת לבישת מדים לקבלת טיפול רפואי 173
- 502381-9-0 ו-503705-5-0 – התבטאויות בוטות ופוגעות של רופא 174

500060-0-0 – שיקול דעת פיקודי מוטעה בעניינו הרפואי של חייל במהלך הפלגה מבצעית

רקע

חייל בשירות החובה הלין על אופן התנהגותו והתבטאותו של מפקד הספינה, שבה שירת במהלך הפלגה מבצעית, כשנהג המפקד כלפיו בחוסר רגישות נוכח מצבו הרפואי.

כן הלין החייל על התנהלותו הבלתי הולמת של מפקדו הישיר לשעבר כלפיו, כמה ימים לאחר ההפלגה, כשנדרש להתפנות לבית החולים עקב מצבו הרפואי.

ממצאים

בירור הקבילה העלה כי במהלך ההפלגה המבצעית, ביום שישי, חש החייל בכאבים חזקים בבטנו. פרמדיק הספינה, שהיה הגורם הרפואי הבכיר בספינה, בדק את החייל והתרשם מחשש לדלקת חריפה בתוספתן, ומכך שהחייל עלול להיות במצב מסכן חיים.

הפרמדיק ניגש למפקד הספינה, דיווח לו על מצב החייל וביקש ממנו להתייעץ עם גורם רפואי בכיר שהיה באותה העת בספינה סמוכה. מפקד הספינה שלל את בקשת הפרמדיק מאחר שהלה לא ידע למסור מידע ומדדים מלאים על מצב החייל. כששאל את הפרמדיק האם הוא למעשה מבקש להפעיל 'נוהל מדיקו' – נוהל חירום להתייעצות עם גורם רפואי בכיר מחוץ לספינה – השיב בשלילה וביקש להתייעץ טלפונית עם רופא – בקשה שעליה חזר פעמים מספר. מפקד הספינה החליט כי כדי למנוע העברת דיווח עמום שעלול ליצור חוסר הבנה, יבדוק הפרמדיק את החייל כעבור כמה שעות כדי לאסוף נתונים מדויקים על מצבו הרפואי ואז יעדכנו בממצאים. לדברי הפרמדיק, אף שהביע חשש למצבו הרפואי של החייל, חש בזלזול ובנוקשות של מפקד הספינה באותה העת.

בהמשך לכך ביקש הפרמדיק מהחייל להעירו כעבור שלוש שעות כדי שיבדוק אותו שנית, אולם החייל לא העירו. כששאל הפרמדיק לשלוחו למחרת בבוקר, מסר לו החייל כי הוא חש בטוב. החייל הבהיר כי עשה כן נוכח סירובו של מפקד הספינה לאפשר לפרמדיק להתייעץ עם הרופא בספינה הסמוכה, שכן הרגיש כי אין לו על מי לסמוך ובחר להתמודד עם כאבו.

בשעה שהחייל סבל מכאבים חזקים, התבטא מפקד הספינה במערכת הכריזה של הספינה באופן שאינו ראוי על מצבו של החייל. המפקד ציין את שמו ואמר: "הכול טוב, בטח בלעת עצם של דג בארוחת שישי".

יום לאחר שהספינה חזרה לחוף, ניגש החייל לרופא היחידה, וזה סיפק לו משככי כאבים והבהיר לו כי אם יימשכו הכאבים עליו לחזור למחרת לבדיקה רפואית נוספת. למחרת ניגש החייל שנית לרופא היחידה, וזה הפנה אותו לגשת באופן עצמאי לחדר המיון בשל חשש לדלקת בתוספתן. לאחר קבלת ההפניה לחדר המיון, פנה החייל למפקדו הישיר באותה העת וקיבל את אישורו לצאת מהבסיס לשם כך. למרות זאת, בסמוך להגעת החייל לבית החולים התקשר אליו המפקד והורה לו לחזור לבסיס, להחליף את בגדי העבודה למדי אי' ולאסוף את חפציו האישיים מהספינה שעמדה לצאת להפלגה. בתגובה הודיע החייל למפקד כי הוא סובל מכאבים חזקים ומתקשה לשוב לבסיס, אך המפקד עמד על כך שיחזור. החייל ציין כי התקשה ללכת בדרכו לבסיס ונעזר ברכב שעבר במקום והסיעו לבסיס.

בהגיע החייל לבסיס, הורה לו מפקדו לאסוף את חפציו, ומשהבחין בו סובל מכאבים חזקים, שאל אותו: "היית בסדר עד עכשיו, מה קרה לך פתאום?". נוכח מצבו של החייל הזמין המפקד אמבולנס לפינוי החייל וצירף אליו חייל ותיק שילווח אותו וישהה עימו בחדר המיון עד להגעת אביו.

גורם הרפואה החילי הבהיר כי מפקד הספינה רשאי שלא לאפשר התייעצות דרך מערכת הקשר של הספינה כשיש סיבות מבצעיות. מלבד זאת הדגיש כי מיקום הספינה, מרחקה מהחוף והחשש שהעברת דיווח תיצור בלבול או חוסר ודאות אינם

שיקולים מתאימים מאחר שבהתייעצות בין הגורמים הרפואיים ניתן לתת פתרונות נוספים לטיפול, שאינם מחייבים פינוי מייד. לדבריו, בקשת הגורם הרפואי הבכיר בכלי שיט להתייעץ עם רופא בכלי שיט סמוך או בחוף מוגדרת כינוהל מדיקוי ומחייבת תיעוד ותחקור, גם אם הגורם הרפואי לא ציין זאת במפורש.

מפקד השיטת הממונה על הספינה ציין כי בראייתו צריכה להיות סיבה טובה בהיבט המבצעי כדי שלא לאפשר לגורם הרפואי הבכיר ביותר בספינה להתייעץ עם גורם רפואי בכיר ממנו במקרה של חוסר ודאות. לדבריו, אף שהבין את ההיגיון שעמד מאחורי החלטת מפקד הספינה לשלול את בקשתו של הפרמדיק, הוא סבור שמפקד הספינה טעה בהחלטתו, שכן היה אפשר למצוא פתרון לשיקולים המבצעיים ולאשר התייעצות עם גורם רפואי בכיר. בד בבד ציין כי מצופה היה מהפרמדיק להיות ברור והחלטי יותר בדרישתו לקיים שיח עם הרופא בספינה הסמוכה.

מסקנות וסיכום

הגם שלא נסתרו מעיני הנציב ההתלבטות והשיקולים המבצעיים שעמדו בבסיס החלטתו של מפקד הספינה במקרה זה, מצא הנציב כי נפלו כשלים פיקודיים חמורים באופן התנהלותו. כשל המפקד כשלא פעל על פי הנהלים הקבועים להתנהלות בעת אירוע רפואי במהלך הפלגה ושלל את בקשת הפרמדיק, שהיה הגורם הרפואי הבכיר בספינה, להתייעץ מקצועית עם רופא בספינה הסמוכה. כן התבטא המפקד בפומבי ולמשמע כל חיילי הספינה באופן שאינו ראוי והתפרש כמלגלג, גם אם לא זו הייתה כוונתו, נוכח מצבו של החייל.

הנציב הדגיש כי בראייתו את גורמי הפיקוד, עליהם לנהוג ברגישות הנדרשת נוכח מצבם הרפואי של פקודיהם ובהתאם להוראות הרפואיות הניתנות בעניינם. הנציב רואה בחומרה התנהלות מפקדים בניגוד לפקודות הצבא ולהמלצות רפואיות, שעלולה לפגוע במצבם הרפואי של פקודיהם ולהחמירו.

נוכח האמור לעיל, העיר בחומרה למפקד הספינה על אופן התנהלותו והתבטאותו במקרה זה, כדי שיפיק את הלקחים הנדרשים ויימנע מהישנות מעשים דומים.

כמו כן, הנציב מצא כי מפקדו הישיר של החייל פעל בחוסר רגישות בשעה שהורה לו לחזור לבסיס חרף מצבו הרפואי ואף שכבר עמד להגיע לחדר המיון. לפיכך, העיר למפקד על אופן התנהלותו במקרה זה, כדי שיפיק את הלקחים הנדרשים ויימנע מהישנות מעשים מסוג זה בעתיד.

500620-0-0 – מניעת יציאה להפניה רפואית ללא התייעצות עם גורם רפואי

רקע

חייל בשירות החובה הלך על אופן התנהלותה של מפקדתו הישירה כלפיו, כשמנעה ממנו לצאת להפניה רפואית.

פקודות הצבא

פקודת המטה הכללי 61.0104, שעניינה "טיפול רפואי בחייל", קובעת כי אם קבע הגורם הרפואי המטפל לחייל מועד לבדיקה נוספת, יוודא מפקד החייל שהחייל יתייצב לבדיקה במועד שנקבע. למען הסר ספק, יובהר כי המפקד לא ישנה מועד בדיקה, שקבע הגורם הרפואי המטפל, אלא באישור הגורם הרפואי המטפל. אם לא קבע הגורם הרפואי המטפל מועד לבדיקה – ישלח מפקד החייל את החייל לבדיקה על פי מידת הדחיפות שקבע הגורם המטפל.

ממצאים

בעת בירור הקבילה עלה כי ביחידת החייל יש הנחיה, ולפיה אין לקבוע הפניה במהלך שבוע משמרות, וכי במקרה חריג יש לעדכן את גורמי הפיקוד על מועד ההפניה שנקבעה בהקדם.

מפקדת החייל מסרה כי החייל יידע את הגורמים המתאימים על ההפניה הרפואית פחות מ-24 שעות מהמועד שנקבע למימושה. בשל פער מבצעי ביחידה התבקש החייל לדחות את ההפניה. המפקדת אישרה כי לא נועצה בגורם רפואי בעניין החייל טרם החלטתה לגביו.

מסקנות וסיכום

הנציב מצא פגם בהתנהלות מפקדת החייל, כשדחתה את מועד ההפניה הרפואית שנקבעה לו ללא התייעצות עם גורם רפואי, כמתחייב מפקודות הצבא בנושא זה.

הנציב הדגיש כי למפקד אין כלים לבחון את מצבם הרפואי של פקודיו, ולפיכך המפקד נדרש לפנות לגורם הרפואי המטפל בכל מקרה שבו הוא מעוניין לשנות המלצה רפואית או מועד להפניה של פקודיו, בשל תוקף אחריותו הפיקודית לבריאותם ולשלומם של חייליו.

נוכח האמור לעיל, הסב את תשומת ליבה של המפקדת לדברים כדי להפיק את הלקחים הנדרשים ולמנוע הישנות מעשים דומים בעתיד.

503665-5-0 – עיכוב בטיפול רפואי ואי-מימוש הנחיה לפינוי רפואי דחוף

רקע

חייל בשירות החובה הלין על התנהלותם הלקויה של גורמי הפיקוד והרפואה ביחידתו בכל הנוגע לטיפול בו נוכח ההתדרדרות במצבו הבריאותי ולפינויו לחדר המיון.

פקודת הצבא

הוראת קצין הרפואה הראשי 300.005, שעניינה "הסעת חייל מסיבה רפואית", קובעת כי בעת פינוי חייל השוהה ביחידתו לקבלת טיפול רפואי דחוף, יקבע הגורם הרפואי ביחידה (ובהיעדרו – מפקד היחידה) את יעד הפינוי, את קדימות הפינוי, את אופן הפינוי ואת כלי הפינוי בהתאם למצבו הרפואי של החייל.

עוד קובעת ההוראה כי הגורם הרפואי ביחידה, ובהיעדרו מפקד היחידה, יקבע אם יש צורך בליווי החייל בדרכו לטיפול ובחזרה ממנו, וכן את הצורך בליווי גורם רפואי. הגורם הרפואי יקבע גם את הציוד הרפואי הנדרש לצורך הליווי.

פקודת המטה הכללי 61.0104, שעניינה "טיפול רפואי בחייל", קובעת כלהלן:

א. אם ביקש חייל להיבדק על ידי רופא, יפנה אותו מפקדו או מי שהוסמך לכך לטיפול רפואי במרפאה על ידי חובש.

ב. על המפקד לקבל את ההוראות הרפואיות שנתן הגורם הרפואי המטפל, לבצען וליישמן.

ג. אם הגורם הרפואי המטפל החליט לפנות את החייל למיון, עליו להנחות את המפקדים לגבי פרטי הפינוי, לעקוב אחר מילוי הוראותיו ולוודא את ביצוען.

ד. המפקד הוא האחראי לביצוע פינוי רפואי של חייל, בהתאם להנחיות הגורם הרפואי המטפל.

ממצאים

בעת בירור הקבילה נמצא כי החייל פנה לחובש הפלוגתי (להלן: חוֹפֵ"ל) בחצות הלילה, עם חזרתו מחופשת סוף השבוע, והלין על כאבי בטן. החוֹפֵ"ל סבר כי מדובר בהרעלת מזון, ולכן נתן לו משככי כאבים והנחה אותו לפנות אליו שנית אם לא יהיה שיפור במצבו. למחרת, במהלך נסיעה מאזור הצפון, הלין החייל בשנית על כאבים בבטנו. מפקד המחלקה (להלן: מ"מ) הודיע לו כי אם לא ירגיש טוב, לא יצא לתרגיל הגדודי ויפונה לבדיקת הרופא הגדודי.

בשעות הערב החל החייל להקיא. על כן, לאחר התייעצות המ"מ עם סגן מפקד הפלוגה (להלן: סמ"פ), הוחלט שלא יצטרף לתרגיל הגדודי וישאר לנוח במאהל. במהלך הלילה שלח החייל הודעה למ"מ, וזה צפה בה רק למחרת בבוקר משום שנכח בתרגיל הגדודי.

יום לאחר מכן, לאחר שהתרגיל הגדודי הסתיים, בדק החופ"ל את החייל נוכח ריבוי תלונותיו על כאבים. לאחר שהתייעץ עם רופא הגדוד הוחלט לתת לחייל עירוי נוזלים, ולאחר כמה שעות ללא שיפור במצבו – הוחלט לפנותו למרפאה.

בהמשך היום הנחה רופא הגדוד על פינויו הדחוף של החייל לבית החולים בשל חשש לדלקת חריפה בתוספתן. רק לפנות ערב, כשעתיים וחצי לאחר הנחיית הרופא, נמצא רכב שיפנה את החייל לבית החולים, עם מפקד תורן שילווה את הנסיעה. במהלך הנסיעה שוחח החייל עם המפקד התורן והודיע לו כי אביו יגיע לבית החולים, ועל כן אין צורך בהשארת ליווי בבית החולים.

בבדיקת החייל בבית החולים נמצא כי התוספתן התפוצץ, ולכן הוא נותח בדחיפות. במהלך הניתוח נכרת התוספתן, הבטן נשטפה והושאר נקז (לאחר כשבוע נדרשו שטיפות בטן נוספות והושארו שני נקזים). למחרת שוחח המ"מ עם החייל ודרש בשלומו והחייל הודה לו על הסיוע ועל הטיפול הרפואי שניתן לו.

מפקד החטיבה מצא פגם בכך שהמ"מ לא הפנה את החייל לחובש בהתאם למצבו הרפואי. כמו כן מצא פגם בכך שהסמ"פ החליט להשאיר את החייל במאהל הפלוגתי ללא מפגש עם רופא. עוד מצא פגם בכך שלא נשאר מפקד אחראי באוהל, שיכול היה לפקח על מצבו הרפואי של החייל, ובכך שהוא נשאר ללא מפקד מלווה בבית החולים, על אף בקשתו.

מפקד החטיבה החליט לקיים תהליך למידה רוחבי בחטיבה על אירוע זה כדי למנוע הישנות מעשים דומים.

גורמי רפואה בכירים בחנו את הרשומה הרפואית בעניינו של החייל וביררו את טענותיו מול גורמי הרפואה שטיפלו בו. לדבריהם, מצאו פגם באופן התנהלות גורמי הפיקוד, שלא מימשו את אחריותם הפיקודית לפינוי הדחוף של החייל ולא התייעצו עם גורמי הרפואה נוכח מצבו הרפואי.

כן מצאו גורמי הרפואה הבכירים פגם בכך שהחופ"ל לא בדק את החייל בהתאם לנהלים ולא הפנה אותו לגורם רפואי בכיר בשלב מוקדם יותר לבדיקה מקיפה. פגם נוסף נמצא בכך שהחופ"ל לא תיעד את ממצאי המפגשים הרפואיים עם החייל ברשומה הרפואית הממוחשבת.

מסקנות והמלצות

הנציב מצא כי נפלו ליקויים רבים בטיפול בעניינו של החייל, כפי שעמד עליהם מפקד החטיבה: מפקד המחלקה שגה כי לא הפנה את החייל למפגש חובש בהתאם למצבו הרפואי; סגן מפקד הפלוגה טעה כשהחליט להשאיר את החייל במאהל הפלוגתי ללא מפגש רופא; פגם אחר נמצא שלא נשאר מפקד אחראי באוהל כדי לפקח על מצבו הרפואי של החייל; וגם ההחלטה להשאיר את החייל בבית החולים ללא מפקד מלווה, על אף בקשתו, הייתה שגויה.

הנציב קיבל גם את ממצאי הבירור של גורמי הרפואה הבכירים. אלה מצאו פגם בהתנהלות גורמי הפיקוד שלא מימשו את אחריותם הפיקודית ולא התייעצו עם גורמי הרפואה נוכח מצבו הרפואי של החייל. כן נמצא פגם באופן התנהלות החופ"ל, שלא בדק את החייל בהתאם לנהלים; לא הפנה אותו לגורם רפואי בכיר בשלב מוקדם יותר לבדיקה מקיפה; ולא תיעד את ממצאי המפגשים הרפואיים עימו ברשומה הרפואית הממוחשבת.

הנציב הדגיש כי על המפקד מוטלת האחריות לשלומם ולבריאותם של פקודיו. כמו כן, על המפקד לפעול ברגישות הנדרשת ובהתאם לפקודות הצבא ולנהליו, לא כל שכן כשהחייל מביע מצוקה ומקבל הנחיית פינוי רפואית.

הנציב התרשם מתחושותיו הקשות של החייל נוכח התנהלות מפקדיו והחופ"ל באירוע המתואר ומצא כי באירוע זה היו כשלים ערכיים ופיקודיים חמורים, כמפורט להלן:

- החופ"ל, שהיה החובש האחראי בשטח, התנהל באופן לא מקצועי ולא פינה את החייל מייד לקבלת מענה של גורמי הרפואה.
- המ"מ לא עצר את השתלשלות האירועים, בהתאם למחויבותו כמפקד בצה"ל, בכלל, וכמפקדו הישיר של החייל, בפרט, אף שלא שימש המפקד הבכיר בשטח.
- פגם חמור נמצא בכך שהסמ"פ לא פעל ביתר שאת לפנות את החייל מייד לחדר המיון, לאחר שגורמי הרפואה הורו במפורש לעשות כן. מאחר שזה לא מכבר סיים הסמ"פ את שירותו הצבאי, לא היה מקום לצעדים אישיים כלפיו.
- מפקד הגדוד תחקר את האירוע באופן שאינו מספק, היות שלא נתן את הדעת להשלכות ולכשלים שנפלו בהתנהלות הגורמים השונים בעניינו של החייל, דבר שעלול היה להעביר מסר לפקודיו כי אירוע זה אינו חמור דיו.
- בראיית הנציב, במעשים שיש בהם כדי לפגוע באופן חמור במצבו הרפואי של חייל, כפי שקרה באירוע זה, ראוי שגורם בכיר יטפל בהם במלוא חומרת הדין, תוך העברת מסר ברור וחד-משמעי שהתנהלות פסולה מעין זו אינה מקובלת.

נוכח האמור לעיל, ובשל החומרה שהנציב תולה בהתנהלות החופ"ל, המליץ לקצינת הרפואה הממונה לזמנו אליה ולהעיר לו על תפקודו.

כן העיר הנציב בחומרה למ"מ על אופן התנהלותו, כאמור לעיל, והמליץ לתייק את ההערה בתיקו האישי.

הנציב העיר גם למפקד הגדוד, כמי שנושא באחריות הפיקודית במקרה זה, והמליץ לקצין משאבי האנוש החטיבתי לתייק את ההערה בתיקו האישי של מפקד הגדוד ובקובץ הרישום האישי בעניינו.

500149-1-0 – עיכוב בטיפול רפואי עקב ליקויים בהתנהלות גורמי רפואה

רקע

חייל בשירות החובה הלך על המענה הרפואי שניתן לו מגורמי הרפואה ביחידתו ועל אופן התנהלות גורמי הרפואה בעניינו.

פקודות הצבא

הוראת קצין הרפואה הראשי 200.001, שעניינה "סמכויות החובש", קובעת כי כל בדיקה או טיפול רפואי של חובש יתועדו ברשומה הרפואית הממוחשבת. בהיעדר אפשרות לתיעוד ממוחשב, יבוצע תיעוד ידני שיוזן בהקדם למערכת הממוחשבת לכשיתאפשר. עוד קובעת ההוראה כי חובש חייב להפנות חייל לטיפולו של רופא במקרים המפורטים, ובין היתר בעת של ביקור חוזר של חייל, המגיע עקב החמרה במצבו.

ממצאים

בירור הקבילה העלה כי שבוע ימים בדק החובש את החייל כמה פעמים ביחידתו, לאחר שהתעלף ובגין תלונות על כאבי ראש. למרות פניות רבות לחובש על הימשכות התלונות, בדק את החייל פעמיים רופא ביחידה, ולא התרשם ממצאים חריגים. בבדיקתו השנייה ובשל חשד לעילפון, ניתנה לו הפניה לבדיקת קרדילוג.

לאחר ימים מספר שבהם שב החייל לחובש ודיווח על החמרה במצבו, הופנה שוב לרופא. בבדיקה נרשמו מדדים תקינים, לרבות בהאזנה לריאות, והרופא לא ראה להמליץ על טיפול אנטיביוטי. בבדיקה לא נמדד ריווי חמצן בדם, שהוא מדד חשוב בעת שעולה חשד לקיומה של דלקת ריאות.

לאחר יומיים שב החייל ובדק אותו רופא היחידה, וזה לא התרשם מקיומה של דלקת ריאות בשעה שלא עלו ממצאים בהאזנה לריאות. עם זאת, נוכח היעדר שיפור במצב החייל, השאירו הרופא במרפאה להשגחה ולמעקב אחר מדדי חום, דופק ולחץ דם. בהמשך הפנה הרופא את החייל לבדיקה בחדר המיון, ושם הודגמה דלקת ריאות בצילום החזה.

מתגובת הגורמים המקצועיים בחיל הרפואה עלה כי נפלו כמה פגמים בניהול המקרה הרפואי. ראשית בתפקוד הרופא, שלא הנחה על מדידת ריווי חמצן בדם כלל, ומרבית מדידות החום לחייל היו לאחר שקיבל תרופות להורדת חום. בעקבות הקבילה העיר מפקד הרפואה במפקדת הזרוע הממונה לרופא היחידה ועמד עימו על התנהלותו המקצועית הלקויה.

שנית, נמצא פגם בכך שהחובש הפלוגתי חרג מסמכותו על-פי פקודות הצבא, כשלא הפנה את החייל לרופא חרף תלונות חוזרות על מצבו. כן עלה כי לא נמצא בתיקו הרפואי של החייל כל תיעוד למפגשיו עם החובש הפלוגתי. נוכח התנהלותו הלקויה של החובש הפלוגתי הוא הועמד לדין משמעתי על ידי מפקדו.

נוסף על האמור, בעקבות התחקיר של אירוע זה הנחה מפקד הרפואה במפקדת הזרוע הממונה כי כשחיילים פונים תדיר נוכח הימשכות תלונותיהם וללא שיפור במצבם, יש לשקול את הפנייתם לבדיקה בחדר המיון, ולא להשאירם להשגחה במרפאה. כמו כן, לקחי הקבילה הופצו לכל הגורמים המטפלים בזרוע הממונה.

מסקנות וסיכום

הנציב קיבל את ממצאי התחקיר שערכו גורמי הרפואה, ולפיו נפלו פגמים בהתנהלות גורמי הרפואה בעניינו של החייל: רופא היחידה לא הנחה על בדיקות מתאימות, כאמור לעיל; החובש חרג מסמכותו ולא הפנה את החייל לבדיקת רופא, חרף תלונותיו החוזרות על החמרה במצבו; והתיעוד הרפואי בעניינו של החייל לקה בחסר.

עם זאת, בשעה שננקטו צעדי משמעת וצעדים ארגוניים שיש בהם כדי למנוע את הישנותם של מעשים דומים בעתיד, לא התערב עוד הנציב בנושא זה.

מלבד זאת, הנציב מצא כי החלטות רופא היחידה התקבלו בהתאם לשיקול דעתו המקצועי, על-בסיס הממצאים שעלו בבדיקות החייל, וכי העיכוב שחל באבחנת מצבו הרפואי נבע מהיעדר תמונה קלינית המתאימה לדלקת ריאות.

500223-7-0 – מענה רפואי ויחס בלתי הולמים של רופא כלפי חייל

רקע

חייל בשירות החובה הלין על התנהלותו ועל יחסו של רופא יחידתו כלפיו, שבין היתר, איים כי יסריט את המפגש עם החייל.

ממצאים

מבירור הקבילה עלה כי במהלך בירור רפואי שעבר החייל בשל כאבי גב שמהם סבל, ביקש להיבדק על ידי רופא היחידה כדי שיאשר את ההקלות התפקודיות שהמליצו לו רופאים מומחים. החייל הגיע למזכירת המרפאה ביחידתו, וזו הסבירה לו כי עליו לקבוע תור או להיבדק על ידי חובש שיעריך את מצבו ויקבע את דחיפות האירוע. החייל התרעם על הדברים והתבטא כלפי סגל המרפאה באופן שאינו הולם. הרופא, ששמע את המתרחש מחדרו, קיבל את החייל לבדיקתו, לפני משורת הדין.

בבדיקה הסביר הרופא לחייל כי מאחר שההמלצות אינן עולות בקנה אחד עם פקודות הצבא ועם ההנחיות המקצועיות בתחום, הוא אינו מוצא מקום לאשרן. בתגובה הביע החייל את מורת רוחו מהדברים והטיח ברופא האשמות על טיפול לא מקצועי ועל שאינו מתחשב במצבו.

במהלך השיחה, בלהט הרוחות, שאל הרופא את החייל אם הוא מקליט את חילופי הדברים ביניהם. לאחר שהחייל שלל את הטענה ציין הרופא כי כדי לתעד את חילופי הדברים, יקליט בעצמו את השיחה. בשלב זה החל החייל להסיר מעליו את בגדיו ודרש כי הרופא יערוך לו בדיקה גופנית. הרופא ענה כי אם החייל לא יחדל ממעשיו, הוא יאלץ להסריט את המתרחש בחדר. למרות זאת, הרופא לא עשה כן אלא דרש מהחייל להפסיק את מהלך המפגש ולהמשיכו בנוכחות מפקד המרפאה בלבד.

הרופא שלל את טענת החייל כי זלזל בו או השתמש בשפה שאינה הולמת וציין כי דבריו נאמרו בשעה שחש מאוים.

גורמי הרפואה הבכירים בחיל הממונה על יחידת הרופא העירו לו ועמדו עימו על כך שלמרות שחש מאוים בעת המפגש הרפואי, פעולות של הקלטה והסרטה, בין שמומשו ובין שלא מומשו – אינן הולמות מפגש רפואי ואין לנקוט אותן. כן שוחחו עם הרופא על דרכי פעולה אפשריות באירוע מעין זה, כגון הסברה למטופל כי אינו חש בנוח עם המצב, סיום המפגש הרפואי בטרם עת ויציאה מהחדר או בקשה לצרף למפגש גורם רפואי נוסף.

מסקנות וסיכום

הנציב התרשם כי המפגש הרפואי בין החייל לרופא היחידה היה טעון, ובמהלכו השמיע הרופא אמירות שיכולות להתפרש כמתריסות ושיש בהן כדי לדרדר את מהלך השיח.

עוד מצא הנציב כי התנהגות החייל כלפי הגורמים המטפלים השונים התאפיינה בתובענות ובבוטות, שאינן מקובלות או ראויות בנסיבות אלו.

למרות זאת, גם בהינתן התנהגותו זו של החייל, להבנת הנציב, ראוי היה כי הרופא ינהג אחרת ולא יחריף את השיח אלא יסיים את המפגש עד להשבת הסדר על כנו.

בראיית הנציב, מצופה מגורמים מטפלים כי ישכילו להפריד בין התנהלות מטופל ובין מילוי החובה המצופה מהם על-פי נורמות השירות ואמות המידה המקצועיות.

נוכח האמור לעיל, קיבל הנציב את תוצאות הבירור שערכו גורמי הרפואה בחיל הממונה על יחידת הרופא ואת הצעדים שנקטו כדי להבטיח מניעת הישנות מעשים דומים.

337245/5 – הטמעת עדכוני ספר הפרופילים בקרב כל גורמי הרפואה

רקע

חייל בשירות החובה הליון על שיבוצו כלוחם חרף מצבו הרפואי.

ממצאים

בירור הקבילה העלה כי טרם גיוסו של החייל הותאם לו בלשכת הגיוס פרופיל רפואי 72 על-רקע בעיה לבבית, בהתאם לממצאים שעלו בבדיקותיו כפי שהעביר ללשכת הגיוס. על-פי מדיניות ספר התקנות לקביעת כושר בריאותי (להלן: ספר הפרופילים) באותה העת, הלם הפרופיל שהותאם לחייל את מצבו הבריאותי. גם בפרק הזמן שחלף עד למועד גיוסו של החייל, לא הועברו ללשכת הגיוס חוות דעת נוספות מטעמו. לפיכך, עם גיוסו בחודש מרץ 2018, שובץ החייל כלוחם בחיל השריון.

כחצי שנה לאחר גיוסו הציג החייל לרופא ביחידתו את סיכום בדיקתו הקרדיולוגית, ובה צוינו ממצאי בדיקת דימות על-שמעי של הלב (אקו לב) שהדגימה הרחבה באבי העורקים.

בהתאם לממצאים שעלו בבדיקה הקרדיולוגית, זומן החייל לשיחה עם רופא הגדוד, וזה הסביר לו כי נוכח הממצאים שעלו אינו כשיר לשרת כלוחם בחיל השריון. כמו כן הפנה הרופא את החייל לוועדה רפואית להערכת מדרג כשירותו הרפואית לשירות צבאי.

במהלך חודש נובמבר 2018 התייצב לפני ועדה רפואית, ובה הותאם לו שוב פרופיל רפואי 72, אך גורם בענף המיון הרפואי שבמחלקת שירותי הבריאות של חיל הרפואה הבהיר כי לאחרונה עודכן ספר הפרופילים, ורופאת הוועדה התאימה לחייל בטעות את סעיף הליקוי הישן ההולם את מצבו. בעקבות הקבילה העיר לרופאה ועמד עימה על טעותה.

בהמשך החודש פסל רופא הגדוד את החייל משירות כלוחם והפנה אותו לבדיקת קרדיולוג צבאי, לצורך הערכה חוזרת של מדרג כשירותו הרפואית לשירות צבאי. ראש תחום הקרדיולוגיה בצה"ל בדק את החייל והמליץ על החמרת מדרג הפרופיל ל-64 וקבע כי החייל אינו כשיר לשרת כלוחם בחיל השריון. כעבור זמן-מה התייצב החייל לפני ועדה רפואית נוספת, בה הותאם לו פרופיל רפואי 64, בהתאם להמלצת הקרדיולוג.

מסקנות והמלצות

הנציב התרשם כי מדרג הפרופיל השגוי שהותאם לחייל מקורו בטעות שנעשתה בתום לב, על רקע שינוי שחל בספר הפרופילים כמה חודשים טרם כינוס הוועדה הרפואית בעניינו של החייל. מאחר שננקטו הצעדים הנדרשים כלפי הגורם הרפואי המעורב, לא מצא הנציב מקום להמלצות אישיות מטעמו.

כן מצא הנציב כי היקף בעייתו הלבבית של החייל הובאה לידיעת גורמי הרפואה רק בשלבים מאוחרים של הכשרתו, לכן לא היה בידם כדי לבחון את כשירותו לשיבוצ קודם לכן.

עוד למד הנציב כי זה לא מכבר עודכן מדרג כשירות החייל לשירות צבאי, והמדרג ישקף נאמנה את מצבו הבריאותי. אף בדק את החייל ראש תחום הקרדיולוגיה בצה"ל, וזה קבע כי אינו כשיר לשרת כלוחם בחיל השריון.

בד בבד הדגיש הנציב, כי מדרג כשירותו הרפואית של חייל הוא חלק מכריע ממכלול השיקולים המובאים בחשבון על ידי גורמי כוח האדם בצה"ל בבואם לשבץ חייל במערכים השונים. טעות בקביעת מדרג הכשירות עלולה להעמיד את החייל במצב שמסכן את בריאותו.

לפיכך המליץ הנציב לראש ענף המיון הרפואי במחלקת שירותי הבריאות של חיל הרפואה כי יודא את הטמעת ספר הפרופילים המעודכן בקרב כל גורמי הרפואה בחיל הרפואה.

337294/3 – עדכון גורמי 'מיטב' בהחלטות ועדה רפואית עליונה לערעורים

רקע

חייל בשירות החובה הלין על משך הטיפול הארוך בבקשת הערעור על הפרופיל הרפואי שנקבע לו, בקשה אותה העביר לענף המיון הרפואי שבמחלקת שירותי הבריאות של חיל הרפואה.

ממצאים

בעת בירור הקבילה עלה כי בחודש יולי 2018 נדונה בקשת החייל לערער על החלטת הוועדה הרפואית בעניינו, ולפיה אינו כשיר לשירות ביטחון. בעת הדיון נקבע כי נדרשת חוות דעת נוספת, ולפיכך נקבע תור לבדיקת החייל בענף הקליני שבמחלקת בריאות הנפש.

כעבור כשלושה חודשים בדק פסיכיאטר במחלקת בריאות הנפש את החייל וראה לזמנו לדיון חוזר בוועדה העליונה לערעורים, ובמסגרתה הותאם לו פרופיל 64, המאפשר את חזרתו לשירות צבאי.

במהלך חודש דצמבר 2018 פנה בא-כוחו של החייל כמה פעמים למוקד הפניות של חיל הרפואה והלין על שטרם הוחזר לשירות ביטחון.

מבדיקת המקרה עלה כי החלטת הוועדה העליונה לא הובאה לידיעת גורמי כוח האדם המתאימים ב'מיטב', וכי קצין מדור הוועדות הרפואיות היה חדש בתפקידו. הוא סבר בטעות כי עם עדכון הפרופיל הרפואי בתיקו הרפואי של החייל יתעדכן המידע באופן מקוון בכל יתר מערכות המידע הצבאיות.

מבירור הקבילה עלה כי כיום הוסדר הליך העברת המידע, כך שקצין מדור הוועדות הרפואיות מעביר את כל הנתונים המתאימים לגורמי כוח האדם מייד בתום כל ועדה. בחודשים האחרונים אף הוסדרה קבלת כל הפניות לענף המיון הרפואי, לרבות ערעורים, באמצעות מוקד הפניות של חיל הרפואה, דבר המאפשר בקרה ומעקב אחר התקדמות הטיפול בענייני החיילים.

מסקנות וסיכום

הנציב מצא כי העיכוב שחל בחזרת החייל לשירות, משנקבע לו פרופיל רפואי בתחום הכשירות לשירות צבאי בוועדה העליונה לערעורים ועד לשיבוצו מחדש – נבע מחוסר בקיאותו של קצין מדור הוועדות הרפואיות בהליך העברת המידע בין גורמי הרפואה לגורמי כוח האדם ב'מיטב'.

עם זאת, הנציב התרשם כי ננקטו הצעדים הארגוניים הנדרשים למניעת הישנותם של מעשים מסוג זה בעתיד, ועל כן לא ראה להתערב עוד.

500963-7-0 – טיפול רפואי לקוי מצד רופא וחובש ביחידה

רקע

חייל בשירות החובה הלך על המענה הרפואי הלקוי שניתן לו מגורמי הרפואה ביחידתו.

פקודות הצבא

הוראת קצין הרפואה הראשי 200.001 בנושא "סמכויות החובש" מפרטת את תפקידי החובש בצה"ל ואת סמכויותיו, ובתוך כך קובעת כי חובש חייב להפנות את החייל לטיפולו של רופא בתוך 24 שעות מרגע הפנייה, בין היתר, בכל כאב חזק או מתגבר בכל איבר או אזור שהוא בגוף; בכל מקרה שבו דורש החייל לראות רופא; כשנמדד דופק במנוחה מעל 100; ובכל אירוע אחר שבו אין החובש יודע כיצד לטפל או יש לחובש ספק.

ממצאים

בירור הקבילה העלה כי במהלך חודש פברואר 2019 פנה החייל למרפאת יחידתו והלך על שהוא סובל זה יומיים מכאבי בטן. חובש המרפאה בדק את החייל וציין כי לדעתו מדובר בתופעת לוואי של תרופה שהוא נוטל. במפגש זה נבדקו מדדי גופו של החייל ונמצא דופק מהיר, אך לחץ הדם והחום היו תקינים.

חובש המרפאה מסר את המידע הרפואי לחובש פלוגת המפקדה, וזה עדכן את קצין הרפואה הגדודי (להלן: קרפ"ג) במצבו של החייל. על סמך הדיווח החליט הרופא כי אין צורך בבדיקת רופא דחופה. עם זאת, לא נקבע לחייל תור לבדיקת רופא במועד מאוחר יותר.

כעבור כמה ימים פנה החייל למרפאת 'ביקורופא' בשל אותן תלונות והופנה להמשך בירור בחדר המיון. בבית החולים אובחן החייל עם מורסה באזור התוספתן, וזו טופלה באופן שמרני במהלך האשפוז מכיוון שהוחלט שלא לנתח את החייל לניקוז המורסה.

מתחקור האירוע של קצין הרפואה האוגדתי (להלן: קרפ"א) הממונה על יחידת החייל נמצאו כמה פגמים בטיפול בו: ראשית, הקרפ"ג שגה בשיקול הדעת, כשקישר את כאבי הבטן לתופעת לוואי תרופתית, ללא גיבוש אבחנה מבדלת וללא בירור המדדים שנלקחו; שנית, על-פי פקודות הצבא רופא היה צריך לבדוק את החייל בהקדם בשל הדופק המהיר שנמדד; שלישית, השיח בין הקרפ"ג לחובש היה לקוי ולא נקבע לחייל תור לבדיקת רופא בתוך פרק זמן סביר, גם אם המקרה לא היה דחוף; ולבסוף, התייעצותו של חובש פלוגת המפקדה עם הרופא לא תועדה.

הקרפ"א הדגיש כי מצבו הרפואי המסוכן של החייל אובחן באיחור בשל פגם ברצף הטיפול, ולא בדק אותו הקרפ"ג בדחיפות מאחר שהחובש לא דיווח ישירות לרופא על מדד לא תקין. לדברי הקרפ"א, מצופה מרופא יחידה לדרוש העברת מידע רפואי שלם, לרבות מדדים חיוניים, הגם שלעיתים מתקבלת תמונה חלקית מהחובש – דבר שהיה יכול להקדים את בדיקתו הרפואית של החייל. קצין הרפואה הפעילה בפיקוד הממונה על היחידה וקצינת הרפואה החטיבתית שוחחו עם הקרפ"ג על המקרה ועל היוכלה (פוטנציאל) הטמונים במצבים רפואיים מסוג זה ועמדו עימו על חומרת המקרה.

מאחר שכשלים אלו משקפים חוסר חתירה לטיפול ורמה מקצועית נמוכה, נזף הקרפ"א בקרפ"ג על התנהלותו במקרה זה. הקרפ"ג הפיק לקחים מהמעשה לשיפור התנהלות המרפאה.

לקחים נוספים שהופקו מתחקור המעשה כוללים חידוד ההנחיה לחובשים לדווח לרופא היחידה מייד וישירות, שלא באמצעות גורם שלישי, על מדד חריג שמתגלה בבדיקה. כן חודדה אחריות רופא היחידה לדרוש העברת מדדים מתאימים, גם אם

החובש המדוווח לא העבירם. הלקחים מתחקור האירוע הופצו לכל גורמי הרפואה בגדוד.

מסקנות וסיכום

הנציב מצא פגם במענה הרפואי שנתן רופא היחידה לחייל בשעה שהמידע הרפואי לגביו הועבר באופן חלקי, ועל כן לא זומן לבדיקת רופא בזמן, וחל עיכוב באבחנה הרפואית בעניינו.

הנציב קיבל את צעדי המשמעת שננקטו כלפי הקרפ"ג וכן את הצעדים הארגוניים שננקטו למניעת הישנות מעשים דומים בעתיד, ועל כן לא התערב עוד בעניין.

501302-8-0 – אי-קבלת מכשיר רפואי בשל טעות הספק

רקע

נגד בשירות הקבע הלין על אי-קבלת מכשיר שמיעה שלו היה זכאי.

ממצאים

מבירור הקבילה עלה כי בתאריך 27 באוגוסט 2018 נועד הנגד עם קצינת שימור השמע בצה"ל וקיבל ממנה הפניה להתאמת מכשיר שמיעה. הוסבר לו כי מסירת מכשיר השמיעה לא תאוחר ממועד שחרורו משירות הקבע, שהיה קבוע לתאריך 25 בדצמבר 2018. מועד זה תועד על ההפניה לספק מכשיר השמיעה.

במהלך חודש אוקטובר 2018 הגיש את הטפסים הנדרשים לספק מכשיר השמיעה. בהמשך לכך נקבעו לו פגישות להתאמת מכשיר השמיעה בתאריך 6 בנובמבר 2018 ובתאריך 11 בדצמבר 2018 – פגישות שאליהן לא התייצב בשל מחלה (בפעם הראשונה) ובשל בקשת הספק לדחות את הפגישה (בפעם השנייה).

לנגד נקבעה פגישת התאמה נוספת לתאריך 25 בדצמבר 2018, אך לדברי נציגי הספק הנגד הגיע אליה באיחור, ולכן לא היה אפשר לטפל בו. הנגד מסר בתגובה כי הגיע לפגישה זו בזמן, אך לאחר המתנה של למעלה משעתיים בתור נשלח לביתו, ופקידת הקבלה הודיעה לו כי ניתן יהיה לבצע את ההתאמה גם במועד מאוחר יותר, מאחר שהטיפול בעניינו כבר החל – מידע שהתברר בהמשך כשגוי.

נציגי הספק קבעו לנגד פגישה נוספת לתאריך 30 בינואר 2019, אז התברר כי לא יוכל לקבל את מכשיר השמיעה משום שהשתחרר משירותו הצבאי. בתגובה פנה הנגד דרך גורמי מרפאת יחידתו לבירור הסוגיה עם קצינת שימור השמע בצה"ל.

ראש מחלקת שירותי הבריאות בצה"ל מסר בתגובה על הקבילה כי מאחר שניתנו לנגד אפשרויות אחדות להקדים את פגישת ההתאמה, והגם שמוכרים אילוצים המונעים מלהגיע לפגישות שנקבעו, הרי נוכח פרק הזמן הממושך שעמד לרשותו להשלים את הטיפול בבעיה וההסברים המדויקים שקיבל מקצינת שימור השמע בצה"ל – ראוי היה כי יממש את אחריותו לקידום הטיפול.

עוד ציין ראש מחלקת שירותי הבריאות כי עומדת לנגד האפשרות לפנות לקופת החולים שאליה הוא משתייך לאחר שחרורו לשם קבלת מכשיר שמיעה. נוסף על כך, באפשרות הנגד להגיש תביעה למשרד הביטחון בבקשה להכיר בפגיעה בשמיעה שנגרמה לו בעת שירותו הצבאי, ואם הבקשה תאושר יסופק לו מכשיר שמיעה במימון האגף לשיקום הנכים במשרד הביטחון.

בעקבות הקבילה חודדו לספק מכשירי השמיעה הנהלים לעניין תוקף ההפניות שמפנה חיל הרפואה.

מסקנות והמלצות

הנציב מצא פגם בכך שנציגי ספק מכשירי השמיעה לא עשו די כדי לספק לנגד את המכשיר שאושר לו עד למועד שחרורו משירותו הצבאי.

כן מצא הנציב כי לנוכח הנסיבות שתוארו לעיל מוטב היה לו גורמי הרפואה בצה"ל היו פועלים לתיקון המצב ומאשרים לנגד לקבל את המכשיר גם לאחר שחרורו משירות הקבע.

נוכח האמור לעיל, ומאחר שאספקת מכשירי השמיעה אושרה לנגד בסמוך לשחרורו מצה"ל, לאחר שנים רבות במערכת הצבאית, ונוכח הפגם שנפל בהתנהלות נציגי ספק מכשירי השמיעה – המליץ הנציב לראש מחלקת שירותי הבריאות בצה"ל לאשר לנגד לקבל מכשיר שמיעה במימון צה"ל.

501262-8-0 – המלצות רופאים מומחים להקלות בחוליים שאינם מכוסים
בהנחיות ענף המיון הרפואי

רקע

חייל בשירות החובה הלין על אי-כיבוד המלצות רופא מומחה בעניינו בדבר מחלת העור שהוא סובל ממנה.

פקודות הצבא

הנחיית ענף המיון הרפואי 06-010 בנושא "פטור מגילוח" קובעת כי ההתוויות למתן פטור מגילוח הן קיומם של מעל 20 נגעים מוגלתיים באזורי הגילוח, כוויות נרחבות באזורי הגילוח או תפרים באזורי הגילוח. ההנחיה מדגישה כי באופן כללי לא יאושר פטור קבוע מגילוח מסיבות רפואיות, וכי במקרים חריגים בסמכות קצין רפואה מוסמך להאריך את הפטור לתקופה של עד חצי שנה.

הנחיית ענף המיון הרפואי 06-009 בנושא "פטור מלבישת מדים" קובעת כי ההתוויות למתן פטור מלבישת מדים הן רְגָשָׁת (אלרגייה) לבד דקרון או דלקת עור אֶטוֹפִית.

הנחיית ענף המיון הרפואי 06-007 בנושא "פטור מתספורת צבאית" קובעת כי ההתוויות למתן פטור מתספורת צבאית הן פגמים קוסמטיים או צלקות נרחבות, ובמחלת עור המערבת את קו השיער, כדוגמת סִפְחַת (פסוריאזיס), יש מקום לשקול לאשר פטור זמני.

ממצאים

מבירור הקבילה עלה כי רופא עור בדק את החייל והתרשם ממחלת סִפְחַת פעילה. הרופא המומחה המליץ כי כל עוד התפרחת פעילה, יתאימו לחייל ההקלות האלה: פטור מתספורת צבאית, פטור מגילוח זקן ופטור ללבישת מדי כותנה.

אחרי כן הנפיק רופא היחידה לחייל את הפטורים שהומלצו לו לשבועיים. בד בבד פנה הרופא לקצין הרפואה הפעילה (להלן: קרפ"פ) בבקשה לאשר הקלות ממושכות לחייל. הקרפ"פ דחה את הבקשה והסביר כי לצורך הדיון בה יש להעביר תמונה של הנגעים בפנים ובקרקפת. הקרפ"פ הוסיף כי אינו רואה קשר בין סוג המדים שלובש החייל ובין מחלתו והמליץ ללבוש מדים רגילים במידה רחבה יותר.

בעת הבירור הובהר כי ככלל, על-פי ההנחיות המקצועיות, לא ניתן לאשר פטור ממדים במחלת ספּחַת, ואילו פטור זמני מתספורת צבאית או מגילוח יינתן רק באישור הקרפ"פ ובהתאם למצבו הנוכחי של החייל והיקף המחלה.

על אף תשובת הקרפ"פ, האריך רופא היחידה את הפטור לחייל בשבועיים נוספים.

בעקבות הקבילה בדק ראש תחום העור בצה"ל את החייל והוסבר לו כי הספּחַת אינה מקנה פטור קבוע מלבישת מדי דקרון. עם זאת, מאחר שהחייל המשיך בטיפול ריפוי באור (פוטותרפיה), המליץ ראש תחום העור להאריך בחודשיים נוספים את הפטור למדי כותנה ואת הפטור מגילוח. הוא הבהיר כי פטור מגילוח ניתן לחייל בשל החשיפה לקרינה בטיפול ריפוי באור, הנערכים ללא כיסוי הפנים, ולא בשל הספּחַת על הפנים.

אשר לפטור להארכת שיער, ציין ראש תחום העור כי בבדיקה מצא כי חומרת הנגעים בקרקפת היא התוויה להארכת הפטור.

ראש תחום העור בצה"ל הסביר כי בדק את החייל כשלושה חודשים לאחר בדיקת רופא העור הראשון, ולכן אין בהכרח זהות בין הבדיקות. עם זאת, הוא תמך בהמלצות שניתנו לחייל מרופא העור וסבר כי הפתרון שהציע לחייל הקרפ"פ, ללבישת מדים רחבים יותר, אינו סביר. עוד הדגיש ראש תחום העור כי הפטור שניתן לחייל היה ללבישת מדי א' מכותנה, ולא למדי ב'.

נוסף על כך, ראש התחום התרשם כי הקבילה מעלה סוגיה חשובה ועקרונית, שכן הנחיות ענף המיון הרפואי אינן מכסות את כל המצבים הרפואיים המצדיקים מתן פטור רפואי. לדבריו, לא ניתן לכתוב הוראות שיכסו את כל המצבים האפשריים, ולכן נכון שרופא מומחה צבאי יוכל להביע את שיקול דעתו וגורמי ענף המיון הרפואי יכבדו המלצות אלו.

ראש ענף המיון הרפואי במחלקת שירותי הבריאות מסר בהתייחסו לתגובתו של ראש תחום העור בצה"ל, כי בשל ההבדלים הרבים הקיימים בין המלצות רופאים מומחים, הוגדרו ראשי תחומים בתחומי מומחיות מרכזיים בצה"ל, והמלצותיהם מקובלות על ענף המיון הרפואי.

ההמלצות של ראש תחום העור בצה"ל התקבלו, וגורמי הרפואה ביחידת החייל הונחו להתאים עבורו את ההקלות שהומלצו לו.

מסקנות וסיכום

הנציב מצא כי בעקבות הקבילה בחנו גורמי הרפואה המוסמכים שנית את מצבו הרפואי של החייל וראו לכבד את המלצות ראש תחום העור בצה"ל ולהתאים לו את ההקלות התפקודיות הנדרשות למצבו.

הנציב התרשם כי אי-אפשר לעגן בפקודות הצבא את כל החוליים האפשריים, וכי חשוב לדון בכל מקרה לגופו. רופאים עשויים לתת חוות דעת שונות, וכדי להתגבר על פערים אלו, בחלק מהתחומים הרפואיים הוגדר ראש תחום, קצין בדרגה בכירה, שהמלצותיו מקובלות על ענף המיון הרפואי.

במצב דברים זה ומאחר שהותאמו לחייל ההקלות שלהן נדרש, לא מצא הנציב מקום להתערב עוד בעניין.

502101-9-0 ו-503542-8-0 – עיכוב בהתייחסות רופא לתוצאות בדיקות מעבדה

רקע

חיילת וקצינה בשירות החובה הלינו על עיכוב בהתייחסות רופאים לתוצאות בדיקות מעבדה חריגות.

ממצאים

מבירור אחת הקבילות עלה כי החיילת הלינה על כאבי בטן, ובמסגרת הבירור הרפואי עברה בדיקות דם, ובהן נמצאו ערכי המוגלובין נמוכים המעידים על מיעוט דם (אנמיה) חמור. רופא היחידה הגיב על תוצאות הבדיקה כעבור כחודש ימים, והנחה אותה לחזור על הבדיקה לאימות האבחנה. גם הבדיקות החוזרות הדגימו ערכי המוגלובין נמוכים ומיעוט דם. הרופא רשם לה טיפול תרופתי בכדורי ברזל, הפנה אותה לבדיקת מומחה בהמטולוגיה ולוועדה רפואית, והתאים לה פטור ממאמצים.

בבירור עם מפקד המרפאה עלה כי חל עיכוב בהתייחסות לבדיקות הדם הראשונות של החיילת מאחר ששניים מרופאי היחידה נעדרו לתקופה ממושכת.

הגורם הרפואי הבכיר שהגיב על הקבילה מצא כי רופא היחידה צדק בהחלטתו להפנות את החיילת לבדיקות דם חוזרות לאישוש תוצאות הבדיקה, אולם בשל דחיפות האבחון והטיפול מוטב היה להפנותה לערוך בדיקה חוזרת בחדר המיון ולשקול לטפל בה בעירוי ברזל.

נוכח הפגמים שנמצאו בניהול המקרה שוחח הגורם הרפואי הבכיר עם גורמי הרפואה המתאימים ועם רופאי המרפאה ועמד איתם על שגיאותיהם. כמו כן, הגורם הממונה על תחום הרפואה במפקדת שירותי הרפואה זימן את רופא היחידה לשיחה, שבה חנך אותו והדגיש לפניו את איכות השירות והטיפול המצופים מרופא בצה"ל.

מפקדת מכלול המעבדות במרכז הרפואה האזורי מסרה כי במקרים שבהם נמצאים ערכים חריגים בבדיקות מעבדה, מועבר דיווח טלפוני מיידי לרופא היחידה, ובהיעדרו לקצין הרפואה הממונה. הודעה טלפונית על תוצאה חריגה של בדיקת המוגלובין נמסרת לרופא רק בערכי המוגלובין הנמוכים מאלו שנמצאו אצל החיילת, ועל כן במקרה זה לא נמסרה הודעה לרופא.

מבירור הקבילה השנייה עלה כי למחרת קליטת תוצאות בדיקת המעבדה שעברה הקצינה, שהדגימו ערכי המוגלובין נמוכים המעידים על מיעוט דם, עיין הרופא בתוצאות הבדיקות וביקש לזמנה לבדיקה בטווח של שבועיים. הזימון הוארך פעמיים בטווח של כחודש וחצי, כיוון שהקצינה לא הגיבה על הזימונים ולא התייצבה במרפאה בעניין זה, בין היתר בשל אי-זמינות טלפונית.

בפרק הזמן האמור בדק רופא אחר את הקצינה ביחידתה, בנושא אחר, ולא ניתנה התייחסות לעניין בדיקות הדם.

בעקבות הקבילה נערכה שיחה בנושא עם הרופא, ומבקר חיצוני צפוי לערוך לו בקרת איכות והדרכה על התנהלות ניהולית.

נוסף על האמור, הודגש לקצינה כי מוטלת עליה האחריות למצבה הרפואי, וכי קיימת נגישות לתוצאות הבדיקות דרך האתר של צה"ל במרשתת. כן הובהר לחובשים במרפאה כי כשמטופל אינו זמין טלפונית, יש לשלוח גם הודעה בדואר האלקטרוני, ובבעיה קלינית חמורה יש לערב את המפקדים, הן של המרפאה והן של המטופל, ולתעד את כל ההתנהלות ברשומה הרפואית הממוחשבת.

מסקנות וסיכום

הנציב התרשם כי בשני המקרים נפל פגם בהתנהלות רופאי היחידות: במקרה הראשון, נוכח ערכי המוגלובין הנמוכים של החיילת היה מקום להפנות לבדיקת דם חוזרת בחדר מיון ולא להפנות לבדיקה חוזרת במעבדה; ובמקרה השני, היה מקום לעדכן את הקצינה במועד על תוצאות בדיקות הדם החריוגות – ליקוי שלו היו שותפים גורמים נוספים במרפאת היחידה.

עם זאת, נוכח הצעדים שננקטו, ומאחר שהופקו הלקחים הנדרשים, כאמור, למניעת הישנות מעשים דומים, לא התערב עוד הנציב בקבילות אלה.

502379-1-0 – חובת לבישת מדים לקבלת טיפול רפואי

רקע

קצין בשירות הקבע הלין על הנחיית חיל הרפואה כי על כל המשרתים בצה"ל להתייצב במדים כשהם נדרשים לבדיקה רפואית במרפאה צבאית.

פקודות הצבא

הוראת קבע אגף כוח האדם 33-05-01, שעניינה "כללי הופעה ולבוש", קובעת כי התייצבות במתקני הצבא היא בלבוש צבאי תקני בלבד.

ממצאים

בירור הקבילה העלה כי ההנחיה בדבר התייצבות בלבוש צבאי במרפאות צבאיות הופצה במהלך שנת 2017. בעקבות הקבילה נמצא לנכון להקים ועדה לשם כך. זו תבחן את ההנחיה ותציג את תוצאותיה לקצין הרפואה הראשי, שיעדכן את ההנחיה מטעם חיל הרפואה לפי שיקול דעתו.

גורמי המשמעת בצה"ל הבהירו כי הנחיית חיל הרפואה תואמת את פקודות הצבא ואת המדיניות בנוגע להגעה לבסיסי הצבא בלבוש צבאי.

ראש ענף שירותי הרפואה בצה"ל מסר כי מעיון בתיקו הרפואי של הקצין לא מצא מניעה רפואית להגעתו בלבוש צבאי מלא למרפאות הצבא.

מסקנות והמלצות

בראיית הנציב, הגם שחשוב לשמור על כללי המשמעת וההופעה הצבאית גם בעת קבלת טיפול רפואי, יש לבחון את הסדרת הכללים בנושא שלא ייפגעו הזכויות הרפואיות ושלא יעוכב הטיפול הרפואי.

על כן המליץ הנציב לגורם המתאים בחיל הרפואה לסיים את בחינת עדכון הנחיית חיל הרפואה בנושא זה, עם תום הצגת תוצאות הוועדה שמונתה, ולעדכנו בדבר.

502381-9-0 ו-503705-5-0 – התבטאויות בוטות ופוגעות של רופא

רקע

שני חיילים בשירות החובה הלינו על יחסו ועל התנהלותו הבלתי הולמת של אותו הרופא כלפיהם, בשני מקרים שונים.

ממצאים

מבירור **הקבילה הראשונה** עלה כי הרופא ציין בתיקו הרפואי של החייל את ההערה 'חחחחחח!' לצד תיעוד המלצות נירולוג לימי מנוחה ברשומה הרפואית הממוחשבת ואף בהפניה שניתנה לחייל לבדיקת סי-טי.

הרופא מסר בתגובה כי ציין את ההערה האמורה כהסתייגות מחוסר ההלימה בין מצבו הקליני של החייל ובין המלצות הנירולוג לימי מחלה ממושכים עד סיום הבירור. על כן, בהערתו למעשה התייחס להמלצה הרפואית, ולא לחייל באופן אישי.

בעקבות קבילה זו נזפה מפקדת המרפאה ביחידה ברופא, והובהר לו חד-משמעית כי תכתובת שכזו אינה מקובלת. קצינת הרפואה החילית הממונה מסרה כי הרופא לקח לתשומת ליבו את ההערה, למד ממנה ויימנע מהתנסחות דומה בעתיד.

כעבור כמה חודשים הוגשה **קבילה נוספת**, ובה הלינה חיילת על שאותו רופא אמר לה במהלך מפגש רפואי: "בפעם הבאה תגידי לחברים שלך לשים קונדום".

מפקדת המרפאה מסרה כי הרופא בדק את החיילת בשל בעיה גינקולוגית והסביר לה על אופי המחלה שממנה היא סובלת ועל הטיפול בה, כולל הצורך בשימוש באמצעי מניעה חוצצים, כגון קונדומים, למניעת הדבקה.

בהמשך אותו היום פנה מפקד החיילת אל מפקדת המרפאה וטען שהחיילת נפגעה מיחס הרופא. למחרת זומנה החיילת לשיחה עם מפקדת המרפאה ומסרה כי נפגעה מאוד מהתבטאותו של הרופא. הוסבר לה כי על רופא חלה מחויבות להסביר על דרכים למניעת מחלות מין. כמו כן, מפקדת המרפאה נענתה בחיוב לבקשת החיילת לעבור לטיפולו של רופא אחר.

בהמשך זומן הרופא לשיחת הבהרה עם המפקד הממונה על המרפאה, קצין בדרגת סגן-אלוף. הרופא מסר בשיחה זו כי חובתו להסביר על דרכים למניעת הדבקה במחלות, אך ציין כי בדיעבד נכון היה לשוחח על כך בשלב מוקדם יותר של המפגש. הרופא מסר כי הבין שדבריו היו צריכים להיאמר בצורה רגישה יותר.

מסקנות וסיכום

הנציב קיבל **במקרה הראשון** את ממצאי בדיקת קצינת הרפואה החילית, שמצאה פגם באופן התנהלות הרופא, כשתיעד ברשומה הרפואית הממוחשבת את הסתייגותו מההמלצות שניתנו לחייל תיעוד פוגעני ולא ראוי.

תיעוד ראוי ומכבד הוא חלק מטיפול נאות, ועל גורמי הרפואה להקפיד כי אין בתיעודם ברשומה כדי לזלזל או לפגוע בכבוד המטופל, אף לא למראית עין.

עם זה, נוכח הצעדים שנקטה מפקדת המרפאה ביחידה למניעת הישנות מעשים דומים, כשנזפה ברופא והבהירה לו חד-משמעית כי אופן תיעודו אינו מקובל – נחה דעת הנציב, והוא לא ראה להתערב עוד.

במקרה השני התרשם הנציב כי נפל פגם ביחס הרופא כלפי החיילת בשעה שהתבטא בצורה לא נאותה, שגרמה לה לתחושה לא נעימה.

הפגנת כבוד, הגינות ואמפתיה מאת המטפל, תוך שמירה על שקיפות ושיתוף המטופל בשיקולים, העומדים בבסיס קבלת ההחלטות לגביו – הם היוצרים את מרקם היחסים העדין שבין מטפל למטופל, המבוסס על אמון המטופל ועל אחריותו הקלינית של המטפל.

נוכח האמור לעיל, העיר הנציב לרופא על התבטאויותיו למניעת הישנות מעשים מסוג זה בעתיד.

תנאי השירות ותשלומים

במהלך שנת הדוח טופלו נושאים רבים ומגוונים בענייני תנאי השירות ותשלומים.

להלן פירוט הקבילות הנבחרות :

336095/5 – הקדמת מועד הזכאות למענק עידוד למצטרפים למסלול האקדמיזציה בשל עיכוב בהליכי סיווג ביטחוני.....	178
501128-2-0 – חוסר בהירות בהגדרת המונח 'זָבֵד הבת' כשמחה משפחתית.....	179
501887-3-0 – קיצור שירות לחיילת שביקשה להפסיק הכשרה למקצוע התנדבות.....	181
503180-0-0 – עיכוב ממשי בהליך סיווג ביטחוני שמנע שיבוץ במקצוע לחימה.....	185
501614-6-0 – אי-תיקון טעות ברישומי הצבא והתנכלות מפקד ישיר.....	188
500650-0-0 – אי-קבלת הטבות לחייל משוחרר בשל התנהלות מנהלית לקויה.....	189
500887-3-0 – ליקויים במידע הנמסר לחיילים בעת פנייתם למרכז 'מופת'.....	191
337531/8 ו-500066-4-0 – תעודת שחרור בכבוד לאוכלוסיות בני ישיבות ההסדר.....	192
502017-3-0 – העסקה במקצוע לחימה ללא כשירות רפואית מתאימה.....	193
501452-8-0 – רישום שגוי המשפיע על הזכאות לתוספת שכר.....	194
503074-6-0 – מדיניות הפחתת ימי מחלה מהזכאות השנתית.....	195
503517-3-0 – טיפול בחובות חיילים משוחררים.....	198
503469-1-0 – זכותם של חיילים שנפצעו תוך כדי אימון או פעילות מבצעית למענק שחרור ולפיקדון.....	199

**336095/5 – הקדמת מועד הזכאות למענק עידוד למצטרפים למסלול האקדמיזציה
בשל עיכוב בהליכי סיווג ביטחוני**

רקע

קצין מקצועי אקדמאי בשירות החובה הלך על שהוא וחבריו למסלול האקדמיזציה לא קיבלו את מענק עידוד העתודה, לו זכאים חיילים המצטרפים למסלול עד שנה ממועד גיוסם. לדבריו, הצטרפותם למסלול האקדמיזציה אושרה רק 13 חודשים לאחר מועד גיוסם בשל עיכוב שחל שלא באשמתם בהליך קביעת סיווגם הביטחוני.

ממצאים

בעת בירור הקבילה עלה כי הקצין, עולה חדש ובעל תואר ראשון בפיזיקה, התגייס ועבר כמה יחידות עד ששובץ ביחידתו הנוכחית. גורמי ביטחון המידע שבדקו את השתלשלות האירועים בעניינו הבהירו כי מצאו פגם באופן הטיפול בהליך קביעת סיווג הביטחוני של הקצין, שהוביל לעיכוב בקבלת אישור סוג ביטחון. כן מסרו כי את הנושא תחקר גורם בכיר בתחום אבטחת המידע בחיל, והופקו הלקחים הנדרשים.

בסופו של דבר, אושר לקצין סוג ביטחון ברמה הנדרשת לתפקידו כיום, ומפקדו הישיר פנה לגורמי אגף כוח האדם בבקשה לבחון את צירופו של הקצין למסלול האקדמיזציה. לאחר שמפקדי הקצין העבירו את כל המסמכים הנדרשים לבחינת צירופו למסלול זה, ובחלוף 13 חודשים ממועד גיוסו – אושרה הבקשה והקצין צורף למסלול.

גורמי אגף כוח האדם אישרו כי קיים מענק עידוד עתודה בסך של 8,500 ₪, המיועד למצטרפים למסלול האקדמיזציה במהלך שנת השירות הראשונה, אך מאחר שהקצין התגייס בחודש יולי 2017 ונכנס למסלול בחודש אוגוסט 2018, הוא אינו זכאי לקבל את המענק, חרף הנסיבות החריגות שצוינו לעיל.

מסקנות והמלצות

הנציב מצא כי העיכוב שנוצר במועד הצטרפות הקצין למסלול האקדמיזציה התרחש שלא באשמתו, בשל הימשכות הליך קביעת סיווג הביטחוני כפי שאישרו גורמי ההתאמה הביטחונית. כן התרשם הנציב כי לולא עיכוב זה, סביר שמעברו של הקצין ליחידתו ולתפקידו הנוכחי ואישור הצטרפותו למסלול האקדמיזציה היו מתרחשים קודם שיחלפו 12 חודשים ממועד גיוסו.

נוכח האמור לעיל, ובשל הנסיבות החריגות ויוצאות הדופן במקרה זה, המליץ הנציב לגורמים המוסמכים באגף כוח האדם, **לפי שורת הצדק**, כי יאשרו עבור הקצין את מענק עידוד העתודה, אף שעברה שנה ממועד גיוסו ועד ליום הצטרפותו למסלול האקדמיזציה.

501128-2-0 – חוסר בהירות בהגדרת המונח 'בְּדֵבַת' כשמחה משפחתית

רקע

חייל בשירות החובה הלין על שלא שחררו אותו לחופשה משפחתית גורמי הפיקוד הממונים עליו, כשהיה במהלך משימת אבטחת מתקנים, כדי שישתתף בטקס זבד הבת של אחייניתו.

פקודות הצבא

פקודת המטה הכללי (להלן: פ"מ) 35.0402, שעניינה "חופשות לחיילים המשרתים בשירות חובה", קובעת כלהלן:

א. חייל זכאי לחופשה של 24 שעות (זמני הנסיעה מהיחידה שבה משרת החייל לביתו, ומביתו ליחידה שבה הוא משרת – אינם נכללים בתקופה זו) כדי שיוכל להשתתף בשמחה משפחתית, אם בעל השמחה הוא קרוב מדרגה ראשונה של החייל או אחיינו.

- ב. שמחה משפחתית לעניין זה היא, בין השאר, טקס ברית מילה או זבד הבת.
- ג. מפקד החייל יוודא כי החייל ישוחרר במועד סביר כדי לאפשר לו להתארגן לקראת השמחה, להגיע אליה בזמן ולהשתתף בה.
- ד. שלילת החופשה תהיה בסמכות מפקד בדרגת אלוף-משנה, לפחות, רק אם קיימות נסיבות מבצעיות שמחייבות זאת.

ממצאים

מבירור הקבילה עלה כי החייל ביקש לשחררו לאירוע משפחתי, טקס זבד הבת, לאחר שאחותו ילדה במהלך שהותו במשטח אבטחת יישובים. לטענתו, גורמי הפיקוד במשימה עיכבו את יציאתו לאירוע.

מפקד הגדוד הממונה על משימת האבטחה מסר כי על-פי הגדרת נהלי האבטחה בגדוד לחיילי משימת האבטחה, אין לשחרר חייל המשתתף במשימת אבטחה ללא הגעת מחליף מיחידתו. לדברי המפקד, באירוע המתואר המפקדים שחררו את החייל לביתו במועד סביר טרם האירוע, אך יציאתו מהאתר התעכבה בשל העיכוב בהחלפתו על ידי חייל אחר מיחידתו. בד בבד ציין מפקד הגדוד כי מצופה היה מפקודיו להפעיל שיקול דעת ולפעול ברגישות יתרה במקרה זה משום שהחייל מוגדר כחייל בודד.

גורמי אגף כוח האדם במטה הכללי מסרו כי אירוע השמחה שתיאר החייל בקבילתו אינו תואם את הגדרת טקס זבד הבת על-פי פ"מ 35.0402, ועל כן לא חלה על היחידה חובה לאפשר לו להגיע לאירוע זה, מאחר שלקח חלק במשימה מבצעית ונוכח ההתראה הקצרה שנתן למפקדיו.

גורמי הרבנות הצבאית תמכו בתגובת גורמי אגף כוח האדם וציינו כי בראייתם, פ"מ 35.0402 מתייחסת לאירוע הנערך בנוכחות התינוקת, שכלל אינו מתרחש כה סמוך ללידה. עוד ציינו גורמי הרבנות כי אין זה סביר שהפקודה תחייב מייד את יציאת החייל למטרה זו, שכן נדרש זמן התארגנות ליחידה כדי לאתר לו מחליף. עם

זאת, הבהירו כי נוכח הספק בפרשנות, והואיל והפקודה נקטה במונח 'זבד הבת' מבלי לקבוע הגבלות כלשהן – מוטב היה, למען הסר ספק, לו קצין בדרגת אלוף-משנה היה מאשר את שלילת בקשת החייל.

מסקנות והמלצות

הנציב התרשם כי על אף היעדר הגדרה מדויקת בפקודות הצבא לטקס 'זבד הבת' ולאופן פרשנותו השונה בין החייל ובין גורמי הפיקוד, המפקדים אכן שחררו את החייל מהיחידה כדי שיוכל לחגוג עם בני משפחתו. הם שחררו אותו על אף ההתראה הקצרה שסיפק לשחרורו, אך בסופו של דבר לא הספיק להגיע לאירוע המשפחתי.

בד בבד התרשם הנציב כי נוכח נסיבותיו האישיות של החייל ועובדת היותו מופר כחייל בודד, היה מקום לפעול ביתר רגישות ולשחררו לאירוע בשעה מוקדמת יותר. כן מצא הנציב כי מוטב היה, למען הסר ספק, לו קצין בדרגת אלוף-משנה היה מאשר את שלילת בקשתו של החייל או את עיכוב יציאתו בשל נסיבות מבצעיות, כמתחייב בפקודות הצבא. לפיכך, הסב הנציב את תשומת ליבם של גורמי הגדוד לנושא זה.

יתרה מכך, המליץ הנציב לגורמי המדיניות ברבנות הצבאית לקבוע הגדרות ברורות למושג 'זבד הבת', הקבוע בפ"מ 35.0402, לצורך הבהרתו ולמניעת אי-הבנות נוספות כבמקרה זה.

501887-3-0 – קיצור שירות לחיילת שביקשה להפסיק הכשרה למקצוע התנדבות

רקע

חיילת בשירות החובה הלינה על שמשך שירותה קוצר ל-27 חודשים בלבד במקום ל-24 חודשים, אף שבפועל הביעה את רצונה להפסיק את השתתפותה בהכשרה

למקצוע המחייב משך שירות חובה של 32 חודשים כבר בתחילת ההכשרה, באופן המזכה אותה בהחזרת משך שירותה ל-24 חודשים.

תשתית משפטית

סעיף 16 א' לחוק שירות ביטחון [נוסח משולב], התשמ"ו-1986, קובע כי חיילת המשרתת על-פי התנדבותה באחד המקצועות שקבע שר הביטחון בתקנות, באישור ועדת החוץ והביטחון של הכנסת – דינה כדין חייל.

בתקנות שירות ביטחון (קביעת תפקידים לשירות נשים בהתנדבות), התשס"א-2001, מפורסמים המקצועות המתאימים שקבע כאמור שר הביטחון באישור ועדת החוץ והביטחון של הכנסת. ברשימת המקצועות הכלולה בתקנות מופיע גם המקצוע שאליו התנדבה החיילת הקובלת.

הנחיית ענף תכנון כוח האדם הסדיר באגף כוח האדם (להלן: עתק"א סדיר), שעניינה "מדיניות שירות נשים – 'דין אישה דין גבר' במקצועות התנדבות", קובעת כי חיילת שהופסקה השתתפותה בהכשרה מסיבה שאיננה רפואית – אם נשרה מהכשרתה עד 60 ימים מפתיחת ההכשרה – יקוצר שירותה ל-24 חודשים. מהיום ה-61 תחויב במשך שירות של 27 חודשים.

ממצאים

מבירור הקבילה עלה כי החיילת התגייסה לשירות החובה במסלול שבגיננו התחייבה מבעוד מועד על משך שירות חובה של 32 חודשים, כנדרש על-פי החוק והתקנות.

היא טענה כי כבר בהגיעה לבסיס הטירונוות ביקשה לעזוב את המסלול שאליו התנדבה ולשנות את שיבוצה. עם זאת, רק לאחר שהשלימה את הכשרתה הראשונית והגיעה לבסיס ההדרכה החילי, שונה מקצועה. מאחר שהמקצוע שונה

בפועל לאחר 60 ימים ממועד פתיחת ההכשרה, קוצר משך שירותה ל-27 חודשים בלבד, בהתאם למדיניות בנושא זה.

גורמי הפיקוד בבסיס הטירונות אישרו כי עם הגעתה לטירונות היא הודיעה למפקדת הכיתה ולמפקדת המחלקה כי היא מעוניינת לעזוב את המסלול, אך לאחר שיחות שנערכו עימה ועם מפקדי המסלול בבסיס ההדרכה החילי – השתכנעה לסיים את הטירונות, להגיע לבסיס ההדרכה ולהחליט שם אם ברצונה לעזוב את ההכשרה. לכן בקשתה לעזוב את המסלול לא הגיעה לגורמי הפיקוד הבכירים.

גורמי כוח האדם בבסיס ההדרכה החילי אישרו כי עם הגעתה לבסיס ההדרכה היא הודיעה לגורמי הפיקוד כי היא מעוניינת לעזוב את המסלול. בעקבות זאת, לאחר שעניינה נידון בכמה ועדות לפני גורמי הפיקוד, הוחלט להפסיק את השתתפותה במסלול. לאחר מכן עברה למקצוע אחר בחיל, שאינו מחייב התחייבות ל-32 חודשי שירות חובה.

במהלך השירות הבינה כי שירותה קוצר ל-27 חודשים בלבד, ועל כן הגישה ערעור על החלטה זו. גורמי 'מיטב' הבהירו לה כי מאחר שנשרה מהמסלול לאחר שעברו יותר מ-60 ימים ממועד גיוסה, אינה זכאית לקיצור השירות ל-24 חודשים.

גורמי עֵתָפִ"א סדיר מסרו כי ככלל, חיילת שנשרה מהמסלול לאחר יותר מ-60 ימים ממועד גיוסה, גם אם פרק זמן זה היה במהלך הכשרת הטירונות, מחויבת בשירות של 27 חודשי חובה. בעניינה של הקובלת הבהירו כי נדרש היה להפסיק את הכשרתה במסלול במועד שבו העלתה את בקשתה לפני גורמי הפיקוד בטירונות, קודם שיחלפו 60 ימים ממועד גיוסה. כן הדגישו כי גורמי הפיקוד וכוח האדם בחיל נדרשים להיות בבקרה על חיילי המסלול בכל רגע נתון, גם בתקופה שבה החיילים שוהים בבסיסי הטירונות להכשרת רמת הרובאות.

בדיון שכונס בעניינה של החיילת, בשיתוף גורמים המתאימים לקבילתה, הבהירה ראשת עֵתֶכָּ"א סדיר את השתלשלות האירועים במקרה זה, את תחומי אחריותם של המשתתפים בדיון ואת הצעדים שעליהם לנקוט כדי להבטיח שמקרה חריג זה לא יישנה. כן החליטה לקצר את שירותה של החיילת ל-24 חודשי חובה, מתוך ההבנה שמדובר במקרה חריג שלא היה באחריות החיילת.

במהלך בירור הקבילה עודכן מועד שחרורה של החיילת, והיא שוחררה בפועל בתום 24 חודשים ממועד גיוסה.

מסקנות וסיכום

הנציב מצא כי ההחלטה לקצר את משך שירותה של החיילת ל-27 חודשים, לאחר שהופסקה השתתפותה בהכשרה למקצוע שבגינה התחייבה למשך שירות חובה של 32 חודשים – התקבלה בהתאם למדיניות הצבא בנושא זה. לפי מדיניות זו המועד הקובע לעניין משך הקיצור הוא מועד הוועדה, שבה התקבלה ההחלטה על הפסקת ההשתתפות, ובמקרה זה – לאחר 60 ימים ממועד פתיחת ההכשרה.

עם זאת התרשם הנציב כי נסיבות עניינה של החיילת, כפי שתוארו בקבילה ובתגובות גורמי הצבא, העלו את הצורך להתחשב בבקשתה נוכח השלב המוקדם שבו הביעה את רצונה לעזוב את ההכשרה כבר בתחילת הכשרתה בטירונות. בהקשר זה קיבל הנציב את אופן טיפולה של ראשת עֵתֶכָּ"א סדיר, שהחליטה לפנים משורת הדין לקצר את משך שירות החיילת ל-24 חודשים בלבד, וכן לנקוט צעדים מנהליים וארגוניים כדי שמקרה זה לא יישנה.

נוכח האמור לעיל, ומאחר שעניינה של החיילת בא על תיקונו, לא ראה הנציב להתערב עוד מטעמו.

בעקבות קבילה זו וקבילות רבות נוספות שטופלו בנציבות בנושא זה החליטו גורמי עתק"א סדיר לשנות את המדיניות, כך שחיילת שהופסקה השתתפותה בהכשרה מסיבה שאיננה רפואית עד 90 ימים מפתחת ההכשרה – יקוצר שירותה ל-24 חודשים. מהיום ה-91 תחויב במשך שירות של 27 חודשים.

503180-0-0 – עיכוב ממשי בהליך סיווג ביטחוני שמנע שיבוץ במקצוע לחימה

רקע

חייל בשירות החובה הליון על עיכוב שחל בהליך קביעת סיווג הביטחוני, שהוביל בין היתר לאי-שיבוצו במקצוע לחימה בחיל שאליו יועד (להלן: החיל).

ממצאים

בירור הקבילה העלה כי החייל, שהתגייס לשירות החובה בחודש דצמבר 2018, יועד לתפקיד לחימה המחייב סוג ביטחון "סודי ביותר".

גורמי החיל ציינו כי רשימת המתגייסים למערך שאליו יועד החייל מתקבלת בחיל מ'מיטב' כשבועיים טרם גיוסם למערך. עם קבלת הרשימות מזומנים המיועדים לשירות הביטחון לתחקור ביטחוני. נוכח ההתראה הקצרה ומספרם הגדול של המתגייסים לא ניתן לתחקר את כולם טרם הגיוס, ולכן רוב החיילים תוחקרו בשלב ההכשרה הבסיסית. חלק מהחיילים סיימו את תהליך התחקור כמה ימים לפני תום ההכשרה, אולם לחלקם טרם נקבע סוג ביטחון מתאים גם ביום הפיזור מההכשרה ליחידות.

גורמי החיל הוסיפו כי בעבר לא אישרו גורמי אבטחת המידע בחיל לצאת להכשרה מקצועית ללא השלמת הליך סיווג ביטחוני מתאים, אולם לאחר בחינת תוכני ההכשרה הוחלט לאפשר לחיילים להתחיל בהכשרה גם טרם קבלת האישור הסופי לסוג הביטחון.

בעניין החייל הובהר כי הוא תוחקר במהלך ההכשרה, אך לא קיבל סוג ביטחון מתאים טרם תחילת הפרק המקצועי, ועל כן לא אושר לו להיכנס לשיעורים המקצועיים. לאחר שהתברר כי לא ניתן להרחיקו כשכבר החל את הכשרתו אלא אם כן נפסל סופית מקבלת סוג הביטחון, נכנס החייל לשיעורים המקצועיים. לאחר הסמכתו גם הוצב ביחידה שבה שירת עם חבריו להכשרה. בהקשר זה הודגש כי ניתן אישור לספח ליחידות את החיילים שטרם קיבלו סוג ביטחון מתאים כדי למלא משימות עד לרמת סוג ביטחון 'שמור' בלבד כדי למנוע את המתנתם הארוכה בבסיס ההכשרה.

בחודש מרץ 2019 שובץ החייל ביחידתו. גורמי הפיקוד ציינו כי מאחר שטרם השלים את הליך הסיווג המתאים, לא ניתן להעסיקו במקצוע לוחם. גורמי היחידה בדקו אחת לשבועיים אם חלה התקדמות בהליך קביעת סיווג הביטחוני, אך גורמי ההתאמה הביטחונית בחיל השיבו כי הנושא עדיין בבדיקה. הובהר לו כי אם עד לסיום מחזור ההכשרה שבו השתתף לא תתקבל תשובה, תפעל יחידתו לפסילת מקצועו הצבאי ולשיבוצו מחדש.

גורמי ההתאמה הביטחונית בחיל מצאו כמה פערים בהליך בדיקת סוג הביטחון של החייל, ובהם שהבדיקה בעניינו התעכבה בשלושה חודשים לשם קבלת תגובת גורם מתאים במחלקת ביטחון המידע הצה"לית. בהקשר זה התברר כי גורם אבטחת המידע בחיל לא התריע לגורמים המתאימים על הצורך להעביר את המשימה ביניהם ולקדמה כנדרש, דבר שהוביל לחוסר מעקב אחר התקדמות הטיפול בבקשה.

גורמי ההתאמה הביטחונית הממונים הבהירו כי האירוע תוחקר בשילוב הגורמים המתאימים בחיל ונמצא כי לא היה מעקב קפדני לקידום בדיקת החייל. בשל מורכבות בדיקתו טרם הסתיים ההליך בעניינו באותה העת. לדבריהם, הלקחים מתחקור האירוע הועברו לגורמים המתאימים.

בסופו של דבר, בעקבות שינוי במצבו הבריאותי של החייל, ניתנה המלצה לפסול את מקצוע הלחימה שאליו יועד, והוא שובץ בתפקיד אחר במטה החיל, שאליו אושר גם בהיבטי הסיווג הביטחוני.

מסקנות והמלצות

הנציב מצא פגם באופן התנהלות גורמי ההתאמה הביטחונית בחיל, שאליו יועד החייל, ובמחלקת ביטחון המידע הצה"לית, שלא הקפידו אנשיה על בקרה ועל מעקב סדורים בבדיקת סוג הביטחון. התנהלות זו עיכבה עיכוב לא סביר את הטיפול בבדיקת הסיווג הביטחוני של החייל ובהשלמת הליך זה.

הנציב הדגיש כי אף שמדרג כשירותו הרפואית העדכני מונע מהחייל לשרת כיום במקצוע הלחימה שאליו יועד, לא נסתרו מעיניו תחושותיו נוכח הזמן הממושך שבו שהה ביחידתו ללא כל תפקיד בשל העיכוב בהליך בדיקת סיווג הביטחוני.

נוכח האמור לעיל, העיר הנציב לגורמי ההתאמה הביטחונית בחיל ובמחלקת ביטחון המידע הצה"לית על התנהלותם זו והמליץ כי יסדירו נוהלי בקרה בסוגיית משך הטיפול בבקשות סוג ביטחון, בכלל, ובעת הכשרה, בפרט. המטרה היא למנוע הישנות מעשים דומים של עיכוב בטיפול בבקשה לזמן כה ארוך, הפוגע פגיעה ישירה בחייל.

נוסף על כך, ציין הנציב כי כאשר מתקבלת רשימת משובצים לתפקידים במערך שבו שירת החייל, יש לפעול לריכוז מאמץ, בין באמצעות הקצאת יותר בודקים ביטחוניים ובין באמצעות שימוש במשאב אחר, כדי להספיק לראיין את כל המועמדים טרם ההכשרה. לפיכך המליץ הנציב לגורם המוסמך בחיל לקיים עבודת מטה עם כל הגורמים המתאימים בחיל, כדי לייעל את מתן המענה לפעולת הסיווג הביטחוני ללוחמים במערך זה השוהים בהכשרה.

501614-6-0 – אי-תיקון טעות ברישומי הצבא והתנכלות מפקד ישיר

רקע

נגד בדרגת רב-סמל מתקדם הלין על שמקצועו הצבאי לא עודכן כנדרש ברישומי הצבא תקופה ארוכה, דבר שפגע בו בתחום הכלכלי ובתחומים אחרים. במהלך הטיפול בקבילה טען הנגד כי מפקדו, קצין בדרגת רב-סרן, התנכל לו בשל הגשת הקבילה.

ממצאים

בעת בירור הקבילה מסרו גורמי הצבא כי לאחר שטענות הנגד נבדקו נמצא כי עקב תקלות שונות, שנגרמו בין היתר מאי-טיפול של נגדת הסגל הגדודית בנגד ובינתיים שוחררה מצה"ל, לא טופלה בעייתו באופן מלא, והטיפול בו התעכב.

בהמשך לתחקיר ולהפקת הלקחים זומן הנגד לריאיון בחיל, וסוגיית תיקון רישומי הצבא בעניינו באה על תיקונה.

מפקד בדרגת אלוף-משנה ומפקד בדרגת סגן-אלוף בחנו את טענת הנגד להתנכלות והתחקו על שורש הדברים, תוך קיום שיחות בירור עם הנוגעים בדבר. הם הסיקו כי לא הייתה התנכלות של המפקד הישיר, אולם היה מקום לשיח רגיש יותר מצידו והעירו לו על כך.

מסקנות וסיכום

מאחר שסוגיית תיקון רישומי הצבא של הנגד טופלה במהלך בירור בקבילה וטענת ההתנכלות נבחנה וטופלה אף היא על ידי המפקדים הבכירים הממונים על מפקדו של הנגד – לא ראה הנציב להמליץ עוד מטעמו.

עם זאת, הִסָּב הנציב את תשומת לב גורמי הסגל בחיל הממונה על הנגד לחשיבות ההקפדה על עמידה בנהלים ובפקודות הנוגעים לרישום ולתיעוד של פרטי משרתי הקבע ברישומי הצבא באופן מדויק, לשם מניעת הישנות מעשים דומים.

0-0-500650 – אי-קבלת הטבות לחייל משוחרר בשל התנהלות מנהלית לקויה

רקע

חייל בשירות החובה הלין על התנהלות גורמי היחידה שבה הוצב משנקבע לו פרופיל בתחום אי-הכשירות הזמנית לשירות ביטחון (להלן: ׳ר״ם ד׳). כן הלין על שאינו זכאי לקבל את ההטבות הניתנות לחיילים משוחררים.

ממצאים

בעת בירור הקבילה עלה כי ככלל חייל זכאי לקבל תעודת שחרור בכבוד והטבות מזעריות אם השלים לפחות 85 אחוזים ממשך שירות החובה שאליו גויס. כמו כן, חייל משוחרר זכאי לקבל תעודת הערכה אם שירת לפחות שלושה חודשים בצבא.

מהבירור עלה כי החייל התגייס בחודש נובמבר 2016, ובפגישתו עם קצין המיון דיווח שנותח בעיניים בסמוך למועד הגיוס. כמקובל, הופנה החייל לוועדה רפואית להערכת כשירותו הבריאותית לשירות, ובה הותאם לו פרופיל בתחום אי-הכשירות הזמנית לשירות, לשלושה חודשים, והוא סופח ל׳ר״ם ד׳.

חייל המסופח ל׳ר״ם ד׳ מקבל עלון, ובו הסבר על היחידה ועל התהליכים שהוא עתיד לעבור, וכן את כל פרטי יצירת הקשר עם ׳ר״ם ד׳, לרבות מספר בטלפון, מספר מכשיר הפקסימיליה וכתובת הדואר האלקטרוני. באחריות גורמי ׳ר״ם ד׳ לתאם עבורו את התורים לבדיקות רופאים צבאיים, בשיתוף עם מוקד ׳מקול הלב׳ של חיל הרפואה, וגם את אישורי הכניסה לבסיסים שבהם החייל נדרש להתייצב לבדיקות הרפואיות.

בחודש פברואר 2017 עמד החייל לפני ועדה רפואית נוספת, ובה נקבע כי להערכת כשירותו לחזור לשירות צבאי נדרשת חוות דעת עדכנית מרופא עיניים צבאי. בחודש ספטמבר 2017 נקבע עבורו תור לבדיקת רופא עיניים, אך לדבריו לא הצליח להיכנס לבסיס שבו היה אמור להיבדק משום שלא הוסדר עבורו אישור כניסה לבסיס זה. בהקשר זה מסרו גורמי ר"ם ד' כי חרף בדיקה מעמיקה במשרדיהם בנוגע למקרה, לא נמצא כל תיעוד או מידע בנושא, ועל כן לא עלה בידם להתחקות אחר נסיבות האירוע. גורמי ר"ם ד' לא נתנו הסבר לתשעת החודשים שחלפו מאז כינוס הוועדה הרפואית בעניינו של החייל ועד להפנייתו לבדיקת רופא עיניים.

בחודשים אוקטובר ודצמבר 2017 וכן בחודש ינואר 2018 זומן להתייצב לפני כמה ועדות רפואיות, ואלה נדחו מפני שרופא עיניים צבאי טרם בדק את החייל. לדברי החייל, בתאריך 12 בדצמבר 2017 התייצב לבדיקת רופא עיניים צבאי, אך לא הוכנס לבדיקה מאחר שלא הייתה בידו הפניה רפואית.

הנושא הובא לידיעת גורמי ר"ם ד' בחודש נובמבר 2018, ואז נקבע לו תור חדש לבדיקת רופא עיניים לחודש ינואר 2019. למחרת בדיקת רופא העיניים עמד לפני ועדה רפואית, וזו קבעה כי החייל כשיר לחזור לשירות צבאי, והוא זומן להתייצב להמשך שירותו בחודש מרץ 2019. מכיוון שיתרת השירות שנתרה לו הייתה ארבעה חודשים בלבד, סוגיית החזרתו לשירות הועלתה לבחינה בהתייחס ליעילות השירות.

בעקבות קבילתו הוצע לו להשלים את שירותו לכדי 85 אחוזים ממשך השירות שאליו יועד מלכתחילה (32 חודשים), כדי לקבל את כל ההטבות הניתנות לחייל משוחרר, אך הוא סירב לכך.

מסקנות והמלצות

הנציב התרשם כי התנהלות גורמי הפיקוד בר"ם ד' בעניינו של החייל הייתה לקויה כשלא קידמו את הטיפול בעניינו ולא חתרו להחזירו מהר לשירות כנדרש, על אף פניותיו החוזרות אליהם בטלפון ובאמצעות הודעות דואר אלקטרוני.

הנציב מצא כי כיום, על-פי הנוהל הקיים בך"ס ד', חייל המסופח ליחידה ונדרש להתייצב לבדיקת רופא בבסיס צבאי, מקבל הפניה לבדיקת הרופא המאפשרת את כניסתו לבסיס הצבאי, ללא צורך באישור מיוחד.

נוכח זאת, ובשל הנסיבות החריגות, המליץ הנציב לגורם המוסמך באגף כוח האדם להנפיק לחייל תעודת שחרור, ללא ההטבות הנלוות אליה.

מאחר שהנציב התרשם כי הופקו הלקחים והמסקנות ממקרה זה למניעת הישנותו בעתיד, לא ראה עוד להתערב בנידון.

500887-3-0 – ליקויים במידע הנמסר לחייבים בעת פנייתם למרכז 'מופת'

רקע

חייל שהשתחרר משירות החובה הליון על שקיבל מכתב מהממונה על הגבייה בצה"ל לאחר שחרורו, ולפיו יש לו חוב לצה"ל, ללא הסבר בדבר מהות החוב. עוד טען החייל כי פניותיו בנושא למרכז 'מופת' לא קיבלו מענה הולם.

ממצאים

ממצאי הברור העלו כי חובו של החייל נוצר עקב ניצול יתר של ימי חופשה בשנת 2017. עקב ריבוי חובות בצה"ל בנושא ימי חופשה, ומאחר שגורמי מרכז 'מופת' אינם חשופים לנתוני החופשות ברישומי הצבא – נכתבה סיבת החוב במכתב שנשלח אל החייל באופן כללי, ללא פירוט.

במהלך בירור הקבילה מסרו גורמי מרכז 'מופת' כי מערכות הצבא עוברות הליך של עדכון, וכך גורמי מרכז 'מופת' יוכלו לצפות בנתוני החופשה של כל המשרתים בצה"ל. עוד ציינו כי כלקח מעניינו של החייל הוחלט כי במכתבים בנושא חובות

עקב ניצול יתר של ימי חופשה, יופנה החייב לבדיקת עניינו מול קצין משאבי האנוש ביחידה המתאימה.

מסקנות והמלצות

הנציב מצא פגם בכך שבמכתב הנשלח לחייבים לצה"ל אין את המידע הנדרש כדי שהחייב יוכל לבדוק כיאות את עניינו, כולל פרטים מלאים לגבי החוב ופרטי הגורם שאליו עליו לפנות כדי לברר את הסוגיה.

נוכח האמור לעיל, המליץ הנציב למפקד 'מופת' לרדת לעומקי עומקם של הדברים בנושא זה ולנקוט צעדים ארגוניים נדרשים כדי לשפר את איכות המענה בנושא זה במרכז 'מופת'.

337531/8 ו-0-4-500066 – תעודת שחרור בכבוד לאוכלוסיות בני ישיבות ההסדר

רקע

כמה חיילים שהשתחררו משירות החובה הלינו על שלא הוענקה להם תעודת שחרור בכבוד בצבע זהב, עקב שירותם במסלול בני ישיבות ההסדר (להלן: בְּנֵי"ש) אף שהיו לוחמים לאורך כל שירותם הצבאי.

ממצאים

מבירור הקבילה עלה כי חיילי בְּנֵי"ש מתגייסים לשירות ארוך, הכולל תקופות שירות ללא תשלום ותקופות שירות פעיל. כיום קיים פער בקביעת הזכאות לתעודת שחרור בכבוד לחיילי מסלול זה, משום שקיים קושי לאתר את תקופות השירות הפעיל במערכת הממוכנת הצבאית, ולכן נדרש לבחון ולעדכן את הזכאות לתעודת שחרור בכבוד בצבע זהב באופן ידני.

במהלך בירור הקבילה נמסר כי מדובר במספר רב של חיילים במסלול זה המשתחררים מדי שנה, ולכן קיים קושי לבחון את הזכאות באופן פרטני. יש אפוא לעדכן את המערכת הממוכנת הצבאית בהקדם כדי שתוכל לקבוע באופן ממוכן את הזכאות לתעודת שחרור בכבוד.

במהלך הבירור נמסר לחיילים כי יוכלו לקבל את תעודות השחרור בכבוד שלהן הם זכאים.

המלצות וסיכום

הנציב המליץ לגורמים המוסמכים ב'מיטב' לפעול לעדכון מערכות הצבא הממוכנות, כך שזכאות חיילים במסלול פני"ש לתעודת שחרור בכבוד תיקבע באופן ממוכן למניעת הישנות מקרים דומים בעתיד.

502017-3-0 – העסקה במקצוע לחימה ללא כשירות רפואית מתאימה

רקע

חייל בשירות החובה הליון על שלא זוכה במעמד לוחם תקופה ארוכה.

ממצאים

מבירור קבילות דומות עלה כי הזכאות למעמד לוחם מותנית בעיסוק במקצוע הנמנה עם אוגדן מקצועות הלחימה ובקבלת רמת פעילות א+.

בירור קבילה זו העלה כי בתקופת שירותו של החייל בגדוד הוא היה בעל פרופיל רפואי 64, שאינו מאפשר תפקוד במקצוע הנמנה עם אוגדן מקצועות הלחימה. עוד עלה כי בשיחה שנערכה לחייל עם מפקד הגדוד הוסבר לו כי לא יהיה זכאי למעמד

הלוחס, הגם שיתפקד בפועל בתפקיד לחימה, בשל הפרופיל הרפואי המעודכן ברישומי הצבא בעניינו. החייל אף התבקש לחתום על הצהרה המסכמת את הריאיון, שבה כתוב כי לא יזוכה במעמד לוחם מתוקף תפקידו.

מסקנות והמלצות

הנציב מצא פגם בכך שהחייל הוחתם על הצהרה כי ישרת במקצוע לחימה ללא קבלת מעמד הלוחס הנלווה לכך. חמורה מכך העובדה שהחייל אף תפקד במקצוע הנמנה עם אוגדן מקצועות הלחימה שלא בהתאם לכשירותו הרפואית, ועקב כך אף לא זוכה במעמד לוחם.

נוכח זאת, העיר הנציב למפקד הגדוד על ההתנהלות במקרה זה והמליץ כי יפיק את הלקחים הנדרשים למניעת הישנות מעשים דומים.

נוסף על כך, מאחר שבפועל הועסק החייל במקצוע לחימה ותפקד כלוחס, המליץ הנציב לגורם המוסמך כי החייל יזוכה במעמד לוחם בגין התקופה המתאימה לעיסוקו כלוחס.

0-8-501452 – רישום שגוי המשפיע על הזכאות לתוספת שכר

רקע

נגד בדרגת רב-סמל הלין על שלא זוכה ברמת פעילות א+ תקופה מסוימת.

ממצאים

מבירור הקבילה עלה כי הנגד השתתף בקורס חובשים קרביים, ובסיומו עודכן ברישומי הצבא למשתתפים בו מקצוע 'חובש קרבי', גם אם מקצוע זה אינו מקצועם

העיקרי בפועל. הטעם לכך הוא הצורך בבקרה ובמעקב של חיל הרפואה אחר כמות החובשים הקרביים המוסמכים בצה"ל בשגרה ובחירום. עובדה זו גרמה לכך שהנגד לא זוכה ברמת פעילות א+ בגין המקצוע שבו שימש בפועל (מקצוע לחימה), שכן רק רישומו של מקצוע לחימה זה כמקצועו העיקרי, במקום מקצוע חובש קרבי, יאפשר לזכותו ברמת פעילות א+.

מסקנות והמלצות

הנציב מצא פגם בכך שעודכן לנגד מקצוע עיקרי שאינו משקף את עיסוקו בפועל.

נוכח זאת, המליץ הנציב כי הנגד יזוכה ברמת הפעילות שלה היה זכאי מתוקף תפקידו בפועל. כן המליץ הנציב לגורם המוסמך לכך כי יפעל להסדרת האופן שבו יירשם מקצוע 'חובש קרבי' בתום קורס חובשים קרביים, כשמקצוע זה אינו המקצוע העיקרי בפועל.

בהמשך לכך החליטו גורמי הרפואה המתאימים להפסיק את הרישום האוטומטי של מקצוע 'חובש קרבי' כמקצוע עיקרי בתום קורס החובשים למי שאינו משמש במקצוע זה בתפקידו העיקרי.

503074-6-0 – מדיניות הפחתת ימי מחלה מהזכאות השנתית

רקע

קצינה בדרגת סגן בשירות הקבע הלינה על כך שהופחתה מכסת זכאותה לימי מחלה ולימי חופשה בניגוד להוראות בתקופה שסופחה ליחידת קישור רפואית (להלן: יק"ר) בשל מחלה, שלטענתה נגרמה עקב השירות הצבאי.

כן הלינה על שלא זומנה לרופא תעסוקתי לאחר 45 ימי מחלה, וכי עניינה לא נדון ב'פורום יק"רים'. לדבריה, לו היו מזמנים אותה לבדיקת רופא תעסוקתי בהתאם לפקודות, הייתה יכולה לחזור לשירות במועד מוקדם יותר, וכך להקטין את מספר ימי המחלה שהופחתו ממכסת זכאותה.

פקודות הצבא

פקודת המטה הכללי 36.0401, שעניינה "חופשות חיילים בשירות קבע", קובעת כי היעדרות עקב מחלה בהיקף החורג מהמכסה השנתית תומר להיעדרות עקב חופשה שנתית על-חשבון מכסת החופשה השנתית של החייל.

פקודת המטה הכללי 36.0413, שעניינה "חופשת מחלה ומענק בגין חופשת מחלה שלא נוצלה", קובעת כי ימי חופשת מחלה בגין פגיעה או בגין מחלה, שנגרמו עקב השירות – לא יופחתו ממכסת הימים הקבועה בפקודה זו. ימי חופשת מחלה בגין פגיעה או בגין מחלה שלא נגרמו עקב השירות יופחתו ממכסת הימים הקבועים בפקודה זו.

מדיניות חופשת המחלה בצה"ל, כפי שפורטה באיגרת ראש ענף מדיניות תנאי השירות באגף כוח האדם, קובעת את הדברים האלה:

א. משרת קבע שמימש את מכסת ימי חופשת המחלה השנתית שלו ונדרש להמשיך בימי חופשת המחלה בהתאם להוראת הרופא, ינכו ימי המחלה בסדר הבא: ניצול ימי חופשת המחלה (השנתית והצבורה), ניצול חופשה שנתית, ניצול חופשה שנתית צבורה ולאחר מכן יתבצע אישור 'פורום יק"רים' בחיוב בשכר בהתאם לחריגה (על-פי החוק), או הענקת ימי מחלה נוספים.

ב. משרת קבע שיממש 45 ימי חופשת מחלה במצטבר בשנה, יזומן למרפאה תעסוקתית לצורך הערכת כושר העבודה. בעת הערכה זו יבחן הרופא התעסוקתי אם המשרת מסוגל לחזור לשירות תקין, לרבות חזרה לשירות בתנאים מותאמים למצב החדש שנוצר.

ג. משרת קבע שיממש 90 ימי מחלה במצטבר בשנה יידון ב'פורום יק"רים' בראשות ראש מחלקת הסגל, שמטרתו לבחון את חזרתו של משרת הקבע לשירות פעיל, להמליץ על אפיק הטיפול הסגלי בעניינו או לבחון סעדים אחרים מתאימים. לאור כך ומתוך ראיית האדם באופן שלם, בוועדה ישתתפו בין היתר גורמי הסגל בחילות, מפקד ישיר, רופא תעסוקתי, נציג הפיקוד, קצין הנפגעים וגורמי מדיניות תנאי השירות.

ממצאים

בעת בירור הקבילה מסרו גורמי הרפואה התעסוקתית בצה"ל כי מחלת הקצינה התפתחה תוך כדי השירות אך לא נגרמה עקב השירות, ולכן ימי המחלה יופחתו מיתרות זכאותה בהתאם להוראות פקודות הצבא. עוד נמסר כי משרת קבע שהיה חולה 45 יום, לא יזומן באופן פעיל לרופא תעסוקתי, אלא על משרת הקבע ליזום את הפנייה בעצמו.

גורמי משאבי האנוש ביחידת הקצינה ציינו כי זימון לרופא תעסוקתי בהתאם למדיניות הצבא אינו נעשה על ידי גורמי משאבי האנוש, וכי לא התקבל ביחידה זימון ל'פורום יק"רים' בעניינה של הקצינה.

גורמי הרפואה מסרו בתגובתם על הקבילה כי מדיניות הצבא אומנם מגדירה שיש לזמן משרת קבע שהיה חולה 45 יום לרופא תעסוקתי, אך אינה קובעת מיהו הגורם שנדרש לזמן את משרת הקבע. לדבריהם, יש מקום להסדיר את הסוגיה ולהטיל את האחריות לזימון משרתי הקבע על גורמי כוח האדם, שלהם יש גישה לרישומי הצבא של משרתי הקבע שתחת אחריותם.

במהלך בירור הקבילה נמסר כי ב'פורום יק"רים' שהתקיים בעניינה של הקצינה הוחלט שלא לחייבה בשכר בגין ניצול היתר של ימי המחלה מעבר ליתרת ימי המחלה והחופשה שעמדו לזכותה.

עוד נמסר כי בניגוד לכתוב במדיניות הצבא, ככלל אין מוזמנים ליפורום 'ק'ריס' משרת הקבע ונציגי יחידתו, ורק אם נמצא כי מדובר באירוע מורכב נערך מפגש נוסף אליו מוזמנים משרת הקבע ונציגי היחידה.

מסקנות והמלצות

הנציב מצא כי קיימת אי-בהירות בקרב הגורמים השונים המעורבים בתהליך הפחתת ימי המחלה, בעיקר באופן מימוש הנחיות מדיניות הצבא בנושא זה, כפי שניכר בהיבטים האלה:

- א. המדיניות אינה מגדירה מי הגורם האחראי לזימון משרת הקבע שהיה חולה 45 יום לרופא תעסוקתי, ועד לאיזה מועד יש לזמנו;
- ב. לא נקבע עד לאיזה מועד יש להעלות את עניינו של משרת הקבע שהיה חולה 90 יום ליפורום 'ק'ריס';
- ג. קיימת אי-התאמה בין הגורמים שיש לזמן ליפורום 'ק'ריס' לפי המדיניות ובין הגורמים המוזמנים בפועל לפורום זה.

נוכח האמור לעיל, המליץ הנציב לגורמי המדיניות באגף כוח האדם כי לאחר שיח עם כל הגורמים המתאימים תעודכן המדיניות כנדרש, באופן שימנע את אי-הבהירות כפי שפורט לעיל.

503517-3-0 – טיפול בחובות חיילים משוחררים

נגדת בדרגת רב-סמל הלינה על שנדרשה לאחר שחרורה לשלם חוב ואף הוטל עיקול על חשבונה בשל עדכון רישומי הצבא בעניינה בדיעבד, ללא הצדקה.

ממצאי הבירור העלו כי לאחר שחרורה בוטלה ברישומי הצבא זכאותה לפדיון ימי חופשה, ללא הצדקה. בעקבות קבילתה תוקנו רישומי הצבא, ובוטל העיקול שהוטל על חשבונה.

נוכח הקבילה בחנו הגורמים המתאימים במרכז 'מופת' את תהליך הטיפול בחובות של משוחררים. בעקבות בדיקה זו הוחלט כי לפני העברת חוב במקרים אלו להליכי גבייה, תינתן שהות נוספת לתקן תקלות רשומות.

נוסף על כך, הוחלט כי במקרה שבו מתעורר ספק לגבי חוב למשוחרר שהועבר לגבייה, יעודכן המדור האחראי לגביית חובות כי יש לעצור את הגבייה ואת עיקול חשבונות המשוחרר עד לקבלת תשובה סופית מגורמי הרשומות.

503469-1-0 – זכותם של חיילים שנפצעו תוך כדי אימון או פעילות מבצעית למענק שחרור ולפיקדון

רקע

חייל בשירות החובה הלך על שלא זוכה במעמד לוחם חרף זכאותו, ועל כן לא קיבל תעודת שחרור בכבוד בצבע זהב. בירור הקבילה עסק גם בשאלת זכותו של החייל, שנפצע תוך כדי פעילות מבצעית, למענק שחרור ולפיקדון.

תשתית משפטית

חוק קליטת חיילים משוחררים, התשנ"ד-1994 (להלן: חוק חיילים משוחררים), קובע כי חייל ששירת כלוחם או כתומך לחימה, ושראש אגף כוח האדם קבע כי הוא נפצע תוך כדי אימון או פעילות מבצעית, עקב אימון או פעילות מבצעית וחזר לשרת בשירות אחר – יראו אותו לעניין תקופת השירות לצורך הזכאות למענק שחרור ולפיקדון, כמי שהשלים את מלוא תקופת השירות הסדיר שהוא חייב בה לפי חוק שירות ביטחון [נוסח משולב], התשמ"ו-1986, כלוחם או כתומך לחימה, לפי העניין.

ממצאים

בירור הקבילה העלה כי החייל נפצע במהלך פעילות מבצעית והועבר זמנית מתפקיד לחימה עד לשיפור תוצאות בוחן הכושר, או אז ביקש לחזור לתפקיד לוחם וכך אכן קרה.

בעת הבירור נמסר כי לראש אגף כוח האדם סמכות לאשר מענק שחרור ופיקדון עבור חיילים שנפצעו במהלך שירותם בפעילות מבצעית או באימון, בהתאם לאופי שירותם עד לפציעה. עניינו של החייל הועבר לבדיקת מחלקת הנפגעים לבחינת סוגיית שימור אופי שירותו.

עוד נמסר כי מתקיימת עבודה לכתיבת מדיניות בנושא לוחמים ותומכי לחימה שנפצעו במהלך שירותם, כדי להסדיר את זכויותיהם.

מסקנות והמלצות

בהתאם לאמור לעיל, המליץ הנציב לגורם המתאים לנקוט בצעדים ארגוניים מתבקשים, ובהם יוסדר האופן שבו חיילים יופנו להגשת בקשה לבחינת שימור אופי שירותם וקבלת זכויותיהם לפי חוק חיילים משוחררים, תוך הפצת הנהלים שייקבעו בקרב הגורמים המתאימים בצה"ל.

שירות הקבע

במהלך שנת הדוח טופלו נושאים רבים ומגוונים בענייני שירות הקבע.

להלן פירוט הקבילות הנבחרות :

202	500004-6-0 – מידת היכרות משרתי הקבע את פרטי מסלול השירות 2016
203	337453/5 – פגמים בטיפול בבקשה לקיצור שירות
204	501896-4-0, 501005-5-0 ו-501504-6-0 – פגמים בהליך מתן חוות דעת תקופתית
205	500552-8-0 – ליקויים בהליך שיבוץ בתפקיד המחייב התנדבות לשירות קבע נוסף
206	501366-4-0 – הארכת חופשת פרישה מסיבות רפואיות
207	501831-9-0 – מימוש התחייבות מוחלטת בדבר סיום תפקידו של קצין ומעברו לגוף אחר
207	502747-3-0 – העברת תקן מקצין אחד לקצין אחר והותרת הקצין ללא תקן מתאים
208	336322/3 – שינוי מעמדו של נגד ממסלול בכיר למסלול שאינו בכיר

500004-6-0 – מידת היכרות משרתי הקבע את פרטי מסלול השירות 2016

רקע

קצינה בשירות הקבע טענה כי מינויה לתפקיד לפי תקן רב-סרן (להלן: רס"ן) נעשה בסמוך לאחר המועד הקובע לכניסה למסלול השירות החדש למשרתי הקבע, מסלול השירות 2016. לגישה, בשל נסיבות שונות יש להכיר בה באופן חריג כמי שנכללת במסלול השירות הקודם של משרתי הקבע, מסלול השירות 2010.

תשתית משפטית

בראשית שנת 2016 נכנס לתוקפו מסלול השירות 2016, שלו השפעה רבה על משרתי הקבע החוסים תחת כנפיו, והוא כולל את מי שלא היה בשירות קבע מובהק, קרי: קודם לדרגת רס"ן או לתפקיד לפי מינוי רס"ן – במועד הקובע, שהוא תאריך 1 בינואר 2016.

חריג לכלל זה הוא מי שנבחר לתפקיד בעת דיון שיבוצים רשמי לפני המועד הקובע, והחל למלאו בפועל לאחר מועד זה, יוכר כמי שנכלל במסלול השירות הקודם, מסלול השירות 2010.

ממצאים

בירור הקבילה העלה כי דיון השיבוצים בעניינה של הקצינה וקידומה לתפקיד היו כמה חודשים לאחר המועד הקובע, וכי למעשה לא עמדה בכללים להכללתה במסלול השירות 2010.

מלבד זאת, מצא הנציב כי יש פער ידע בקרב משרתי הקבע המשתייכים למסלול השירות 2016 בנוגע לפרטי המסלול ולמשמעויותיו.

מסקנות והמלצות

הנציב לא ראה להתערב בהחלטה שהתקבלה בעניינה של הקצינה. עם כל זה, נוכח ההתרשמות מפערי הידע בקרב אוכלוסיית משרתי הקבע בנוגע למסלול השירות 2016, המליץ לגורם המתאים במחלקת הסגל שבאגף כוח האדם לוודא כי פרטי המסלול יובאו לידיעת כל משרתי הקבע המשתייכים אליו.

337453/5 – פגמים בטיפול בבקשה לקיצור שירות

רקע

קצינה בשירות הקבע הלינה על פגמים שנפלו בתהליך הטיפול בבקשתה לקצר את שירותה וכן בהליך חתימתה על התחייבות לשרת בקבע בגין קבלת תמריץ כספי.

ממצאים

מבירור הקבילה עלה כי נפלו פגמים ממשיים בטיפול גורמי יחידתה והחיל הממונה עליה בהליך הארכת השירות בגין קבלת התמריץ וכן – בטיפול בבקשתה לקצר את השירות. עוד עלה מהבירור כי יש חוסר בקיאות בכל הנוגע לתהליכים המחייבים את הגורמים העוסקים בטיפול בנושאי הפרט, על הרגישות המתבקשת מהם. כמו כן, התגלה כי ככל הנראה קצין בחיל חתם על מסמך, בו אישר שהקצינה חתמה לפניו על חוזה הארכת שירות כנגד קבלת תמריץ, אף שבפועל לא כך היו פני הדברים.

מסקנות והמלצות

הנציב קבע כי אובדן מסמכים, אי-עמידה בלוחות זמני הטיפול וחוסר מודעות לחובות המוטלות על כתפי מפקדים וגורמים מקצועיים בטיפול בבקשות בתחום הסגל, כפי שאירעו במעשה זה – מחייבים בדיקה מעמיקה.

לפיכך המליץ הנציב לקיים תחקיר מקיף בנוגע לנושאים האמורים ולנקוט צעדים פיקודיים, ארגוניים ומקצועיים ההולמים את חומרת המעשה, בהתאם לתוצאות התחקיר.

501896-4-0, 501005-5-0 ו-501504-6-0 – פגמים בהליך מתן חוות דעת תקופתית

רקע

כמה קצינים ונגד הלינו (כל-אחד בנפרד) על פגמים שנפלו בעריכת חוות הדעת התקופתיות לגביהם ובאופן שבו נמסר להם תוכן.

ממצאים

בבירור הקבילות אכן התגלו כמה פגמים בעריכת חוות הדעת התקופתיות, כדוגמת מילוי חוות הדעת על ידי מפקד שלא היה מוסמך לכך, ובהעברת המשוב בעניינה, כדוגמת אי-העברת משוב כלל. בשל ליקויים אלו הורו גורמי המדיניות במחלקת הסגל לבטל את חוות הדעת ולמחוק אותן מרישומי הצבא, בעקבות הגשת הקבילות.

מסקנות והמלצות

לאור החלטת גורמי המדיניות במחלקת הסגל בכל המקרים האמורים, לא ראה הנציב לנקוט צעדים נקודתיים נוספים.

עם זה, בכל אחת מהקבילות המליץ הנציב לחדד את הנהלים הנוגעים להליך חוות הדעת התקופתית בגופים, שבהם אירעו התקלות.

נוסף על כך, באחת הקבילות המליץ הנציב לקיים תחקיר מקיף ביחידה בנוגע לכל התהליך הנוגע לחוות הדעת התקופתיות.

500552-8-0 – ליקויים בהליך שיבוץ בתפקיד המחייב התנדבות לשירות קבע נוסף

רקע

קצינה בשירות הקבע הלינה על ששובצה בתפקיד שלא דירגה או ביקשה טרם דיון השיבוצים. לדבריה, השיבוץ נקבע בניגוד לרצונה ובניגוד להסכמתה להארכת שירות הקבע לצורך תפקידים מסוימים בלבד.

ממצאים

בדיקת הקבילה העלתה כי הקצינה אכן לא ציינה את התפקיד שבו שובצה בסופו של דבר בדירוג התפקידים שהתבקשה להגיש טרם דיון השיבוצים. נוסף על כך, נמצא כי בחיל שבו משרתת הקצינה מקובל, במידת הצורך, לשבץ קצינים בהתאם לצורכי החיל גם בתפקידים שלא ציינו בדירוג ההעדפות כלל.

עוד העלה בירור הקבילה כי מדיניות מחלקת הסגל היא כי התפקיד שבו ישובצו משרתי הקבע (לצורך התמודדותם על התפקיד נדרשים לחתום על התנדבות לתקופת שירות קבע נוספת) יהיה באחד מן התפקידים שדירגו אנשי הקבע בלבד, ולא בתפקיד שלא דירגו כלל.

מסקנות והמלצות

ברמת הפרט, הקצינה שוחררה מצה"ל עוד טרם סיום הטיפול בקבילה, ועל כן לא נדרש היה לתת לה סעד מתאים.

ברמת הכלל, קבע הנציב כי פעולת החיל שבו שירתה הקצינה אינה עומדת בהלימה למדיניות שהציגו גורמי המדיניות במחלקת הסגל. על כן, המליץ הנציב לגורמי החיל האמור לשנות את מדיניות השיבוצים בחיל ולהתאימה לכללים שציינה מחלקת הסגל.

501366-4-0 – הארכת חופשת פרישה מסיבות רפואיות

רקע

נגד בשירות הקבע ביקש להאריך את חופשת פרישתו, שכן לטענתו לא היה יכול לממש את מטרותיה – חיפוש עבודה והיערכות לסיום שירות הקבע – בשל מצבו הרפואי.

ממצאים

מבירור הקבילה עלה כי כל הגורמים המתאימים בדקו את בקשת הנגד והגיעו להחלטה שלא לקבלה, לאחר שבחנו את מכלול השיקולים הנוגעים לעניין.

במישור הכללי, נמצא כי בפקודות הצבא ובמדיניות מחלקת הסגל יש אי-בהירות בנוגע למתווה הגשת הבקשות להארכת חופשה פרישה מסיבה רפואית, וכן בנוגע לנימוקים ולשיקולים לאישורן או לדחייתן של הבקשות. כמו כן, ככל הנראה, אף קיימת טעות סופר בלשון הפקודה, המפנה לסעיפים שאינם נוגעים לעניין.

מסקנות והמלצות

הגם שהנציב לא התערב בעניינו האישי של הנגד, הוא המליץ לגורם המדיניות באגף כוח האדם לבחון את הסוגיה ברמה המערכתית. הנציב המליץ לחדד את ההוראות המתאימות בפקודות הצבא לכל הגורמים המתאימים הן בנוגע לתפקידי הגורמים המעורבים בהליך בחינת הבקשות להארכת חופשת פרישה מטעמים רפואיים והן בנוגע למדיניות שעניינה היקף שיקול הדעת והתנאים להחלטה בבקשות אלו, לשם עמידה בכללי המנהל המתאימים.

501831-9-0 – מימוש התחייבות מוחלטת בדבר סיום תפקידו של קצין ומעברו לגוף אחר

קצין בדרגת רב-סרן טען כי סוכם עימו כי לאחר סיום תפקידו יעבור לגוף אזרחי, להשלים את הכשרתו המקצועית. הוא הלן על שהודיעו לו כי מעברו מותנה בקיום תנאים מסוימים עם התקרב המועד שנקבע לסיום התפקיד.

בעת בירור הקבילה עלה כי הסיכום האמור עוגן בכתובים באופן מפורש, ללא התניות הנוגעות לאילוצים הנובעים מצורכי הצבא, וכי יש כוונה לקיימו לאחר השלמת הליכי בחירת המחליף עבור הקצין.

הנציב מצא כי אכן קיימת כוונה לקיים את שסוכם עם הקצין וכי ננקטים צעדים למציאת מחליף עבורו כדי לעמוד בסיכום האמור ובמועד שנקבע.

מלבד זאת המליץ הנציב כי במצבים שיש היתכנות כי יבוטל סיכום עם קצין בשל צורכי הצבא, הדברים יובהרו במפורש במסמך הנכתב כדי לתעד את פרטי הסיכום ולמנוע אי-הבנות.

502747-3-0 – העברת תקן מקצין אחד לקצין אחר והותרת הקצין ללא תקן מתאים

קצין בדרגת רב-סרן הלן על שנודע לו לאחר כמה חודשים כי התקן לתפקידו "נלקח" ממנו בתוקף למפרע והועבר לקצין אחר, באופן שפגע בו פגיעה כלכלית. התקן נלקח אף שהוצב בתפקיד הכרוך בקידום לדרגה זו ואף על פי שקיבל את דרגתו החדשה.

בירור הקבילה העלה כי בשל מחסור בתקנים ועיכוב בקבלת תקן חדש ליחידה שבה שירת הקצין, "העבירו" גורמי הצבא את התקן של הקצין לקצין אחר והותירו אותו למעשה ללא תקן. בעטיו של הפער בין דרגתו למינויו, נדרש הקצין להשיב תשלומים שקיבל בשכרו החודשי, שהועמד שוב על הסכום המגיע לנושאי דרגת סרן בלבד. נוסף על כך, נמנע מהקצין לקבל מענקים שלהם היה זכאי נוכח הדרגה שנשא ונוכח תפקידו.

הנציב מצא פגם חמור בהתנהלות גורמי הצבא, שפעלו בניגוד לפקודות הצבא ולמדיניות הסגל בנושא זה.

כן מצא הנציב כי בעקבות הקבילה נערך תחקיר מקיף ומעמיק, וכי הופקו לקחים וננקטו צעדים מתאימים למניעת הישנות ההתנהלות הלקויה שהתגלתה במקרה זה.

הגם שבמקביל התקדם הטיפול בעניינו של הקצין להסדיר את רישום התקן הנכון עבורו, עם כל המשמעויות הכלכליות הנובעות מכך, הסב הנציב את תשומת לב הממונה על כוח האדם בחיל שבו משרת הקצין לפגם החמור שתואר לעיל ולמניעת הישנותו.

336322/3 – שינוי מעמדו של נגד ממסלול בכיר למסלול שאינו בכיר

רקע

נגד בדרגת רב-סמל בכיר הוצב לפני כמה שנים בתפקיד במסלול הבכיר לנגדים ומילא אותו בהתאם להנחיות מפקדיו ולציפיותיהם, ואף זכה להערכה על מילוי תפקידו. הוא הלך על שבעת עבודת מטה שנערכה לאחרונה להסדרת מעמדם של הנגדים בחיל, נמסר לו כי הוא אינו ממלא את כל הנדרש ממנו בתפקיד ("תכולות התפקיד") וכי נוכח הכשרתו והשכלתו אף אינו יכול למלא את החלקים החסרים בתכולות התפקיד. בשל כך הוחלט להורידו מהמסלול הבכיר.

ממצאים

מבירור הקבילה עלה כי הנגד נבחר לתפקיד הבכיר לאחר קבלת אישור להתמודד על התפקיד ולבחירה בו, תוך מילוי כל תכולות התפקיד כפי שנמסרו לו, וכפי שציפו ממנו מפקדיו. עם זאת, עבודת המטה האמורה אכן העלתה כי יש רכיבים נוספים הנוגעים לתפקידו שלא היו ידועים לנגד או למפקדיו, וכי השכלתו וניסיונו אינם מאפשרים לו למלאם.

לפי שלא נפל פגם בהתנהלות הנגד, החליטו תחילה גורמי הצבא להורידו מהמסלול הבכיר, מבלי לפגוע בזכויות שצבר עד למועד ההחלטה. ברם, הם גם החליטו למנוע ממנו את הזכויות העתידיות, לרבות קידום לדרגת רב-נגד, שהיה אמור לקבל לו היה נשאר במסלול הבכיר.

מסקנות והמלצות

בעת הטיפול בקבילה ובעקבות שיח עם גורמי הנציבות הגיעו גורמי הצבא למסקנה כי נקודת האיזון שהוצעה לנגד בנוגע להורדתו מהמסלול הבכיר אינה מאוזנת דייה. היא גם פגעה בו ממש אף שהתנהלותו הייתה ללא דופי, ונמצא כי הוא ביצע את שנמסר לו שמוטל עליו בתפקידו באופן מעורר הערכה.

לפיכך החליטו גורמי הצבא כי יפעלו למצוא נקודת איזון שתיטיב עם הנגד באופן העולה על נקודת האיזון שהוצעה לו בתחילה. על כן החליט הנציב להמתין להחלטתם בדבר נקודת האיזון החדשה והמליץ כי עדכון בדבר נקודת האיזון יועבר אליו עם קבלת ההחלטה.

שירות המילואים

במהלך שנת הדוח טופלו נושאים רבים ומגוונים בענייני שירות המילואים.

להלן פירוט הקבילות הנבחרות :

- 212 500410-0-0 – אי-עדכון שירות מילואים פעיל ברישומי הצבא
- 213 500614-6-0 – אי-קבלת תעודת שחרור משירות הסדיר
- 213 501913-7-0 – אי-קבלת תגמול עבור שירות מילואים פעיל לחריגי גיל
- 214 501966-4-0 – אי-מתן מענה מהמרכז לכשירות החייל בנוגע לתיאום ועדה רפואית
- 215 501465-5-0 – אי-קבלת אישור על קידום בדרגה במילואים
- 215 503358-2-0 – אי-קבלת החזר הוצאות נסיעה התואם לשירות המילואים בפועל

0-0-500410 – אי-עדכון שירות מילואים פעיל ברישומי הצבא

רקע

חייל מילואים הלין על אופן התנהלות גורמי משאבי האנוש (להלן: משא"ן) ביחידה שבה הוא משרת בשעה שלא עדכנו ברישומי הצבא בעניינו את תקופת שירות המילואים הפעיל (להלן: ש"מ"פ) שבו השתתף.

ממצאים

בעת בירור הקבילה מסרה קצינת המשא"ן הממונה על היחידה כי בשל טעות אנוש של קצין המשא"ן ביחידה לא עודכן הש"מ"פ ברישומי הצבא בעניינו של חייל המילואים. לפיכך, העירה לקצין המשא"ן על כך.

כמו כן, וידאה כי הש"מ"פ יעודכן ברישומי הצבא בעניינו של חייל המילואים וריעננה את ההנחיות בנושא זה בקרב גורמי המשא"ן ביחידה.

מסקנות וסיכום

הנציב קיבל את ממצאי בדיקתה של קצינת המשא"ן הממונה על יחידת חייל המילואים כשמצאה פגם בכך שקצין המשא"ן ביחידה לא עדכן את הש"מ"פ, שבו השתתף חייל המילואים, ברישומי הצבא בעניינו, חרף זכאותו.

מאחר שהש"מ"פ עודכן כנדרש ברישומי הצבא בעניינו של חייל המילואים, ונוכח הצעדים שנקטה קצינת המשא"ן הממונה על היחידה – לא ראה הנציב להתערב עוד מטעמו.

0-6-500614 – אי-קבלת תעודת שחרור משירות הסדיר

חיילת מילואים הלינה על כך שלא קיבלה תעודת שחרור עם שחרורה משירות הסדיר, חרף זכאותה לכך.

כחלק מהטיפול בקבילה נדרשה תגובתו של ראש התחום בענף תכנון כוח האדם למילואים שבאגף כוח האדם. הוא מסר כי יעביר את תעודת השחרור שלה זכאית החיילת לגורמי פניות הציבור בצה"ל, וכי באפשרותה לאסוף את התעודה מעמדת קבלת הקהל של פניות הציבור במרכז הארץ.

מאחר שעניינה של החיילת עתיד היה לבוא על תיקונו, לא מצא הנציב מקום להתערב עוד מטעמו, מלבד המלצתו לוודא כי תעודת השחרור משירות הסדיר אכן תועבר לקובלת.

0-7-501913 – אי-קבלת תגמול עבור שירות מילואים פעיל לחריגי גיל

רקע

קצין מילואים הלין על שלא קיבל תגמול לחריגי גיל עבור ימי שירות מילואים פעיל (להלן : שְׁמ"פ) שבהם השתתף בשנים 2016 ו-2018.

ממצאים

גורמי השכר בצה"ל בחנו את טענות הקצין ומסרו כי התגמול עבור ימי השְׁמ"פ שבהם השתתף בשנת 2016 שולמו לו במהלך חודש אפריל 2017.

לעניין התגמול עבור ימי השְׁמִי"פ שבהם השתתף הקצין בשנת 2018 נמסר כי הוא עתיד לקבלו בתאריך 19 במאי 2019.

מסקנות והמלצות

הנציב לא ראה להתערב באירוע זה מאחר שהקצין עתיד לקבל את התגמול עבור ימי השְׁמִי"פ שבהם השתתף בשנת 2018. עם זה, המליץ למפקדת מרכז השירות לחיילי המילואים באגף כוח האדם לוודא כי הקצין אכן יקבל את התגמול שהוא זכאי לו.

501966-4-0 – אי-מתן מענה מהמרכז לכשירות החייל בנוגע לתיאום ועדה רפואית

חייל מילואים הלין על אי-קבלת מענה מגורמי המרכז הרפואי לכשירות החייל (להלן: המרכז) בנוגע לתיאום מועד זימונו לוועדה רפואית (להלן: וע"ר).

בעת בירור הקבילה עלה כי מפקדת המרכז יצרה קשר עם חייל המילואים וביקשה ממנו לשלוח טופס הסכמה לקיום וע"ר שלא בנוכחותו, לצורך השלמת הטיפול בעניינו.

מאחר שעניינו של חייל המילואים עתיד להיבחן בווע"ר, לא מצא הנציב מקום להתערב, מלבד להמליץ לנגדת וע"ר מילואים במרכז לעדכנו על אודות השלמת הטיפול בנושא זה.

501465-5-0 – אי-קבלת אישור על קידום בדרגה במילואים

רקע

חייל מילואים הלין על שלא קיבל אישור בדואר על קידומו לדרגת רב-סמל.

ממצאים

מבירור הקבילה עלה כי חייל המילואים אכן קודם בתאריך 14 במרץ 2019 לדרגת רב-סמל, וזו עודכנה כנדרש ברישומי הצבא של החייל.

גורמי משאבי האנוש בצה"ל הבהירו כי כחלק מצמצום הבירוקרטיה בחיל משאבי האנוש, אישורי דרגה אינם נשלחים עוד באמצעות הדואר וכי באפשרותו של חייל המילואים לראות אישור זה באתר המילואים ואף לקבלו דרך האתר.

מסקנות וסיכום

נוכח האפשרות העדכנית לקבל את המידע ואת האישור על הקידום בדרגה באמצעות אתר המילואים, לא התערב הנציב בעניין זה.

503358-2-0 – אי-קבלת החזר הוצאות נסיעה התואם לשירות המילואים בפועל

רקע

חייל מילואים הלין על שלא קיבל החזרי הוצאות נסיעה התואמים את מאפייני שירות המילואים הפעיל (להלן: ש"מ"פ) שבו השתתף.

ממצאים

מבדיקה שנערכה ביחידת חייל המילואים נמצאה תכתובת בינו ובין שלישת הגדוד דאז בנוגע להחזרי הוצאות נסיעה במועד המתאים לקבילתו, ולפיה בעת אימון במתכונת סגורה אושר לו לבקשתו לקחת בו חלק במתכונת של יציאות יומיות ולצאת לביתו בין התאריכים 19-28 בנובמבר 2017 – בסך-הכול שמונה נסיעות הלוך וחזור, כשבפועל קיבל החזרים בסך של 88 ₪ בלבד.

מסקנות והמלצות

הנציב מצא פגם בכך שלא עודכנה זכאות חייל המילואים להחזרי הוצאות נסיעה במהלך השמ"פ בהתאם למתכונת שירותו בפועל. עם זאת, נוכח חלוף הזמן ממועד השמ"פ וחילופי ממלאי התפקידים – לא היה אפשר להתחקות אחר השתלשלות האירועים המדויקת שבעטייה לא הוסדר עניינו של החייל.

לפיכך, לא ראה הנציב להמליץ המלצות אישיות, אך המליץ לגורם המתאים בחטיבה הממונה על יחידתו לפעול לעדכון זכאות חייל המילואים להחזרי הוצאות הנסיעה שלהם הוא זכאי.

מיועדים לשירות הביטחון (מלש"בים)

במהלך שנת הדוח טופלו נושאים רבים ומגוונים בעניינם של מיועדים לשירות הביטחון.

להלן פירוט הקבילות הנבחרות :

- 501384-6-0 – שקיפות בהליכי מיון מקבילים לקורס הטיס ולחיל המודיעין 218
- 335060/0 – טיפול בפניות של מיועדים לשירות הביטחון ל'מיטב' דרך אתר המרשתת
 220 "מתגייסים"
- 503701-9-0 – חוסר תיאום בין 'מיטב' לחילות בכל הנוגע לזימון מיועדים לשירות הביטחון
 220 למיונים
- 503367-3-0 – זימון למבחנים פסיכוטכניים חוזרים בשל אי-קבלת התאמות שלהן זכאית
 221 מיועדת לשירות הביטחון
- 502558-2-0 – תיעוד פוגעני ברשומה הרפואית הממוחשבת 222

501384-6-0 – שקיפות בהליכי מיון מקבילים לקורס הטיס ולחיל המודיעין

רקע

אימו של מיועד לשירות הביטחון (להלן: מלש"ב) הלינה על שהופסקו מיוניו לתוכנית בחיל המודיעין (להלן: חמ"ן) לאחר שהתקבל לגיבוש לקורס הטיס, ללא ידיעתו ועדכוננו. הפסקה זו מנעה ממנו את מימוש הזכאות למדיניות 'מצנח זהב'. לפי מדיניות זו ישובץ ביעד שאליו התקבל בחמ"ן לאחר שהופסקה השתתפותו בקורס הטיס.

בהקשר זה הלינו המלש"ב ואימו על מסירת מידע שגוי ומטעה באתרי המרשתת של צה"ל בנוגע למדיניות המיונים לטיס ולחמ"ן בו-בזמן.

הוראות הצבא

מדיניות הצבא בנושא מיונים לטיס ולחמ"ן בו-זמנית קובעת כי מלש"ב יוכל להתמייין בד בבד גם לטיס וגם לחמ"ן, אך לא יאושר המשך מיון מלש"ב לחמ"ן לאחר שהתקבל לטיס. מלש"ב שיתקבל לחמ"ן טרם מועד הגיבוש לטיס, יזכה למימוש מדיניות 'מצנח זהב' ליעד שאליו התקבל בחמ"ן, אם תופסק בהמשך השתתפותו בקורס הטיס.

ממצאים

בעת בירור הקבילה נמצא כי במהלך חודש מרץ 2018 השתתף המלש"ב בגיבוש טיס ועמד בו בהצלחה. בחודש ינואר 2019 התחיל את קורס הטיס, ובמהלך חודש פברואר 2019 הופסקה השתתפותו בקורס.

בהתאם למדיניות הצבא שפורטה לעיל, חיילים שהופסקה השתתפותם בקורס טיס וטרם הוכשרו בטירונות – חוזרים לשיבוץ מחדש ב'מיטב', כפי שאירע גם בעניינו של המלש"ב.

לטענת המלש"ב, שהופסקו מיוניו לתוכנית בחמ"ן עם קבלתו לקורס הטיס ללא ידיעתו, נמסר כי בעת כינוסי המיונים שבהם השתתף המלש"ב בראשית הליכי מיונו לתפקידי המודיעין הוסבר כי הליכים אלו מתקיימים בד בבד להליכי המיון לקורס הטיס, וכי בשלב הגיבוש לטיס ניתן לחתום על טופס ויתור על המשך המיונים לטיס. כן הובהר כי מי שלא יחתום על טופס הויתור ויעבור את גיבוש הטיס בהצלחה – מיוניו למקצועות חמ"ן יופסקו.

בהקשר זה הדגישו רשויות הצבא כי המדיניות מאפשרת לשבץ את מפסיקי קורס טיס ביעדים אחרים, רק אם תהליך המיון ליעדים אלו הסתיים טרם הקבלה לקורס הטיס, עוד בהיותם מלש"בים – דבר שלא התרחש בעניין המלש"ב.

באשר לטענת המלש"ב בדבר מסירת מידע שגוי על מיונים מקבילים לטיס ולחמ"ן ועל נוהל 'מצנח זהב', הובהר כי ייערך חידוד באתר חיל האוויר בנושאים אלו.

מסקנות והמלצות

אף שלא נסתרו מעיני הנציב תחושות המלש"ב, ומשלא ניתן היה להכריע באופן חד-משמעי בנוגע למידע שנמסר למלש"ב טרם גיוסו – לא ראה הנציב להתערב בהחלטת רשויות הצבא שלא לאשר את קבלתו לתוכנית בחמ"ן לאחר הפסקת השתתפותו בקורס הטיס, וכן כי אינו עומד בתנאי הזכאות לקבלה לחמ"ן בהתאם למדיניות 'מצנח זהב'.

עם זה, למען הסר ספק, המליץ הנציב לגורמי 'מיטב' וחיל האוויר לוודא כי המידע הנמסר למלש"בים בעניין המיון לקורס הטיס במקביל ליעדים אחרים הוא בהיר דיו, הן בכינוסי המיון והן באתרי המרשתת למיניהם.

335060/0 – טיפול בפניות של מיועדים לשירות הביטחון ל'מיטב' דרך אתר המרשתת "מתגייסים"

מיועד לשירות הביטחון (להלן: מ'לש"ב) הלין על שנשלחה פנייתו ל'מיטב' דרך אתר המרשתת "מתגייסים" ומוענה בטעות למדור שאינו אמון על הטיפול בפניות מסוג זה ושלא טיפל בה כלל.

בירור הקבילה העלה כי היו כמה פניות, שהגיעו מאתר "מתגייסים" למוקד השירות של לשכת הגיוס ברשת ב'מיטב' ומוענו למדור שאינו אמון לטפל בהן. בשל כך, פניות אלו לא טופלו כלל.

הנציב מצא פגם בדרך התנהלות זו ב'מיטב' והמליץ לגורמים המתאימים לרדת לשורשי הדברים כדי לנקוט צעדים למניעת הישנות מעשים דומים.

503701-9-0 – חוסר תיאום בין 'מיטב' לחילות בכל הנוגע לזימון מיועדים לשירות הביטחון למיונים

מיועד לשירות הביטחון (להלן: מ'לש"ב) הלין על תיאום לקוי בזימונו למיון בחיל שביקש לשרת (להלן: החיל).

מבירור הקבילה עלה כי המ'לש"ב זומן למועד מיון מיוחד לחיל. גורמי החיל יצרו עימו קשר טלפוני, והוא מסר להם כי ישהה בחו"ל במועד שאליו זומן, ועל כן לא יוכל להתייצב. כן ביקש המ'לש"ב מ'מיטב' להקדים את מועד הזימון, ולטענתו, בקשתו אושרה.

לאחר שהמלש"ב התייצב ליום המיון במועד שלדבריו מסרו לו גורמי 'מיטב', התברר כי החיל לא היה ערוך להגעתו. משום כך נגרם למלש"ב טרטור, שכן נאלץ להגיע לבסיס שבו נערך המיון, לצאת ממנו ואז לחזור שוב ולהמתין זמן ארוך עד לתחילת המיון.

הנציב מצא כי נפל פגם בכך שגורמי 'מיטב' והחיל לא היו מתואמים בנוגע למועד המיון של המלש"ב. הוא המליץ לגורמים המתאימים ב'מיטב' ובחיל לנקוט צעדים ארגוניים הולמים בדבר זימון מלש"בים למיונים למניעת הישנות מעשים דומים.

**503367-3-0 – זימון למבחנים פסיכוטכניים חוזרים בשל אי-קבלת התאמות שלהן
זכאית מיועדת לשירות הביטחון**

אביה של מיועדת לשירות הביטחון (להלן: מלש"בית) הלין על שלא קיבלה בתו (החירשת מגיל צעיר שלמדה בבית ספר רגיל) את ההתאמות שלהן היא זכאית במהלך המבחנים הפסיכוטכניים שבהליכי הצו הראשון.

בירור הקבילה העלה כי המלש"בית שלחה את מסמכי ההתאמות לגורם המתאים טרם מועד הצו הראשון, אך בהגיעה ליום הצו הראשון לא ניתנו לה ההתאמות המגיעות לה כנדרש. מאחר שלא אושרו למלש"בית ההתאמות כאמור, היא לא סיימה את הליכי הצו הראשון ונקראה שנית לשם השלמת המבחנים הפסיכוטכניים, ונאמר לה מראש כי תיבחן ללא התאמות.

בעקבות הקבילה נערך בירור מעמיק על מצבה הרפואי של המלש"בית, ובעקבותיו הוחלט לאפשר לה להיבחן עם התאמות והקלות הניכרות בקבלת תוספת זמן בחדר נפרד ושקט, או לחלופין להיבחן עם אוזניות.

502558-2-0 – תיעוד פוגעני ברשומה הרפואית הממוחשבת

מיועד לשירות הביטחון (להלן: מִלְשָׁ"ב) הלין על תיעוד לקוי ופוגעני בתיקו הרפואי:
"שוב כשלה שאיפתו האינסופית להורדת פרופיל".

בירור הקבילה העלה כי רופא בלשכת הגיוס העלה על הכתב את בקשותיו החוזרות של המִלְשָׁ"ב להוריד את מדרג כשירותו הרפואית (פרופיל) בצורה שאינה הולמת. נוכח זאת, הממונה על הרופא שוחחה עימו, עמדה עימו על טעותו וחידדה לפניו את הצורך בהקפדה על ניסוח ענייני.

הנציב קיבל את תגובת הגורם הרפואי הממונה שבחן את הקבילה ומצא פגם באופן שבו הביע הרופא בלשכת הגיוס את דעתו בתיקו הרפואי של המִלְשָׁ"ב.

עם זאת, נחה דעתו מהצעדים שננקטו במקרה זה למנוע הישנותו בעתיד, ועל כן לא ראה להתערב עוד.

נספחים

נספחים

נספח א

מבנה יחידת נציב קבילות החיילים ודרכי פעולתה

1. מבנה

יחידת נציב קבילות החיילים (הנציבות) פועלת כיחידה צבאית במסגרת הארגונית של משרד הביטחון. בראשה עומד הנציב שהוא אזרח. הנציבות כוללת את מחלקת הבירור וגופים מקצועיים תומכים. ראשת מחלקת הבירור משמשת גם בתפקיד מפקדת היחידה.

א. לשכת הנציב

בתפקיד עוזרת הנציב משמשת **גברת שירן אלבז**.

ב. מחלקת הבירור

בתפקיד ראשת מחלקת הבירור עומדת **אל"ם** (אלוף-משנה) **מור וליק**. במחלקה שישה צוותי בירור. בראש כל צוות עומד קצין בדרגת סא"ל (סגן-אלוף) או אל"ם במילואים, ולצידו מבררים קצינים, רכזי בירור ומשפטן (עורך דין, אזרח או קצין).

תפקידי המבררים הם לברר את הקבילות המגיעות לטיפול צוות הבירור; לסכם את ממצאי הבירור; לגבש הצעות וחוות דעת לתיקון ליקויים שנתגלו ולמתן סעד לקובל; ולגבש המלצות לשם מניעת הישנות הבעיה או התופעה. תפקידי המשפטן בצוות הם למקד את העילות לקבילה; ללוות את עבודת הבירור; להיות שותף לגביית עדויות ולמפגשי בירור; לבחון את ההיבט המשפטי; ולסייע בניסוח המשפטי של סיכום ממצאי הבירור.

להלן רשימת שמות העוסקים במלאכה:

אל"ם (במילואים) **אליהו הדר** – ראש צוות בירור;

סא"ל דניאל ביטון – ראשת צוות בירור;

סא"ל ד"ר קרן זילכה – ראשת צוות בירור;

- סא"ל עידן חמו – ראש צוות בירור ;
- סא"ל עו"ד שגיב ליכטמן – ראש צוות בירור ;
- סא"ל מירי מילמן נהון – ראשת צוות בירור ;
- רס"ן עו"ד אושרית סיבוני – משפטנית מחלקת הבירור ;
- רס"ן עו"ד שירן גור – משפטנית מחלקת הבירור ;
- עו"ד כרמית בר-טל חלפון – משפטנית צוות ומחלקת הבירור ;
- עו"ד אהד ולנר – משפטן צוות ;
- עו"ד נורית פולק – משפטנית צוות ;
- עו"ד ליאת חביב פרנקו – משפטנית צוות ;
- ע"צ עו"ד רויטל זמיר – משפטנית ענף פניות ;
- סרן עו"ד ליטל סאיג – משפטנית צוות ;
- ע"צ נעה רביב עזרן – מבררת ;
- סגן אלון אלירז – מברר ;
- סגן אופק גינזבורג – מברר ;
- סגן סהר זהר – מבררת ;
- סג"ם הדר משה מוסא – מבררת ;
- סג"ם יאן נמירובסקי – מברר ;
- סג"ם אביתר קופנס – מברר ;
- סג"ם דניאל רון – מברר ;
- סמל נעם ולך – מבררת ;
- סמל ינון מתן – מברר פניות ;
- סמל גיא סער – מברר פניות ;
- רב"ט סתיו אהרון – מבררת ;
- רב"ט ארבל אמוראי – מבררת ;
- רב"ט נוי בן יהושע – מבררת ;
- רב"ט שרון לבנזון – מבררת ;
- רב"ט מעיין מידן מהדיאן – מבררת ;
- רב"ט עמית מורן – מבררת ;
- רב"ט ליאל שוקרון – מבררת ;
- רב"ט אביה שטיינר – מבררת פניות.

ג. היועץ המשפטי לנציב

בתפקיד היועץ המשפטי לנציב משמש סא"ל עו"ד דוד אלאשבילי.

בתפקידו הוא מייעץ לנציב ולסגל הנציבות בכל הנוגע ליישום הוראות הדין, החוק ופקודות הצבא, לרבות כללי הצדק הטבעי, בכל שלבי הטיפול בקבילה, מעת קבלתה ומיונה ועד הכנת הצעות להודעות הנציב בסיום הבירור. כמו כן היועץ המשפטי מטפל אישית בקבילות מורכבות ורגישות. נוסף על כך היועץ המשפטי אמון על הכנת חוות דעת משפטיות בסוגיות מהותיות, על ייזום ועל גיבוש והכנה של המלצות והצעות לשינוי פקודות ודינים ועל ייזום של ימי עיון והעשרה. זאת ועוד, כמשפטן הבכיר בנציבות, היועץ המשפטי מדריך ומנחה את משפטני הנציבות ומבררניה. בנוסף היועץ המשפטי מנהל קשרי גומלין עם גורמים משפטיים ואזרחיים במערכת הצבאית ומחוצה לה.

ד. ראש ענף הפניות

בתפקיד רע"ן הפניות משמש עו"ד ירון ויסוסר (אל"ם במילואים). ענף הפניות אמון על קליטת כל הקבילות המתקבלות בנציבות ועל פתיחת תיק הקבילה. הענף אמון על תחום האפיון המשפטי של הקבילות והפניות המתקבלות בנציבות על פי חלק י"א לחוק השיפוט הצבאי; על בחינת הקבילות על פי עקרונות המשפט המנהלי והציבורי, חקיקת הביטחון, משפט העבודה, הדין הכללי ופקודות הצבא; ועל העברה לבירור של קבילות המגלות עילה. הענף נושא באחריות למתן מענה לקבילות, אשר אינן מגלות עילה, או שאין מקום לבררן מסיבות של חוסר סמכות, או שאינן בתחום הטיפול של הנציב.

ה. קצינת הבקרה והמעקב

בתפקיד קצינת הבקרה והמעקב משמשת סמ"ר יובל שבו. המשרד אמון על מעקב אחר יישום המלצות הנציב, על מתן מענה לפונים ולנציגי יחידות בנושא קבילות (לאחר פרסום הודעת הנציב) ועל הפקת דוחות לצרכים שונים.

ו. משרד הניהול

בתפקיד קצינת הניהול משמשת סרן עידן בן יאיר. היא נושאת באחריות לטיפול בתחומי השלישות, התחזוקה והאספקה, שגרת היחידה, אחזקה שוטפת של מבני היחידה וביצוע עבודות הדפוס וההוצאה לאור.

ז. במהלך השנה האחרונה סיימו את תפקידיהם ממלאי התפקידים האלה:

אל"ם אתי מכאני – ראשת מחלקת הבירור;

סא"ל סלבו בכר – ראש צוות בירור;

סא"ל ברק ברודי – ראש צוות בירור;

סא"ל ד"ר שני ברוש – ראשת צוות בירור;

סרן אריאל ברלינר – קצינת הבקרה והמעקב;

סגן עידו גינדי – קצין הניהול;

סגן אור אבידן – מבררת;

סגן אורן כהן – מברר;

סגן אליוט כהן – מברר;

סגן מיקה לביא – מבררת;

סגן גיא סגל – מברר;

סמ"ר הדר קכל – קצין הבקרה והמעקב;

סמ"ר ליאור קאופמן – מברר פניות;

סמ"ר עידן קנדיל – מברר;

סמל יובל דרור – מבררת;

סמל סימון חתוקה – מבררת;

סמל רוני ישר – מבררת;

סמל שי צילר – מבררת;

סמל ענבל שחם – מבררת;

רב"ט יונתן עוז – מברר.

2. הטיפול בקבילות – כללי

א. הפניות המתקבלות בנציבות עוברות הליכי מיון, הזנה וקליטה למחשב ונפתח תיק קבילה. עם פתיחתה עוברת הקבילה מיון ואפיון משפטי ראשוני בענף הפניות.

ב. אפיון הקבילות נערך בהתאמה להוראות חלק י"א לחוק השיפוט הצבאי, התשט"ו-1955.

ג. קבילות שהן בסמכות הנציב ומגלות עילה לבירור, מועברות למחלקת הבירור.

ד. בקבילות, אשר אינן בסמכות הנציב או שאינן מגלות עילה, לא ייפתח בירור, והטיפול מול הפונה ייעשה בענף הפניות.

ה. בקבילות שבהן לא נפתח בירור, תינתן הודעה מפורטת לפונה.

ו. בקבילות שבהן נערך בירור, תינתן הודעה לקובל ולגורמי הצבא כפי שנקבעו בחוק ובפקודות.

ז. לאחר סיום הבירור ובקבילות שבהן ניתנו המלצות לביצוע, מתקיים מעקב אחר מימוש ההמלצות, והטיפול בתיק יסתיים לאחר שהתקבלו כלל הדיווחים בדבר אופן מימושו.

3. סוגי הבירור

א. קבילה אשר נמצא כי יש מקום לבררה כאמור לעיל עוברת לטיפול מחלקת הבירור.

ראשת מחלקת הבירור מעבירה את הקבילה לטיפול אחד מצוותי הבירור, בהתאם לעניין, ובצירוף הנחיות מתאימות להליך הבירור.

ראש צוות הבירור בוחן את הקבילה, ממפה את הטענות אשר מעלה הקובל, וקובע (בהתאם לנושא הקבילה ולמידת מורכבותה) אם הוא יבררה, או שיטפל בה מברר מצוות הבירור.

לאחר מכן, המברר או רכז הבירור יוצר קשר עם הקובל, מעדכנו בדרכי התקשורת עם צוות הבירור, משוחח עימו שיחה ראשונית כדי ללמוד לעומק את טענותיו ומקבל את אישורו לבירור הקבילה (אם שלח את הקבילה גורם מוסמך מטעמו של הקובל). לאחר שיחה זו מועברת הקבילה לתגובה מאת ממלאי התפקידים הנוגעים בעניין.

ב. אם הקבילה מעלה נושא, אשר ניתן לבררו בהליך מהיר ובשיחות טלפון ואשר אינו מחייב, מעצם טיבו ומהותו, לערוך בירורים מורכבים וממושכים, יערוך צוות הבירור בירור מהיר כדי לבחון את הטענות ולהביא את הנושא על תיקונו במקרים המתאימים.

ג. ככלל הנציב אינו רואה עצמו כמי שמשמש תחליף למפקדים, ולדידו כל מפקד בצבא, באשר הוא מפקד על חיילים, אחראי לשמירה על זכויותיהם, על כבודם ועל רווחתם.

לפיכך לעיתים קרובות בקבילות, שעניינן בעיקר יחסי מפקד-פקוד, הנציב מעביר את הקבילה למפקד היחידה כדי שיערוך תחקיר בראשותו ויקבל החלטה בהתאם לממצאיו. המפקד מדווח לנציב על ממצאי התחקיר ועל אופן הטיפול.

לאחר שמתקבל תחקיר המפקד, נבדק אופן הטיפול. במידת הצורך המברר משוחח עם הקובל או עם הנקבל (או עם שניהם), בוחן עדויות, גובה עדויות נוספות או עורך מפגשי בירור.

ד. יש שהליך הבירור מתחילתו מחייב לקבל תגובות מפורטות בכתב, לגבות עדויות ולקיים מפגשי בירור. אם המברר מתקשה להסיק מסקנות לאחר גביית עדויות מכל אחד מהגורמים בנפרד, לרוב נערך מפגש בירור בין הגורמים הנוגעים בדבר כדי לעמוד על הגרסאות הסותרות. מפגש כזה נערך בראשות ראש צוות הבירור ובהשתתפות משפטן הצוות, המברר והנוגעים בדבר. יש שמפגש הבירור נערך בראשות ראש מחלקת הבירור.

ה. בחלק מהקבילות, וכחלק מהליך הבירור, נערך ביקור ביחידת החייל. ביקור ביחידה, בין ביקור פתע ובין ביקור מתואם, מתקיים אם מועלות טענות הדורשות התרשמות בלתי-אמצעית מתנאי השירות ביחידה, כגון תלונות על מבנים רעועים, טענות בדבר גהות (היגינה) לקויה או צורך בהתרשמות ממערכת יחסי מפקדים-פקודים ביחידה ועוד.

ביקור ביחידה יתקיים גם אם נדרשת עדות של חיילים או מפקדים מיחידה מסוימת, ואם מטעמי יעילות עדיף שצוות הבירור יגיע לגבות את העדויות ביחידה, ולא במשרדי הנציבות.

4. סיכום הבירור והודעת הנציב

א. משהסתיים הבירור, עורך המברר את סיכום הממצאים ומגבש את המסקנות ואת ההמלצות. המברר מעביר את הצעת הסיכום לבדיקת משפטן הצוות. בתום בדיקה זו מעביר המשפטן את הצעת הסיכום לראש צוות הבירור, וזה לאחר שבחן את הסיכום המוצע ואישרו, מעבירו למשפטני המחלקה ולרמ"ח הבירור.

ב. המסמך מוכן כהצעה להודעת הסיכום של הנציב. הסיכום המוצע יכול גם את ההמלצות הנוגעות לממצאי הבירור, לרבות המלצות בדבר הצורך לתקן את הליקוי שהעלה הבירור, והמלצות על הדרך לתיקון הליקוי לגבי הקובל. אם הטיפול בקבילה חושף בעיה כללית, בעלת השלכות על חיילים נוספים, ייתכנו המלצות לקיים עבודת מטה, לשנות את הפקודה, את הנוהל או את ההנחיה או דרך פעולה אחרת.

ג. תיק הקבילה, לרבות ההודעות המוצעות, מועבר **לנציב** לבחינה, להחלטה ולאישור.

ד. בגמר הבירור ניתנת הודעת הנציב לקובל ובנוסף מודיע הנציב, בהתאם לסעיף 553 לח"ש"ץ, התשט"ו-1955, (להלן: החוק), לחייל שקבלו עליו, למפקדיו ולרשויות הצבא המתאימות, כמתחייב מהבירור, בין אם הקבילה נמצאה מוצדקת או בין אם לאו. נמצא ליקוי בעת בירור הקבילה – ממליץ הנציב לנקוט צעדים לתיקון הליקוי.

ה. לפי סעיף 553 לחוק מודיע הנציב לקצין שמינה הרמטכ"ל על כל קבילה מוצדקת. לתפקיד זה מונה ראש מטה אגף כוח-האדם. על פי החוק על ממלא התפקיד לעיל לדווח לנציב בתוך חודשיים על הצעדים אשר ננקטו בעקבות המלצות הנציב.

5. קבילות שלא נערך בעניינן בירור

א. בחלק מהקבילות המתקבלות בנציבות לא נערך בירור, ואלו הן:

(1) קבילות שאינן בתחום סמכות הנציב;

(2) קבילות שאינן מצביעות על עילה לבירור לפי החוק, או שאינן עומדות בדרישות החוק.

ב. **קבילות שאינן בסמכות** הן, בין השאר, אלה:

- 1) קבילות שבהן נושא הקבילה אינו מהווה מעשה הפוגע במישרין בחייל הנפגע או מונע ממנו במישרין טובת הנאה (סעיף 547 לחוק), או קבילות אשר אינן מוגשות מטעם מי שאינו "חייל" או בן משפחה (סעיף 542 לחוק);
- 2) קבילות שאינן נוגעות לפעולותיהן של רשויות הצבא (סעיף 546 לחוק);
- 3) קבילות המעלות על פניהן חשד שנעברה עבירה על פי שיקול דעת הנציב (כאמור בסעיף 549 א לחוק);
- 4) קבילות הנוגעות להליכי שיפוט או להליכי בדיקה (סעיף 548 לחוק);
- 5) קבילות בעניין שלא פגע בקובל במישרין (סעיף 547 (א)(1) לחוק).

ג. **קבילות שבמהלך הביורור או בסיומו עלה חשד שנעברה עבירה** – מודיע על כך הנציב לפרקליט הצבאי הראשי על פי סעיף 553 (ד) לחוק.

ד. **קבילות הנוגעות להליכי שיפוט או להליכי בדיקה** – הן קבילות הנוגעות לתלונה שהוגשה נגד חייל או הנוגעות לדין משמעתי. בקבילות מסוג זה נשלחת הודעה לקובל, שעניינו אינו בתחום סמכות הנציב, כפי שנקבע בחוק. לקובל ניתן הסבר שלפיו אם הוא סבור שנפל פגם חוקי בהליך, הוא רשאי לפנות למדור הדין המשמעתי בפרקליטות הצבאית. עוד מוסבר שם שהוא רשאי לפנות בבקשה להמתקת העונש. יש שתועבר הקבילה לראש מדור הדין המשמעתי. אם הקבילה נוגעת למעשה עבירה, או אם מונה קצין בודק או שנפתחה חקירת משטרה צבאית חוקרת – מודיע הנציב לקובל כי הוא מנוע על פי החוק לטפל בעניינו.

ה. **קבילות בעניין שלא פגע בקובל במישרין** – יועברו במרבית המקרים לטיפול של הרשויות המוסמכות, תוך הודעה מתאימה לקובל כי על פי החוק תוגש קבילה רק על מעשה שפגע בקובל במישרין. עם סוג פניות אלה נמנות, בין

השאר, הצעות ייעול למיניהן שמפנים אזרחים וחיילים לנציב. במקרים אחרים מוצע לקובלים לפנות בעצמם לגורמים הנוגעים בדבר.

ו. **קבילות המוגשות על ידי מי שאינו "חייל" או כמוגדר בחוק** – על פי החוק רשאי הנציב לברר קבילות שמגישים מיועדים לשירות הביטחון, חיילים המשרתים בשירות החובה, הקבע או בשירות המילואים הפעיל בקשר לשירותם במילואים. כן הוא רשאי לטפל בקבילה שמגיש בן משפחה מדרגה ראשונה הפונה בשם החייל הנפגע, ובהיעדר אחד מאלה, מי שהקובל ביקש ממנו לפנות בשמו.

ז. **אלה הקבילות של קובלים אחרים שאין הנציב מברר:**

1) עובדי צה"ל אינם נכללים בהגדרת חייל הרשאי להגיש קבילה ופניותיהם מועברות אל הממונה על תעסוקת עובדי צה"ל במשרד הביטחון או לראש המרכז לתעסוקת עובדי צה"ל;

2) חיילים המוצבים לשירות במשטרת ישראל (שח"ם), בשירות בתי הסוהר או במשמר הגבול (מג"ב), ומלינים על ממלא תפקיד במשטרה, הטיפול בעניינם מופנה אל נציב קבילות השוטרים והסוהרים והפונה מופנה בהתאם.

ח. **קבילות שאינן נוגעות לפעולות רשויות הצבא** – הן קבילות, כגון תלונות על עניינים שנמצאים בטיפול אגף שיקום הנכים במשרד הביטחון, המוסד לביטוח לאומי או משרדי הממשלה. בקבילות אלו לא נערך בירור, ולקובל נמסרת הודעה על הסיבה לכך בליווי הסבר על דרכי הפעולה הפתוחות לפניו.

ט. **קבילות שאינן מגלות עילה** – הן קבילות שלא עולה מהן טענה המצביעה על פגם בטיפול בקובל או שאינן מגלות עילה על פי החוק. בקבילות אלה לא נפתח בירור. עם קבילות אלה נמנות פניות שמהן עולה כי לא מוצו הליכים מול גורמי הצבא, ובכללן: בקשות העברה ליחידה אחרת, בקשות לקיצור השירות, בקשות לקבלת מידע, בירור זכאות כספית, בקשות לשנות את המקצוע הצבאי וכיוצא באלה. במקרים אלו מדובר בבקשה גרידא, ולא בקבילה. לפונה מוסבר לאיזו רשות צבאית הוא צריך לפנות, ובחלק מן

המקרים יועברו מכתבו לרשות. בעניינים מעין אלו יבוררו קבילות רק אם החייל הגיש בקשה על פי נוהלי הצבא או פנה לגורם מוסמך, או אז עניינו נבחן אם נפל פגם בהליך, או אם נטענה טענה כי ההחלטה חורגת ממתחם הסבירות.

י. **נושאים שבעניינם יש הליכי השגה, ערר או ערעור (ואינם מסוג ההליכים המשפטיים) וכן התיישנות** – הם קבילות שבהן לא ייערך בירור אלא אם מצא הנציב שיש סיבה מיוחדת המצדיקה את בירורו. עם קבילות אלה נמנים המקרים האלה:

(1) בעניין שבו ניתנה החלטת רשות צבאית שעליה אפשר או היה אפשר להגיש על פי דין השגה, ערר או ערעור (ואינם בגדר הליכים משפטיים);

(2) קבילה שהוגשה לאחר שעברה שנה מיום המעשה שעליו נסבה הקבילה או מיום שנודע לקובל על המעשה;

(3) לאחר שחלפו 180 ימים מיום שחדל הפונה להיות חייל בשירות פעיל כמשמעו בחוק.

נספח ב

מוסד נציב קבילות החיילים הוקם על פי תיקון מס' 6 לחוק השיפוט הצבאי, התשט"ו – 1955 שנתקבל בכנסת ביום י"ג באב התשל"ב, 24 ביולי 1972 באמצעות הוספת חלק י"א לחוק. פורסם בספר החוקים ב-כ"א באב התשל"ב, 1 באוגוסט 1972 (ס"ח 664), ותחילת תוקפו של החוק נקבע ל-כ"ד במרחשוון התשל"ג, 1 בנובמבר 1972.

חוק השיפוט הצבאי, התשט"ו-1955

חלק י"א – בירור קבילות חיילים

- 542.** כל מקום שמדובר בחלק זה על חייל, אין משמעותו אלא חייל כהגדרתו בסעיף 1, לרבות איש מילואים שאינו בשירות, אם הקבילה נוגעת לשירותו במילואים.
- סייג ל"חייל"
(תיקון מס' 23)
תשנ"ג-1993
- 543.** (א) שר הבטחון, בהתייעצות עם שר המשפטים ובאישור ועדת החוץ והבטחון של הכנסת, ימנה נציב קבילות חיילים (בחלק זה – נציב הקבילות); נציב הקבילות יכהן תקופת כהונה אחת בלבד של שבע שנים.
- מינוי נציב קבילות חיילים
(תיקון מס' 6)
תשל"ב-1972
(תיקון מס' 69)
תשע"ו-2016
- (ב) הודעה על מינויו של נציב הקבילות ועל מענו תפורסם ברשומות.
- 543א.** שר הבטחון יגיש לאישור ועדת החוץ והבטחון של הכנסת את שם המועמד לתפקיד נציב הקבילות לא יאוחר מתשעים ימים לפני תום תקופת כהונתו של נציב הקבילות המכהן, והוועדה תדון בהצעתו לא יאוחר משישים ימים לפני תום תקופת כהונתו של נציב הקבילות המכהן.
- מועד הבחירה
(תיקון מס' 23)
תשנ"ג-1993
(תיקון מס' 69)
תשע"ו-2016
- 543ב.** (א) נבצר מנציב הקבילות, דרך ארעי, למלא תפקידיו, ימנה שר הביטחון, בתוך 14 ימים, למנות ממלא מקום לנציב הקבילות לתקופה שלא תעלה על שלושה חדשים או עד שיחזור למלא את תפקידיו, לפי המוקדם; השר רשאי להאריך את המינוי לתקופות נוספות, ובלבד שסך כל תקופות כהונתו של ממלא מקום הנציב לא יעלה על ששה חדשים; הוראות סעיף קטן זה יחולו גם על ממלא מקום נציב הקבילות שמונה לפי סעיף זה.
- ממלא מקום לנציב
(תיקון מס' 23)
תשנ"ג-1993
(תיקון מס' 69)
תשע"ו-2016
- (ב) נבצר מנציב הקבילות למלא תפקידיו במשך תקופה העולה על ששה חדשים רצופים יראו אותו כאילו התפטר מתפקידו.
- (תיקון מס' 69)
תשע"ו-2016
- (ג) נתפנה מקומו של נציב הקבילות לפני תום תקופת כהונתו, ימנה שר הביטחון, בתוך 14 ימים, ממלא מקום לנציב הקבילות עד לכניסתו לתפקיד של נציב קבילות חדש.
- (תיקון מס' 69)
תשע"ו-2016

(ד) נבצר מנציב הקבילות למלא את תפקידיו לפי סעיף קטן (ב) או התפנה מקומו לפי סעיף קטן (ג) לפני תום תקופת כהונתו, יגיש שר הביטחון לאישור ועדת החוץ והביטחון של הכנסת את שם המועמד לתפקיד נציב הקבילות מוקדם ככל האפשר ולא יאוחר משלושים ימים מהיום שבו נבצר ממנו למלא את תפקידיו או התפנה מקומו, לפי העניין; הוועדה תדון בהצעת שר הביטחון כאמור מוקדם ככל האפשר ולא יאוחר משלושים ימים מיום שהגיש לה את שם המועמד.

(תיקון מס' 69)
תשע"ו-2016

(ה) החל הליך מינויו של נציב הקבילות כאמור בסעיף 543א וטרם הושלם ביום סיום כהונתו של נציב הקבילות המכהן, רשאי שר הביטחון להאריך את כהונתו של נציב הקבילות לתקופה אחת שלא תעלה על שלושה חודשים או עד לכניסתו לתפקיד של נציב קבילות חדש, לפי המוקדם; לא היה ניתן להאריך את כהונתו של נציב הקבילות כאמור, יחולו הוראות סעיף 23א לחוק שירות המדינה (מינויים), התשי"ט-1959.

(תיקון מס' 69)
תשע"ו-2016

544. אלה רשאים להגיש קבילה:

קבילה של מי
(תיקון מס' 6)
תשל"ב-1972

(1) אדם הרואה עצמו נפגע במעשה כאמור בסעיף 547 שנעשה לגביו בזמן היותו חייל או מיועד לשירות ביטחון (להלן – החייל הנפגע);
(2) בנו, בתו, אחיו או אחותו של החייל שנפגע אם מלאו להם 16 שנה, או הוריו או בן-זוגו של אותו חייל, ובאין אחד מאלה – מי שנתבקש מאת החייל הנפגע לעשות כך.

(תיקון מס' 56)
תשס"ז-2007

(א) קבילה תוגש בכתב במישרין לנציב הקבילות, תיחתם ביד הקובל ויצויינו בה שמו, מספר הדואר הצבאי של היחידה שבה משרת החייל הנפגע, מספרו האישי ודרגתו; הגיש את הקבילה מי שחדל מלהיות חייל, מיועד לשירות ביטחון או אדם כאמור בסעיף 544(2), יצויינו בה, בנוסף לפרטים כאמור של החייל, גם שמו ומענו של הקובל.

דרך הגשת קבילה
(תיקון מס' 6)
תשל"ב-1972
(תיקון מס' 56)
תשס"ז-2007

(ב) קבילה של אסיר או עציר תוגש במעטפה סגורה למפקד מיתקן הכליאה הצבאי שבו הוא מוחזק, והמפקד יעביר את המעטפה, בלי שיפתחנה, לנציב הקבילות.

546. קבילה ניתנת להגשה על מי שבזמן עשיית המעשה כאמור בסעיף 547 היה חייל או עובד בשירות הצבא שחוק זה חל עליו על פי סעיף 8(2) והוא אף אם ביום הגשת הקבילה שוב אינו חייל או עובד כאמור; הקובל יפרש בקבילתו את זהותו של האדם שעליו הוא קובל, ואם אין בידו לתאר זהותו ימסור כל פרט שבידו המסייע לזיהויו.

קבילה על מי
(תיקון מס' 6)
תשל"ב-1972

- 547. (א)** נושא לקבילה הוא מעשה שנתקיימו בו כל אלה:
- (1) הוא פוגע במישרין בחייל הנפגע או מונע ממנו במישרין טובת הנאה;
 - (2) הוא נוגע לסדרי השירות, לתנאי השירות או למשמעת;
 - (3) הוא בניגוד לחיקוק או לפקודות הצבא, או ללא סמכות חוקית, או בניגוד למינהל תקין, או שיש בו משום נוקשות יתירה או אי-צדק בולט.
- (ב)** לענין סעיף זה, "מעשה" - לרבות מחדל ופיגור בעשיה.

קבילה על מה
(תיקון מס' 6)
תשל"ב-1972

548. בקבילות אלה לא יהיה בירור:

- (1) קבילה על החלטת שר הביטחון, הרמטכ"ל או ראש מחוז שיפוטי לפי הוראות סעיף 442;
- (2) קבילה על החלטת הרמטכ"ל לפי סעיפים 167 או 167א;
- (3) (נמחקה);
- (4) קבילה על פעולה שיפוטית של בית דין צבאי או של שופט בית דין צבאי או של בית משפט צבאי אחר או של שופט חוקר;
- (5) קבילה בענין התלוי ועומד בבית דין צבאי או בבית משפט אחר, בפני שופט חוקר או בפני קצין שיפוט, או קבילה בענין שבית דין צבאי או בית משפט אחר או שופט אחר או קצין שיפוט הכריעו בו לגופו;
- (6) קבילה על פעולה שיפוטית של ועדה שכוננה על פי חיקוק או של חבר מחבריה במילוי תפקידו כחבר הועדה;
- (7) קבילה על מעשה שהוא עבירה שעליה הוגשה תלונה לפי סעיף 225 או שבקשר עמה מונה קצין בודק או שופט חוקר;
- (8) קבילה על החלטת הועדה לעיון בעונש לפי הפרק השני של חלק ח';
- (9) קבילה על החלטה בנושא הערכתו, דירוגו או מיונו של מיועד לשירות ביטחון, למעט קבילה לגבי פגם שנפל בהליך ההערכה, הדירוג או המיון.

קבילות שאין לברר
אותן
(תיקון מס' 6)
תשל"ב-1972

(תיקון מס' 42)
תשס"ד-2003

(תיקון מס' 42)
תשס"ד-2003

(תיקון מס' 45)
תשס"ד-2004

(תיקון מס' 23)
תשנ"ג-1993

(תיקון מס' 56)
תשס"ז-2007

549. ואלה קבילות שלא יהיה בהן בירור אלא אם מצא נציב הקבילות שיש סיבה מיוחדת המצדיקה את בירורן:

- (1) קבילה בענין שניתנה בו החלטה שעליה אפשר, או היה אפשר, להגיש על פי דין השגה, ערר או ערעור, והוא אינו מסוג הענינים שסעיף 548(5) דן בהם;
- (2) קבילה שהוגשה לאחר שעברה שנה מיום המעשה שעליו נסבה הקבילה, ואם המעשה נודע לקובל מאוחר יותר - מהיום שבו נודע לו המעשה;
- (3) קבילה שהוגשה לאחר שעברו מאה ושמונים יום מהיום שבו חדל החייל הנפגע להיות חייל.

קבילות שבירורן
מצריך סיבה מיוחדת
(תיקון מס' 6)
תשל"ב-1972

549א. מצא נציב הקבילות שקבילה מעוררת על פניה חשד שנעברה עבירה, רשאי הוא להעביר את הקבילה, כולה או מקצתה, לפרקליט הצבאי הראשי.

העברת קבילה
לפרקליט הצבאי
הראשי
(תיקון מס' 14)
תשמ"ב-1981

550. (א) משהוגשה קבילה, יפתח נציב הקבילות בבירורה, זולת אם ראה שאינה ממלאה אחרי סעיף 544 או שאינה ממלאה בפרט חשוב אחרי סעיף 545 או שאינה בגדר סעיף 546 או בגדר סעיף 547, או שאין לברר אותה מאחת הסיבות המנויות בסעיפים 548 או 549 או שהיא קנטרנית או טרדנית.

פתיחת הבירור
(תיקון מס' 6)
תשל"ב-1972

(ב) במקרים האמורים בסעיף קטן (א), יודיע נציב הקבילות לקובל בכתב, שלא יטפל בקבילה, ויציין את הנימוקים לכך.

551. (א) נציב הקבילות רשאי לברר את הקבילה בכל דרך שיראה ואינו קשור להוראות שבסדר דין או בדיני ראיות.

דרכי הבירור
(תיקון מס' 6)
תשל"ב-1972

(ב) נציב הקבילות יביא את הקבילה לידיעת האדם שקובלים עליו ולידיעת מפקדו ויתן להם הזדמנות נאותה להשיב עליה, והוא רשאי לדרוש מהם כי ישיבו על הקבילה תוך התקופה שיקבע בדרישתו.

(ג) על הבירור בפני נציב הקבילות ובפני מי שהוא הסמך לכך יחולו הוראות סעיפים 9 עד 11 לחוק ועדות חקירה, תשכ"ט-1968, בשינויים לפי הענין, וכן יחולו הוראות סעיף 27(ב) לחוק האמור על אדם שאינו חייל שהוזמן להתייצב בפניהם.

(ד) ראה נציב הקבילות שאדם אחר עלול להיפגע מעצם הבירור או מתוצאותיו, יודיע לו הנציב על כך ויעמיד לרשותו, בדרך שיראה לנכון, את חומר הראיות הנוגע לאותה פגיעה.

(ה) האמור בסעיפים קטנים (ג) ו-(ד) אינו בא לגרוע מהוראות פרק ג' לפקודת הראיות [נוסח חדש], תשל"א-1971.

552. נציב הקבילות יפסיק את בירור הקבילה אם נוכח שנתקיימה אחת העילות המצדיקות שלא לפתוח בבירורה, ויהיה רשאי להפסיקו כשענין הקבילה בא על תיקונו, או כשהקובל ביטל את קבילתו; במקרה זה יודיע בכתב לקובל, למי שהקבילה עליו ולמפקדו של אותו אדם, שהפסיק את הבירור, ויציין את הנימוקים לכך.

הפסקת הבירור
(תיקון מס' 6)
תשל"ב-1972

553. (א) מצא נציב הקבילות שהקבילה היתה מוצדקת, ימסור על כך בהודעה מנומקת לקובל, לאדם שקובלים עליו, למפקדו של אותו אדם ולקצין שהרמטכ"ל הסמיכו לכך; נציב הקבילות רשאי לפרט בהודעתו את תמצית ממצאיו, ורשאי הוא להצביע על הצורך בתיקון ליקוי שהעלה הבירור, ועל הדרך לתיקונו.

תוצאות הבירור
(תיקון מס' 6)
תשל"ב-1972

(ב) הקצין כאמור בסעיף קטן (א) יודיע לנציב הקבילות בהקדם האפשרי, אך לא יאוחר מחודשיים מיום קבלת ההודעה, על הצעדים שנקטו.

(ג) מצא נציב הקבילות שהקבילה לא היתה מוצדקת, ימסור על כך הודעה מנומקת לקובל, לאדם שעליו קובלים ולמפקדו של אותו אדם, ורשאי הוא לפרט בה את תמצית ממצאיו.

(ד) העלה בירור הקבילה חשד שנעברה עבירה, יודיע נציב הקבילות על כך לפרקליט הצבאי הראשי.

554. (א) הודעה של נציב הקבילות לפי סעיף 553(א) או (ג) לא תכלול ולא תגלה חומר או ידיעה אשר לדעת ראש הממשלה או שר הבטחון הם ענין לבטחון המדינה, או אשר לדעת ראש הממשלה או שר החוץ הם ענין ליחסי החוץ או לקשרי המסחר הבין-לאומיים של המדינה.

סייגים להודעה
(תיקון מס' 6)
תשל"ב-1972

(ב) ראה נציב הקבילות כי הודעתו עלולה לכלול או לגלות חומר או ידיעה כאמור בסעיף קטן (א) ולא הביעו השרים את דעתם כאמור שם, יבקש נציב הקבילות את דעת ראש הממשלה, שר הבטחון או שר החוץ, לפי הענין, לפני שיתן את הודעתו.

(ג) בהודעה על תוצאות הבירור יהיה נציב הקבילות פטור מלהודיע על ממצאיו ונימוקיו –

(1) כשהקבילה היתה בענין מינוי לתפקיד פלוני או בענין העלאה בדרגה, או בענין פיטורים מהשירות;
(2) כשגילויים עלול, לדעתו, לפגוע שלא כדין בזכותו של אדם זולת הקובל;

(3) כשיש לדעתו בגילויים משום גילוי סוד מקצועי או ידיעה סודית כמשמעותם לפי כל דין;

(4) כשיש לדעתו בגילויים כדי לפגוע בסדר הטוב של הצבא או במשמעתו.

555. (א) החלטותיו וממצאיו של נציב הקבילות בענין קבילה –

זכויות וסעדים
(תיקון מס' 6)
תשל"ב-1972

(1) אין בהם כדי להעניק לקובל או לאדם אחר זכות או סעד בדיון משמעותי או בבית דין צבאי או בבית משפט אחר שלא היו לו לפני כן;

(2) אין בהם כדי למנוע מהקובל או מכל אדם אחר להשתמש בזכות או לבקש סעד שהוא זכאי להם; אולם אם נקבע לכך מועד בחיקוק או בפקודות הצבא לא יוארך המועד על ידי הגשת הקבילה או בירורה.

(ב) שום בית משפט לא ייזקק לבקשת סעד נגד החלטותיו וממצאיו של נציב הקבילות בענין קבילה.

556. נציב הקבילות וכל אדם אחר שבעזרתו מבצע נציב הקבילות את תפקידיו חייבים לשמור בסוד כל ידיעה שהגיעה אליהם לרגל תפקידם, ולא לגלותה אלא בביצוע המוטל עליהם בחלק זה.

חובת סודיות
(תיקון מס' 6)
תשל"ב-1972

557. (א) נציב הקבילות יגיש לשר הבטחון ולועדת החוץ והבטחון של הכנסת, מדי שנה, דין וחשבון על פעולותיו, שיכיל סקירה כללית ותיאור הטיפול במבחר של קבילות.

דין וחשבון
(תיקון מס' 6)
תשל"ב-1972

(ב) נציב הקבילות רשאי להגיש לשר הבטחון ולועדת החוץ והבטחון של הכנסת דין וחשבון מיוחד קודם להגשת הדין וחשבון השנתי.

558. אין על נציב הקבילות מרות בעניני מילוי תפקידו לפי חלק זה זולת מרותו של הדין.

אי תלותו של הנציב
(תיקון מס' 6)
תשל"ב-1972

נספח ג

פקודת מטכ"ל 33.0336

25 באוק' 1972

פקודת המטכ"ל 33.0336**נציב קבילות החיילים –****נוהל פנייה וסמכויות**

תוקף סעיפים 1-38 מה-5 באוגוסט 2009

תוקף סעיף 1-2 מה-30 באפריל 2015

הגדרות-

1. בפקודה זו-

א. "החוק" – חוק השיפוט הצבאי, התשט"ו-1955 ;

ב. "חייל" –

1) אדם הנמנה עם הכוחות הסדירים של הצבא, על-פי חוק שירות בטחון [נוסח משולב] התשמ"ו-1986 או על-פי התנדבות, בין בדרך של התחייבות לשירות קבע ובין בדרך אחרת.

2) אדם הנמנה עם כוחות המילואים של הצבא, על-פי חוק שירות הבטחון [נוסח משולב] התשמ"ו-1986, או על-פי התנדבות, כשהוא בשירות, או כשהוא אינו בשירות, אם הקבילה נוגעת לשירותו במילואים.

ג. "עובד בשירות הצבא"- כמשמעו בסעיף 8(2) לחוק, לרבות אזרח עובד צה"ל.

ד. "מיועד לשירות בטחון"- כהגדרתו בחוק שירות בטחון [נוסח משולב], התשמ"ו-1986.

כללי:

2. חלק י"א בחוק דן בנושא בירור קבילות חיילים באמצעות נציב קבילות החיילים (להלן: "הנציב").

3. אין על הנציב מרות בענייני מילוי תפקידו לפי חלק י"א לחוק, זולת מרותו של הדין.

4. מטרת פקודה זו להבהיר את מעמדו, את תפקידיו ואת סמכויותיו של הנציב, וכן את אפשרות הפנייה אליו, את היחסים בינו לבין גורמי צה"ל ואת חובות המפקד בכל הנוגע לטיפול בקבילה שהוגשה לנציב.

הרשאים להגיש קבילה לנציב והמועד להגשתה:

5. הרשאים להגיש קבילה אל הנציב הם המפורטים להלן:

- א. אדם הרואה עצמו נפגע במעשה כאמור בסעיף 13 להלן, שנעשה לגביו בזמן היותו חייל או בהיותו מיועד לשירות בטחון (להלן: "החייל הנפגע").
- ב. בנו, בתו, אחיו או אחותו של החייל הנפגע, אם מלאו להם 16 שנה, או הוריו או בן זוגו של אותו חייל. ובאין אחד מאלה - מי שנתבקש מאת החייל הנפגע לעשות כך.

תוקף סעיף 6 מה-30 באפריל 2015

דרך הגשת הקבילה:

6. קבילה תוגש לנציב בכתב באחת מן הדרכים המפורטות להלן:
 - א. בדואר לפי המען: תא דואר 7052 תל אביב, מיקוד 6473424.
 - ב. בדואר אלקטרוני אזרחי, לכתובת: nakhal@mod.gov.il או בדואר אלקטרוני צבאי לכתובת נקח"ל/קבילות ופניות.
 - ג. בפקס 03-6977135 (אזרחי) או 0399-7135 (מטכ"לי).
7. קובל רשאי לצרף לקבילתו מסמכים, שברצונו להביא לידיעת הנציב והשייכים לדעתו לעניין.
8. הקבילה תיחתם בידי הקובל, ויצוינו בה שמו, מספר הדואר הצבאי של היחידה שבה משרת החייל הנפגע, מספרו האישי, דרגתו, כתובתו האזרחית ומספרי הטלפון של החייל.
9. הגיש את הקבילה מי שאינו חייל, יצוינו בקבילה, בנוסף לפרטים האמורים של החייל הנפגע, גם שמו, מענו של הקובל ומספר הטלפון של הקובל.
10. קבילה של אסיר או עציר תוגש במעטפה סגורה למפקד מיתקן הכליאה הצבאי, שבו הוא מוחזק, שיעבירה מייד ומבלי לפתוח אותה לנציב.

11. תוכנה של קבילה, לרבות הנספחים לה, הנשלחים באמצעי תקשורת אזרחים (דואר פקסימיליה או אמצעי דואר אלקטרוני אחר) לא יעלה על סיווג "מוגבל" או על רמת הסיווג המותרת למשלוח לפי פקודות הצבא, לגבי משלוח באמצעי תקשורת צבאיים. קובל המבקש להוסיף לתוכן קבילתו מידע או לצרף מסמך בסיווג גבוה יותר, יציין את בקשתו זאת בקבילה. עם פתיחת בירור בקבילה, יוזמן הקובל למסור את המסמכים המסווגים באופן אישי לנציג מוסמך בנציבות.

קבילה על מי:

12. קבילה ניתנת להגשה, על מי שבזמן עשיית המעשה, שעליו מוגשת הקבילה, היה חייל או אדם העובד בשירות הצבא, גם אם ביום הגשת הקבילה שוב איננו חייל או עובד כאמור. הקובל יפרט בקבילתו את זהותו של האדם שעליו הוא קובל (להלן: "האדם שקובלים עליו"), ואם אין בידו לתאר זהותו ימסור כל פרט שבידו המסייע לזיהויו.

תוקף סעיף משנה א' מה- 13 ביוני 2010

קבילה על מה:

13. ניתן להגיש קבילה על מעשה, לרבות מחדל או פיגור בעשייה, שנתקיימו בו כל היסודות המפורטים להלן:

- א. המעשה פוגע במישרין בחייל הנפגע או מונע ממנו במישרין טובת הנאה.
- ב. המעשה נוגע לסדרי השירות, לתנאי השירות או למשמעת.
- ג. המעשה בניגוד לחיקוק או לפקודות הצבא, או ללא סמכות חוקית, או בניגוד למינהל התקין, או שיש בו משום נוקשות יתירה או אי צדק בולט.

סייגים לגבי המעשים עליהם ניתן לקבול:

14. לא ייערך בירור בקבילה כשהיא אחת מהמפורטות להלן:
 - א. קבילה על החלטות שר הבטחון, הרמטכ"ל או ראש מחוז שיפוטי, לפי הוראת סעיף 442 לחוק.
 - ב. קבילה על החלטת הרמטכ"ל, לפי סעיפים 167 או 167א לחוק.

- ג. קבילה על פעולה שיפוטית של בית דין צבאי או של שופט בית דין צבאי או של בית משפט צבאי אחר או של שופט חוקר.
- ד. קבילה בעניין התלוי ועומד בבית דין צבאי או בבית משפט אחר, בפני שופט חוקר או בפני קצין שיפוט, או קבילה בעניין שבית דין צבאי או בית משפט אחר או שופט אחר או קצין שיפוט הכריעו בו לגופו.
- ה. קבילה על פעולה שיפוטית של ועדה שכוננה על-פי חיקוק או של חבר מחבריה במילוי תפקידו כחבר הוועדה.
- ו. קבילה על מעשה שהוא עבירה שעליה הוגשה תלונה לפי סעיף 225 לחוק או שבקשר עמה מונה קצין בודק או שופט חוקר.
- ז. קבילה על החלטת הוועדה לעיון בעונש, לפי הפרק השני של חלק ח' לחוק.
- ח. קבילה על החלטה בנושא הערכתו, דירוגו או מיונו של מיועד לשירות בטחון, למעט קבילה לגבי פגם שנפל בהליך ההערכה, הדירוג או המיון.
15. לא ייערך בירור בקבילה שהיא אחת מהמפורטות להן, אלא אם מצא הנציב שיש סיבה מיוחדת המצדיקה את הבירור:
- א. קבילה בעניין שניתנה בו החלטה שעליה אפשר, או היה אפשר, להגיש על-פי דין השגה, ערר או ערעור, והוא אינו מסוג העניינים שסעיף 14, בסעיף משנה ד לעיל, דן בהם.
- ב. קבילה שהוגשה לאחר שעברה שנה מיום המעשה, שעליו נסבה הקבילה, ואם המעשה נודע לקובל מאוחר יותר- מהיום שבו נודע לו המעשה.
- ג. קבילה שהוגשה לאחר שעברו 180 יום, מהיום שבו חדל החייל הנפגע להיות חייל.

סמכויות הנציב בעת בירור הקבילה:

16. הנציב רשאי לברר את הקבילה בעצמו או באמצעות כל אדם שהסמיך לכך. הנציב או כל אדם שהסמיך לכך, כאמור, רשאים לברר את הקבילה בכל דרך שתיראה להם, ואין הם קשורים להוראות שבסדר דין או בדיני ראיות.

17. הנציב יביא את הקבילה לידיעת האדם שקובלים עליו, ולידיעת מפקדו, וייתן להם הזדמנות להשיב עליה; הנציב רשאי לדרוש מהם כי ישיבו אישית על הקבילה בתוך פרק זמן שיקבע הנציב.
18. המפקד בהקשר זה, פירושו אחד מהמפורטים להלן:
- א. קצין בדרגת סא"ל או קצין, המכהן כמפקד יחידת רישום, הממונה ישירות בזמן הגשת הקבילה על האדם שקובלים עליו.
- ב. לגבי קבילה על קצין בדרגת רס"ן, לפחות, או על קצין שהוא מפקד יחידת רישום- קצין בדרגה גבוהה יותר הממונה על הקצין שעליו הייתה הקבילה.
- ג. מפקד אחר, שייקבע על-ידי הנציב.
19. במקרים מיוחדים, כפי שימצא הנציב לנכון, יובא תוכן הקבילה אף לידיעת מפקדי הפיקודים והזרועות, מפקדי יחידות מעו"ז, קצין החיל הראשי, ראש אגף רלוונטי במטכ"ל או הרמטכ"ל.
20. חיילים ועובדים בשירות הצבא ומפקדיהם ישיבו על הקבילה, בהתאם לדרישת הנציב.
21. הנציב או מי שהסמיך לברר את הקבילה רשאים להזמין, ולחזור ולהזמין, כל אדם, לבוא לפנייהם ולהעיד או להציג מסמכים או מוצגים אחרים שברשותו, ולחייב כל עד להעיד בשבועה או בהן צדק.
22. חיילי צה"ל והעובדים בשירות הצבא ייענו להזמנה ולדרישה האמורים. מפקד יחידתו של חייל או עובד בשירות בצבא, כהגדרתו בסעיף 18 לעיל, ינקוט בצעדים הדרושים להבטחת היענותם להזמנת הנציב או מי שהוסמך על ידו, להעיד בפניו או להציג מסמכים או מוצגים אחרים שברשותם.
23. אין אדם חייב למסור לנציב ראייה, אם יש בה הודאה בעובדה, שהיא יסוד מיסודותיה של עבירה, שהוא מואשם בה או עשוי להיות מואשם בה.
24. ביקש אדם להימנע ממסירת ראייה, מחמת שהיא עשויה להפילו כאמור בסעיף 23 לעיל והנציב דחה את בקשתו, תימסר הראיה. ראייה שנמסרה כאמור, לא תוגש נגד אותו אדם במשפט שבו הוא מואשם, בשל העבירה שהעובדה המתגלית מן הראיה היא יסוד מיסודותיה, אלא אם הסכים לכך.

הגשת סיוע לנציב:

25. חייל או עובד בשירות הצבא לא יעשה דבר, שיש בו כדי למנוע, לעכב או להפריע בהגשת קבילה לנציב או בהעברתה או בבירורה של קבילה כזו.
26. חייל או עובד בשירות הצבא ייענה לבקשת הנציב להגיש לו חוות- דעת מקצועית ומידע אחר בתחום התמחותו.
27. ביקש הנציב או אדם אחר שהסמיך לכך לבקר ביחידה או להשתמש במתקניה, לשם עריכת בירור בקבילה, יגיש להם מפקד היחידה כל סיוע מבוקש.

קבילה שנמצאה מוצדקת:

28. מצא הנציב, שהקבילה הייתה מוצדקת, ימסור על כך הודעה מנומקת לקובל, לאדם שקובלים עליו ולמפקדו, וכן לרמ"ט אכ"א, אותו הסמיך הרמטכ"ל, לקבל הודעות כאמור מאת הנציב ולרכז את הטיפול בהן.
29. הנציב רשאי לפרט בהודעתו את תמצית ממצאיו, להצביע על הצורך בתיקון הליקוי שהעלה הבירור ועל הדרך לתיקונו.
30. כללה המלצת הנציב הערה לגבי מי שקבלו עליו, יזמנו המפקד שנקבע על-ידי הנציב למשרדו, ויקרא בפניו את הערת הנציב בנדון כלשונה וכרוחה.
31. מפקדי צה"ל יתקנו את הליקוי, עליו הצביע הנציב בהודעתו שנמסרה בעקבות בירור הקבילה.
32. הימנעות מתיקון הליקוי עליו הצביע הנציב, כאמור, מחייבת אישור הרמטכ"ל. ראש אכ"א יעביר להחלטת הרמטכ"ל כל מקרה בו מוצע, שלא לפעול לפי המלצת הנציב, בצירוף חוות דעת הפרקליט הצבאי הראשי לגבי ההימנעות מתיקון הליקוי.
33. רמ"ט אכ"א יודיע לנציב, בהקדם האפשרי, אך לא יאוחר מחודשיים מיום שקיבל את ההודעה מן הנציב, כאמור בסעיף 28 לעיל, על הצעדים שנקטו בעקבות הודעתו.

קבילה שנמצאה לא מוצדקת:

34. מצא הנציב, שהקבילה לא הייתה מוצדקת, ימסור על כך הודעה מנומקת לקובל, לאדם שקובלים עליו ולמפקדו. הנציב רשאי לפרט בהודעה זו את תמצית ממצאיו.

סייג להודעה:

35. על אף האמור בסעיפים 28 ו-34 לעיל, בהודעה על תוצאות הבירור יהיה הנציב פטור מלהודיע את ממצאיו ונימוקיו במקרים המפורטים להלן:
- א. כשהקבילה הייתה בעניין מינוי לתפקיד פלוני, או בעניין העלאה בדרגה, או בעניין פיטורים מהשירות.
- ב. כשגילויים עלול, לדעתו, לפגוע שלא כדין בזכותו של אדם זולת הקובל.
- ג. כשיש, לדעתו, בגילויים משום גילוי סוד מקצועי או ידיעה סודית כמשמעותם לפי כל דין.
- ד. כשיש, לדעתו, בגילויים כדי לפגוע בסדר הטוב של הצבא או במשמעותו.

תוצאות הגשת קבילה:

36. מפקד לא יפעל, במעשה או במחדל, באופן שיש בו כדי לפגוע בחייל, בשל הגשת קבילה.
37. תוכנם של דברים שרשם קובל בקבילה או דברים שמסר, תוך כדי בירור בנוגע אליה, וכן קבילה שנמצאה לא-מוצדקת, לא יהוו עילה לצעדים פיקודיים או משפטיים נגד הקובל, אלא אם מצא הנציב, כי הקבילה הייתה כוזבת בזדון והודיע על כך לפרקליט הצבאי הראשי שאישר צעדים אלו.

קבילה המעלה חשד לביצוע עבירה:

38. על אף האמור בסעיף 37, מצא הנציב שקבילה מעוררת על פניה חשד שנעברה עבירה רשאי הוא להעביר את הקבילה, כולה או מקצתה, לפרקליט הצבאי הראשי. העלה בירור הקבילה חשד שנעברה עבירה, יודיע הנציב על כך לפרקליט הצבאי הראשי.